

P. GULÁCSY IRÉN

RAGYOGÓ KOVÁCS ISTVÁN

ELBESZÉLÉSEK

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET RT. KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2016
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5572-30-2 (online)
MEK-16232

TARTALOM

RAGYOGÓ KOVÁCS ISTVÁN

Beköszöntő.

Szót értünk.

Kárlátóban.

Vízi-riport.

Keblezés.

Horgon.

Nem nőnek a fák az égig.

Menyecskék a szemleúton.

Kölcsönkenyér visszajár.

Mire megvirrad.

Ember kell a gátra.

Szakad a part.

István létregyön.

Ahogy írva volt.

MÁS KÜLSŐ EMBEREK

FERKÓ EGÉSZEN ELMEGY.

MEJJESZTÉS.

BECSÜLET AZ ERDŐN.

A BOGÁR.

A VÉN KUTYA.

APRÓ-BORUS MIHÁLY.

CSIZMAVÁSÁR.

PAKTÁLÁS.

IGAZODÁS A JOGHOZ.

SZENTPÉTÖR VIZE.

ÉNOK A SZÜRKÉVEL.

BAJOK A POKRÓCCAL.

MÁTYÁS RÉSZESEDNI AKAR.

SZÓRSZIVÜ PÉTER.

SZÉPASSZONY SZEKERÉN.

VÍZI VESZEDELMEK.

ÁDÁM MADARAI.

VÁROSI FIGURASÁGOK ELLENÉBEN.

RAGYOGÓ KOVÁCS ISTVÁN

Beköszöntő.

Hosszú idő után nemrég Szegeden jártam. Az „Alföld metropolisát” fehér szemfödél takarta, az utcákon vastag rétegben feküdt a hó. A sietős lépés hangja eltompult benne.

Szorongás fogott el. Mintha halott körött járnék...!

Mire ez a nagy csönd?

Mi ez a visszafojtott hallgatás?

Riadtan fogództam meg emlékeimben. Megmondják talán azok a helyek, ahol valaha jártam. Az a szöglet, melyen álltam iskolatászkámmal a hónom alatt, várva, míg elhalad az útközépen az a kocsi...

Majd válaszol a Tisza, örök nosztalgiám kiapadhatatlan folyama! Majd beszélnek a Stefánia-liget susogó fái, a kapuőrző vén ágyúgolyók, a várrom, mely előtt a katonazene sikongó muzsikája vidult, a nagyhíd, mely olyan széles ölelkezéssel fogja át azt a szent, kincses földet a Tiszával, mintha csak mutatni akarná kőbe vésve, vasba öntve, hogy összetartoznak azok, örökre, elválaszthatatlanul.

Elzarándokoltam gyermekkorom kegyhelyeire. Fölkerestem alázatos szívvel a meghitt szögletet, ahol valamikor kis pajtásaimmal összevártuk egymást, hogy együtt érzünk a komoly tudományok csarnokába.

Halászcserda állt itt régen és kövér betűk hirdették a cégtábláján:

„Friss kecseges halestély”

Nincs már a halászcserda.

Öreg falait a süppedő talaj inyébe nyomta tán az idő, vagy az is lehet, hogy lebontották. Büszke palota kevélykedik a helyén és „*Grand Caffé*”, meg „*Confiserie*”...

Nem. Ez a téglahalom idegen nekem, mint valami távoli rokon. Ez zárkózott, néma elutasító. A kérdéseimre semmit se mond.

Ki a ligetbe, ahol kötél-ugrálva, karikát kergetve annyiszor verték vissza hangomat a fák...! A Stefánia, lám, hű maradt. Bejáratát őrzik a kőbombák és ott van még a törökverő vár romja is. Ezek nem változtak. Őrzik a Tisza álmát, virrasztják a legmiénkebb folyó csöndes suhanását.

A Tisza...!

Várom, hogy a fák közül mindjárt köszönt régi ismerősként halk csobogása. De csönd van, mély, süket hallgatás. A Tisza visszafojtja lélekzetét a kemény jégpáncél alatt, nem csattog a halászok lékbontó, fényes csákánya. Nem repül a kerek-háló, a víztükör merev, üveges, néma. Befagyott, - halott... Nincsen szava.

És nincs szava a hajók kürtjének sem, mert üres az állomás és sehol hajó. És nincs nyüzsgés, élet, láрма, semmi, ami tegnap még volt. Szótlan emberek jönnek rám szembe. Vállukat meg-este valami roppant teher. Mozog az ajkuk, mintha magukban számolnának és bizalmatlan, behullt, mély mindnek a tekintete. Lesütött pillák, hangtalan szájak, bezárt lelkek:

Szeged...!

Azzal indultam, hogy elzarándoklok Tápéra is. Megfordultam. Mit mondhat nekem ezek után a falu? Mit tarolt, mit rombolt a bálványdöntő Nagyúr haragja abban a kicsiny, szalmás fészekben? Mikor ezt az Alföld óriását így elfektette, csönddel, csüggedéssel így betemette!

Mit facsarhatott abból a népből, mely társtalan volt, hűséges és tiszta? Mely nem sáncolta el magát előrelátással és bizakodó volt, mint az Isten szabad, gondtalan madara? Inkább hinni, mint tudni!

Csak vissza, haza, az emlékőrző négy fal közé! Bár, - ez a négy fal se a régi családi hajlékot övezi már...! Idegen porta, magas, rideg. Jóságos egek, ennyi lépcsőt hogy is tud megjárni az én kicsi, öreg édesanyám!

A percek némán sorakoztak, mint vizsgán a fölszólított gyermekek, vagy mint megvert, fáradt katonák. Nincs ami volt, megcsalt az emlék és temetkezésre kongat az öreg harang.

*

De hallga csak! „Kopp-kopp...”

Igen. Kopogtattak.

- Szabad.

Nagy csizmasúrolás, köhécselés. Nyílik az ajtó. Két lélek gyürkőzik be rajta. Két ember. Helyesebben kettő és fél. Nehéz, fekete suba és piros hárászgombolyag. Köztük süveges, csizmás kis legény. Olyan háromesztendősfőforma. Szeme barna bársony, pofácskája, mintha az angyalok trombitáját fujná. Fitoskáját pirosra szíttá a fagy, kövér tenyérkéit marokra fogja. Átkötve a derekán meleg gyapjúkendő. Pendelykéje hátul kifityeg egy csöppet. Zászlót tűzött.

Mit akarhat itt ez a kis Szentháromság?

Az ember köszörüli a torkát, előlép. Kihúzza a fejéből a süveget.

- Itt volnánk instállom...

Így főveg nélkül ráismerek nyomban.

- Ragyogó Kovács István! Maga az?

- Mink lönnénk kéröm szépen, - szerénykedik a menyecske. És csakugyan! Ha a kendője nem lenne homlokába húzva, állára csomózva, mindjárt ráhibáztam volna.

- Rozál!

- Ügön, - bólintanak.

Hát ez igazán nem várt, kedves vendégség! Le kell gyorsan azt a subát, kendőket fejteni, kászliban mézescukrot keresni, a port is lefujni arról a helyről, ahová ezek az egyszerű, derék emberek ülnek.

- Honnan kerültek elő? Hogy találtak ide?

- Nem boszorkányság, - oldódik az asszony mosolyogva. - Láttuk az utcán. Mán, - aszondja István - most azt' csak utána...!

Így.

- Bizony jól, igen okosan tették! Be örülök, hogy ezt a kis legénykét nekem megmutatták!

István sugárzó arccal hallgat. A kemény, erős markát selymesen vonogatja a kerek, okos kis kobakon.

- No' Pistike, no! Mondjál egy szép versöt! - Törülgeti a piros orrocskát Rozál keszkenővel.

Pistike nem kéreti magát kényes városi urfiak módjára. Megcsücsörög, rákezd, mély, édes gyermekhangon, készségesen:

- Úzstama-búr-tta-fa-gyon
Tucsátudattat-na-gyon
Csatta-zéris...!

Ami után érdem szerint lehet most már a cukrot szopni és az engedelmesen végzett munkának örülni.

Nagy István azonban szintén örülni akar alighanem, mert rákérdez:

- Instálom, nem lehetne kissé az indzsellér úrral...? Régi jó gazdám volt, tudja.

Az idegenné hidegült *itthonban* megüt az a kívánság. Messzi távolságból látom *otthon* az én lelkem jobbik, nemesebbik felének, életem társának szelíd, szenvedő arcát, fájdalmak krizmájával eljegyzett, nyílt oltárhomlokát...

Sajnálom elrontani Nagyistván kedvét, Rozál mosolygását vétkellem lefonnyasztani, Kisistván fülét is megismertetni egy neki idegen, keserves szóval, de hát muszáj. Ne várjanak röpösve, ne reménykedjenek hiába.

Mondom nekik:

- Nincs itt az indzsellér úr, galambom! Nem jött velem. Évek óta nagy beteg a maga jó gazdája, István.

Rozál szemén visszatükrözik a könnyem, Kisistván leejti apró, majszólo száját, Nagyistván feje pedig lassan a mellére bókol.

- Ejnye, - feleli kurtán.

Ám én tudom, hogy ebben a rövid szóban sokkal több igaz, őszinte érzés van, mint akárhány részvétlátogatásban. (Akadnak kivételek hálistennek!)

- Baj, - rezeg Rozál hangja is. És Pistikének, aki ezt a szót már ismeri, kezd veszedelmesen pityeredni az ajka.

Látva ezt Nagyistván s nyilván, mert tisztában van azzal, hogy az asszonyféle, a gyerek, könnyen töri a méceszt, ellenben akit a Teremtő embernek teremtett, az ne sopánkodjon, tehát híz párszor a nyakán és közbelép. Némely gyakorlati tanácsokkal szolgál. Hogy a beteg ágyát arccal napkelet felé kell fordítani. Továbbá, hogy a csomorika főzet - okkal használva - nem árt. Azonkívül pedig kár, hogy arra az Erdélyben, főképp úriházaknál, nem divat a búbos-kemence, melynek padkáján, az egyforma melegben jó a betegnek ellenni nagyon. Fölsorakoztatván mindemezt útmutatásokat, siet István elterelni a beszédet.

- Tudja-e, hogy mér gyüttünk?

- Majd megmondja!

- Mög én. Hát, törlesztésbül.

- Micsoda, István?

- Mán nem emlékszik? Pedig maga is jelenleg volt! - Kérdez vissza Ragyogó s a hangjában némi neheztelő szemrehányás érzik.

Sietve futom végig az emlékeimet.

Látom Ragyogó Kovács Istvánt, mint műszaki figuránst, kemény derekában hajlongani a mérnöki műszerekkel. Hallom csörögni a mérőlánc vasszögeivel. Látom integetni zászlóval a szintező műszer felé, ott túl, a virágszőnyeges rét peremén.

Nem, nem emlékezem.

Tovább!

Látom a pompás, izmos, fiatal parasztot, amint bizonyosnevezetű Csamangó Rozálkának telimarek pipacsot nyújt át, így szólván:

- Ne!

Látom a lagziján, szilaj, bolond, táncos magyarsággal tiporni a padlót, dübörögni, reszkettetni a csárdást. Látom a vasútépítő munkánál, töltéscsinálás közben ungorkodni Tandari Mátyással, a kubikban. Látom dolgozni, pihenni, látom imádkozni, örülni, búsulni, útrakészülni. Látom a változandó embersors minden formájában, de egyféleképp - *adós*nak - nem, nem látom.

Mintha követett volna a multba, a visszafelé hágó ösvényen a szeme. Hogy föltekintek, szelíden mondja:

- A dohánt elfelejtötte...

Csakugyan.

Most egyszerre világosodik meg előttem minden.

... Mikor olyan gyöngén hozott a kubik a vasúti töltésnél, hogy a téli kenyérre se maradt elég, Ragyogó Kovács István bokorgazda előállít munka végeztén s kalapját markában forgatván, így szól a régi jó indzsellér gazdájához:

- Maga tudja, úgy-e, hogy böcsületös embör vagyok?

- Tudom, István, tudom.

- Nó. - Köhécsel Ragyogó egy kis zavarral. - Hát ha tudja, ezeccör mögmutathati. Mer' neköm kölcsön kéne...

- Ugye! Aztán mire?

István föltekint komolyan.

- Azt nem mondhatom mög. Mivel ha maga mögtudja, hogy tilos dohányra köll, akkor majd nem ád. Így azt' ne is kérdözze, hanem adja böcsületre. Van huszonkét pöngője?

- Van, fiam, van.

Igen, így történt ez! Emlékszem már!

- Nó azér...! - Ingatja fejét a látogató.

Utóbb mentegőzve teszi hozzá:

- Mire visszafordult a pénz, nem kereshettem mög magukat. El löttünk hijva a haza érdekében. De, gondoltam, aligha ott nem lösz a tekintetös úr is! Így azt' magammal vittem a tartozást. Hátha tanáлом...!

Ej, ej Ragyogó Kovács István! Hiszen tudom én azt, hogy egész-ember vagy tetőtől talpig. Ám mégse túlozzunk! Ha mindjárt töled is, sok lenne egy kicsit. Hogy az a pár forint, ami a lelkedet nyomta, megfeküdte volna veled a doberdói sziklákat?

Észreveszi Nagyistván a tétovázásomat s szótlan kebelébe nyúl. Kigombolja mellén a lajbit, a lajbi gomblyukáról leoldoz egy zsineghurkot, kihúzza, kibontja a rajta függő zacskót, amibe földi vagyonkájukat szokták hordani a kintvalósiak. Leteszi a zacskót, széthúzza a korcát, selyempapirosba göngyölt rudacskát koppant elém.

- Ehun e! Huszonkettőnek köll benne lönni.

Bontja a papirost. Egy, kettő... Kiolvas az asztalra huszonkét darab ezüst tallért. Bólogat utánuk!

- Lássalássa...! Ez járta akkor. Ma már hírt se üsmerjük. Ha azidőtt külön nem fogom, bajosan is szödném össze máma. Ahányszor a városba gyöttem, mindég magammal hoztam. Mondok: hátha eccör mégis összetalálkozunk...

*

Igen István. Összetalálkoztunk csakugyan. Nem mentem ki a faluba, a falu jött be hozzám. Egy ajtónyitásznyi tiszta levegő. Köszönöm neked ezt a látogatást Ragyogó Kovács István! Jó volt nekem nagyon. Jó, hogy visszaadtad - nem ugyan a hideg, élettelen pénzt - de az én meleg, élő hitemet, belétek vetett bizodalmamat. Lehet süket a város! Némák az utcák, kishitűek a kaputos emberek! Ott van bennetek az erő, ami föltámassza, a vér, ami átfussa, a jövő, ami lelket leheljen belé. Az a te nagyiparos, nyershús szíved, a becsületed, amit a háború, nyomorúságok, idők szennye se tudott meggyalázni, az én legfőbb igazolásom.

Legyen ilyen, maradjon ilyen, mint te, a Falu! Ne engedjen abból, amit apától, szülőanyjától örökrésznek kapott! Neveljen fiaat, vidámszájúakat, bizakodókat, hálaismerőket! Legyen emberséges a fajtád, ámen.

*

És most én tartozom neked, Ragyogó Kovács István. S jól-rosszul, ahogy épp tudom, megkezdem íme az én nagy törlesztésemet.

Nagyvárad, 1924.

Szót értünk.

Már a tavaszon, mikor az egyezkedések folytak, kapargatta az üstökét István bokor-gazda, hogy így lemaradtak a földmunkáról. A „banda” is morgolódott. Persze. Csak a maga dolgát szereti az ilyen. Dehát: élni muszáj! Kell a kenyér. Ha más nincs, az aratásra kivételesen még ráfanyalodik a kubikos ember. Bátor nem szívesen. István magyarázza:

- Nem szeretik a népek a masinát, az Isten szalassza mög.

S ebben igaza van neki. Úri huncutság az egész, hogy manapság még a búzába is gépet eregetnek! Mindenki tart a testi épségére, már pedig ahol a vasbarom megjelenik, ott senki se biztos többé. Félszemmel mind odafelé kell lenni, hogy ugyan nem éhült-e megint embervérre ez a cudar pára? Mert akibe beleharap: kezetlen-lábatlan galuskát aprít abból.

No vigyáz magára - körötte forogván - mindenki. A legények, lányok nem cicáznak. Beszélni se igen lehet a nagyfene brömmögés miatt. Gépformán jöszménkedik bíz' ott a lelkes teremtmény is. Amint szaporodik a gép a szegedi kapitányságokban - márpedig hol ne szaporodnék - azonképen fogy a nóta. Ellenben nő a napszám és növekedik az aratógazda gondja.

István tehát nem ok nélkül hersegette körmeit az üstökön, mikor tavaszon megkötötte a „kontrektust” az aratóbandával. Mert bizony azok egytizedes kommención alul zsebrerakták a parolát.

Mit volt mit tenni: így kötött velük. Még ugyan igyekezni kellett a dologgal, miután nem biztos, hogy aki ma beéri a tizedes résszel, vajjon holnap nem gondolja-e meg magát? Evégből befizetett áldomásra a népekért a „Kerüljfordulj” csárdában és - gép ide, gép oda - áll az alku a Gerlice báró nekik eső százholdjára becsülettel.

Nem mondható, hogy túljó lenne a vásár, de Ragyogó Kovács azért mégis cigánnyal muzsikáltatta végig magát a kocsmából hazaútban. Mert tudnivaló, hogy egy illető, bizonyos-nevezetű Rozál is bennfoglaltatott az aratóbandában. Ez a Rozál pedig olyan lány, hogy nem utolsó sor gazdájának lenni. A dereka vékony, a szemében megintelen kék ibolyák nyílnak, mikor mosolyog. Hagyján a nevetése! De főleg a kezejárása páratlan annak! Tudja ezt Tápé fele minden gyerek, akit az anyja emlőjéről leválasztottak. Épp Ragyogó Kovács István volna kivétel? Tudja bíz' ökelme, mivel nini, az ilyen özvegyi-féle embernek több is asszonykérdésben az ő tapasztalata.

No Péterpálkor - mise után - összevárazkoznak hát szépen István cselédjei a templom előtt. Egy s más szóértések esnek, majd másnap virradattal István fütyörészve nekiköszörüli a kaszát.

- Ide mögém hé! - Adja Rozálnak a parancsot, mely tudvalevőleg a marokszedésre szól. De le is fogyik szájáról a fütty! Bizony - mi tagadás - Rozál ezúttal csak elhallgatja a gazda szavát. Igen arra nyitogatja a szeme virágos ablakát, amerre Dékán Elek áll.

István homloka redőkbe szalad.

- Mi az, te! - Véli megcsappant kedvvel.

Rozál húz egyet költetlenül a vállán:

- Veröm én a markot kendnek.

- Az é? Tán panaszlom? -

Így István hetykén. Ám baj, hogy Rozál nem osztzik ebben a bizalomban. Már meg a fejét rázza:

- Legény lögyék, aki előttem jár! Nem győzi akkorán a rendet, aki embör!

- Majd elválík hun hibádzik - üti le István a szó élet hanggal. Mert azért gazda ő, hogy parancsoljon. Viszont Elek, akármilyen morcosan néz is, mégse máscélból adott parolát, mint hogy beálljon a sorba.

No, be is áll, nem érheti panasz ebből a végből. De a kedvét, azt elszottyantotta. Elborul amúgy egész. Csak vágja az életet, mintha törököt aprítana. Ennek persze megint a kasza fizeti árát. Minduntalan újra kell fenni. Nehéz így aztán tartani a sort Istvánnal, akinek olyan nyugodtan, szaporán jár a szerszámja, mint az óra. Szorítja Elek a hátrálékot, ám mégis úgy esik, hogy délharangszóra előbb ér le három nyommal István a fordulóra, ahol a mesgye árka srégelli a táblát. Még a bicsakot, szalonnát-mit is előkotorja, mikorra rendrevergődik a legény. Jár a melle, mint a kovácsfujtató.

István belefარag a szalonnába, aztán - betyárosra ütve fején a kalapját - odacsíp félszemmel Rozálra:

- Ne te néjj! - Úgylátom, csak beérközík mán a legénység is lassadán!

Elek orcája igen nekibíborodik ennek. De azért megtalálja a célszerű szavat, hogy aztmondja:

- Hellye válogati az ipart, nem a legény!

- Az é, te?

- Az ám!

Látja István, hogy méreg beszél a fiúból, ezért hát csak évődőre marad vele, mint komondor a berzenkedő tacsókutyával. Nagyflegmán veti vissza.

- Tán rossz helyre álltál?

- Tanálkozik jobb is.

- Nem feküdt le magátul a búza?

Eleknél azonban betelt most már. Kiroppan belőle az elgyalázottak dühe, mint derékből a fájás. A fenőkövével együtt vágja István tarisznyája elé:

- Kend is tudja, csakugy mint magam, hogy nem a búzára vélők, hanem a gazdájára!

- Nini te!... De tán jó lösz lejjebb! - Rakja ki kezéből István a falatot. Amúgy komolyra fordulva teszi hozzá:

- Hadd lám no! Mibajod velem?

Elek oldalt néz s kisercent hegyesen.

- Ne engöm defetáljon, kend, hanem a Betlehem gróf aratógazdáját! Az kilencedős részre szögte a népeket, nem úgy, mint kend: tizre! Atájt jobban is fog a kasza, tudja!

Hát, nagy elszörnyedés támad a bandában erre a beszédre. Az igazság szempontjából jó lesz tudni, hogy nem az Elek kemény szavalata okozza ezt, sokkal inkább a hír, amit közibük vetett. Mert a szó csak szó, elhangzik, amint mondják, ellenben az mégis cudarság, ahogy ma a népeket kisemmizik! Ami munka: munka. Aki ember: ember. Vagy az egyik fogyasztja el a másikat, vagy a másik emezt. Mivel pedig leginkább mégis az ember jár végére a dolognak, tehát illendő, hogy egyforma fizetségben legyen része kinek-kinek.

Öreg Börösök András - amúgy Gugás Andrisnak is szokták nevezni a nyakán tartózkodó nagy kelevény miatt - csak kiteszi keményen a markából a csecseskorsót erre, hogy azt mondja:

- A Betlehem gróf emböre tudja mi a böcsület.

Elek odabólint neki:

- Debizonycsak. Annál magam se számoltam volna a röndet.

Jobbaninkább Rozálnak célzódik ez az ódzkodás, ami pedig potyára van, holott nagy gondja most a lánynak az István szalonnája. Valamiképp porba ne essen! Mert lám, talpraszózik ezúttal a gazda s ahogy kiáll, szétvetett lábakkal, megfeszült nyakkal, azon ugyan maga Rozál se ismerné meg, hogy valaha asszony jármában vásott. Csak odaveti Eleknek fennen:

- Hát nálam számoltad-e, fattyu?

- Számoltuk hát! Mért ne számoltuk volna, ha úgy járta kedvünk?

Így Börcsök Andris a legény helyén. De nem soká bánhat a szóval, elütik azt előle is hamar. Ez a gügye Ádók gyerek egyszeribe hangjára lel. Még azt mondja a többiek felé fordultan, hogy:

- Mán ezután nem is bajolunk vele. Kiállunk a sorból, igaz-é embörök?

Vannak, akik mindjárt fognak az ilyen biztatásra. Más népek viszont meggondolkoznak rajta. Mert akár így, akár úgy, csak nagy eset, mikor valahol kötés törik! Ám azért a vége többnyire egy a nótának. Tudja ezt Ragyogó Kovács István is, e végből odaint az izgága embereknek:

- Mán állatom, *strejk* akar itt lönni!

- Hát! - Nyüvi a szót Elek, igen dacos kedvvel. - Ókula se köll ehön, azér láti kend.

István közelebb lép mostan.

- Hallod - szól nyugodtan, ám amely nyugalomban veszedelmes erő tartózkodik - aszondom, ne kockázz, vagy csunyát lát a világ. Aszondom fiam, állj be a sorba.

- A kutyáját obrikolja kend, az tán fog a szavára.

- Te fattyú...?

- Tulajdon magam e!

Karjára csap Elek, azon meztelen és ezzel kár tovább belémártakozni a dologba akárkinek. Mivel szemrebbenet alatt egymáson a kettő. Pattog a friss tarló a csizmájuk tiprató sarka alatt. Amíg maguktól szét nem ereszkednek, ezt az eleven gubancot ugyan szét nem oldhatná többé senki. Karok, lábak, úgy röpdösnek, hogy a nagy összefonódottságban hamarjába azt se lehet tudni, melyik mifélés. Meg hogy kinek szolgál. De aztán öreg hiba is volna belélegezni akárkinek abba, ami két ember dolga. Eldűl azzal a többié is, csak ki kell várni a sorát. Épp ezért senki se mozdul, szakértő szemek fölbecsülnek minden rugaszkodást. Az asszonynép Rozált gyűrűzi körül. Áll a hosszú, sugár leány, mint valami fiatal jegenye. A napfény megtáncol karjának, nyakának bíró izmain. A nézése: látás, ősi nyugalom. Nagy darab ígéret az erők helyezkedésében. Csupán a szép széles szája mutatja, hogy asszony, mert az lassan mosolyra húzódik, mikor Istvánnak sikerül nyalábra kapni a legényt.

- No, - mondja a gazda s föltartja kötésnél a fattyút.

Pillanattal utóbb már a gödör vizében lubickol Elek. A népek összebólintanak, s ami a szemükből világít, az igen nagy becsület Ragyogó Kovács Istvánra nézvést.

Szó nem esik, fogja a kaszáját ki-ki. Rozál is a sarlót és a gazda után igazodik nagy iparkodva. Bár még nem suhan az acél, mert úgy illik az, hogy beváródjon, aki hiányzik.

Majd aztán előkerül Elek is, idővel. Az orcáján ugyan van némi pironkodás, ám a kaszáját a markában hozza. István parolát nyújt neki, egész tenyérrel:

- No.

- Hát. - Véli Elek és fölcsap. - Mér nem szólt kend mingyár értelmösebben...?

A népek tetszetősen összevihognak. Amoda szélről Ádók Fercsi most zavart föl égne egy bujkáló pacstírtát és brömmög a masina, indul az áldás, elfelejtkezett kettős nótára az élet kitárt szérűje felé.

Kárlátóban.

Azután volt ez, hogy Ragyogó Kovács István bandája betakarította becsülettel a Gerlice báró százholdjáról a föl vállalt részt. István tokjába dugta a fenőkövet, balik vállára a kaszát és leparolázott a népekkel illendő mód.

- Azt' az áldomást én se sajnálom, ha mög nem vetik kentők. - Így invitálja az aratókat, szíves beszéddel.

Nem mondható éppen, mintha csak a szokást uralta volna ezzel a hívással, mert ez így semmikép se lenne igaz. Ellenben a való igazság abban rejtőzködik, hogy kedve járta egy-két kulacs itala, némi barátkozásra neki magának is. Főleg miután a Rozál leánnyal ilyen szépen létrejöttek. Hogy Elek a virtusban lemarasztalódott ország-világ szemeláttára, Istvánhoz kötötte a hajadon a virágos saraglyát egész. Már ezután István húzza a kettejük szekerét alighanem.

Hát, örülnivaló dolog az ilyen nagyon s amúgy a kívül-álló népek se igen szoktak búslakodni rajta. Miért is a hívás elfogadtatik, közakarattal. A szekérről két legény leemeli a hordót, hány akó, hány se: nem firtatják. Ám a szalonna mi, ha tudna, most panaszkodna hangos szóval, mert az kifogy ez árnyékvilágból, mind egy nyeletig. No, gyászolja, aki sajnálja! Mivel pedig ilyen úgy se akad, tehát Talpai Gerencsér Lajos bizvást hóna alá vághatja a kutyabőr dudát, hogy azt mondja:

„Kondorosi Marcsa kimönt a vásárra,
Keményfabőcsőt vött a fia számára.
Ne sírj kicsi fiam, szivem szép virágja:
‘sz ugyis tévedésből gyüttél e világra!...”

Az ilyen csintalan rigmusokra sokat lehet nevetni aztán. Addig-addig bomlanak, riszálódnak a fiatalok, hogy hamarosan belebizseredik a lábuk-kásájába s ehelyt célszerű talp alá valót kell majd húzni nekik. Táncbafognak, mint a pányváról szabadult csikók és rakják az apraját, amúgy magyarosan. Aki állapotottabb, a tenyerét veri hozzá és a célszerű rikkantásokat bizony nem sajnálja.

Csupán ez a gügye Ádók gyerek vonogatja a vállát, hogy azt mondja:

- Ez is multság kentöknél? No, akkor kentöket se úri bába fogta ki!

Jobb lenne pedig, ha épp Ádók Fercsi hallgatna a bábájával, aki újszülött korában úgy találta odateremteti az anyaföldre, hogy holtig keresheti utána a jobbik dolgát. Szelekótya marad a feje attól, míg egy darabja betart.

De hát, fér is a szó az ilyenbe, mikor nekiágaskodik? Lám, kis idő multán csak megint odahegyel Ragyogó Kovács Istvánnak:

- Mán látom, kutyából került itt ki mindön. Kije szalonnának, kije muzsikának!

No, István - gazda létére - nem veti vissza az ígét. Mert tudja ő, hogy mi a becsület. Ellenben Tandari Mátyás sógornak senki se tilthatja ugyanezt, mint hogy nem is tiltja. Rajta most a sor, kivédni az Istvánra kent csúfot.

Így adja keményen:

- Jeddre ne! Magad felé hajtsd a szelet inkább! Mivel, úgy löhet, a vendégségben is akad amolyan csahos fajta...

- Hát - kötődik a legény - bizott akad sösmitlen öleg. Ollyan akár a házküszöb, hogy se kint, se bent. De a pénz, az beszél!

S ezen szókra megrázza a zsebében az ördög mónétáját.

- Ehol e! Van, akinek vagyon.

- Akkor ne bocsásd' - bólínt rá Mátyás komolyan. Bár, ha jól vesszük, volna ehelyt másegyéb vélekedése is a dologról. Azonban érkeznek nagy tereferével a vénasszonyok a tallózásból és Rébék né', aki híres „szerző”, nyomban belecsíp a beszédbe:

- Ugyám, - adja gangosan - szöröncsét csinált ez a fiú. Mert hogy ez örökölt, ha épp tudni akarják kentök!

- Nono - véli Mátyás. - Hát én nem mondom...

- Bolondnak bolondul jár a kerék - így Elek is tünődve a pipa csutorája mellől.

Maradnának ennyibe, ha Rébék né' nyughatna attól a két köből búzától, ami célszerű ajánlás esetén ki szokott dukálni a gyalogsátánnak. Ám az nem nyughatik. Még jobban rajtamegy a szón:

- Ráíratott erre az édös-körösztyanya. Nagy grófi házaknál szolgált, az Isten nyugtassa... Én nem is tudom, hogysmind ezzel a Fercsivel...! Mert azért, hogy bónás kicsit, amúgy igen úri kiállítása vagyon ennek!

- Hát. - Űti le maga részéről Fercsi keményen.

Tandari Mátyás sógorban keresztbeáll a szentlélek erre a példálózgatásra s odaveti a nézetét:

- Gróf az apja ennek. Csak más szegte be a fülit...

- Kend tán ott volt kárlátóba?

Így Rébék né' s jól teszi most István, hogy gazda létére leüti a beszéd élet, mert ki tudja, hova lennének a világgal, mikor már apáról fiúra kezd ortalózni az emberiség? Odaint tehát Talpai Gerencsér Lajosnak, vetvén is egyúttal a rigmust:

„Amikor én legény voltam, -
A kapuba kiállottam, -
Alig égyet kurjantottam:
Mánis tudták, hogy én voltam!”

- Ne te néjj! - Rikkant rája Bózsó Veszter és illik itt ujfenn megtiporni a tarlót. Jó volna ez a szükséges béke szempontjából, ha a táncot egyedül lehetne járni. Ellenben azt nem lehet. Miért is egy alkalmas hajadont elhúz ki-ki magával a körbe. Húzni kell azokat, mert szégyellős a leánynép. Főleg rátarti az ilyen Rozál-fajta. Úgy ül ott István mellett, mintha köből volna. Pedig az nem kő. Látszik a kezejárásán. Olyan bokkrétát penderített Ragyogó István kalapja mellé, hogy kész tiszta öröm.

No, István majd oda is bök neki jólélekkel:

- Nini te... Eriggy, fordulj eggyet.

A lány csak a fejét ingatja:

- Deköszönöm... - Szabadkozik. Inkább a kulacsal jár. Sziveskedik gazda helyett a vendégséggel.

- Igyanak kentők, ne mondják, hogy nem vőlt.

Hát isznak is az aratók, egy a másra szépen. Az első kortyot - ősi szokásból - odaáldozzák földanyáknak, kicsapván a butykos szájából. Épp Ádók Fercsi módosítja a szokást olybá, hogy ökelme bizony utóbb köp ki. Arra vél az itallal, hogy aligha termett az napsütött oldalon. Nevetve nyugtatják a népek:

- Grófoknál jobb is akad!

- Azt én jobban tudom.

- Ha tudod, csináld. - Így Tandari Mátyás sógor incselkedve. Ám a fiú nem hagyja magát. Félkarral átkapja Rozál derekát s húzván elfelé a táncba, úgy hegyeli vissza:

- Gyövä vasárnapra tartom a bálát!

- Ottlőszünk! - Űti rá Elek a pipája kupakját. Hogy is ne! Az ilyen grófi multság igazán megtapasztalni való!

Csupán Rozál nincs belényugodva a közös vígságba. Igen szabadkozik a legény markából:

- Ne veszködjön hallja!

Pedig biztatják elegen:

- Lássuk hogy mén urason!

- No! - Mondja Ragyogó selmán.

- No! - Mondja Csamongó Vesztörné is, a Rozál szüλέje.

Amúgy meglátszik ökelmén, hogy Rébék né' mellett guggolt a földön, mivel - a Fercsire pillogva - igen szíves szóval teszi hozzá:

- Gazdalegény nem akárki fia...!

- „Vasárnapi gyerők” - lobban vissza Rozál és most már igazán nincs itt más hátra, el kell eresztetni.

- Szélös az ut - morogja Fercsi dühében és kétfelé kap, mint a vízbefulló lengyel. Egyik markával a süvegét fogja, másikkal a ködmenét rántja magához.

- Nem vásom én többet a csizmám a kentek pádimentumán!

- Elmöhetsz, - bólintanak a népek s ezzel viszi is a betyárbútort Fercsi, toronyirányába. Bózsó Ábris utána tűnődik, hátralök a pipaszárral a távozó felé:

- Nétek a, hogy miből lesz a nádiveréb...!

Senki se válaszol, senki se marasztja a kontrabontos embert. A táncos párok kiállanak, körbe telepszének. Elszótlankodik a nép jó fáradsággal. Körül, ameddig a szem ellát, végzett munka, esztendei kenyér. A sárga kazlak - mint teli mellek - dagadoznak ki a rónaságra. Túlnanról, a füzesek felől frissen kaszált füvek ízes szagát kergeti feléjük a szél. Az ég milljom csillaga új, titokzatos életre fogan a Tisza terhes, sárga vizében.

Idők teltén Tandari Mátyás sógor véli csöndben:

- Tartós szép idő gyün.

István fölkémlél az égre, melyen - csakugyan - a hold barátságos, kövér képe teli van rücsökkel.

- Azám. Nem ázunk el a lakzin - mondja és a tenyeréből Rozál ölébe szór egy marék kifejtett, csattanó búzaszemet.

Vízi-riport.

Célszerű szegény ember az ilyen kétkézi kubikos. Tavasztól ősziig a Tiszát járja a talyigájával, töltéscsinálni. Mert úgy van ezzel a vízzel is, mint minden egyébben a világon, hogy mióta az urak rátették a kezüket, sehogyse jó. Hol itt vagyon bibéje, hol amott. Míg hozzá nem nyúltak, csak elvult. Azóta mindig bajol.

No hiszen, már ha így esett, ne hánytorgassuk, mert ami azt illeti, haszna is adódik a dolognak. Sok szegény ember eléldégtelenség után.

Ragyogó Kovács István nem is haragszik érte senkire, inkább örül a szíve, mikor úgy pitymallattájt nekitaszítja a talyigáját a finom, puha homoknak. Legkívánság, hogy nem magára van ebben. Mellette jár Tandari Mátyás, aki sógora is, szomszédja is neki. Mátyás fia húzza föl a talyigát a kaptatónál, mert ő a fogatos. Fölfér az ilyen segítség, kívánság pallónak fel. De Istvánnak nem kell. Nagyerejű ember. Inkább ő segít még a sógornak néha. Mert olyan esetetebbforma ember ez a sógor.

Csak dolgozgatnak hát így szépen. Mindjárt látszatosabb a munka, ha van kihez szólni. Nem is lett volna tán baj köztük mind e mai napig, ha időközben Istvánnak el nem fogy a dohánya. De elfogyott. Minek okából Mátyás sógor elballagott a kázinba másért. A kázinos hamis tallért sózott a Mátyás nyakába. Hát: rászóta.

Itt kezdődött a veszedelmek eleje.

Mert aki ilyen pénzhez kerül, nem szívesen hál el véle egy föld alatt. Úgy nézi, hogy továbbadjon rajta. István is ezen volt. Azonban nem járt jóval. Rajt érték, így aztán törvénybe került. Vallatták ott váltig, hogy így meg úgy, mondaná el, miképp csinálja a pénzt, meg ha cimborája-mije van, adna ki rajta. De István csak kihúzta magát, mint aki igazát érzi:

- Nézzenek mög az urak jól! Hát olyan embör vagyok én, aki pénzt tud csinálni?

No ezt beösmerték. Haza is került István bántódás nélkül. De már igen mérgezt Mátyásra, hogy így elmocskolták miatta. Meg is mondta neki:

- Hitvány embör volt kend, az is marad, amíg betart. Addig, hogy én keverközők bajba kend miatt!

Igaz, Mátyásnak nem tetszett ez a beszéd. Az ügyek végleges kitisztázódása azonban őszre maradt, mikor vége a kubiknak. Mert így a nagyég alatt, a lassan dutkáló Tiszavíz mentén más sora van a becsületbeli ügyeknek is. Míg a munka tart, oda legyen minden figyelem. Ortályozni lehet, mikor beáll a hideg, aztán egy kis dohányvásáron - min kívül úgy se akad egyéb mihez fogni.

Lassadán ennek is ideje nyílott.

István kendővégbe kötötte az utolsó napszámot, hazament. Betaszította a talyigát a színbe, kiült a házküszöbre elmélkedni. Ez ugyan rossz esztendő volt, elmondható. A szótlankodás jobban meghúzza az embert, mint maga a munka. Bár amúgy se nagybeszédű István, de legalább, ha akarta, volt kihez szólni eddig. Jó nyugalom az! Ám mióta törvényt járt, nem volt szájaíze hozzá. Nagyon kedvét szegte az elszámolatlan becsület. Jó, hogy lemúlt a dolog! Most végére járhat. Kell is. Itt az ideje. Mert addig csak nem egész ember.

Most még az okot kell megelni, amihez hozzákötődjön a többi!

Nem sok fejtörés ára, mihamarabb kerül az is. Mert a fogatosszój, amivel Mátyás fia húzta a talyigát - ha jól felgondoljuk - Istváné.

Átküldi érte az asszonyt.

Még lehordják! Hogy ebből a fajból meri lábát a házukba rakni egy?

Ilyen és más mocskolások érik Rozált, holott Istenember látja, hol az igazság. Sivalkodik az asszony rendesen, minek okából Elek szomszéd felkönyököl a túlnansó palánkra. Átnéz.

Erre föláll a küszöbről István. Mondani nem sokat mond, de az arcáról lesötétedik a toros szándék. Subát kanyarít és meginvitálja a szomszédot:

- Üzennék egy-két szót Tandari sógornak! Vigye kend hirül neki, mivel én tudom, hogy illik! Nem vagyok én haramia, hogy szótlantul rajtamönjek. Azt' ha eligazította kend, maradjon is mellettem *igazlátónak*.

Kell az „igazlátó!” Arra is, hogy letisztázódott a szégyen, meg hogy több nem volt, csak amennyi dukál. Ha netalán törvény esne a dologból. Bátor ez valószínűtlen.

Át is cankol Elek szomszéd Mátyáshoz, de utóbb eltágul. Nem jó ilyesmibe mártakozni...!

Ragyogó hát egymagára marad. Fölméri néhányszor sógorék háza elejét, mire megnyílik a kapu. De Mátyás helyett a lánya lökken ki rajta. Jár a szája, mintha mákot darálna.

Ragyogó rátámasztja állát a botja kampójára, úgy int neki, jobban csak szemepillájával.

- Arább hé! Bekushadj. Mert te is tudod, hogy mikor a kutya ugat, gazdáját rugják oldalba. Küldd ki apádat!

No, jön aztán Mátyás, hozza a vasvillát. Hogy mi kell, aztmondja.

De már erre elfutja Istvánt az indulat. A keserves mézeskalácsát ennek a világnak! Talán mégse veszett kutya ő, hogy vasvillával jőjjenek rá?

Egyet ránt a subán, lerázza magáról. Elhajítja a botot is. Azzal neki sógornak, csak úgy üres kézzel.

Elfekszik Mátyás hamar, szép nyugodalmasan. Hajszájai közül pirosan serked elő a vér.

- No - mondja István.

Megint vállára panyókázza a subát, markába a botot, indul visszafelé. Sógort majd ellátják odabelül, mert hisz *jelentve* volt az eset...

Vannak ennyibe.

Múlnak a napok, egy a másra. István jómódjával el is felejtene már az ügyet, mikor egyszer járta-keltében összeakad a községi orvos úrral. Ráköszön illendően, menne tovább. De a nagytudományú férfiú megáll előtte, jobbra-balra nyujtogatja a nyakát. Csóvál, hemmeg.

- Ejnye István, ejnye...! Fene a bocskorod! Nem is tudtam, hogy ilyen komisz ember vagy te. Addig, hogy nem férsz veszteg, látom. Mert ahol is e, mármeg törvénybe készülnek ellened...!

- Nono. - Véli kicsit megütődve Ragyogó. - Azt' hát ki lenne az a bizonyos?

- Ki más, mint Tandari Mátyás.

Csodálkozni kell ezen. Úgyebizony... A Mátyás! Ládde...

- Oztán mi baja velem a Mátyásnak?

- Belékelte a fejét.

- Azt be. - Hagyja helybe István komolyan. De nyomban föl is dobja az állát. - Hász ez nem való törvényre? Minekokábul ő vólt a hibás. Mit gyün rám vasvillával, sehogy amint illik, arravaló bottal. Így azt köllött elvennöm tüle.

Még azt mondja erre az orvos, hogy egyremegy. A vétek nincs benne az írásban. Csak a lék. Merthogy a lékről *vízumrepertumot* vettek. Az odakerül a törvény elébe, Istvánnal együtt, egész bizonyosan. Majd ott számol érte.

No, kutya rossz beszéd ez. El is búslakodik rajta Ragyogó Kovács.

Még ilyet! Törvény! Ki hallotta, egy kis kocódásért! Aki kereste, megkapta. Nem urak ők, hogy a törvény fejét fájlalják a bajukkal! Főleg a „*víziriport*” esik neki zokon. Rosszul hangzik ez már hallvást is. Úri formájú szó, sok huncutság lehet mögötte! Addig van István, hogy a törvényt se nagyon bánná, csak a vízi-riport tűnnék el a föld színéről!

Csóválja a fejét, nagyokat nyel.

- Oztán nem löhetne azt másképpen...?

- Lehet, ha Mátyás is egyesül.

Belenéz a kerek kalapjába Ragyogó Kovács István. Szinte úgy jön, mintha onnan olvasná ki, amit mondani akar:

- ... mert szót kéne érteni a sógorral, tudja... Nem rossz embör az. Csak olyan esöttforma. Ha ü mögkövet, én is értöm az illendőségöt. Egy kis áldomást nem sajnálnék tőle.

Ebben maradtak. A doktor előveszi Mátyást. Ej! ej...! Mire jó az ilyen! Hová a világgal, ha már két szegényember se fér meg együtt! Hozzá sógorok, szomszédok!

Addig, hogy el is mocskolta a doktor Tandari Mátyást. De foganata volt legalább. Mátyás aztán belátta a hibát, letett a vízi-riportról, bár neki meg az egészben éppen az tetszett legjobban.

No - alkonyat tájt volt ez - amint mendegélne Ragyogó a dohányosoktól hazafelé, elébeállít Mátyás.

- Adjon Isten, sógor.

- Mindönjokat, - egészíti ki István a köszönés velejáró részét. Megállnak egy pöttyet. Mátyás a zsebében babrál. Pipát húz ki belőle, megoldja a zacskót. Rátöm, tartja Ragyogónak is.

- Kóstojja mög kend. Jó száraz tavalyi.

De István félrehárítja. Nem haragból, nincs benne egy szikrányi se. Inkább, hogy ő szolgálna vele.

- Forrásátul gyüvök, - mondja magyarázkodva. - A muskatályi jobb is, mint amaz.

- Jobb.

Megindulnak lassan, cammogva. Idők multán azt mondja István csöndesen:

- Sógor...?

- No. - Feleli az ember.

- Nem haragra való nézvést töttem tuggya. Csak böcsületből...

Mátyás helybenhagyólag bólint.

- Értöm. Bátor igen mögcsúszott a kend keze, fene a szárát...!

- Nem mondom. De kendnek se köllött volna vízi-riportot vönni. Mer lássa kend, csak jobb az úgy, ahogy eddig szottuk. Minek gyalázzuk el egymást az urak előtt!

Lefordulnak a töltésről. Messzibb már látszanak a házak piros ablakai. Nem mintha piros lenne az üvegjük, de mivel az ég bibora fut el rajtuk. Az is lehet, hogy világot gyújtottak odabelül.

Foga van a szélnek, így ősszel. A két subás ember hosszabbakat lépked. Nem igen szólnak, a megbékéltek jó nyugalma hallgatózik bennük.

A Bitó kocsmája előtt megáll István.

- Igaz-é?

- Igaz - bólint a sógor.

Hát csak betérülnek. Valahonnan Elek szomszéd is előkerül. Csúszik a homoki, héringhal a korcsolyája. Legutóbb ezt kedvelli a külső társadalom, talán azért, mert messzebből való.

Másnap, hogy az áldomást kialudta volna Ragyogó Kovács István, megint útjába téved a községi orvos. Azt mondja neki:

- Jó kedved van István!

Az ember ránt egyet a vállán. Fejét is hátraszegi hozzá.

- Még az se lönne? - somolyog pajkosan. - ... Hát isz tudja, okkal mén. Mert elvitt ugyan az áldomás öt pöngömet. De sógor *hetet* fizetött be...!

Keblezés.

Ott kezdődik az eleje, mikor István kubik végeztével hazakövetkezett az őszön. Az út visszafelé Mindszenttől Algyőig, csak úgy történt, mint egyéb esztendőkből. Épp hogy az István kedvében volt egy kis változás. Mert szükséges tudni, hogy lehetőséig hozott a munka. Amit keresett, félre is tette. Alig valami ment föl eleségre. Szalonnát vitt otthonról. Meg a napszám is magasabb volt, mind eddig. Mindjárt másképp nézi az ember a világot, ha van valami a lelke körül. Így esett, hogy Tápé közelében még nótára is gerjedt István. No, nem kell gondolni, hogy túl hangosan volt. Nem. De a nóta csak nóta, ha pipa mögül, a foga közül fújja is valaki.

- Tán *időt* érző kend sógor? - Vélekedik Tandari Mátyás, tólván talyigáját az István kereke nyomába.

Majd aztán, hogy nem adódik vissza a szó, maga is nekiköszörüli a torkát. Így tartanak hazáig, hogy csupa öröm azt hallani. István kapujában leparoláznak, Mátyásnak eggyel följobb van az otthon, mint jobb szomszédnak.

Ragyogó Kovács István befordul az udvarra. Lelomol, leveri a csizmája porát. Tart az ól felé. Nem egyéb okból, mint hogy megnézzé, vagyon-e víz a vályuban? Mert víznek kell lennie abban, akár van disznó, akár se. Ha kiszárad az ilyen egyfából faragott edény, megrepedezik. Semminek se hívják többé. Szöveget pedig nem lehet verni az ilyen holmiba. A szög elrozsádál, meg sérti is a jószág orrát. Őszi vásárra - ha venne malacot - vehetne hozzá itatót is.

Hát, ahogy odaér az ólhoz, csak lefittyed az álla a csudálattól. Üresen hagyta mikor elment, most két jóállású malac mozgolódik benne. Még nem is akármilyen. Úgyszólván fele-készre javítva.

István felkönyököl a kerítésre, föltekint egyet, hosszan az égre. Szólni nem szól, de a szeme meleg, barna csillogással keres valakit a gyönyörű kékségben. Már ők ketten így értekeznek egymással.

Nagy öröm ez! Zsírozó is, pénz is. Egész együttvan István. Tart most már be a házba. Derék asszony Rozál, megérdemli a dícséretet. Ideje annak is, hogy láttá a menyecskét. Márciussal ment el, mostanra meg jól bentjárunk Mindszent havában.

Ahogy benyitná az ajtót, újabb csodálat éri. De ez aztán mind közt a legnagyobb. Rozál az ágyban fekszik, a tiszta-szobában. Lábtól neki ott üldögél az anyja. Csíkos dunnácskából egy apró emberkét bontogat. A gyerek visít, jár a keze lába. A két asszony nevet hozzá édesdeden.

István csak meggyökerezik a küszöbön. Nekitámaszkodott a félfának, várja, hogy múlna szeme elől, a csuda. Ám nem múlik. Rá kell szánnia magát, hogy megszólaljon.

- Rozál te...!

Lesz erre keveredés! A dunna letevődik bennevalóstól, minden gond Istvánra fordul. Milyen igen jó, hogy megjött! Épp holnap akartak paszitát ülni. Igaz, félöröm lett volna apja nélkül, azonban hát nem hagyható tovább pogánymódra az ártatlan. Innen-onnan hetes. Bizony hírt adni se tudtak felőle, hogy készülődik.

István áll, nem igen válaszol a kérdezősködésekre. Megfelel az asszonyféle magának is. Csupán mikor lecsihadtak amazok, veti oda a fontosságát:

- Azt' gyerekek-e, vagy csak lány?

- De, gyerekek! - Mondják egyszerre ketten.

Különös öröm járja által Ragyogó Kovács István szívét. Olyan öröm ez, hogy szinte a melegjét is érzi. Kiütözik az arcára, a feje valahogyan magasabbra szökken tőle. Benyúl a zsebbe, kivág egy tizest az asztalra:

- Hallja napam! Aszondom, rétest süssön kend holnap! Bor lögyék elég, mög ami dukál.

Nagyon vígan voltak.

A pecsenyeszagra bekérődzött Kukac is a hegedűjével. No, nem a híres úricigány, csak innen a Gyevi-sorról, a vályogvető nemzetségből. Bátor jól húzta azért. Csupa öröm nézni a sok vigadó embert.

Egyedül Mári néni - már mint Ragyogó Kovács István napa - üldögél búsan a kuckóban. Látja ezt István, de előbb még hagyja. Ördög ismeri az ilyen vénasszonyok gondolatát! Majd csak kedvére térül. Azonban nem. Addig, hogy rívásba fog.

- Miazistennek bög kend anyám? Tán bántotta valaki?

- Nem - azt mondja - ötlet senki. Csak a sors.

- Nono.

- Mert, - így az asszony - mindenkinek megvan itt a maga vigassága, csak neki sehol semmi. Kutya ő itt. Ha úgy kerül, az sincs, ahová a fejét lehajtsa.

Sodorint egyet a bajuszán István.

- Már hát balga beszéd ez, - vélekedik. - Mivel ott a kuckó! Csizmája is vagyon kendnek, tavaszon fejtettem. Kendőt is vöttem búcsúkor. Ágyban hál kend, én csak a subámon. Azt' miye nincs hát?

Még azt veti oda erre, hogy a házból nincs neki része. A fedélből, ami rája borul, semmit sem vallhat a maga igazának.

Megvakarintja üstökét Ragyogó Kovács István. Ha másképp kerül, tán neszezne. De nagy örömben van, hát jó.

Vasárnap - második templom után - csak odaszól az öregnek.

- Gyékkend napam a jegyző úrhoz.

Elkocognak ketten. István elől, az asszony - mint illik - két lépéssel a sarka nyomában. Bekövetkeznek illendően:

- Dícsértessék.

- Mindörökké. No, mi baj?

Ezt a jegyző tudakolja. Ragyogó Kovács pördít egyet a kalapján.

- Nekem sömmi - húzza meg a vállát - mindössze napamnak van valami kevés. Mivel részt szeretne ü is a házamból. Ha löhetne rájakeblözni.

Hamar kiigazodik a törvénytudó ember.

- Semmi az, - így adja a magyarázatot - csupán fizetnek kendtek egy pengőt, aztán megcsináljuk az egyezséget.

Így történik. Ragyogóék keresztet vonnak a nevük mellé a „kontrektus” alján, így jól van megint minden. István hál tovább a subán, Mári néni az ágyon, nem rí többet. De most jön a bökkenő! Vagyis, hogy úgy egy hónap múltán. Megesett, hogy vevő került a házra. Jó árt kínált érte, annyit, amennyin egy rangosabbat lehetne venni, ha azt a pénzt, amit István megtakarított, beléforgatják. Még egy hold földcske is szolgál hozzá. Mátyással maradna a szomszédság, minek-okából a szemrevett porta eggyel túlhan esik rajta.

Meghánytorgatja Ragyogó Kovács a dolgot. De akár így nézi, akár úgy, nagyon célirányosnak mutatkozik. Parolát vált hát a vevővel, elcankolnak a jegyző úrhoz a kontrektus irányába. Lefizetik a pengőt, keresztet a nevük mellé, csak úgy, mint tudvalévő. Jönnének kifelé. Utánuk kiált akkor a jegyző:

- Hallja kend Ragyogó uram! Most veszem csak észre, hogy egy kis baj van itten. Térüljenek kendtek vissza!

Így történt.

- Nono. - Mondja István. - Nem nagy baj, ha kicsi. Aztán mi vólna?

- Nem adhatja kend a házat, míg napa meg nem engedi.

István felhúzza a vállát.

- Nem kérdem én ötöt!

- Kérdezni kell pedig. Ez a törvény.

Az ember most már összeráncolja két seprüs szemöldökét.

- Ölég marha törvény. Még hogy én kérdjek egy vénasszonyt abba, ami az enyém!

- De rákebelezett kend, így aztán neki is szava lehet benne. Másképp nem megy.

Ha nem lehet: csak nem lehet. Föléri ezt minden ésszel-élő ember. Hemmeg-hümmög Ragyogó Kovács, de mit tehetne? A törvény: törvény. Ballag kókadtan hazafelé. Nem szól mindjárt - igen nehezére esik - csak majd úgy tengerifosztáskor, estefelé.

- Hallja kend napam! Adom ezt a házat. Ihol a kontrektus, azt' kend egyesüljön belé.

Az öreg pislant vagy kettőt. De nagyhamar eligazodik a szándékával. Kivágja a magáét, hogy: nem! Hát ha nem, ott vigye a szósz!

Elhajítja István a csövet, amit a markában tartott, fogja a subát, levackal. Nem szól. Amaz se beszélhet kérdezetlen, kivált mikor haragos a gazda. Maradnak ennyibe.

Rosszul telik az éjjel Istvánnak. Nem nyugszik egy szemhunyasnyit se. Úgy pörgölődik a subán, mint az orsó. Nagyon bántja, hogy így kisemmiződött a szándékából. Pedig jóformán már az új házban érezte magát!

Reggel igen csunyán néz, ahogy kifordul a kapun. De kifordul, a szomszédba, sógorhoz. Mert több fej többet gondol. Mátyás törvénytudó ember. Eskütt volt valamikor, nem is olyan régen. Alighanem jutnak aztán valamire, mert már bizakodóbban indul innen István a járásorvos úrhoz. Ki is vágja ott a tudományát mindjárt, mondván:

- Nem egyéb okból gyüttem, mint hogy napamat *bolonddá-nyilatkozzam*. Vagy ütöt, de leginkább saját magamat.

Előadódik a dolog miéértje is. A házzal, a kontrektussal, úgy, amint való-igaz. Tiszta sor, hogy meghibbant a vénasszony! Ép elmével hogy is szegülne ellen ilyen alkalmas cserének? Aki pedig bolond, annak vegye el a törvényt a szavát, ne köthessen görcsöt a más élete fonálára!

Végighallgatja a doktor az egészet, ám utóbb csak nincs egy véleményen Istvánnal.

- Mert - így adja - igaz, hogy van törvény a bolonddá-nyilatkozásról. De ebből fiam semmi hasznod. Bolond ember szava nem szó, amit tesz, meg nem érvényes. Így még ha akarna se egyesülhet.

Kiszalajt egy kacskaringósat István a bajusza mögül. Hogy jönne rá a lázak láza, aki kifundálta az egész keblezést! Cudar dolog ez nagyon. Mit tegyen most már? Igen búnak ereszkedik.

Azt kérdi akkor a doktor:

- Mit mond napad? Mért nem egyesül?

- Tudjafene. Nem firtattam. Nem mérök én nyelvet vénasszonnyal.

Hát csak fölkelültéből az orvos. Szinte vidámra fordul. Megy a fogashoz, leakasztja a kalapját, meg a botot. A kalap úri formájú, köcsög, de a bot inkább somfahusáng. Jó faluzó, társnak, kutyák irányába.

- Gyerünk, aztán majd meglátjuk a többit. Aligha el nem igazítom én a bajod!

Csóvál István, nehezen hiszi. De megy azért. Hogyne menne? Jól is esik neki biztató szót hallani végre. Befordulnak Ragyogóékhöz. A doktor Mária után kérdez. Előkerül az öreg hamar. Igen lelkendezik a megtiszteltetéstől. Váltig törülgeti kötőjével a széket:

- Tessen leülni nálunk, ha mög nem veti...!

De az úr állvamarad. Erősen rosszaló szemmel nézdegéli özvegy Csamangónét, mert ura után ez a becsületes neve Márinak.

- Ejnye szülém, de szárad kend! De lefelé megyen! Ha így halad, mihamarabb hidegágyra kerül.

- Ugyan-ugye...!

Meghökken anyó. Belekapaszkodik az asztal sarkába, mert mintha forogni kezdene a világ vele. No, nem forog. Csak az az érzés, mintha forogna. El is múlik nemsokára.

A doktor jószívvel biztatja:

- Nem köll megijedni azért! Csak nézze kend, hogy költözzön innen mielőbb. Rossz ez a lakás kendnek.

Már erre Méri is hangjára talál. A sírósbabbakra, melyen búcsúkor előénekel:

- Hová költöznék lelköm, hová! Hacsak a temetőbe nem. Isten árvája vagyok én.

- Hát az új ház? Amiből, *csakúgy mint ebből szülémre keblezik a felét?*

Elhallgat, de nyomatékka. Mérire néz, az meg szintúgy vissza. Ám olyan fényesség lobban föl egyszerre az anyó szemében, hogy szinte visszafiatalodik vele vagy tíz esztendő. Az arcán is - a temérdek ránc között - mintha elnyílt volna valami hirtelen ráeszmélés. Gyürkéltni kezd a kötője sarkát szelid-szerényen.

- Hát iszen - sóhajt - úgy igaz az. Minek húzni-vonni, ami kész eccer? Jobb szeretném mán, ha odaáttal volnánk...! Csak István nem tom, hogy miképp vélekedik. Felülem inkább ma, mint holnap...!

*

Elköszön a doktor. A kapuhoz érve megdörgöli orrát Ragyogó Kovács István.

- No, - mondja - nem tom mit tött az úr napammal. Pedig fülemmel hallottam mindönt. Azt' ha mán így eligazította a soromat, egypár tyúkot nem is sajnálok tudja.

Még nem kell a doktornak! Se tyúk, se semmi. Parolát ad, István kételkedve teszi bele a magáét. Mert - úgylehet - most jön majd a magyarázat! Azonban nem. Elindul a doktor a pallón.

Már erre megcsóválja István a fejét.

- Visszafelé forog a világ, úgylátom...!

Az úr hátranéz haladoztában.

- Miből gondolod?

Ragyogó nekitámaszkodik vállal a kapufélfának. Szájsarkába igazítja a pipát, ekkép adja okát a vélekedésének:

- ... mert eddig úgy volt az tudja, hogy ha úr csinált valamit, meg köllött azt fizetni! Ha mögen nem járt fizetség érte, nem is ért az sömmit. De most az eccer szömömmel látom, hogy jól eligazította ingyen.

Horgon.

Szép őszi éjszaka, fehér fénnel kandikál le a hold. Oly nagy a csend, hogy szinte kinyilallik belőle egy kései tücsök pirickélése. Fönt, a csillagokkal kipettyezetett égen lassú szárny-csapásokkal húz le egy nagy madár. Úgy lehet bagoly, bár vadkacsának is beválna. Igazából eldönteni még se lehet, részint a nagy magasság miatt, másrészt pedig - hiába - csak éjszaka vagy azért.

Tart így ez a nagy, visszafogott hallgatás jó darab időn át. Majd aztán amoda alatt, a töltés aljában, selymesen megsuhan a kukoricalevél. Előbb vigyázattal, utóbb erősödik a zaj. Mintha úszna benne valaki. De nem látszik, csak két sárga gömbölyűség. Mint két féldinnye. Azonban mégse dinnye, hanem két szalmafonású kalap teteje. Két ember igyekszik a legnagyobbán által. Szorgosan összetartanak, de ha netalán valamelyik mégis lemaradna, a másik nyomban visszaszól:

- Ne tágítson kend sógor! Ne zajgassunk kétccörre, holott eccör is fölös!

- Ihol vagyok e! Csak kend irányodjék.

Mennek aztán tovább. Figyelemmel a sövényházi töltésre, mely miheztartásul szolgál. De meg le-nek, fölfelé és körbe is. Száz szeme legyen annak, aki tilos dohányossal jár!

Mikor beérnek a középtájr, István, aki előljár, megtorpan nagyhirtelen. Mátyás belevágja orrát a hátán függő dohányzsákba. Nagyot tüszköl tőle.

- No. - Mondja és megáll ő is.

István csak hátra taszítja üstökén a kalapot. Bekapar a sörtékemény haja közé. Int a fejével:

- Halli kend...?

- Gyűnnek. - Vélekedik Mátyás is.

És valóban. Szembe rájuk visszafele úsznak a kukoricalevelek. Nemcsak úsznak, helyenkint töredeznek is. A leváló levelek pattogásába belekeverközik egy elfojtott kuncogás.

Ezt hallván István, szótlánul tovább indul.

Mire is volna a fölösleges beszéd? Akinek füle van, hallhatja, hogy csak asszonyok nyihorásznak. Nemsoká aztán összeér az útfok. Amazok nagy számmal jönnek, lehetnek vagy heten.

Amint meglátják a férfiakat, egyszerre odacsapnak.

- Mi járatba kelmetök?

- Csakúgy mint tik. - Vetí oda István. Mert tudvalévő, hogy holdvilággal, kukoricásban, egy célból jár asszony és ember.

Ám látszik Ragyogó beszédén, hogy mérges. Fehérnéppel, pappal, vagy macskával senkise találkozik örömezt kockáztatott útból! Baljóslatú Isten-teremtényei ezek!

Mátyás enyhíteni kíván a sógor barátságtalan voltán.

- Hát azt' tik hová dugtátok a dohányt? - Érdeklődik.

Két menyecske összevillan, az egyik el is nyikkan.

- Azt nem süti mög a nap...! - Pajkoskodik.

István ezalatt indul. Hátraszól a maradozónak figyelmeztetésül:

- Sógor?

- Gyűvök.

Ám előbb még megcsippenti a jónyelvű menyecske barackvirágszín képét.

Azzal tovább, ki északnak, ki délnek. István ugyan morgadozik eleinte, hogy aki legénykedni akar, menjen a bálba. Ne rontsa mások mesterségét! Mire Mátyás viszont kimagyarázza, hogy csak *megtiszteltetés* okából történt az egész.

Ennyiben maradnak aztán.

Megint susognak a kukoricalevelek, megint hallgatnak. Jó darab utat tesznek meg így, holdvilágszó mellett. Egyszer csak Mátyás megáll. Észreveszi azt a másik nyomban, az elmaradó léptekből. Ő is megáll, hátratekint.

- Mifene ütött kendhöz megest?

De amaz csak oldozza lefele hátáról a zsákot. Kibogozza a csomót, leszottyan a batyu a földre. Mátyás melléje, a zöldesen selymedző, zizikélő fűbe.

- Megehültem, - válaszolja.

Azzal szalonnát, bicsakot elő, hozzálát falatozni.

István csak csóválja a fejét. De, hogy már ne állna ott úgy, olyan balga módra, míg a másik kitömi a bőrt, ő is letelepül. Várja, hogy végződnek a kollációzás. Azonban igen hosszan tart. Végre becsappintja Mátyás a bugylit.

- No, - bólint, - ez nem esött rosszul.

István újfent a zsák után nyúl. De amaz csak nem emelkedik. Elnyújtja egyik karját, majd meg a másikat. Olyan így, mint valami kisebbfajta kútágas.

- Hijjnye, hijjnye, be elnehezültem! - Élhetetlenkedik. - Ha most burkus király lönnék, felülnék a kend hátára sógor, azt' úgy vitetném be úrimagamat Sövényházba tudja!

- Ne beszéljen kend pusztákat mindörökké! Föl a batyut, gyerünk!

Ám Mátyás, mint akinek elrepült a szó a füle mellett. Mármeg a hátát ropogtatja. Bíz az jócskán sanyarú! El is szánakozik rajta István, pedig elégszer látta.

- Csak mit tögyek kenddel sógor...! Mer látom, igen rihelli kend ezt a zsákot! - Enyhüldözik.

Mátyás nyomban megkapja a szó lábát.

- Türelmezzon kend egy pöttyet! Megnyújtom a girincemet! Utóbb én mék elül, be se ér kend!

Addig Istenkedik aztán, hogy István - jobb esze ellenére - enged neki.

Mi tagadás, jó ott a fűben. Mintha tollas derékaljon nyugodnának. Az a kis szél pedig, ami a vizekről jön, meg már éppen igen célirányos. Elsuhan István fölött, rálehel a kötélről felhorzsolt karjaira. Befúj az inge bodrába is.

Mintha csak jutalmazni akarná, amiért lelke volt a másikhöz.

No, István nem szerénykedik. Hagyja, hogy arra a kis időre, amíg itt nyugszik, jutalmazza, ahogy akarja. Lezárja a szempilláját, hogy azzal se legyen gondja. Így esik, hogy mire a Döbögő-malom kereke ötöt fordulna, húzzák a csendest mind a ketten. Biz ott - mire fölérez István - már hasadozik az ég alja és a foszlányokon át rászivárog a pitymallatt rózsaszínje a kukoricásra.

Legott talpra szökik, fölrázza Mátyást is. Kettőzött iparkodással dülnek aztán neki a kukoricásnak. Fogy az szaporán, bár azonkép az égen is világosabban nyiladozik a hajnal.

Mégis kiérnek valahogy. Amint kitekintene István, egy kemény kéz súlyosodik a vállára. Ugyanekkor zöldes kakastoll libben szeme elé.

Pont belekutyagoltak a csendőrökbe.

Nem hiába, hogy fehérnép keresztezte az útjukat, csálra ment biz az!

- Csak befelé! - Mondja a csendőr úr.

Távolabb egy nagy diófa látszik, kis halomka táborozza körül. Egy másik kakastollas vitéz váltig méregeti előttük az öt lépést oda meg vissza. Ezek is hasonló ügyben találtatódtak, mint a két tápai. Összecsapnak aztán. Elöl egyik csendőr, utána a ludasok, kettenként, hármanként. Legvégül a két sógor, meg a másik pandur.

Hogy Mátyás maradozik, megpiszkálja kicsit a szuronya végével:

- Szaporábban, hé!

István felel Mátyás helyett.

- Jójó. - Vélekedik. - Bátor olyan ez így, mintha Radnára indulnának. Nem kellemetős. Azonban ne féljön az úr nem oldunk mink kereket! Csak hát esöttebb-forma embör ez a másik. Mert Ragyogó Kovács István az én nevem, ez mög itt Tandari Mátyás sógor. Tápérul valók volnánk, ott mögtanál az úr mindönkor.

Nem felel a nagytekintélyű ember, csak feszíti az állával tovább a szíjat, büszkén. Ám valami foganata mégis lett István beajánlkozásának, mert attól fogva kevésbé szigorúan veszi, ha meg is áll Mátyás egy kis pilledezés okából.

Ilyen alkalommal történik.

Kifulladt sógor, nekihátrál egy kínálkozó fának. István híven mellette marad. Majd, hogy kissé távolodik a processzió, odaint szemével Mátyásnak, aki se holt, se eleven az ijedelemtől.

- Ki a bicsakot sógor! Ördög a kend alvókáját.

Ért a szóról Mátyás, további magyarázat nélkül. Mennek aztán megint a menettel együtt. Lassan kitágul a nap biborló udvara a keleti égen. Egyforma sárga fény porzik szét a földeken. Mind sűrűbben következnek a tanyák, utóbb egy templomtorony bádog födele is felbukkan a rekettyék mögöl.

- Közeledünk már a tött-helyéhün! - Bátorkodik Mátyás az oldalán haladozó törvényes férfiúval. De az csak rakja. Később mégis odapillant a fürgén lépkedő atyafira. Gyanakodólag vonja össze a homlokát.

- Mi a ragya ütött kendhöz, hallja? Vagy jobban birja most már?

- Csak no. Lehetősebb. - Válaszol az ember. Ám a szeme Ragyogó felé vág. Sógor bajsza felmozdul az ábrázata közepéig. Majd ugyanúgy vissza.

A csendőr figyelme megakad rajta. Rávillan, nyomban a batyura siklik tekintete. Pótyögősen fest biz az! Hol jobbra, hol balra. Egy-egy zökkenőnél megpöndörödik maga körött.

Csak megáll a csendőr.

- Fölékelték azt a zsákot kentek! Ihol ni...! Repedés is van rajta!

István arca visszavált komolykásra.

- Demár - azt mondja - ugy löhet, mögrepedt az! Mert olyan a zsákféle, hogy reped.

A kakastollas tovább okvetlenkedik.

- Elhullajtották kentök a dohányt!

- Hullattuk...? - Ütődik meg Ragyogó. - Dejszen nem köll azt hullatni. Hullik magátul is. Olyan hullós portéka az, az Isten akárhová tögye!

Itt Mátyás is belebátorkodik a vitába, mondván:

- Jó azonban, ha van kinek-kinek egy-egy kilányi formán! Elszivogati az embör, azt' még csak stróf se jár érte.

Vörösre pirul a félelmes férfiú ábrázata. Mintha igen fojtogatná álla alatt a szíj. Azon van már, hogy valami kemény dolgot cselekszik, mikor váratlan csak nevetésbe csap át.

- No, ragya a kentek bőrit! Körüljártak az eszemön csúful!

- Tiszta sor - bólint István leereszkedőleg és lassan megindul megint a menet után. A csendőr is vissza a helyére, úgy morfondál fejcsóválva.

- Elhullatták kentök zshiványok! Hazautban majd meg összeszödik amit löhet. Azt' a gazdának mögmondják, hogy csöndérrel bajoltak. Az se sajnálja kentektül a váltságot az újabb dohánynál! Így van ez.

Szigorú a beszéd, de már nem a harag játszik a hang hordozásában. Inkább a szakértő megbecsülése tetszik ki belőle.

Haladtában megvakarózik István. A szép barna szeme hamiskásan suttyant egyet a nagyszál csörömpölő ember felé.

- Hát, - kezdi vontatottan - ami azt illeti, látszik ki járatos ebbe a dologba, ki sem. Mert ugy igaz, hogy csöndér úr se löhetött mindég csöndér. Vagyishogy ezekelőtte maga is így csinálta!

Nem jön felelet. A marcona férfiú beljebb piszkál szuronya hegyével egy előttük sántikáló cigányasszonyfélét.

- Röndöt tarts, - rikkantja.

A néember sorba igazodik. Elöl a másik kakastollas visszakérdez:

- Mind mögvannak?

- Mög. Eme kettő akár el is maradhat. Főrsrftos mönnyiségöt visznek mán, jönne rájuk a láz!

István azonban meghúzza a bal vállát.

- Nem addig az! - Bizonykodik. - Ha eddig elfáradtunk együttesen, kibírjuk még azt a darabot, aki hátravan! Azt' legalább beköszöntök az ángyikámhon is!

Szekerek jönnek rájuk szembe, egész sor. A Tiszára tartanak homokért. Veszettül csörögnek a lapátok, nem hallatszik többé egyéb hang.

Mire elhúznak, a kis csapat messzi jár. Aranysárga felhőbe temeti a felgomolydó alföldi por.

Nem nőnek a fák az égig.

Leginkább ősszel születnek a gyermekek erre Tápé felé. Megesik, hogy olyik helyütt időt téveszt a gólya. De ez nem Istenhírével való dolog. Az asszonynép kinézi vasárnap az ilyen menyecskét a templomi padból. Legyen orcája, ne botránkoztassa a többit! Holott tudvalevő a szégyen. Tavaszkor, nyáron, házon kívül a gazda. Csupán aki tilossal jár, juthat ilyenkor hasonló sorba.

Ősszel jönnek meg az emberek. Munka nincs már, ha ugyan a székfonást, kanálfaragást annak nem vesszük. Hamar esteledik. A zsidó is egyre följobb tartja az égetni való olaj árát. Öt óra tájt sötétbeborul a ház, elvackalnak az emberek. Mind összeszolgáló körülmények ezek. Ilyenkor van idő az asszonnyal kellemezkedni.

Tandari Mátyásnak nincs oka pirulni ebből a végből. Viktor derék személy. Ragyogó-fajta: egy Istene, egy becsülete. Rendes időben, Rozál után pár nappal éri el a közös sors, mint illik is két ilyen jóegységben élő sógori háznál.

Legalább eddig zavartalan volt a béke. De egy napon - azután, mikor rangosabbal cserélte föl Ragyogó a régi házát - csorba esett ezen a jó egyetértésen. Mert Tandari Mátyás sógor kordéval, lóval állít haza a szegedi vásárról. A kordé használt ugyan, ám a ló csak ló, ha el is hányta már a csikófogát. Hozzá olyan hűhózással történik a megérkezés, hogy Istvánnak - akarja vagy se - ki kell tekintenie a berena fölött.

- Tán telivér az a táltos, sógor! - Vélekedik némi szemlélődés után.

Azonban Mátyás nem veszi föl a kicsinylést. Büszkén simogatja végig szemmel a pejkit.

- Mán alighanem tudja! Azt' ha nincs belényugodva kend, szúrjon a fülbe vagy egyet! Még ott is teli van vérrrel.

Befordul ezzel a portára.

István is visszahúzódik, de valahogy kedvét szegte a dolog. Egész nap morgadozva jár-kél a dolga után. Alig lehet szavát venni.

Mert úgy igaz! A háza különb sógorénál, azonban nem ülhet föl rá. Lehajtja majd Mátyás, míg ő gyalogszerrel tapossa az országút porát. Már kitetszik a beszédéből is, hogy lovat érez maga alatt! No, hát tromf ez az új házért! Az ő bosszantására eszelődött ki!

Addig költetlenkedik István, hogy átragad a rosszkedve Rozálra is. Úgy ügyelegnek ketten, mint a kárhozottak. Rozál kirakja az ágyneműt, porolja, neszez, hogy csak ne kelljen hallania, amint odaát istenkednek az egy-szál lónak.

Majd, pár napra ezután hallhatnak egyebet is. Menci néni - vagyishogy Bakacsi Andrásné - hozza az újságot. Híres gyalogsátán ökelme! Nem hiába szomszédol reggeltől estig, de tudja, hol, hogyan kell lerakni a hírt. Azt mondja Rozálnak, a keblén függő gyermekcsét dicséretvén:

- Ó, be étkes a lellem! Be növekedik szemlátomást! Ha *úri bába* fogja ki, akkor se lehetne különb!

- *Úri bába...?* - Értetlenkedik Rozál. Mert sehogyse talál a beszéd igazi célzatára.

Menci néni egyet csippent a szemével, a szomszéd felé.

- Odaát a...! Lejjebb mán nem is adják. Azt mondta Mátyás a kocsmába, mikor a lú áldomását itták: lótarló embör feleséginek más a sora, mög más a gyalog-rendűnek. Most, hogy lebabázik Viktor, csakis a városi bábát hozza ki neki.

- No né...! - Botránkozik Rozál. Mert most még mélyebben szaladt be a túske. Legkényesebb oldalán, anyai érzületében sérti ez a hivalkodás.

Láme...! Az ő porontyánál csak Lidi néni járt! Viktort különben megbecsüli az ura! Bizonyos, hogy jobban is jár. Mert ezek a városiak értenek minden furfanghoz!

Elönti a keserűség, bár kívül ez nem látszik meg rajta. Büszkén vágja oda:

- Hojjaj...! Táncsak én is vagyok valaki...! Azért hozzám közel nem gyün más, mint eddig!

Helybenhagyólag bólogat erre Menci néni. Hozzáteszi:

- Majd kiviláglik most, hogy ereszt a városi tudomány! Ez mán rákezdet ideátal a maga órájára!

István is hallja a beszédet. Épp egy szapulóteknőt farag az udvar közepén. Csak leteszi kezéből a vésőt, kiáll a kapuba. Mert bár nem kíváncsi ember, de ha alkalma adódik, kinyitja a látókáját azért.

Táru a kapu Tandariéknál. Nem a kicsi, a nagy. Amelyiken kocsival hajt ki s be az, akinek van. Mátyás széttekint a bakról, hogy nem keresztezi-e más alkalmatosság az útját. Már igen beletanult a lovasgazdák praktikájába!

Hát szekér, az nem jön. Azonban Istvánt észreveszi Mátyás azon minutában. Visszaszól félvállon át a nagyobbik fiának:

- Mögkenyhetitök a sarokvasat, hé! Ne nyikorogjunk itt István bátyádnak, mikor így gyüszménékdünk a kocsival. Igaz-é sógor?

Fölérti Ragyogó az ungorkodást nyomban. Nem szánna ráfelelni vagy egy hegyeset. Ám még idejekorán visszafogja magát. Nagy nyugodtan veti oda:

- Tőlem nyikoroghatnak kendtek, ameddig a világ! Elhallgatom innen a magam *úri* portájáról!

- Akkor cúkor! - Bólint Tandari szomszéd, pajkosan meglegyintve a pejkt. - Bátor úgy vélöm, föllocsoltathatná kend azért az úri-portája elejét! Kárt ne tőgyön benne a por, akit fölverők!

István kirántja szájából az alvadozó pipát.

- Locsolják le kendet a magasságos mennyből!

Ezzel Mátyás fültövön is érdeklí a maga földi büszkeségét. Igaz, kifullad a falu végére a ló. De amíg látható, igen becsületére szolgáló futamodást végez.

Ragyogó mérgesen irányodik be a házba. Akkorát csattan mögötte a kapu, mintha az ég zendült volna.

Azonban - úgy lehet - van is benne valami kis része! Mert, ha jól körütekintünk, az udvar végében, az istálló teteje felől igencsak lógatja lábát egy csúf, haragos fölleg. Már pedig az esőt hoz! Kiadósat!

Olyan az István lelke, mint a kifeszített gyolcs. Tiszta. Egyenes. Ám most ez egyszer igen örülne az esőnek. Hadd úszna kissé a sógor...!

Így történik.

Alig múlt fél óra, olyan sötétbe borul a falu, mintha világvégére készülne.

Rozál odaszól az urához a pitvarajtóból:

- Vágja ki kend gazdám a baltát az udvarra! Úgy nézöm, mindjárt veri az ördög a feleségít!

- Az! - Tiltakozik István, mert semmi áron se akar részesülni olyan cselekedetben, ami elijeszthetné a kíváncsú idót.

Épp, hogy rácsapja Rozál a lakatot a tyúkólra: elindul az eső, nagy, öreg csöppekben. Mintha kantából öntenék! Alig győznek Ragyogóék fedél alá futni előle. Tart így vagy hét miatyánkig, széllel, mennydörgéssel elegy. Akkor fölszippantódik a felleg. A délutáni nap álmosan pislog alá az égboltozatról, megtekintendő, hogy elégedett-e hát Ragyogó Kovács István a dolgok állásával?

No, nem panaszkodik.

Fogja a subát - hűvösre fordul az idő eső után - kitámít a kapu elé. Mátyás portájáról egyre szaporábban hallatszik ki Viktor kiáltozása. Fölférne rá az úribába segítségével! István jólélekkel kívánná is a nénjének, de már mégse elengedhető látvány azért, mikor sógor átúsztat az esőtől tengerré dagadt pocsolyán!

Épp kiszív egy fél pipát, előtűnik a kordé a vasuti tilalomfa mellett. Nehezen dőcög, mintha hátulról is húznák, ellentét irányba. Az egyszál ló vissza-vissza forgatja a fejét, mintha látni akarná megcsúfolásának okát.

Ami igaz, igaz. Roppant keserves állapotba került a pejkt! A gonddal rákefélt forma gőzölögve párázik ki fénytelen szőréből. Nagy elnyúltában minden csontja előütözik a bőre alul. Kibánt vele a sár, meg a kövér bába az ülésben. Meg-megáll, fujtat. Megint nekifohászkodik.

Igen átmallja Mátyás ezt a dolgot az egész falu előtt. Legalább csak István ne látná! Főleg, míg a dágványon átmatatnak valahogy kinnal!

Azonban ott maradt Ragyogó, ahová lecselekedte magát. Háttal a kapunak dülve. Különös élvezettel szídogálja a pipát. Hogy amazok a kordéval elérik a marocskás szélét, hátrább tolja süvegét a búbján. Odaszól Mátyásnak fele-szájjal:

- Ustort ne használjon kend valahogy, sógor! Tüzes ez a csikó nagyon. Nem állja a bőre. Egyet húz rá kend, úgy mögyszalad, hogy nyulak se érnek nyomába!

Teszi magát Mátyás, mint aki rosszul hall. Hátraint a kordéban guggoló kövér fehérnépnek:

- Készülhet a ténsasszony, mindjárt töthelyére érünk.

De a példa másként mutatja! Nekiszánja ugyan fogyadozó erejét az elcsigázott állat, ám a második lépésnél már megáll. Se ki, se be. Csüdjéig mélyül a dagasztóba. Semmi biztatásra nem enged aztán.

Igen gonosz pillanat ez Mátyásra nézve. István épp ellenkezőleg mókás kedvre gerjed tőle.

- Igaz jószág ez, sógor! - Véleményezi, kisörcintve megvetését a gyűrűző tócsába. - Mert lássa kend, akár így számolom, akár úgy, mindön bordája mögvyagon ennek. Épp, hogy lik van a marja helyött. Csak essőre gyöngé egy kicsit...!

Erre se jön vissza a szó. Izzadó üstökkel próbál Mátyás minden lehetőt, hogy jobb belátásra bírja elgáncsolt büszkeségét. Azonban, ha csak ki nem meríti alóla tenyerével a sarat, nem mutatkozik remény a változásra.

Ragyogó keresztbe rakja két biztos talajon gyökerező lábát.

- Lássá, lássa sógor...! Ilyen ez a gálickü...!

De nem folytathatja tovább. Recsegeve szakad föl Tandariék kapuja, Mátyás csitri lánya lökken ki rajta. Olyan, mint aki kísértetet látott. Tördeli a kezét:

- Gyűjjenek mán kentők! Mögván a gyerök! Csak időse odahal, ha tovább várnak!

No, erre belepad a tréfás kedv Istvánba is. Egyet néz a kitisztult égre - mintha onnan olvasná le a tennivalóját - azzal megoldja a subakötőt. Fellódítja a berena tetejére a nehéz holmit. Be a tocsogóba! Tíz se lép az elakadt kordéig.

- Ragódkodjék ide a hátamra a ténsasszony!

Megtörténik.

Utóbb Mátyás is lekövetkezik, kitolja a kordét gyalogosan a sárból, betereli az elgyalázott lovat az udvarra. Akkorra már István hátán beérkezett a kövér bába is. Hát biz nagy csúfság ez! Meg hogy Viktor is így elkínlódott...! De azért nem hajlik Mátyás kemény nyaka! Odaszól a szuszogó fehérnépnek:

- Nem baj ténsasszony! Ha lú nincs, jó a számár is. Igaz-é?

Ez a köszönet!

István megruccan, mint aki cselekedetre készül. Azonban félútban visszatorpan. *Nem nőhetnek a fák az égig!* Van, aki megtörje az oktan döllyöt...! Se kisebb, se nagyobb nem lesz vele, ha odabízza a maga sérelmét ez egyszer!

Csak kifordul hang nélkül a kapun.

*

Két hétre rá terítőre teszik Tandariék a gyereket. Jó, hogy Viktorral komolyabb baj nem történt! De elég ez így is.

Mátyás igen nekibúslakodva forgatja a süvegét, mikor kiállítják a kis koporsócskát az udvar közepére. Váltig hajtogatja:

- Fiú lött volna, ha mögél...!

Úgy nézi Ragyogó, hogy mellé kerüljön valamikép. Azt mondja akkor neki a hívők jó melegségével:

- Elvötte az Isten, ád helyibe másat. Azt' kendnek nincs mér búsulnia sógor! Mivel, hogy háza-lova, nem úgy, mint sokmás szögénynek.

Mátyás csak lógatja a fejét, mint apa, bánatosan:

- Megvörte a ragya! Tudja kend, épen mint magam, hogy miféle az a lú. Hász épp kend sorjázta föl mind a fogyatékoságát!

Ránt egyet István a subán. Előttük a harangozó fia megindul a kis koporsóval.

- Nem mondom, - bólint komolyan. - Gyöngélöttem úgy első nézvést. De közelebbre azt' más véleményen vagyok. Mert az állása löhető tudgya...!

Mátyás csak ballag, elgondolkozva.

Visszaadják a földnek a kis halottat. A nap föltrónol az új bádogkeresztecskére, aranyló bogárcák színjátzó szárnyán törik meg a sugara. Mindenfelől nyüzsgölődik az élet. Költöző madarak húznak át az égen hangos kurrogással. Mintha biztatnák ők is Mátyást.

- Visszajövünk még! Visszajövünk még!

*

A kapuhoz érvén parolát vált a két ember. Mátyás föltekint a magasjáratú őszi fellegek közé és mintha onnan vetődne vissza rá valami jó nyugalom, megbékélt hangon mondja:

- Úgy löhet sógor, hogy kiigazodik.

Menyecskék a szemleúton.

Tocsakos, csepegős alkonyat, csontig-velőkig ható novembervégi szél. Nekilöködik a messzi ellengő alföldi ködnek. Megturbálja, egymásra hajigálja a torladozó fellegpárnákat, aztán rájukfekszik újra.

A tápéi országúton két bizonytalan pont mozgolódik. Csak hajításnyi távolból tűnik ki, hogy emberek. Egyaránt suba mind a kettőn. Épp, hogy az egyik fekete, a másik fehér bárány bőrből való. Ugyanígy a süvegek. Bár ha jobban szemügyre vennénk őket, felötlenék egyéb eltérés is. Az egyik suba ugyanis lödörgösen hibban ide s tova, mintha karóra akasztották volna, míg ellenben a másik ugyan ki van feszegetve...! Ennek mintha vállnál is volna keresztbetéve egy husáng.

Következtetni lehet mindeme jelekből a subaviselők testi állapotára. Azonban a sipító szél nincs tekintettel az effajta különbségekre. Egyaránt betép mind a kettőbe.

Mondja is a nyurga:

- Ragya aki veri az ilyen időt, sógor! Csak úgy ráz ez engöm, mint a hideg, egy hava ilyenkor.

- Ez rázza ki kendbül a nyavaját, - biztatgatja a másik. Ám azért lassít. Mert szívvel kell lenni az ilyen gethes néphöz. Aztán ki, ha még a tulajdon sógora se...? Már csak a gyerekekre való nézvést is. Hat élot számlál magáénak ez a csontjára száradt ember! Hatot! Hat pár csizmácska, hat ködmenke, hat tátott szájacská fájlalja a fejét. Azonképp, ahogy fogyadoz a gúnyából, jobban és jobban lepi el az eleven áldás. Egyet elraktak tavaly, ezidén kettő jött utána. Egyedül az Úristen a megmondhatója ennek a fonákságnak. Ám ő bizonyly jobban érti.

Nem is jut eszébe Ragyogónak, hogy belefirtasson a felsőbb rendelésbe. Mindössze épp csak megvillan az elméjében a dolog. No, ideje se maradna soká eltünődni. Szekérszörgés hallik a hátuk mögöl. Megáll, odakönyököz a másiknak:

- Be az árokba, Mátyás!

Lehuppannak aztán. Jaj, mivel a szekér csak szekér...! Azonban nem tudni, hogy milyen szándékú, akit hordoz! A suba pedig megint dohányt takar, a legjavából! Kényes portéka az! Árt neki, ha nézik.

Elhalad a járószerzám különösebb baj nélkül. Ám, ahogy megint fölemelkednének az atyafiak, István nem tér vissza az országútra. Ellenkezőleg! Átugrat az árok túlsó partjára. Mátyást is magáhozsegíti. Utóbb megböki mutatóujjával a tejfelsűrű ködöt.

- Halli kend sógor! Ésszel igazodjunk.

- No. - Érdeklődik a száraz.

- Hozhatott volna ez a szekér csöndéreket is. Igaze? Én már ráuntam a kakastollra.

- Magam is.

- Amondó volnék, hogy forduljunk le kicsit a járott útról. Tartsunk a kukoricásnak. Előbb is, ha rá nem gyün kendre az álom, igen célszerű lőtt volna.

Mátyás nem szól ellen, így hát lefordulnak. Mennek egy darabon. István széles fekete subája jó nyomot tör amannak is a száraz kórok között. Fogja a szelet. De igencsak veszett idő járja, nem betegágyból kikelt embernek való. A köd is megáztatta a földet, kétannyi súlyú a csizma, mint meginduláskor.

Néhány kanyarodó után hát csak nyögni kezdi Mátyás megint a zsákot.

- Hejnye, boritson be a bánat! Tán nem is dohány ez, ha mángorkú! Cudarul lapogatja a májam!

- Vágja kend szügyibe a fejét, - hangzik a tanács.

Azonban, amint oldalt tér István, hogy bevarja a nyüglődöt, amannak csak elkerekedik a szeme. Odabök elkékült mutatóujjával, a rekettyéken túlra.

- La. - Mondja. - Ha jól látom, tanya van ottan.

Azzal már fut is sógor, mint a zerge. Se szemlélődik, se hallgatódzik, mint ez kíváncsú volna hasonló esetben. Csak be, amerre a világ! Viszi a zsákot is.

István meghúzza a vállát, hogy: no. Ez így már megintelen nem jó. De ha a másik bolond, attól neki még lehet esze. Vállba húzott fejét megforgatja körbe és lám, nyomban meg is találja amit keresett. Kis halomka törek guggol a palánk tövében. Óvatosan leengedi hátáról a zsákot, befészkezi a szalma közé. Elegyengeti rajta a tetejét. Csak azután indul a porta felé. Egyik ablakán annak rajt' felejtették nyár óta a zsalut. Eltátott lécei közül lámpafény dereng ki a ködbe. Azonban ahogy ki, úgy be is...

Alááll István, rászánja félszemét. Bizott meghököl, mintha parazsat tartottak volna az orra elé. Uramfia! Épp két csendőcsákóra szolgál a tekintete. Ott a sarokban Mátyás - igen ijedt szemmel - lábtól neki a zsák.

Ezt már megfogták.

Nagyon melege lesz egyszerébe Ragyogó Kovácsnak.

- Mögesleg jó helyre gyöttünk...! - Gondolja.

Azzal csak vissza a törekhez. Tenné is már rá a kezét, bontaná a szalmát, mikor eszébe ötlik:

- Sógorral mi lesz?

Ügyefogyott szerzet, nyavalyás is még, egymagára hagyva semminek se hívják. Az ugyan ki nem mászik a csávából...! Hogy állít haza nélküle? Mit mond a néjének és legkivált, ha az apraja kérődzik utána? Hol hagyta?

No, ilyen az ember, ha megreppen! Térdébe száll az esze. Mert ha helyén marad, nyomban is tudhatta volna, amit most tud. Hogy nem hagyható a sógor semmikép. Nincs itt más mit tenni, be utána a csapdába!

Indul István, fejekókadtan a porta felé. A pitvarajtónál már szembe is jön rá az egyik fogdmeg.

- No. - Így szól. - Éppen vártuk kendet. A komája bent hűsöl, azt' csak sorakozzon kend is mellé.

Benyit az ajtón, mely Mátyást tartja fogva. István illendően köszön:

- ... csértecsék!

- Mindörökké - adódik vissza. Ám, nem látható mindjárt, hogy honnan. Első tájékozódásra csupán egy terített asztal, rajta négy szál gyertya, no, meg valami menyecskeféle személy ötlik elő. Bár aligha az szólt olyan rezes hangon...! Mint hogy nem is. Közelebbi szemléletre im, kitűnik réklíje bodra mögül egy megtermett csendőrkéz.

Biz ott az örvezető úr ölében ült az asszony! Egy másik meg épp teli kancsó borral fordul be.

- Matasson le csak apám oda a másik mellé, - ajánlja - mivel hogy kend is el vagon fogva. Kentek azok a hirös zsák-lékelők! Emlékezünk még rá! Ez eccer majd nem potyogtatják el a dohányt! Mert kend is abba jár, tudjuk mi azt!

Meghümmög István, amint így hallja ezt a hangot. Csakugyan *rémlik* neki az ember. Épp hogy a csákója szíját nem feszegeti most a büszke állával, úgy mint akkor. Asztalon a szolgálati csákó, a másik mellette. A menyecske babrál a zöldes színű kakastollakkal...

Sok mindenféle gondolata támad Istvánnak ezekből a különbségekből. Feje fölfelé szökken, morcos szeme ravaszul úszkál körül fehér tavában. Rándít egyet - legényeset - a subán.

- Hát, - kezdi vontatva - nem rosszul gyanítja az örvezető úr! Mivel csakugyan dohánybéli fáradságban vagyunk. Azt' az ismeretséget se tagadom, tudgya. Ha kíváncsi, behozhatják a törek alól az én zsákomat is. Mert kettővel vagyunk. Negyven kila az enyémben is, a javából!

Elámul a két csendőr. Az, aki ül, most már átnyújtózkodik a menyecske vállán.

A másik vissza kacsint rá, megértően, mondván:

- No, bolond embör kend, látom. Azt' be is hozom én azt a zsákot rögvest.

Kifordul az ajtón, behozza. Lelódítja Mátyásé mellé.

István rábólint helybehagyólag:

- Ez az. Köszönöm a fáradságát. Legalább nem járja át odakint a nedves pára. Mer' akkor kétannyira nehezül.

Nevet a csendőr.

- Azám, azt' majd addig strófolják kendőt!

István fölpillant nagy nyugodtan.

- Nem gondolnám, - mondja.

A másik törvénybeli férfiú is hozzátoldja kötődve:

- A pénz csak pénz! De hüvösre is töszik kendőt kicsit!

Ragyogó Kovács Istvánt azonban ez se hozza ki többé a kerékvágásából. Igen békésen oldozgatja nyakán a subakötőt. Merthogy meleg van itt a fűtött szobában. Motoszkálván feleli vissza:

- Bajos dolog lenne az! Mert tudja, nem olyan kapási-féle dohány ez, mint legutóbb. Ez muskatályi, de prima...! Holnap ilyentájt tőthelyén kell lönnünk vele. Igaz-é, sógor?

Nem válaszol Mátyás, se jót se rosszat. Csak nézi riadtan előbb a két zsákot, majd a két csendőrt.

Az örvezető lefittyenti öléből a menyecskét. Felpattan. Mérgében olyanra pirul az ábrázata, mint a jófajta véralma.

- Hejjnye, az ebadta! - Rikkant. - Már hát disznó-beszédű embör ez! Hogy mer kockázni velem?

Áll István minden ijedelem nélkül. Mint aki más véleményen leledzik.

- Pedig ugy lösz.

- De ha én megkötozöm kendet?

- Aligha töszí azt a csöndér ur!

- Nem é? No, hadd lám!

A másik is odaszökken. Igen bőszt a kettő.

Ragyogó Kovács beleegyezőleg bólint. Azzal tűrogeti föl a bütykénél az inge ujját. Vetí a vállát Mátyásnak, hogy hasonlóképp cselekedjen. Közbe mozog a szája:

- ... szen, nini...! Kibirom épp a hadnagyúrig... Ott majd mögbeszélgetünk égyet-mást...

Hirtelen megáll a csendőr keze, amelyikkel a vendégmarasztó szerszámot keresgélte.

- Mi a sijn motyog kend?

De már nem pattog a hangja. A szeme se villog olyan szikrázva, mint kevéssel előbb.

István ezalatt fölcsavarta az inge ujját. Vastag, fehér gyűrűt formáz karján a háziszóttos gyolcs. Csupán, hogy megadta kellőképp a módját, sorjázik elő a felelettel.

- ... hogy mit mondanék...? No, nem sokat tudja... Legföljebb elmondanám a hadnagy urnak, hogy kocsmába tanálkoztunk össze. Mönyecskék is segítettek a csöndér uraknak a nehéz szömlauton... Fűtött szoba... mögen egy kis borocská... Dukál ez hideg időben a szögény csöndéröknek...! Hmm... Csak ennyit, tudja... De hát itt a kezem, la!

Összenéz a két pandur.

Mátyás most igen sebesen kezdi gyürkélni egyszerre az inge ujját. Látszik rajta az iparkodás, hogy könnyítene a törvénybeli férfiak munkáján. Azonban az egyik menyecske - aki a csákó-tollakkal babrált - csak elnyikkan hosszan, hegyesen:

- Jajneköm...!

A másik is:

- Jajjszentisten! Beáruul bennünket!

Az őrsvezető tétován báméskodik rájuk. Előbb az asszonyokra, majd Istvánra, amint az váltig kínálgatja felé a póre kezeszárát. Nézi, nézi, nem nyúl utána. Inkább elhátrál tőle. Változások történnek az arcán. A szája két vége lefelé görbül, a fogai is megmutatkoznak. Egyszerre csak elkezd nevetni. Ha eddig rá nem ismert volna István, mostan ráismerne. Erről a nevetésről, ami savanyú is, megintelen kellő igyekezet mutatkozik benne. Úgy hogy végül még a combját is ütögeti hozzá, mint aki nem bír magával.

- No de ijjet, - mondja. - Be derékbeszédű ember is ez! Igaz-é, káplár?

- Csakis, - adódik vissza.

Aztán megint az őrvezető:

- ... nofene...! Mert elértik kentök tán a tréfát, vagy mi a sikk?

A káplár ököllel az asztalra üt.

- Még két poharat ide, hé! Erre bizony isznak kentök egyet velünk!

Mátyás meghúzza a vállát.

- Nem bánom, - adja leereszkedőleg. - Mivel a mundér után se tolvajok, se lúcsiszárok nem löhetnek maguk.

Ám István elhárítja a fölkinált széket.

- Nem löhet, - veti oda szigorúan.

- Nem-é?

- Nem. Vagy elfelejtötték, hogy holnap ilyenkor töthelyén kell lönnünk a dohánnyal? Indulnánk most már.

Igen sajnálkoznak ezen a csendőrök. Azonban mit lehet tenni a kimondott szó ellen? Addig, hogy az őrvezető úr maga segíti föl a két zsákot. Ki is kíséri Ragyogóékat, mint ez illik megbecsült vendégekkel. Még utánuk is szól:

- Ne erre, hé! Amarra irányódjanak kentek! Mármeg fináncba ne ütközzenek valahogy!

Kis darab idő múltán bólint egyet István.

- No sógor, kenddel se indulok többet!

Mátyás csak vállba húzza a fejét. Eléri a dolgot, nem szól.

Ballagnak. A szél újból beléjük tép. Vastag már az éjszaka. Fehérsuba, feketesuba, egyaránt elvész a ködben. Csak két pipa apró tüze villan meg olykor egy-egy szippantásnál.

Kölcsönkenyér visszajár.

Kiváltképpen cudarak a népek manapság. Nem mintha azelőtt csöppentett méz lettek volna. No, nem. Mert hiszen mindenféle beszédek hallatszanak erről és arról. De hogy a szegény ember a maga fajtáját húzza, erről már csakugyan nem példáz a szó. Most pedig így van. István ennek a megmondhatója.

Holott íme, egy szép napon, szemlélvén épp a kerítése romladozó állapotát - csak hozzáköt egy kékbeli atyafi.

- Kend az a Ragyogó Kovács István? - kérdi.

- Én - felel akit illet.

Amaz elégedetten bólint.

- Jóhelyt járok akkor.

- Nono. - Véli Ragyogó s ellép a palánktól.

Mi haszna is nézné? Tekintettel úgy se támasztható az alá! Evégből áttevődik figyelme az idegenre. Amúgy kiállásra derék embernek látszik az illető, csak olyan „jött-ment” képű.

- Aggyisten.

Parolát váltanak.

- Mi járatba kend?

A csizmás csendes hangon mondja:

- Mivel kend az a célszörű embör tudja...

- Az-é? Hászen... - Köhécsel István s taszítja befelé a kaput.

Odabent majd aztán emelint az atyafi a hangon.

- Hát akad-e még vagy egy pipára-való?

- Úgylöhet - véli Ragyogó uram s ballag is már a szitáért. Rátömnek, kicsiholnak. Mustrálják az elszálló füstöt.

Az idegen nagyokat csemmeg a csutorán.

- Jó, - adja idők multán.

István szélesen legyint a füle mellé. Büszkén veti oda:

- Sömmi ez. Verje csak ki kend a pipát!

Megtörténik. Újabb kóstoló jön, meg még más. Tiszta öröm nézni a színek egymás mellett való játékát.

Mondja az idegen akkor:

- Mán látom, jóhelyre kommandáltak engöm. Vásárt éröz ez a dohány, hallja!

István átváltja a pipát jobbik kezéből a balba. Közben nagy kört ír a levegőben:

- Dehogysis...! - esik a szóba.

Amaz komolyan bólint.

- Vagyigen! Aratógazda volnék, kell a bandának. Nem az ára töszi tudja!

- Nono.

Igen alkalmas beszédnek véli ezt Ragyogó a bizalomra. Így és így, ennyi meg ennyi, mondja minden kertelés nélkül. Létrejönnek hamar. Kerül a sor a fizetésre. Nyúl a kékbeli atyafi a kebelébe, hogy bontaná ki a zacskót, amit nyakba kötve szokott viselni az ember, ha sommásan van benne. Csak üresen húzza ki a markát, vakarózik bosszusan:

- Ejnye a kirilájumát!

Nincsen a zacskó. Lám, hasztalan is keresné, mert ha jól felgondoljuk, az asszonytól maradt az! Még ott a rőfösboltban. Leszakadt a madzag!

Szerencse, hogy nem messzi állnak a szekérrel! Csupán itt, a másik utcában, a gyertyamártó előtt. Vissza lehet onnan térni hamar.

- Hát no! Várjunk egy pöttyet. - Röstelkedik az aratógazda és fejcsóválva iparkodik kifelé. Előkerül aztán - három csendőr-magával. Minthogy ő is próbaidős csendőr...

Ilyen csúfot! Így bízson az ember mások jó ábrázatában! Útban, illendőkép, nem bírták megfogni, mióta dohányiparral fárad. Utóvégre is ottnyomták disznómódon a maga vackában...!

Ám hasztalan mérgelődik Ragyogó a ravasz csendőrökre! Nem használ az semmit. Tartoztak ők ezzel a látogatással, a csárdabeli barátkozás óta. Akár így, akár úgy, le kell most már ezt a sort ülni.

Nagyobb baj, hogy nyílik hovatovább az idő s ilyentájt szedik a kubikos munkást. Elhaladtában hát bekiált István a Tandari szomszéd ablakán:

- Héjj! Sógor! Arra ügyeljön, le ne maradjunk a kötésről, mivel engöm mán visznek!

Igen furcsán morog erre Mátyás, hanem rábólint azért:

- Attul mánis möhet kend nyugton.

Így. Leüli István a porciót rendesen. Mire azonban kikerül - még ilyen csudát! - nem épp Tandari szomszédba akad legelőbb is a városi utcán?

- Hát kend...! - Ütődik meg roppant.

Mátyás hátrabök az öregujja bütykével a rosszlelkű helyre:

- *Magam is...*

Kiderül, hogy se kötés, se munka. Ült biz ott a sógor szintén. Hogy pedig ült, ennek megin-telen a népek cudarságában van magyarázata.

Tudvalévóleg Mátyás dologba állt az ősszel bizonyos-nevezetű Paplógó György gazdálkodónál. (Bár jobban inkább Kucora Gyurkának hívják a vén zsugorit errefelé.) No, sógor maga részéről el is látta a föl vállalt sort emberül. Ellenben mikor nagy időre besarcolta volna az értejáró pénzét, hát lám, letagadott belőle a vén tűzrevaló! Mátyás aztán addig magyarázkodott, míg beszakadt a Kucora fejelággya. Le kellett ülni az esetet. Bár a pénzt mégse adta ki a zsvány!

- Minket ugyan letisztöltek, - véleményezi Ragyogó, hallván így ezt a dolgot. S látszik rajta, hogy sérti szörnyen a sógorral esett újabb csúfság. Mire hazaérnek, persze elszegődtek a népek, ki erre, ki arra. Java helyekre. Amúgy is munka-szüke volt - kutya világ! - így ideje-múltán meg éppen nem mutatkozik semmi fogzivaló.

Azazhog: nini...!

Akadni akadna épp, de akkurát megint Kucora Gyurkánál, ami Mátyásra való nézvést csak annyi, mintha nem is volna. Érthető ez! Ám ami Tandari sógornak nem gílt, István szempontjából azért érvényes lehet. Virtussal bizonyosan nem tartható el télen a család.

Fogja hát Ragyogó a sarokból a botot, kalapot-mit, átkövetkezik megtekintendő az ügyek állását. Kiviláglik, hogy búza-forgatásról lenne szó. Mert addig gyűjtögette a vén uzsorás a magtárban az életet (egész télen ki nem adott volna egy szemet a szorult szegénységnek), hogy most majd ráfülle, ha nem gondol vele. Várja a kötnivaló haramia, hogy még árosabb legyen!

Kiderül itt azonban még az is, hogy nincs egymagára István a szándékával. Fele-búcsúra való gyülekezetet talál odaát. Ígérnek azok egymás fölé-alá! Verik ki felebarátjuk szájából a falatot. Úgy lent tartanak már az árral, hogy, éppen csak éppen...! Bele is lehet menni, meg nem is.

Ragyogó próbálkozik értelemmel itten.

- Mögálljunk - mondja Kucora Gyurkának. - 'Szen maga is látja, hogy húsz napszámon alul nem mén mög a dolog!

Tudja ezt a vén betyár nagyon jól. Bár adja, mintha nem tudná. Ravaszul pislog. De lám Sajti Máté bakter (amúgy inkább Szentpacsirtának hívják a búcsúkon való előénekeessége miatt) ránt egyet a subán és István felé sandítva egyszercsak megszólal keneteli hangon:

- Átajjányba vállalják az ilyet! Én mögcsinálom kétszázba, egy a másra.

Olyan bolond bér ez, hogy a licitálóknak eláll szeme-szája. Nem is marad a népből Ragyogó Kovácson kívül senki. Nohiszen...! Ő se egyéb okból, mint hogy a Szentpacsirta nyilvánvaló kajánságára megmérgeelt roppant. Szeme se áll jól és az ilyen mer kötődni...! Mert kötődés ez, nem más. Állani kell a sarát, ha tart valaki magára. Hiszen, ami azt illeti!

Az a dolog a csendőrökkel, hozzá Mátyás csúfsága: épp elég előkészület erre. Minek okából szorít István egy likat a nadrágszíjjon. Hátraveti a fejét s félretaszítván a Szentpacsirtát, előlép táncos, hetyke lépéssel és föladja a szót keményen, eképp:

- Tartom száznócvanba! De a pénzt tögye le kend most rögtön a Piculásba. *Két hét alatt mög lösz forgatva a búza*, szömrül-szömré.

Ezzel leütik a parolát. Hazabillig Ragyogó a végzett kötéssel. Igen belé van nyugodva, látszik ez rajta. Mátyás meg se állja szóvetés nélkül.

- Ihol e...! - Mondja fejcsóválva. - Azt' tán nadragulyával járt kend, vagy a bolondgomba...?

Sógor kisörcent egy hegyest oldalt.

- Nono. - Véli.

Több beszéd nem esik ennél. Elül a falu is, lecsihadnak a békétlenek. Pár nap alatt elfelejtődik az egész.

Majd akad aztán különb csudálkozni való úgis! Holott egy jeles napon hirtelen veszett zajjal ráruccan a falura egy rakás csendőr. Körülfogják Kucora Gyurka házát. Bekiált az örsvezető:

- Ide a magtár kulccsal szaporán!

Kucora Gyurka se holt, se eleven a rémülettől, háznépestől együtt. Mivel nem vall a félelmes férfiú egy szót se magyarázatkép. Fogja a kulcsot, Kucoráékra rázárja az ajtót. Elibe egy szuronyos vitéz. Füttyül a többinek, sorjáznak befelé azok is. Egy szál kívül marad a kapubálványt támogatni, ha netalán le akarna rogni.

Azzal bele a búzába! Lapátolják, hányják, át a szemközti oldalra, még meg is bogarásszák, jó módjával esvén. Tesznek olyan dolgot, hogy elhallatszik tán Sövényházig is. Ami pedig messzicske-formán van ide Tápéhoz. Rájukhúzzák a delet, be is esteledik, csak nem csihad az ipar bennük. Bár itt-ott különös szemmel kezdik nézdegélni egymást.

- No! - Kérdi a káplár.

- Semmi. - Bosszankodik amaz.

- Az örsvezető se különben. Végül gondol egyet, befordul a portára. Megveri ököllel az ablakot s kiált:

- Héj, a Pilátusát kendnek! Hová emésztötte el kend a *prést*?

- Prést e...? Hászen nem vagyok én szállógazda!

Hasztalan beszéd, dehogy is adódik hitel neki! A törvényes ember kihalász két ujjal egy ákum-bákumos levelet a zsebéből. Kisimítja, rácsap.

- Ez beszél! Kendnél kell lönni. Azt' csak elő vele, szépszóra!

Vissza-vissza jár az ablakra egész éjjel. Sőt - hajnal tájt történik ez - belül is kerül. Úgy tudakolja a maga tudakolnivalóját, négyszemközt Paplógó Györggyel... Mondja Paplógóné Julcsa, hogy nyomai maradtak volna ennek az érdeklődésnek az életpárja hátán. De aligha igaz ez, mert ellenkezőleg Kucora Gyurka tagadja szörnyen. Már, akár tagadja, akár se: azt a csufot, hogy *bankócsináló gépet* kerestek nála, csak nem veszi le róla senki. Mivel ezirányban való, hogy most egyszer tévedett a tekintetes törvény. (Hiszen nini...! Az se római pápa éppen!)

Elvonulnak aztán másnap a kakastollas vitézek, úgy, amint jöttek. - Bár - hiba ne csússzon az igazságba - tapasztalható azokon némi változás mégis. Mert igen kacki volt az ide-útlak, most pedig ugyan porosak, piszkosak, nyűttek!

Ülven s pipázgatván Ragyogó Kovács István Mátyás sógorral a ház előző padon, szinte nehezen is ösmer rá az örsvezető úrra. Jobbanformán a hangjáról, amint masiroztukban oda-hegyel neki:

- No, hogy esött az a kis ejtőzdés a multkor odabe nálunk?

Évődő a beszéd. De István - különösképp - most mégse haragszik meg érte. Sőt a tekintetében pajkos villámok kergetőznek.

- Nem rosszul tudja! - Felel. - Szinte elkél *ez a kevés dolog* utána. Kijádzza magát az embör...

- Nono? Ugyan megüli kend a helyét!

Ragyogó kivonja lassú tempóval fogai közül a pipát. Hátrapöcöget vele, arrafelé, ahonnan a csendörök jöttek.

- Ugy fizetnek engöm. - Mondja.

Sógor, aki eddig meg se moccant, hirtelen magasra rántja az orrát. Félelem nem látszik rajta, holott egyebekben igen tart a mundúros néptől. Még mintha valami mosolygásféle is cikkáznék a bajusza alatt, a szája szögletében, hogy elkullognak azok.

Tündöklő reggel van, virágzó fák szép szagát veri feléjük a könnyű márciusi szellő. Jócskán elkomótizál a kettő a derűs verőfényben.

Majd idők multán oldalt üt István a fejével, kérdező módra:

- No...?

Sógor néz rá csintalanul a szeme sarkából. Aztán kisörcint helybehagyólag:

- Értöm. Egy kézzel török a dupla vilóját is...!

- Csak ezeccör nem minekünk szaglik. - Fúzi hozzá István s tovább bámuldozza a pillék hintáló repülését.

Ám Mátyás - kissé betyárosan - félrevágja a süvegét a balik fülére mostan.

Mire megvirrad.

Ki volna megmondhatója, hogy honnan indul, mire végzi, mikor egy-egy riadalom végigseper a földi népeken? Tegnap még sütött a nap. Nevettünk, évődtünk. Kocódtunk, megbékéltünk - éldégéltünk szépen, csöndesen.

„Ficfalevél, nyárfalevél...
Mindet összesodri a szél...”

Jött a vihar. Felkapott és összekevert mindent. Egyberázta, földhözvágta, szerteszórta, ahogy épp játékos kedve akarta.

Aztán csend lett. Sóhajos, nagy pusztaság. Az ördög tánchelyét belepte a szemfedő.

*

Fehér karácsony, másnapja éppen. Olyan a vidék Tápétól Szegedig, mintha egyetlenegy fehér lepedőt engedtek volna alá odafelülről. Amolyan szakadozott szegényi lepedő bizony, a repedéseken szürkén buggyan ki a korareggeli ég.

Kétkerekű kordé huppog át a mesgyén az országút felé. Olyan, amilyenel errefelé kubikba járnak az emberek nyaratszakán. Hintálván, rövidke rúdja, meg az eleje föl-fölcsapódik, mintha meghökkenne minden döccenőnél.

Keresztbe tett deszka hidal át a kordén. Két suba üldögél rajta. Egy nagyonnagy meg egy egészen kicsi. Utóbbi a végén hegyes báránybőr süvegecskébe fut össze. Már kezdi befogni a zuzmara. A nagy suba fölé katonasapka ernyőzik. Színe nincs, azt megette az idő. Aki viseli, égnek szegi az állát, mintha fülelne valamire. Pedig valójába semmit se figyel. Nagy komor nyugalom hidal át az arcán.

A gyeplút a gyerek tartja. Vaskos, zömök kis legény, amolyan nyolcéves forma. Ám a tekintete többet sejtet. Apa nélkül nőtt fel. Hogy miért, erre meg már megint egy másik katonasapka tudna válaszolni. Postán érkezett volt, pecsétetes csomagban, egyéb csellengő apróságok között. De a hordozója ottmaradt a doberdói hegyek árnyékában, örökösen.

Haladoznak hát így, elszótlankodva. Mert mire is volna a fölösleges beszéd? Nem szokás az errefelé, csak nagy szükség alkalmából. A fiú az utat figyel, mint ez illik ilyen esetekben, mikor egyformára szítál mindent a hó és semmi kiálló pont nem figyelmezteti a kocsist a netaláni döccenőkre.

Emlékezetből kell azt ilyenkor tudni, még az őszi.

No, a gyerek tudja is, nem érheti gáncs évégből. Annak, hogy egy fordulónál mégis megfészkelődik a pallón, egész különös oka van. Gyalogutas közeleg a város felől.

Ez magában elég nyomatékú dolog. Mert ilyen cudar hidegben igencsak otthon ülnek a népek. Hozzá az ünnep! De meg főleg: számontartódik az így falun, hogy ki megyen, ki jön. Imriske tudtával nem készült Szegednek senki, van egy hete talán.

Ám ahogy közelget az idegen, felötlenek rajta még egyéb jelenségek is. Főleg az öltözéke! Nem hord csizmát, ellenben sárga bakancs, bőrszárvédő van a lábán. Olyan, mint hordták háború idején. Ehez kibuggyanó, bő nadrág, suba helyén kurta zeke.

Legkülönösebb mind közt a feje. Magas szőrfővege van, olyasféle mint a süveg. Azonban mégse süveg. Mert a süveg vége hegybe fut össze, ez pedig lapos a tetején. Mint valami lefelé fordított fazék. Jó, hogy füle nincs. Ehelyett zöld fenyőgalyacska örvendezik melléje szúrva. Aligha a szomszédból került! Csak messzi elszakadt emberek tartják számon az időt. Az

otthonvalósiak közt észrevétlen suhanik el. Ha még hozzávetjük azt a kis batyut, ami az idegen vállára vetett botja végén lingál, akkor éppen egész világos az ügy.

Latrateszi a gyerek mind e körülményeket a jövevény mozdulataival egyetemben. Főleg, amint lassadán bontakozik az arca. No, nem ma látta, se tegnap! De hogy látta már valaha, az egész biztos. Ilyen korban jól vált még az emlékezet.

Ráhibázik Imriske egy-kettőre. És miután egész megbizonyosodott a maga igazáról: megböki félkönyökkel a mellette ülőt.

- Istvánbátyám...? Ahun a! Gyün haza Elek szomszéd.

- Jó, - feleli a nagysubás.

Bár, ha megütődne, se lenne csuda. Mert szép pár esztendeje kallódott el az illető. Még mikor járta a háború a muszka néppel. Azóta se híre, se pora.

Mire odaér az utas, megáll a ló magától. Ilyen a természete.

A jövevény keresztülpog a töretlen havon.

- ... csértessék, - köszön illő mód.

Lerakja a kis batyut, nyújtja parolára az egy kezét.

- Mindörökké, - adja vissza István.

Ám nem mozdul, hogy adná is a parolát.

Nagy sértés ez, minden időkből. Rosszabb a mocskoló szónál. Mert a mocskolás különböző okból történhetik. Bortól, izgága kedvből, vagy puszta kocódásból. De a parola visszamenetelésnek csak egy a jelentése. Fel is vágja tőle fejét az utas.

- Tán nem lát kend! - Mordul.

István a hang iránt hajlik.

- Nem. - Mondja mélyen a melléből.

S ugyanakkor lejjebb ejti az állát. Üvegesen fénylik a szeme.

Szomszéd meghökken ettől a tekintettől.

- Hejnye! - Riadozik. - No nézzék...! Hát az más.

- Csak kendnek. Neköm mindég ugyanaz.

Csend következik mostan. Mert ugyan mit is lehetne szólni erre? Nincs olyan ereje a beszédnek, ami fölérne a veszteséget. Sopánkodni megint nem illik férfinéphez.

Idők múltán lel hangjára az alatt álló.

- Azt hittem, hogy csak én vagyok a látogatott... Pedig nem is. Igaz, kutyaánál az egyik kezem, de a kéz nem szöm, akárhogy...!

- Az nem.

Illik most már másra terelni a beszédet.

- Hová mönnek kentők Ragyogó uram?

- Csak erre ni! A városnak.

- Azt' ez kifia, ez a kicsi?

Kilép a jövevény, fölrakja egyik lábát a hágóra. Térdére könyököl, úgy mustrálja a gyereket. Utóbb csöndesen fölnevet. Megfelel magának:

- Azám, la! Tandari Mátyás fia ez! Még utóbb rá se üsmerök attól a ménkü satyaktul...! A kend fia nem bírja még az ustor?

- Az mán nem, ebbe a világba. - Mered az ember arca tovább, a föllegek felé.

- Így alulról tekintvén igen különös ez!

- Nono. Tán nem esött baja? - Ijedezik a messzit-járt utas.

Ragyogó Kovács István mélyet bólínt, mintha köszönné valakinek. Úgy adja a szükséges magyarázatot.

- Möghalt az éjjel.

Újfent megakad a csönd. Elek szomszéd lopva visszaalkalmazza a kordé hágójáról a lábát. Beszélgetésre célzott vele, de így már illetlen volna.

- Azt hittem, hogy csak én... - Kezdi utóbb megint. Azonban hirtelen abbahagyja. A bakancsa orrát nézvéen teszi hozzá igaz elszomorodással:

- Baj. Ammán baj, ha gyerök hullik mostanság! Igön kicsorbultunk, tudja!

István hallgat, messzegondolnak.

Majd később ismét Elek szólal:

- Rontás volt? - kérdi.

- Nem.

- Mondok, hogy tán szömmelverték. Vannak olyan rossz-szömüek...

Meghümmög, megbólogat a vándor.

- Úgy úgy...! - Mondja. - Azt' tápai asztalos nem tudja mögcsinálni - -?

- Azt nem.

A kis koporsóra értetődik, habár egyikük se nevezi néven.

- Gárgyánhó, akkor.

- Oda. Első gyerök, utolsó is: mögadam a módját.

Már erre csak kikívánczik az elismerés az alatt állóból.

- Hénnye szomszéd! De kipróbálik kendöt! Fiát a Jézus, szömit a haza!

- *Irva vót*, - veti ellen amaz.

S érteni lehet ebből a változhatatlant.

Idők teltén kérdez rá a szomszédra:

- Hát kend hogysmind?

- Csak no. Mint a többi bujdosók. Félkézzel... A Szibériából, tudja!

- Nono. - Ütődik meg István. - Messzi-formán löhet az. Hogy tanált kend onnan haza?

Elek kicsinylően legyint.

- Hát a gólya?

Ez igaz. Legott vissza is terelődik érdeemes útra a beszéd.

- Csak így magányosan?

- Azt nem. Jarenszkig másodmagammal... Ott lemaradt Talpai Gerencsér Lajos.

- A Laji?

- Az.

Megcsóválja István a fejét.

- No, - mondja keserű szájjal - elfogynak lassadán a népek. Nem marad, csak a magunk-fajta nyomorék.

- Az. - Hagyódik helybe.

S ezzel ismét Eleké a szó.

- Hát Tandari Mátyás? - Kérdi.

István meghúzza párszor oszlopos nyakát.

- ... az úgy történt tudja, hogy vagyunk sógorral a dekungba.

Hümmög.

- ... hát, vagyunk. Lüttek, lüttünk, 'szen ráemlékszik még kend a sorára?

- No rá! Hogy a nehésség - -!

Sercint az ember, de csak úgy szárazon. Mert bár ott a zeke zsebében még az öreg pipa, ellenben a dohánynak a színét is elfelejtette rég.

Arra, ahol járt, egyebet osztogattak. Inkább fújt, mint szítt attól, aki kapta.

István tovább döcögteti a magyarázatot:

- Szólt tudja az apraja röndösen. Majd mikor azt' gyütt a nagyja... 'szen azért háború - -?

- Hogy a jóreggelét...! - Kezdeményez szomszéd.

Ám István csak folytatja komoly nyugalommal:

- ... mondja akkor sógor: - „Halli kend? - aszondja. - Aligha ránk nem éhült ideátal a tallján! Igön erre szaporázi!” - Ha erre is - így én - égyfene. Innét el nem tágulhatunk szégyönszömre! „Azt nem is gondoltam.” Veti vissza. Ennél több hangot aztán nem adott. Gyün egy nagy fényösség, ama percben: mán el is sütétedik a világ.

- Möglütték kendöt!

Ragyogó tagadólag csóválja a fejét.

- No, azt nem. - Adja. - Inkább csak előttünkformán vágódott be egy grenát. A földet mind ránkhányta.

- Akki fogantatását! - Izgul szomszéd és megtopog a hóban. - Nem jó sor löhetött!

- Az nem. Kivált mert igen mejjemre feküdt. De csak nekifeszültem azér, tudja. Kint is voltam megint, hovahamar.

Szünet következik most a beszédben. Mert ritka erretájt a sok szó. Így egymásba fűzve meg éppen! Miértis közbe számotvetni nem árt.

Majd aztán folytatja István tovább. Úgy tetszik, mintha lágyabban és mélyebbre ágyazná a hangját, ahogy mondja:

- Nézők utóbb széjjel, hogy hun a sógor. Hijjom is. Mátyás! Nem felel. Magam mög rosszul látok a nagymarha füsttől. Azért csak tudom, merre állt! Neki szaporán. Hányom a földet. Melegre lappintok végül. Vonom kifelé. No - mondok - jó hogy előkerült kend sógor! Ez a cudar föld majd el nem kockázott velünk! Még nem felel. Nyúlva marad azonmódon. Rázom erre: hallja? Ne bolondozzon! 'szen egészbe maradott kend! Vérit se érzöm folyni. Azt' mije hibádzik hát?

Újból leereszti hangját a világtalan ember. Ám most kiérzik mögüle a célzat.

Alant a másik türelmetlenül megtoporog. Kérdezi is:

- Azt' mije -?

- Sömmi. - Válaszol István, lassan elfordulva. - Épp hogy a lélök szaladt ki belüle. Az.

A messzi vándora komoran bólint.

- Így vagyunk, - mondja. - Így, ha nem ígybben! Hullanak az embörök. Múlik mindön. Ezelőtt házunk! Iparunk! Most sömmi. Ha dógoztunk, öttünk is. Most csak akár az állat...! Veszött kezünk, lábunk. Mért? Miért?

Feloldódik ígyszóltában minden keserősége, ami cudar esztendő alatt a lelkébe kövült. Kigyull a tekintete, összeszorul az ökle. A hangja meg olyanra tágul, mintha már nem csak egymaga beszélne. Mintha egész sokadalom sírása búgna el mögötte. Maga mellébe markol, úgy tépi ki belőle a jajgató vádat:

- Mért? Miért?

Tovább rángatózik a szó a ritkuló reggeli ködön.

Miért...?

- Irva vólt, - próbálkozik István szelíden.

De nehéz a tűznek útját vágni, ha egyszer lobbot vetett! A vizek elébe sem elegendő berenát verni, mikor megindulnak a hegyekről!

Folytatja a nekilódult ember is föltarthatlanul:

- ... azt' kend tudja legalább, hogy miért vakult el? Azt' Talpai Gerencsér Lajos öreg-özvegy anyja tán tudja, mért köll kiülnie ezután a templomszögeletre...? Holott fiat szült ennek a cudar világnak? Mért fázlódtunk, rongyoskodtunk? Mért hulltunk, mint ősszel a legyek? Hát kend mért veszen most koporsót a fiának, ahelyt hogy rámás csizmát vönne neki? Ez is irva vólt? Ez is jó így?

Nagyot döbben a megcibált mellkas a rázuhanó ököl nyomán.

Ezúttal nem jön válasz.

Azonban Elek nem is várja. Megint felszökken a hangja.

- Hát én most mögmondok kendnek! Mert mig odajárt kend, kukorica-csutkából készült idehaza a kenyér! Nagyját odaki a golyó, apraját itthon a rossz öleség...! Az vitte el a kend fiát, nem más! Azt' ki falta el a buzát előle ugye?! Ki ölette halomra a szögénységöt? Az urak!

Elgondolkozik István. Meglatolgatja a hallottakat. Majd lassan megcsóválja a fejét.

- No, - véli - itt már mellettejárunk az igazságnak, szomszéd. Mert az úr se mind egyforma. Van, aki még esőttebb nálunk. Épp hogy annak a templomszögeletre se löhet...

Elek csak legyinteni tud erre a beszédre.

Az szólhat így, akinek egy falu a világ! Ám a messzit-járt ember többet ért! Sokat látott, hallott. Új tudományokkal bővült az esze.

Mondja is:

- Kend még sütéségben él. El van maradva kend. De ne énnéköm ossza kend az ígét! Ennek a gyeröknek magyarázza el kend, hogy mér veszött oda az apja! Mér fázlali ez most a lábát? Idelátom, hogy likas a csizmája. Ki vösz ennek másat? Holott a Tandari Mátyás testit most idegön férgek rágják. Erre véljön kend valamit!!

- No, - mordul István és fölhorokan, mint az orrbaütött mén. - Aki embör: embör. De a gyerök csak gyerök. Azzal csinján, tudja...!

Meghökken a messzi vándora. Úgy elszakad a zúgó hangja, mintha késsel vágták volna ketté hirtelen. Lopva odasandít a kis-suba felé.

Ül az Imriske moccanás nélkül, mint eddig. Épp a szemöldöke fut egybe, mint két össze-fonódó indaszál.

- ... 'szen nem úgy gondoltam, - magyarázkodik az utas. - Csak hát uri huncutság az egész háború. Fene a fajtáját annak is, aki kitanálta, hogy puska lögyön!

Köhécsel, a bakancsa orrát nézi. Múlik róla a láz. Átallja is már, hogy ennyire ruccant. Biz ez nemszabad-beszéd volt! Hiába, így van mindenkivel, aki onnan jön... Rááll a szája a hangos szóra.

Ám, ha így megesett a hiba, helyreüti ami telik tőle.

Átkerül a kordé túlsó oldalára, enyelgősen támasztja könyökét az ülődeszkának. Fölint az állával:

- Derék gyerök vagy, hallod! Hogy ilyen kicsi létödre is elhajtol mán egy lovat! Parádéskocsis löszöl te, ugye, mire megnyőssz?

A levegőben még ott vonaglik a nagy: „*Miért?!?*” A lecsapott gránát emléke, a lázadó föld dobbanása még ott tülekedik a két katonasapka alatt.

A fiú kezében megugrik a gyeplő.

Leszegi a fejét, mintha öklelni akarna. Dérlepte süvege alól felvillámlik tekintete a nyíló mennyboltozatra.

Összeharapott fogai közül serked ki a válasz:

- Nem!! Én - *katona* löszök!

Keletről meghasad a felhő és két napsugár-penge összecsókolózik az égen.

Ember kell a gátra.

Tavasszal, mikor a vizek kezdenek jönni lefelé a hegyekből, több nézője akad a Tiszának, mint a legszebb hajadon-leánynak. Épp hogy ez a nézdelődés nem gyönyörűség szempont-jából esik. Ellenkezőleg! A hetvenkilences nagy „*szaladás*” óta kevés bizodalom vagyon a folyóban. Mert akkor megmutatta a tudományát. Bátor azóta se alszik. Ha nekibolondul, úszni tanítja még a kerítések is! Feljebb a folyáson, arra Tápé, Szeged felé, igen rosszaló szemmel nézik aztán a népek az efféle romladékokat.

No, ha jól vesszük, nem épp a bontakozással kezdődik a dolog. Az ott kezdődik, mikor még üres öllel surran a víz, csak a járata gyanusan sebes.

Állnak az emberek a parton s hümmögetnek:

- Igön szaporázi, - mondják.

Hát ez igaz. De amúgy csodáltnivaló mégis benne, mivel *lelke van a Tiszának!* Az első tavaszi szelek útrakelvén, megborzolják a hullám taraját füvek és virágok terhes illatával. Ráemlékezik ő is a maga fiatalságára és megdagad a keble. Szeretne elcsavarogni a friss zöld mezőségeken, csak az, hogy nem lehet neki!

Előbb a füzek állnak elébe s összekapaszkodva sűrű vesszeikkel csufondárosan paskolják a hátát:

- Ne tovább hé!

Ám ez csak játék. A vásott csemetéket kitanítja hamar. Megcibálja a hajukat, hogy elnyúlnak hosszan, folyás iránt, mint illik.

Azonban a város alatt már igazán elborul a Tisza. Mert ott valóságos kőfalak állnak a pajkos kedve elé, keményen. Erről is, túl is. Hogy pedig szét ne szaladhasson a kettő, ha nekik-vetné a hátát, összedrótolták hidakkal őket.

Az effajta kötődésre aztán megharagszik a víz. Berzenkedik, mint az ember. Utóbb fölfujja magát egész.

Ilyenkor már a „*cúcát*” szokás tapasztalni, mivel arról jól leolvasható, hogy mekkora a tudomány ebben a haragban. Célszerű jelek vannak evégből érdekelve rája.

Bár: nini...! Nem a cúca fontos itten, hanem az, mikor megugorja a víz. Etájt sétál el az első omladék is az ár közepén. A parti ember a fejét csóválja mostan, míg ellenben az asszonyféle keresztvetéssel könnyít magán.

Jószerencse, hogy tett-helyére érkezik az indzsellér s értő szemmel vizsgálja az állapotokat.

A parti atyafiak tudakolják:

- Mögfogik-e?

Az indzsellér nem vall, inkább irányodik a szekérrel arra Tápé felé.

Nohiszen...! A szőregi kubikos se kutya! De a tápai banda még Gácsországba is eljárt háboru előtt. Olyan híres „*bukor*” volt az!

Hát, megállít a mérnök Ragyogó-Kovács István kapuja előtt.

- Adjisten, - köszön be szíves szóval.

- Mindönjókat - adja vissza István, szájszögletébe irányítván a pipacsutorát.

De nem mozdul a padkáról. A két térde közt valami fészekforma portékát szorongat, arra ügyel olyan igen nagyon. Pedig az nem is fészek, csak egy kasfenék. Annak se kész. Most fonogatja a fűzfavesszőt a bordák közé.

Az indzsellér széket taszít elő az asztal mellől.

- Régen láttam kendet, - véli.

István rábólint a szóra.

- Azám! Tizenötbe! Angyalbúrben egyaránt!

A 46-os baka-regimentre példázódik ez.

A jövevény elérte, legyint, mint aki fölleget kerget.

- Seбай no...! Látom, egydarabba maradt kend, magam is itt vagyok!

- Hát... Elvagyunk lassan.

- Hogysmint az ipar?

István erős, kemény ujjai megcsattognak a vesszőkkel.

- Löhetősen, - adja kisvártatva. - Köll a kas az emböriségnek, tudja! Kinek kisebb, kinek nagyobb. Melyik milyenös.

- Nem mondom, - hagyja helybe a vendég. - Eljátszogat kend vele, mikorra ideje támad a kubiknak!

István megcsóválja a fejét erre.

- No, az beállt a háboruba! Egész!

Az indzsellér ceruzával kopog az ablak hídján.

- Ki is kezdte a gátakat a poc meg a földi egér! Csupa lyuk a töltés, mint a rosta! A vizek is megnyomták csunyán! Ha így tart, eluszik a világ.

- Ölég csajhos, hadd feredőzzék - esik a szón István és megvonja araszos vállát, mint akinek igen mindegy.

Az indzsellér szemöldöke fölfut homloka közepéig a nagy csudálkozástól. Véli rosszul hallott.

- Nem lehet az! Kend állt volna ki a kubikból?

De István rajtamarad.

- Peig hogy ki. Mer ha én az ásót letöttem eccer, akkor az le van téve.

A jövevény újfent nézi a nagy szál embert, amint ott hajladozik a kasfészek fölött.

Majd utóbb legyint, mint aki elérte a dolgot.

- Azám, mig föl nem veszi kend!

És megnevet magának a tréfához. Istvánon ellenben csak nem akar fogni a jókedv. Igen morogván üti el az évődést.

- Mire vóna az neköm, ugye? Mögszolgálom én a kenyeremet röndösen. Fonok, pipálok, ha elunom: alszok. Élöm világomat.

- Itt, a kemence-padkán?

- Ahun akarom!

Ezúttal már csattan István hangja. Dacosan vágja föl a kemény oszlopos nyakát.

- Ennyi hasznom neköm is löhet a háborubul!

- De aki egyszer földi-ember...! - Próbálkozna a mérnök.

Ám Ragyogó belevág.

- Pász, - veti oda kurtán.

- Hát a banda?

- Őszi fene! Kesere-Fóris János varga. Elek szomszéd ács. A Csúri-gyerök a gyalut toszogatja. Kinek kedve pakszussal járni a világot, mint a vásári jószág?

Megrántja István a vesszőszálat, hogy ropog bele az egész kas.

No, igazsága van neki! Amúgy azonban mégis vétek lenne, ha effajta emberek, kiket az Úristen is Föld-anyánkkal való birkóztatásra teremtett, babramunkába ölnék az erejüket.

Rá akar hát pirítani Ragyogóra a jövevény, mondván:

- Vénasszonynak való az ilyen piszmogás!

Kár volt bizony az elszalajtott szóért! Mert nekisötétedik most István egész. Két borzas szemöldöke egyvonalba rándul, lecsapja markából a drótvágó ollót.

- Vénasszonynak-e? Hát vénasszony magának Kesere-Fóris János? Vagy a Csúrigyerök kicsoda-micsoda az úrnak? Így köll beszélni a röndös iparról? Mi? Hogy az vénasszonynak való? Hát csak aszerint van az embör, hogy ki hányat fordul a pallón?

Akkora zaja van az esetnek, hogy Rozál asszony benyit az ajtón. De már ekkorra áll a mérnök. Kifele készül. Bántódva is, értetlenül is, hökken a viharos emberre.

- No csak azért gondoltam, - magyarázza vállatvonva - mivel a „Hujántószög” becsületéről lett volna itt a szó! De ha kend így megátalkodott, majd kerül Szőregen kubikos elég!

Megakad a csend a kis meszelt szobában. Még a cirmos macska is darabban-hagyja a nyújtózkodást.

A Hujántó-szög...! Haj-haj...! Jeles dolog ez! Itt lett parolás-ember Istvánból, mikor az öreg Ragyogó odahalt fél munkába! Kétszer is megnyomta a víz, mire a harmadikon megállt! Remekbe készült az! Ma is kiveszi a szájából a pipát minden földi-ember, ha szó kerül róla. Hogy most abba a földbe idegen ásó...? Még hozzá *szőregi*...?

István kerek, barna feje vállba zokkan. Dacos szájaszögletéből csak kifordul a pipa. Leesik nagy koppanással a hűséges holmi a padlóra, a gazdája elé.

István hajlik, hogy fölvegye. A mérnök a kilincsre teszi kezét. De le is veszi nyomban. Nézi megdöbben értelemmel, ahogy az erős barna ujjak végigtapogatnak tétován a sárga pallón, sárga napsütésben. Hol jobbra, hol balra bódorodnak el a pipa mellett és nem találják, sehogyse találják a derék cimborát, mikor pedig ott hever az, a gazdája előtt, Isten gyönyörű világosságában...

Rozál hirtelen szája elé rántja a kötőjét, odafut, úgy fészkei az ura kezébe a pipát.

- Ehol e, gazdám! Nini, hogy elbútt...! Magam is alig találom!

A jövevény visszafordul most, odalép Ragyogó mellé egész.

- Nem tudtam, István... - Mondja csendes-békítőleg.

Ám Ragyogó feje már büszkén magasra szökken, állával oldalt üt dacosan:

- ... hásze Kesere-Fóris János is *mögesött*...! Azt' a Csúri gyerök is kikapta a magáét, mint Elek szomszéd. De azért még, ha embör köll a gátra, nem muszáj mindjárt Szőregig szaladni!

Rozál felmosolyog az urára, a mosolygásában könnyes szivárvány nyílik szép színekkel. Odahízlegi kerek vállát a vak embernek, az rátámaszkodik súlyosan.

Kint az égen a nap félretolja felhőfüggönyét s mint valami nagy, megáradt arany-Tisza ömlik be az ablakon a muskátlilevelek zöld szűrőjén át.

- Nohát...! - Bólint István és hallatszik, ahogy két egész tenyér kemény parolába csattan.

Szakad a part.

Hírlik: sokat bajol mostanság a Tisza. Pedig valaha rendes vizecske volt, nagyon. Igaz, akkoriban még nem is vetették oda neki a hegyek havas emlőjét, hogy nesze, szídd magad teli belőle! Hanem szépen kiporciózták a szülei jussát, mint a félett pulyának.

Mert a Tisza se az ágról szakadt éppen! Anyja a hegy-öle, apja a Nap. Az első szerelmes tavaszi csókból születik, mikor a tüzes sugár rásüt a hegy mellére és szűzfehér leplére fölkoronázza az erdők zöld mennyegzői koszorúját. Rügybe borul a csalit, az öreg tölgyek pedig szétterjesztik lombkarjaikat a két mohó szerelmes fölött, okos, vén fejük bólogatásával mértékletességre intve őket. Az élet megakadt nedve hajdanában, ezért nem rohant aztán csüstől a mederbe!

De most megirtották az erdők bölcs fáit, nincs többé aki okosítsa a szülőket és ezért bomlik a Tisza-gyerek is.

Amarra lejjebb a szegedi kapitányságok táján szinte tengerré dagadt, tépi a martját. Birkózik vele a nép, lesi a holnapot: hátha apad. De az nem apad. Inkább úgy nekidurálódik, mint akinek csakugyan szűk a világ.

Megvakarja fületövét az indzsellér s odavéleményez, hogy nyúlgát kell a töltés tetejére.

Ragyogó-Kovács István, a kubikus-bokor gazdája ráhagyja, mivel: úgylehet...!

Pedig igencsak olyan már ez a nyúlgát, a töltésen, mint vénasszony derekán a cifra pántlika. Lesír róla. Bár hiszen...! Majd elválík.

Evégből az most a fontos itten, hogy parancs szerint igazodjon kiki. István hát előkiáltja Rozált - aki egyebekben élelemmel tartja a kubikos bandát - és megindul vele följárni a népet. Igaz, növekedik a nyúlgát rendesen, azonban a gazda szeme azért elkél mindenütt, ha mindjárt csak Rozál látásával ügyelheti is a hívságos földi dolgokat, mióta egy talián gránát szele ráborította a vaksötétséget.

Nó, észrevesz az asszony mindent, kettő helyett! Ahol is, az öreg zsilipnél csak meghatol figyelmesen.

- Nini gazdám, kerülgeti ám a víz a kűfalat nagyon!

- Az-e? - Hökken föl István s meghúzza rosszalólag a nyakát. - Ide héj, embörök!

Mozdul a töltés, búnak elő a sorosak, de legkivált Elek szomszéd, akié ez a tagrész.

- Mi baj, - kérdi.

István öreg ujjával a zsilipre bök:

- Küldje kend a Csúri-gyerököt! El köll ezt a zúgót tömni, de üstöllést!

Csak leteszi erre a szóra Elek az ásót és nagyot nyel hozzá.

Hogy ő hívjon maga helyett másat...? Na, amiért neki drótból az egyik keze, még nem muszáj éppen lesemmezni! Fogatos volt valahanapján az a suttyó kölyök, hát: uramfia, hova a világgal? Melyvégből nem is mozdul Elek, a kacska kezét ellenben igen rázogatja.

- Ki nem mék én innen tudja, ha mán eccer ideálltam! Küldje kend a pulyát más nyakára szopni!

Igy.

- Nono... - kérdi Ragyogó a nagy neszezésre. - Oztán majd győzi-e kend? Mert ez nem vár, tudja!

- Nem is marasztalom én őtet - adja viszont Elek és megcsörteti hetykén a csonka keze vaskampóját. - Vasbul van ez, nem máléból! Aki ásóval én működök, az mög van fogva!

A gazda rábólint.

- Jó jó! De szűkiben a hely, azt' ide nem fér kettő!

Kivágja erre szomszéd a mellét.

- Vagyok olyan egész egynek, mint kend!

No, nem hajtja tovább István a magáét, lévén közös sorban szerzett a nyomorúság. Csak visszaszól hát a töltéspadkáról:

- De azt mögmondom, lucskos földet ne hányjon kend a gátba!

Egyebekben sürgősségtelen volna külön súlyt adni ennek a parancsnak, mert tudni kell azt minden földi embernek, hogy mi szabad, mi se. Ám aki így Szibériát járt, mint Elek szomszéd is, az ilyen leginkább a saját célszerűségét szokta szempontozni. Úgy vélekedvén, hogy: mire talicskázná messzebbre a földet, mikor a gát aljából közelebb, ha mindjárt vizes is egy pöttyet.

- Attul möhet kend - hetvenedik Elek. - Ahun én ottvagyok - - -

- Azám - legyint hátra István - igazis az! Páratlan kend, ahun magába van!

Ballag ezzel az őrházhoz, a mérnök elé, jelentvén hogy s mint.

Ott az indzsellér a sok homokzsák, rőzse, karó közt, csakugyan. Egy lovas legénnyel bajol éppen. Írást hozott a posta, azt betűzi nagy fejcsóválva.

Utóbb föltekint, odabök Istvánnak:

- Jön ám a nagyviz!

- A sikk...? - Érdeklődik Ragyogó és megesvén a szón, kiszalaszt a szája csücskéből egy hegyeset.

- Hejjnye, a Ponciusát, pedig ölég lött volna mán abbul!

- Hajnalra itt is van! Mi lészen az új gáttal, István? - Kérdi a mérnök s közben mustrálgatja a vak embert, mint aki meg is bánta, amiért vele kezdett.

Bár nem mondja szóval, de csak megérzi azért István a kétkedő gondolatot. Kiegyenesedik egész szálfahosszúságában.

- Attul akár le is fekkhet az ur! - Adja büszkén. Csak az indzsellérnek nincs most szájaíze a virtuskodáshoz. Kurtán rálegyint:

- Még a közérőt is ki kéne hajtani! Több kéz többet fog!

Eltűnik a derű a gazda orcájáról erre a példálózgatásra végkép. Komor felhőbe redőzik a széles homlok. Keményen maga elé veti egyik csizmás lábát, úgy dobbantja bele a földbe válaszat mogorván:

- Ide ugyan nem gyün idegön, azt mögmondom!

- Nem-é?

- Nem, amíg tápéi furkó van a világon!

A mérnök elérti ebből az értenivalót, hiszen - nini - az se éppen hiába rágja a földbeli szakma kenyerét! Vállatvon.

- Aztán ki felel a bandáért?

- Magam e!

Nincs itt tovább beszédnek helye. István meg is fordul, elindul a gáton, szembe a Tiszával. Mert ez a sor most már az ő kettejük dolga. Föl kell járni a szakaszt, emberről emberre. No, állja a sarat Tápé, derekasan. A talicskák fürgén futják a járót a mázsás terhekkel, meghajol alattuk a kemény tölgyfapalló és nyikorog, sír keservesen.

A nép álltában fal, feszül közanyánknak, lévén a becsület: becsület s amúgy a nyúl-gát igen kevés bizodalomra való. Azzal várni nagyvizet: próba-szerencse. Laza a friss föld a nyúlgátban. Azt még nem állasztotta össze a nap, nem égette egybe, oldódik, fut szemről szemre, ha nekitámad a hullám.

Pedig épp abban mesterkedik ökelme! Vág, fujtat, köpdös, csapkod, fúr, farag, - mindent egyszerre. S mindezt csak azért hogy kifundáljon magának egy ujj-vastagságú likat. Ha sikerül neki, majd elkezd szivárogni s akkor már nincs menázi, még állóhelyben se. A nóta, beszéd elhal, kezdődik minden tülekedések legkeményebbje.

Mert az ujjnyi sugár, amit átereszt a gát, szempillantás alatt dagad és ha idejébe el nem fogják, hamar emberderékvastagságú lesz az.

A banda nekifeszül, a vékonybokájú darulábakon acélnál keményebbre csomósodnak a barna-arany izmok. Estére kelvén a fáklyafényben láthatóvá lesz az emberi testek fehér gőzölgése is.

Csattog az ásó, pattog a rözse, bufognak a furkók, a gát növekedik. Jobbadán „színel” is, mire az ég gömbölyű vállára teríti éjszakai bakacin-köpenyegét. Csillag azonban nem fénylik most rajta, mintha becsukta volna a szemét a Gondviselés, dícsértessék mindörökre! Pedig hovatovább mindinkább elkelne itt a biztató sugárzása, mivel nemcsak a töltés, a Tisza is nőtt eközben!

Úgy éjfél tájra hirtelen olyan lesz a víz, mintha „küdőtt” ördögök serege lepte volna el s azok kavargatnák, hajszolnák ilyen veszettül. Szemlátomást emelkedik, hullámoz a tükre, mint a haragos mell. Tetőromokat, hullott jószágot, pocskéká-rontott életet vág ki a partra. Az öreg töltés koronájáig futnak már a fekete-gyöngy habok, a nyúlgát pedig úgy hintál, mozog, kigyózik a sustorgó tajték-vihederben, mint valami imádság-örizte kisgyerekpántlika. Az emberekről szakad a veríték, pedig „*kint hál az idő*”.

István egyről egyre járja őket, itt a szádolót kommandirozza, ott a karókat, míg máshelyt a sövényfonás folyik. Hang nem esik - nem szól itt senki - csupán föl-föltekint a hajtott munkából a gazda kemény arcába. Rá van arra írva minden tudnivaló.

A zsiliphez érkezve csak megriad Rozál. Az áradat zúgásán túlharsan egy rémült ordítás:

- Víz...!!

Utána hirtelen csöndbe dermed a zakatoló élet a nagy éjszakában.

István fölhorkan, elereszti Rozál karját. Világtalan szemének vak nézésétől keresztet vethetne magára minden jótét lélek. Olyan csudálatos az a semmit nem látó, komor tekintet.

Ám csak egy pillanatig tart. Aztán tölcseért formál két tenyeréből az ember, úgy ordítja bele a roppant sötétbe:

- Lék-e, vagy omlás?

A vészpadkáról lelkendezik vissza a válasz:

- Folyik...!!

István szemrebbenet alatt a zsilip falán terem. Nem irányítják, mégis odatalál. Már benne van a lábában a lépés.

A falról ripakodik Elekre viszoló fogakkal:

- Csakmégis a gát aljából szökte kend a földet!!

Elek nem sokat vall erre a beszédre. Inkább igyekszik szaporán a szárazra a tocsogóból és inalva ereszti bolondjába a maga rémületét:

- Táguljunk míg lehet! Szakad a gát!

Mint megrázott hangyaboly, nyüzsdül fel a nép egyszerében erre. A kezekből azonmód fogy el a szerszám.

Nem ijedős itt senki, azonban az ilyen szónak babonás hatalma van. Ádók Fercsit már meg is indította a töltés tetején, a többi hasonlókép keresi a messzít. Leginkább Elek ódzkodnék, ám a gazda rárivall szilaj indulattal:

- Héj...! Áll be kend a helyibe mingyárt?

- Ráérkezünk husvéttal is az öntözködésre! -

De István odafog a hang irányába, elkapja Elek mellén a csuromvíz inget. Egyet csavar, egyet pördít, rántja magával, le a tocsogóba. Ottartja aztán nyakánál, mint komondor a tacsókutyát. Úgy dül neki maga-testével a veszedelemnek, mint a tilalombálvány.

- Zsákot ide!

A kemény parancsra összenéznek az elindult atyafiak. Megállnak egy a másra. Mert *ember* a gazda, ha mindjárt bolond is. Világtalanul, egymagára, testtel az árnak...! Nono...

Hogy Rozál nagycipekedve odazökkent az urának egy nehéz homokzsákot, Elek kap utána. Tipratja, gázolja, mint aki csakugyan husvétot táncol. Ádók Fercsi is megfordul a gáton és lassan visszaoldalog. De már addigra hárman szedik Rozál kezéből a rőzsét, amivel lefelé indult.

Szó nem esik több, újból néma tülekedésre nyúlnak a pattanó inak. Lidércnagyságúra nyurgul a sok suhanó fekete árnyék a fáklyák vörös fényében.

Fáklya amíg fáklya...!

Mert lám, mire a szakadás eltömve, elfonva, megállja a vizet, mintha az ég is megbékült volna. Fölcseréli gyászos köntösét rózsaszín fátyollal. Pitymallik, virrad...

Ledobbannak az utolsó homokzsákok is és a mérnök már meg sem áll a zsilip-szakaszon. Csak úgy haladtában kiáltja oda, nekiderült arccal:

- Apadás, emberek!

István a gát tetején állva nagyot lélezkzik. Megtöröli szőttes ingujjával a homlokát.

Leint a bandához.

- Huja!

Majd Rozálnak mondja csöndesen:

- Dupla fölöstökömöt az emböriségnek!

Az asszony elérti. Jókedvvel fölnyilallik nevetése s megindul riszálódva a bográcsa felé.

Kiállanak az atyafiak nyomban. Elek utóljára. Megnyújtózik, ropogtatja a hátát, apró szemeivel behunyorog a bíbor-udvarral kelő reggeli napba.

- ... 'hásze nem mondom... - motyogja idők multán, mialatt továbbadja az égő masinát Ragyogó Kovács Istvánnak.

Az rábiccent, megjáratja komoly, barna képét az alkalmas füst előgerjesztésén.

Csak utóbb veti vissza a vállán át:

- ... de azért leginkábbis rávigyázzon kend...! Mer' olyik helyütt *húsvétkor vesszőzni szokás!*

- Ühümm - dünnyögi szomszéd megtapogatva kékre dagadt nyakát.

Elköhécsel kissé, mivel ni-ni, egy nyelet füstöcske bizony cigányútra talált szaladni...

Ejnye, a fogantatását...!

István létregyőn.

Langyos tavaszi délelőtt, a Tisza lélekzete hallik, ahogy szalad lihegve lent a gát aljában. Csend van. A ritka levegőn átdöng messziről a szegedi Szent György-templom öreg harangja. Az ár lement, a népek feje felől elmúlt az elemek nagy veszedelme, de a kubikos azért még nem áll ki a dologból. Az árvédelem nem olyan, mint máségyéb védelem, hogy addig tartson, ameddig a veszedelem. Eféle rugdföl-hagydott munka el se képzelhető a tápai bokorról, legkivált ha Ragyogó Kovács Istvánt uralja gazdájának. Miértis a nép bennmarad a sorba szépen s ilyenkor lehet aztán rendes formát adni a működésnek.

Nem robot: passziózás ez már. Tempósan kezelődik a szerszám, közbe jó beszédek esnek különféle szakmabeli tapasztalatokról. Borzasztó sokmindent tudhat meg itt a fogatosgyerek, okosodhat abból esztendőre! A mérnök viszont a hétfeli nyolcszentséges öregcsontokat látja el hasznos ösmerettel, mely elkél a jó kubikosnál - csakúgy mint a jó papnál - holtig.

No, nem épp mindig oktatás a beszéd veleje! Mert van úgy, hogy némely históriás ember egész különös történeteket tud s azokat most el kell mondani rendre. Megneveti a banda a tréfa elejét-végét, elismerőleg bólogatnak:

- Srófra jár a kend elméje!

Hát Elek nem szabódik ez ellen. Sőt! Inkább móríkája magát, mint akinek tetszik. Ám a mérnök visszatereli komoly útra a szavat, odavélekedvén, hogy: be ne fogja a rozsa az ást, emberek! Amott túl az új csatornánál jó munka esnék, kellő fizetéssel, hát majd csak: bele...!

Ami azt illeti, hajlanék a banda. Igaz, hogy ritka közülük, akit a háború meg ne szabott volna (iparra is kapott valahány) - de azért más az, mikor földet szagolhat az, aki földhöz szokott! Hovahamar rájön az ízére megint!

Szuttyongatják az atyafiak Istvánt:

- No! Szóljon mán kend is vagy egy mukkot!

István azonban nem vall. A nagysubában, világtalan nézéssel áll mozdulatlanul, mint valami pusztai kútágas. Időbe telik, míg a hangjára lel. Akkor kisercint fél szájavégéből s belesuhint keserűen a levegőbe:

- Őszi fene...! Mán csakugyan hogy nem neköm való!

A gátszakadásra célzódik ez, ahol - mi tagadás - valóban voltak egy s más körülményességek.

De a mérnök tovább szorítja Istvánt:

- Jobban tudom én, hogy mi való kendnek! Üssünk parolát, ehol a kezem ni!

És nyújtja a tenyerét. Azonban Ragyogó megrázza a fejét.

- Ha nézöm se látom - mondja sötét konoksággal.

Mert: igaz...! A gátnál becsület volt, most meg csak beszéd van, ám István, az vak minden-képen.

Ejnye...

A mérnök mustrálja a nagyszál, duzzadóerejű embert, a dacos, fiatal orcáját, két lelkétvesztett szemét. Nézi, nézdegéli, majd fejecsóvál.

- Nem lehet az, hogy éppen semmit se látna kend!

- Pedig úgy igaz - véli István -, hogy csak a sömmit látom. Hun piros, hun mög fekete, napváltozat szerint.

Hallgatni illenék erre. De nini, az indzsellér inkább nekiderül hirtelen s oda áll Ragyogó elé, egész.

- Mutassa kend!

És belenéz István lelkének két firhangos ablakába. Ettől aztán nekividul.

- Hát persze, hogy hályog...! - Adja örvendetiesen. - Doktor kell ennek, hallja!

- Javallták az ispotályban is.

- Akkor mért nem hagyta kend?

- Azám! - kap bele az indítványba Rozál asszony szintén.

De Elek szomszéd túlnő a hangján, fontoskodva szolgál a magyarázattal:

- ... merthogy vágni kéne neki, tudja!

No, az indzsellér nem ütődik meg erre.

- Persze, hogy vágni!

Hiába bizonyítják neki a népek, hogy efajta dolognál csakis az átokházi vén juhászban lehetett bizalom, mert az tudott a bugylibicskával bánni, míg meg nem halt (Isten nyugtassa). Kitart a mérnök a szava mellett, elhessengeti az okvetetlenkedőket:

- Ej, szófiabeszéd! A városba vele!

Bizony, még Kesere Fóris János is felruccan erre a kicsinylésre. Pedig amúgy nem nagy-erkölcsű ember. Odabökdös roppant szemrehányólag:

- Oztán a birkám látó szöme...? Babszámba mén az úrnak? Vagy a lovam, akinek mán a cigány alkudott a bűrire?

Ragyogónénak nem kevésbé adrecálódik ez a kérdés. Mert a menyecske is ott volt a juhásznál igazlátónak, hát bizonyíthatna.

De annak most nincs szándéka erre. Inkább még félretolja az izgága atyafit s rászól türelmetlenül:

- Csak ne mártakozzon itt a más bajába!

- Mit ért kend ehhez? - így az indzsellér is.

Összesandít a nép, bólintanak Jánosnak, hogy: hagyja...! Hadd pártolja az úr az urat! Az a rendjénvaló hogy a magaszörűhöz húzzon ki-ki, nem pedig úgy, mint Ragyogóné, aki ím, a kaputos mellé szegődött! Nono...! Ez meg viszont az István dolga...! Mely végből le is üti az a beszédet, mondván:

- A doktor köll neköm, csakugyan! Hogy végül azt is mögontsa, ami maradt volna! - Majd Rozál felé fordulva sötéten veti oda: - Te mög dolgozod után hé, míg jószóval ajánlom!

Hiszen: nini...! Ölremenni senkivel se lehet a maga hasznáért. Ki mint akarja, úgy csinálja.

Vállatvon a mérnök a neszezésre, nem kötözködik tovább. Azonban némi ravasz kis mosolygás szalad meg a szájaszegletében, mint aki gondolt egyet. Indulófélben szól vissza a gátról:

- Ezt se hittem volna a tegnap ilyenkor, hogy kend *ijedős*, - véli.

Meghaltol István a beszédre, mint aki lábából kifogyott a lépés. *Ijedős*...! Még ilyen! *Ijedős*! Mint valami pulya! S hozzá ezt így ország-világ előtt...! Az asszony fülehallatára...!

Azon van, hogy visszafordul és valami történik mindjárt! De csak megpötytyen a karja. Leejti az állát táblás mellére, melynek olyan a játéka, mint a hintának. Ökle csomója szétnyílik, nem sujt le vele.

Hej, sokat megér az ember!

Hát: sokat...! Azt is, hogy fölhányják neki: nem számos már többé.

Mivel bizonyítsa?

Belenéz a napba, mintha tőle várná a nagy tanuságot a maga igazára. Ám az nem bíraskodik, le se száll az égről. Inkább rügybontó kedvvel nyilazza az élet arany sugaraival a földet, mintha semmi se történt volna.

Ijedős...!

Nincs aki letisztítaná a vak emberről a csúfot! Csak a Tisza sündörög kezessé szelidülve a lába alatt, hízelgő locsogással. Ám Ragyogó ügyet se vet rá, nincs füle a habok muzsikájában tartózkodó jó vigasztalásra.

Ijedős...!

Őt ugyan ne vigasztalja senki! Komoly, mély barázdákba fut össze az arca. Ott zsong a szó a füle körül egyre, mint valami szűrő darázs. Hogy ő *ijedős*, mint a pulya...! Ezt se mondták még neki, mai napig! Mert aki próbálta volna...!

De hát mit is akarnak ezek tőle? Ugyan mit? Mért nem hagyják nyugton, a maga sorára?

Hej: persze! Könnyű a vak emberrel! Az nem látja, hova üssön! Az olyan, mint a küszöb. Hiába faragták kemény tölgyfából, az gázol át rajta, aki éppen akar.

- A keserves szentjét...!

Végigtapogat magán Ragyogó, hogy helyén van-e még a két karja, amelyekkel valaha félkézre tartotta ki a petrencerudat.

Hiszen... ami azt illeti...!

Ám kilobban legott István orcáján az öröm gyenge mécse. Mi haszna az erő, ha egyszer *nincs* haszna? Ha az ember marka csak a semmit fogja...! Az rakja bolonddá, aki épp akarja!

Nono...?

Magasat emelkedik Ragyogó melle a gondolatra, mint aki sóhajtana. De félútban csak kifujja magából a nagynyelet levegőt s levágja botját a földre, hogy ott marad az állva. Két súlyos tenyerét egymásra rakva támaszkodik a bot fejére, előrenyújtott állal, zordan.

Hát ezután így lesz mindég...? Így, így...! Így, ha nem ígybben!

Hányja a hab a vak embert, míg Rozál idők multával rá nem kiáltja a delet. Lelkendezve újságolja az asszony:

- Gyékkend mán sebösen, halat küldött a mérnök, mivel máma ü is a bandával öszik!

S közben sodorja a gazdát a bogrács felé, melyből jófajta krumplistarhonya szagát kínálja szerte a szél.

No, máskor nem sajnálná István a dícséretet, ha Rozálnak eszébe jut ez a gyöngéje. Ám most csak a homlokát ráncolja hozzá. Két bozontos szemöldöke seprűbe szalad, az orra meg jár, mint a figyelő ménnek.

Mert: *mire* ez a veszett sietség...?! Az a kérdés itten! Lám, a rámpakőnek is majd nekivitte Rozál! Hmm...! No, különösen szeles ma az asszony, az irgalmát neki...!

Nagyot szí a fogán Ragyogó, odamordul hirtelen:

- Ne szaporázd héj, vagy odasomondorítok a bottal!

Csak elhül a menyecske a szokatlan hangra. Mióta a világ, mocskolás nem érte. Véli rosszul hallott. De az ember olyan piros már, mint a tűzláng. Nincs itt semmi kétség!

Elfakad az asszony ríva, úgy kérleli félénk szipogások közepett.

- Nem vétöttem én kendnek!

Hiszen Ragyogónál ez kellett éppen! Úgy lódítja el magától, mint aki váratlan csalánba markolt.

- Kotródj innen, - kiáltja rekedten.

Még hogy *véteni*...! Ellene! Az asszony...! Egyéb se hiányzik! Azt szeretné ő látni!

Látni...? Nono! De mikor *nem lát*! Csak a semmit, napváltozat szerint. Hol piros, hol meg fekete. Az *emberi bűnök átfutó színeire nincs szeme a vaknak*. Tanyát verhettek azok ott a menyecske aranybarna orcáján, észrevétlenül. Miért is ne vertek volna...?

A pusztá gondolatra már lobbott vet a fojtott parázs, tűz futja el a mellét Istvánnak. Ott a fészke annak, a bal oldalán. Onnan fűt, dohog, olyan veszedelmesen, mint a hirtelen megtáplált láng.

Hát persze hogy persze! Itt ásták el a kutyát...!

Ám, mit neszez, mért csöszködik akkor? Hiszen hitványabb a pulyánál! Aki akar, kibánhat vele. Még az asszony is, a Rozál...!

Nem kell már Istvánnak senki segedelme. Konok keményen lecselekszi magát egy bodzafa alá. A menyecske nézi riadt tekintettel, aztán csak elővakodik, amerről jött.

No, a banda is látja, amit lát. Nem kérdez Ragyogó után, nem illenék. Inkább azon van, hogy elüsse a dolgot. Mely végből annál jobban kezdik dícsérni Rozál asszony főztjét. Kivált Elek szomszéd hangoskodik nagyon, ami nem is csudálható, lévén még öreg-legénysorban az ember. Bizony, ökelme csak imitt-amott juthat rendes főtt ételhez, egyebekben maga-kezére szokott lenni az ilyen. Mondja is két nagy nyelet között:

- Nem tom mit tött ez az asszony ebbe a bográcsba, hogy így csúszik az étel!

- Hát elkészültötte, - így a Csúri-gyerek, de a mérnök elüti előle a szavat, széles kedvvel, hogy *elhallik messze*:

- Csak te ebbe ne mártakozz bele! Legényféle nem ért az asszonyban külömbözetet! Igazé galambom...?

No, Ragyogóné nem olyan asszony, hogy férfiemberök közt tegye a détát. Elég egy kurta nevetés a megtiszteltetésért, de meg különben is a halas kondéron van most a főgondja. Paprikás készül abban, amúgy szegedi módra.

Annak pedig szigorú rendje vagyon. Előbb a kishalak kerülnek a hagymás-paprikás lébe. Mert ízes bár a nagy hal is, de az apraja teszi csak igazán! Cigányhal, garashal, keszeg, sügér, meg a durbincs! Bennük tartózkodik az a bizonyos finom zamat, mely amúgy a potykától, harcsától, kecsegétől, avagy a csukától el sem várható. (Lévén az ő legfőbb feladatuk, hogy nagyra nőjjenek.) A halpaprikás ellenben azért tudomány, hogy egyesítse mindennek a javát. Mely végből a szegedi halász *levet* főz a kistermetű halból, míg a húsosssa marad rágnivalónak.

Bár hát nagy tévedés volna azt hinni, hogy ezekkel is csak úgy egy a másra bännék! Értetni szükséges bizony ahhoz, hogy rangsorban miképp kerüljenek a bográcsba eme célszerű állatok. Rögtön kitetszene a jött-mentség azon, aki elég balga volna például a csuka után vetni a márnát! Annak az a rendje, hogy előbb a kecsegét tessékeli a lébe, a harcsa pediglen befejezésükpen következik. S mikor már mind együtt vannak kellő felebarátságban: *pördíteni* kell a bográcsot, dehogyis *kavarni*!

No, pörgeti Rozál, látszik a kezejárásán a szakértelem. A nép biztatja, a mérnök meg csintalanul nevetgél hozzá. Mikor aztán kezd szétterjedni a paprikás halottébresztő szép szaga, igen nekividámodik a világ.

Csak elhallgatja István eme dévajkodást egy darabig, utóbb megrázza a fejét s elötámít a bodzafa alól. Rozál épp a halat porciózná, mikor a banda közé cseppen.

Megörül az asszony, hogy látja a gazdát, bár annak most még setétebb az arca. Seabaj! Majd csak kedvére gerjed! Mert „szól” a hal magáért, ahogy az ura térdére teszi a szilkében! (Nem hiába merített a színéből!)

Mindenki hozzálát s jó ez így az árnyékban, szelek jártával kiváltkép.

Dícséri az emberiség Rozál remekét nagyon.

Tudni kell itt, hogy a szegedi nép nem fukarkodik a szóval halevés közben, mint ezt más nép teszi. Külön tudományt fundált ki a szálkák irányában, pedig azok szeretnek a torkon keresztbeakadni. A szálkakeresés penitenciája viszont nem a szegedi ember türelmének való, miértis az úgy megy, hogy aki halat ennék, az a kanalat a jobb szájaszegletéhez alkalmazza s a balikon már pörgeti is kifelé a beste csontot, letisztázva. A közepével aztán beszél. Belül persze történik eközben valami, de a száj csukva van, tehát nem tudható.

Egy illető nagyot csóvál a fején, azt mondja Rozálra példázva igaz meggyőződéssel:

- No, a szent hullasson a kanálára, hát elkerítötte!

- Kanál, kanál...! - Esetlenkedik Elek kellemetesen. - De odavélök, hogy a kéz se kutya!

- Páratlan ez, tetőtől talpig - így a mérnök is és hamiskásan odasuny a szeme szögletéből Rozálra, akiből kicakkozik a jó nevetés mindeme dícséretekre. Úgy ódzkodik pirulva:

- Hászen... Ha van aki *mögláss*a...!

Duplán örül most a menyecske, hogy a gazda is hallja im az ő becsületét! A nagy neszezés után bizony nem árt!

Azonban István orcáján nem látszik az elösmerés, ellenkezőleg, kiveti hirtelen kezéből a szilkét s úgy pattan föl, mintha a föld lökte volna talpra. Rozál felékap rémültében, ám vesztére! Mert István elfogja a segítő kezét s végigvág a menyecskén a kereső bottal. Egyet, kettőt, míg belejön egész. Mire a banda észretérül, elverődik biz ott az asszony derekasan.

Elek lel szavára legelőbb a csudálattól. Megállítja István hadonászó karját.

- Mért üti kend, mikor mondom, hogy ne üsse kend, - szól igen ijedten.

A Csúri-gyerek is:

- Nomár - így véli rosszalólag - volt Istene...!!

De a mérnök kivágja a nagy szót:

- Hát ember kend, István?

Fölszegi a nyakát Ragyogó, mintha nyomban öklelni akarna. Nem teszi azonban, csak félkézzel visszalegyinti azt a fuvallatot, mely arról, a rekettyén túlról már megint a városi harang szavával bajol.

- Lőszök! - Vetí oda kurtán s azzal indul is a gáton, harangzúgás iránt.

Senki se marasztalja, csak Rozál meg a puli szegődnek nyomába, tisztos távolságból.

A kutya bolondos buffogással kergül az asszony körött, aki széles keresztet vet most, szent Antal urunk szándékára...

Ahogy írva volt.

Nehezen adja az Úristen, amit adni akar. De azért adja. Csak meg kell fáradni érte. Ragyogó Kovács István is eljárta a maga útját, hogy a világtalan szemével történjen végre valami. Vándorolt egyik ispotályból a másikba, még tán a Pestre is fölkerült közbe. Ám onnan megint visszakíváncozott. Mert az se igaz, hogy ott jobban menne sora az emberiségnek, mint másutt. No, végére jár azonban, ha egyszer belefogott! Legyen amit akar.

Így zúzódt nagy hányódásokban.

Igaz, időközben otthon se vesztegelt a világ. És Rozál, - mint ezt már rég nem tette - egyre jobban elnehezült.

- Bölcsőre hízol, hé! - Vélekedék Viktor, a sógorasszonya szakértelemmel. - Gyerök áll a házhoz!

Rozál csak a fejét ingatja búsan:

- Máshova osztogati azt az Úristen...!

Érthető a Rozál hitetlenkedése. Nincs szerencsájuk az apró-szentekkel Ragyogóéknak. Egy fiú s aztán semmi több. Annak gyöngé testecskéje is rég porrá váltott, ki tudná miért? Nem bírt megélni. Mikor pedig duzzadó erő az asszony, az ember...! Vannak ilyen különös dolgok, melyekre magyarázatot véges ésszel hasztalan keresne bárki.

Rozál hát nem is mer örülni a készülődő életnek. Nem dicsekszik vele. Mivégre szaporítaná a vak ember gondját? Ha lesz, ha megél, ráér megtudni.

István ilyen módon nyugodtan éldogélhet az ispotályban és áteshet a maga nagy napján, minekutána hónapokon keresztül hiába zaklatódott különféle nyűgségekkel.

Kés kellett bizony végülis a szemének!

No, kiteszi a doktor kezéből a vágószerszámot s azt mondja, hogy: *kész*. Amiből Ragyogó nem sokat tudhat, mivel máskülönben úgy bepólyázzák, elkötözik a szemét, hogy még ha látna se lát. De csak megbékél azon, hogy ami rajta állt: megtette. A többi a Teremtő dolga.

Ami azt illeti, engednek a szigorúságból a doktorok később. Mindennap többet-többet fejtenek le a kötésből, így szoktatván Istvánt. Utóvégre csak egy fekete kendő meg a „*simli*” marad, bár ebből aztán igazán nem alkuszunk...!

Jó, jó. Hagyja István a kendőt kendőnek lenni. Nem okvetetlenkedik. Aki annyit kiállt, mint ő, megszokja türelmezni. Igazában tart is a próbától. Mert ha akkor is azt kellene látnia, hogy nem lát...! No, cudar világ volna nagyon.

Főképp azután, hogy olyan szépen kezd derengeni az a kis fény, amit az orvos úr néha engedélyez.

Elvan ilyenkép Ragyogó békén. Épp az eleség miatt morgolódik olykor. Szalonnát ehetnék: nem adnak. Se kolbászt. Semmit, amire szája-íze lenne. Paszuly meg paszuly, nap mint nap. Azon szüzen! Csomóba áll benne a rántás. Rozál se mutatkozik egy idő óta.

Addig, hogy végülis megzokkan István. A vizitnél megérdeklődi a főorvos urat:

- Instállom alássan: köllök-e még ittben? Mivel ezt a kendőt elviselném én otthon is. Azt’ legalább jóllaknék hozzá.

Nézi a bölcs férfiú a kérelmezőt. Bizony, megpötyedt a csíkos kórházi ruha! Meghalványodtak a teli orcán azok a piros rózsák!

Mindez a mellett bizonyít, hogy Ragyogó Kovács Istvánt, innen a 33-as sebészetiből, haza is lehetne most már küldeni a falujába, csakugyan.

Némi tünődés után így felel a doktor:

- Hát egy pár nap elkelne még. De ha megfogadja kend, hogy napba kötés nélkül nem ögyeleg, aztán pedig, hogy a szemét otthon rendesen nézetteti a doktorral, akkor elmehet kend. Kap egy írást, abban benne van a többi.

Megígér István mindent, amit kívánnak. Hogyne ígérne...! S átvéve a levelet buzdítólag hozzáteszi:

- Legalább lösz hely másoknak, tudja...!

Naphajlatra kelve lefuttat a utcára egy vakbeles gyereket. (Né, hogy annak meg a bele vakult meg...!) Tekintsen körül, van-e bent valaki hazulról a tápai szekér-strandon! Hetivásárra leginkább be szoktak azok jönni.

No, kiigazodik a fiú, hiszen a szeme az jó. Elek szomszéddal kerül elő.

Igen örül szomszéd, István obsitjának.

- Hogysmind? - Kérdi.

- Fene tudja. Se kint, se bent. - Legyint Ragyogó. Majd hozzáteszi:

- Irányódnék haza.

- Épp idejére gyün, - véleményezi Elek.

És föl is rázza sebtében a szekér farában a szalmát. Hadd ejtőzzön szomszéd! Keresi a kedvét Istvánnak, aki illő köszönések után mégis csak a bakra kászolódik föl a gazda mellé. Egyik nem lát, másik félkeze. Mire volna akkor a hátsó ülésben urizálni, holott ilyen szép kölcsönösség rejlik a dolgokban...?

Haladoznak aztán a lovacsák s hogy gyorsabban teljen az idő, beszéddel kergetik.

Azt mondja Elek, meghúzva szikár hosszú nyakát:

- Hát szomszéd, én se soká löszök mán kacska.

- Nono! - Csodálkozik amaz.

Ha nem volna az a kendő a szemén: tapasztalhatna most Ragyogó bizonyos zavarodottságot Elek ábrázatán. Le s föl szaladgál a sárga bajusza, továbbá sűrűn pislog a pillájával. Bár hiszen a hangja se valami határozott, amint magyarázkodik:

- Mögszerzem kettővel, ha kend is úgy véli. Így azt' hárman lösznek...

A kezek tudniillik.

A vendég utas fölkapja az állát. Meglepődés terül el rajta. Mivel az ilyen beszédnek az a példázata, hogy Elek - lám - házasságra készül és ebben Istvánnak is szava volna. Ejnye...!

- Oztán ki légyön az?

- Egy illető. - Szerénykedik szomszéd.

Illik hasonló esetekben erősebben firtatódni. Evégből hát István jobban megnyomja a szégyellős embert.

- No! Bökje ki szomszéd, hagy hallom!

- Tanálja ki kend. Mert tudom ki nem tanálja...! De ha kitanálná, azt se bánom, ha mátul kezdve sógorának tisztól is kend...

Nem tudható, hogy vajjon a szekér zökkent-e, vagy Ragyogó esett meg a híren.

- A Viktor-e...?

- Az. - Bólint Elek helybenhagyólag. És gyorsan a lovak közé csíp.

Jó ilyen kényes ügyekben egy kis gondolkodás! Hadd keljen ki a mag, ami elvetődött!

E célból futnak is a lovacsák, olyan éktelenül csörömpölvén a köves városi utcán a kocsival, hogy akarva se társaloghatna itten többé senki. Úgy látszik, mintha saját árnyékukat kergetnék, mert hosszan előre vetődik az, mióta leszállt a nap arra a makkos-erdő felé.

Bármilyen ügyesen furfangírozzon azonban Elek, a Csongrádi sugárútnak is (mint mindennek a világon) megvan a maga vége. Jobbra fordulva, majd mikor a *Gedón* túlérnek, itt most már nincs mit tenni az ellen, hogy a szekér jó puha talajon jár és semmiféle zörgést művelni tovább nem hajlandó, sem pedig járószerszámmal bajoskodni alkalom nem nyílik.

Ezért a beszéd elől lehetetlen kitérni tovább. Véli tehát István, alighanem a bennejáró gondolatot folytatva:

- Né a Viktor! A hat gyerökkel...!

- Nála hat, nálam egy se. Ha összetösszük, egész röndös. - Mentegetőzik Elek.

És mivel egyéb lehetősége nincs, köhécsel zavarában.

István észreveszi ezen aggodalmasságot, s - hogy maga részéről tisztázza a helyzetet - így szól egy pipaszívásnyi idő után:

- Hát nem mondom tudja...!

Igen megkönnyebbedik erre Elek. Biztatólag teszi hozzá:

- Mert a két ló Viktoré, igaz. Mög a szekér is, de magam pedig két gyerkőnek vöttem csizmát eddig! Imriskéből csendőrt faragok, hamán olyan igen utána van esve a mundérnak...

- Hüm, - szippant Ragyogó.

És bekötött szemmel is látja most azt a cudar hegyet a Doberdóban... Azt, meg még sok mindent. Eltársalog Tandari Mátyás emlékezetével, Isten nyugtassa! Vajjon mire vélne ez-irányban a sógor, ha élne...? No, ha élne, akkor Elek szomszéd nem szólhatna így. Mindhogyan azonban szólhat, tehát Mátyás is belényugodhat a szándékába odafentről...!

Telik eme tépelődések közepett az idő. Szabad mezőségeken fut már a szekér. Elek az ülés alá nyúl, kikászolítja a kulacsot. Nyomja István markába:

- Ha így esött eccer...!

- Hát akkor: *sógor*...! - Biccent rá Ragyogó s jót húz a kulacsból. Megrázza utána Elek ép kezét derekasan.

Ilyenkép megpecsételtetvén az eset, hallgatni lehet tovább. Majd csak hogy a Tiszapartnak kanyarodnak, bök rá Elek az ostornyéllal a porond-fürdő kis házaira:

- Ahun a! Mán mög mit ki nem fundáltak az urak...! Embőre-asszonya egy lébe fürdözik! Ilyen szömtelenség!

István elmosolyodik sógor hepciáskodásán. Kötődik vele:

- Kendnek oztán mi baja azzal? Valamikor azt szavalta kend, hogy amerre kend járt, közös az asszony. Tartsa kend a módit!

Sógornak - hogy s hogy nem - zokon esik most ez az évődés. Szigorúan veti oda:

- Jójó! De neköm akkor nem is vólt még!

No ez igaz. Bár másképp beszélt sógor, míg az itthoni levegő ki nem szította az elméjéből a muszka tüzet. Ám jobb elfelejteni! S épp ezért István nem is szól többet, míg a harang kongása arra nem figyelmezteti, hogy beérnek lassadán. Akkor fölemelkedik az ülésben s így magyarázza:

- Legalább a simlit leoldanám. Mög ne röttenjön az asszony, hogy úgy kerülök elő, mint az ijedős ló.

Elek helybenhagyja.

- Annak bezony nem jót tönne!

Elcsudálkozik István a furcsa válaszon roppant. *Nem jót tenne?* Nini...! Vajon mire vél sógor?! Ejnye... ami azt illeti...! Lám, valóban rég járt bent a menyecske nála...! Utóbb a madárlátta szőlős-kalácsot is mind mással küldözte! Hol meszelésre, hol meg egyébre kifogásoskodott, ami máskor nem szokása. Kivált ha az emberéről van szó!

Tétova kezekkel bontogatja most már lefelé a szeméről a simlit. Látszik rajta, hogy igen kérdezne valamit. De belészakad a tudakozódás, mint aki fél a végére járni. Inkább sógort biztatja hát:

- Igyeköznénk tán...!

Elek szomszédnak megint mozog a bajusza. A pofazacskója is horpadozik, tágul. Sunyít ravaszul a fészkelődő utasra.

- Ha eddig nem volt sürgős...

S hagyja selmán, hogy poroszkáljanak csak tovább a lovak.

Hül a nyáresti levegő, úgy megritkult, hogy Újszegedről idáig veri a Rózsáligetek szagát és azonfelül szénát kaszál a molnár is arrább. Minden része ejtődzik az embernek az ilyen időben, melynél bizakodóbb állapot nem kell. Előfehérednek lám a falu házai anélkül, hogy siettetni kellene őket. És a csorda már hazament, mert igen friss a nyoma.

Bealkonyult bizony szekér-haladtán szépen!

Szent-János apánk előtt Ragyogó nem állja tovább. Megtapogatja szemén a fekete kendőt. Azt mondja Eleknek pilledezzve:

- Hallja kend! Nincs tán baj otthon?

- No, ki így, ki úgy. - Ránt a vállán amaz és fordul is be Ragyogóék portája elé.

Özvegy Csamangóné - István napa - kint ácsorog a kapuban. Hogy meglátja a jövevényeket, messziről rikolt:

- Gyűjjenek, gyűjjenek, de röttentő hamar!

Ragyogó Kovács Istvánba beleszorul a szó. Nem ért ő ebből semmit! Csak annyit legföljebb, hogy várják itten ötet.

Jóval-e? Rosszal-e?

Ki ismerné a mennyei hatalom szándékát? Ki láthatna az Úristen kártyájába?

Ő semmikép. Ezzel a kötéssel kivált. Le is szedhetné ugyan, ha tudná, hogy szép violaszín alkonyatba borult már az ég. Ám nem tudja. Csupán annyit, hogy: le kellene most erről a szekérről szállni!

Igen, ha a lába nem volna olyan furcsa mód nehéz...! Nehéz is, akadozik is. Mint aki ittas. Elek sógornak kell megkönyörülnie rajta. Mári nénivel segítik alá, levervén helyette a csizmája porát.

Azonban a vénasszony ekkor, ahelyt hogy köszöntené a gazdát, aki hosszas hányódásokból im megérkezett, csak otthagya a küszöbön és elszelel, mint a fürgeteg.

- Rozál te...! Möggyütt!

Így kiáltoz.

Nagyon különös, hogy még erre se bujik elő a menyecske. Elek sógor vezeti a gazdát a konyhaajtóig. Ott leteszi. Azt mondja neki búcsúzóba:

- De most aztán mögkapackodjék kend!

Szót se többet.

Térül-fordul, sorsának engedi a megzokkant embert, azon álló helyen.

Sejti István, hogy nagy dolog van itt! Valami rettentően nagy...! Egész közel érzi magához az Istent. Megfohászkodik, mint a látogatottak szoktak. Csöndesen keresztet vet.

- Legyen ami írva volt...

Elnyújtja a nyakát, figyel. Sürgés-forgás hallatszik bentől. Gurulás, locskolás. Mi lehet ez ugyan...? Ez a pissegetés, ez a dudorászás...? Ugyan mire megy ki? Hát azoknak ottbenn játékos kedvük van? Őt meg ittfelejtik? A küszöbön? Mint a garas-váró koldust?

Tesz egy lépést, megáll. Megrezdül végtelen végig. Mintha jeges vízbe mártották volna, borsót hány a bőre.

A szobából vékony egércincogás élhetetlenkedik ki. Mi ez...? Micsoda...? Muzsikáló órát vettek talán?

Érzi, hogy nem igaz. Szófia-beszéd. Érzi ő, hogy most csalja magát, olyan emberek módjára, akiket nagyon megpróbál a sors és akik nem merik hinni, hogy a sok rossz után jó is jöhessen egyszer. Nem, nem lehet igaz! Óra ez! Csak óra. Vagy valami klaviros gép, valami üres móka.

No, ha nem akarsz hinni Ragyogó Kovács István, majd elfuvódik a te nagy akarásod mindjárt, mint a szélűzött pehely! Mert ez a gyöngyöző nóta, ez a tündérek muzsikája beszél magáért.

Megszólal valaki ott bent, köszöntvén Istvánt hivogatólag:

- Á-á-á-á! Lá-lá-lá...

Ami egész bizonyosan így is van.

Elérte Ragyogó Kovács István azon minutában s akkorát lép, hogy kishíjján feldönti a szapuló teknőt igyekezetében.

- Pszü-pszü-pszü! Üszü-üszü-üszü...!

Korholják végette bentről.

És István hajt erre az értelmes beszédre. Megveti szoba közepén a sarkát.

Egy rántással kapja le szeméről a kendőt.

Nagyot kiált:

- *Látok!*

Ám, hogy mit: arra már a bölcsőből felel valaki, akinek egyedül lehet most szava itten.

Rozál egybefogja a kistenyérkét a nagytenyérrel. A szíve csordultig, a szeme fénylik. Úgy mondana valami igen-igen szépet...! De csak kulcsolja imádságos füzérbe azt a két kezét. Nem jut eszébe több:

- Möggyüttetök hát, möggyüttetök!

Rozál anyja lopózva az ablakhoz surran, kitárja sarokra.

Hadd mutakozzon be anya és fia csodatévő Holdanyánknak...!

MÁS KÜLSŐ EMBEREK

FERKÓ EGÉSZEN ELMEGY.

Sok minden elritkul manapság, ami azelőtt volt. A fésűs parasztok népe is egyre fogyóban. Ami hírmondónak megmaradt belőlük, leginkább a balástyai kapitányság környékén koptatja a széki füvet, a bürgék szolgálatában. Bátor, ha így halad a világ, maholnap a juhászat is úgy elmúlik, mint a gyertyamártás, vagy a papucsosság. Mivel a fehérszínű nép újabban inkább cipőt visel, a világítás pedig „Milivel” történik, ha ugyan nem „acecilén”-lámpával, mert ilyenre is akad példa kint a tanyákon.

De hát a juhásznak ahhoz semmi köze. Magának való nép ez nagyon. Jónap, fogadj-Isten, aztán nincs tovább. Minthogy elég is ebből ennyi. A fésűsféle juhásznak ennyi se kell. Annak még az ollót se vette be a természet. A hajához ugyan nem ért soha! Három ágba van az befonva, a tarkóra pedig görbe fésű illeszkedik. Mondják, hogy Árpádapánk idejéből valósi kúnok lennének ezek, de nem voltunk ott, tehát nem tudhatjuk.

Ellenben bizonyos dolog, hogy városon a fésűs paraszt nem jár. Lám, Vajas Ferkó öregbojtár is megérte, hogy tanyácskát kanyarított a kis családjának (ott valahol a csordakúton túl) őszbe is csavarodott, a pulyáit mind férjhez adta, de azért még ágyban sem hált soha.

Az igazi juhász nem ismer nyoszolyát. A széki mezőségeken fogan életre, megszületik kukoricatörés közben, valaminthogy a subán hal el, annak ideje kerülve. Ám Vajas Ferkó erre még ráér. Kiállásra hatvannál följebb senki se taksálná, bár a numerus nemigen tudható ez esetben, mert sok az csakugyan, Ferkó viszont nem járt oskolákat.

Aztán ugyan mire is volna a pusztákon az a ménkű-nagy bölcsesség...? Elég annyit ismerni a világ folyásából, amennyit az asszony mond. Elhistóriáz az rendre mindent, mikor a tisztát hozza váltónak.

Értesülést nyer Ferkó ilyenkép arról is, hogy némely városi emberek meg akarták szüntetni a szegénységet, mondván, hogy egyenlő a jog, de hamar abbamaradt, mivel az nem egyenlő.

Nagyobb baj, hogy utóbb a fiatal gróf bomlott meg egész. A háborúban járván a külső országokat, valamiféle idegen bürgével találkozott és azóta a széki fajtát nem állhatja. Adogatja őket, nyáját nyájra. Íme, Engi Kis Énok háromhava-formán már ánglius birkával közlekedik a felső szélén (mert az olyan ember,) s itt van ni, csak hozza végül Veron a számadó izenetét Ferkónak is, hogy kerülne a karám felé a bürgékkel, mert cserélés lesz. No, így.

Ferkó igen elszótlankodik erre a beszédre, ellenben a jeles napon kivan a becsület és a büрге mind egy lábba. Mondja is Savanya Estány számadó gazda:

- Röndben...!

Vajas Ferkó vén juhász leszúrja most a gyöpbe a kajmós botot s így adja a szót:

- Hát akkor ehun e...! Három puli ittmarad, ezzel az öreggel pedig magam mék el.

- El-é? Ütődik meg a gazda.

Ferkó rábólint a háromvarkocsba-font fésűs fejével komoran.

- El.

- Oztán miért?

- Csak.

Meghümmög a számadó, ráncos vén homlokán sűrű barázdák sorakoznak.

Igazábanvéve nem is volna ehelyt több beszéde. Mert aki *ezért* vagy *azért* megy el, azzal még lehet tanakodni. De ha a fésűs *csak*-ra szedi össze a betyárbútort, ott kitelt a farsang végkép. Az megy, mivel mennivaló lábat adott az Úristen neki, megintelen fejet, ami előre húzza.

Ám aki hatvan tavasz fordultával egyhelyt, egyjáratban fogyasztotta el a kenyere javát, annál az ilyen elmenős szándékot már mégse lehet egész szóvátétlen hagyni. Minek okából rátöm Savanya Estány a pipára s kellőkép megtapasztalván a füst járatát, felüt az állával:

- Kijárt a fejelés csizma?

- Ki.

- Élettel, sóval, szalonnával mögvolt-é kend?

- Nono...!

Csend következik itten, mert nehéz a szóval így egy a másra. A fésűs meg éppen csínjázza. Evégből Savanya Estány is elszívja a pipáját előbb, majd csak aztán sorakozik elő a tudakolással:

- Hát akkor...?

Ferkó lebillenti válláról a tarisznyát, falatozásnak lát. Egy nyelet szalonna, megintelen paprika közt lévén, ekkép vélekedik:

- Idegön bürgével nem bajlok.

- Nem-é?

- Nem.

No gondolkodni lehet most már ezen. Meg is hümmög a számadó, azt mondja idők multán:

- Hát kényös dögök...!

Ferkó, minek utána végére járt a kollációzásnak, ingeszárába megtörüli a bugyli-bicskát és rábiccent:

- Nem vállalik a széki füvet.

- Azt nem, - hagyja helybe Estány rosszalólag.

Ferkó fölcihelődik, kihúzza a zsombékból a botot, megpöcögteti vele a földet szigorúan:

- Fölhasad a körmük! - Véli.

- Nono... - tűnődik a számadó és látván Vajas Ferkó hűséges öregcselédet, amint sok évek becsületes szolgálata után valóságosan útnak ereszkedik, csendben így szól:

- Azér tán mégse kén egész elmönni? Mer mire mén kend? Hát maradjék kend.

Kínálná ezzel a dohányt, de Vajas Ferke csakmégis a parolát nyujtja inkább.

- Isten áldja...!

Estány hát nem okvetetlenkedik tovább, belecsap ráncos vén kezével Ferkó tenyerébe. Egy pillantásra összevillannak a barna szemek, a kettő szaporán hümmöget. Mert Savanya uram-nál kezdte Ferkó a bojtárkodást, mikor szalmával tömődött a csizmája orra. Fordult a világ egypárat azóta...! Mely végből hosszabbra nyúlik a parola is. A számadó azt mondja végül:

- No, idegönök ezek itten csakugyan...

Vajas Ferkó öregjuhász pedig ballaghat most már a maga útjára, egész bátran. Haladozik is szépen, evégből nem volna baj. Épp, hogy az erkölcs dagadoz benne egy pötttyet. Mivel akárki mit beszél, csak nagy dolog az, így odahagyni hosszú esztendők jó és rossz napjait! Föl nem éri azt a gróf egész birodalma!

- Hát nem...!

Ehelyt meg kell állnia Ferkónak a gondolatban, bár - ha vesszük - más oka is lehet erre. Mert Savanya Estány számadó az álláson elheveredvén kivonja kebeléből tilinkóját. Hosszú esztendők barátságát így temetgetvén, a juhász szíve szerint való nótákkal búcsúztatja el a vándort, hogy azt mondja:

„A pusztába mindön csöndes,
Még az éjmadár se röpdös.
Nyugodalom lakik benne,
Mintha temetőbe lönne...”

Hogy milyen borzasztó szépen tud jajgatva sírni egy ilyen tilinkó, csupán az tudhatja igazán, aki odakívül hallotta a szavát. Másképp szól a furulya a városi vásáron, másképp a pikula a korcsmában s megint másképp a tilinkó a végeláthatatlan nagy széki mezőségekben. Itt olyan egészen különös szépen szól, hogy az már csakugyan ritkaság. Az éji madár is nyilván azért nem röpdös, mert a szívben ver fészket, onnan hallgatja ama pusztai csöndességet, melyről a nótában említés történik.

Ferkó szintén megvesztegel s két tenyérrel, állal a bot fejére támaszkodva veszi tudomásul, hogy:

„Páros bürge páratlan kos,
Aki juhász mind betyáros...”

Elhallgatná akár virradatig a csalogatót, hiszen nini, maga-becsületét tudja abban, hogy a gazda ilyen gyönyörvetesen facsargatja a szíveket! Mert arra szól ez, hogy: „*Ne menj el Ferkó...!*”

Na Morcos, a puli, elérte a dolgot hamar. A vidámabb szólamok hallatára oda vélekedik, hogy itt most már abba lehetne hagyni a búslakodást csakugyan és valamely rendhagyó birkával el lehetne járni a kállai kettősnek azon fajtáját, mely a pulik s bürgek között divatozik. Kedv lévén, ellenben bürge nem lévén hozzá, puli tehát bürgét keres a kedvhöz. Csintalan módra vakkant egy hegyeset, azzal kisillan a Ferkó csizmái közül s neki, arra a bucka felé, ahonnan a muzsika szól.

Ferkó majd csak hogy Estány tilinkója a bojtár búcsúját is elhistóriázta volna, ébred magához. Mert ez a nóta itt arról szól, hogy nem lehet az igazi juhásznak a nyáj nélkül ellenni. Ferkó ebben példalózást vél s hogy őbenne kételkedés ne történhessen, azon nyomban leemeli állát tenyeréről, tenyerét a bot kampójáról és indulna tovább. Ekkor van az, hogy a puli árulására rá kell ötlenie. Mert a Morcos csakugyan visszafelé tart!

Így állván a dolog, Ferkó harsányat fütttyent.

Baljóslatú dolog ez! Mivel a juhász vagy szóval, vagy a szemek járásával szokta kormányozni a kutyát, a lótartó emberek praktikájához csak különös szükség esetén folyamodik. S ezért van, hogy ha nagyritkán mégis fölhangzik a füttyszó, futni szokás arra, ahogy a Teremtő tudni engedte. Mely végből vissza is térül a puli hamarosan. Szűkölve és alázkodva csúszik a homokon, nedves csíkot hagyva maga mögött, ahogy lapul. Ferkó színe elé járulván ekkép, csak lehajtja a fejét két toporgó lába közé csendben.

A bűn teljes tudata ebből megállapítható.

Azonban hiábavaló ez most már! Mert Vajas Ferkó öregbojtár megrázza üstökét, hogy a három fehér fonat ellibben kemény kún-koponyájától s azt kérdi, nekibíborodva:

- Átpártoltál volna...?

Puli nem tud mit felelni erre, minthogy nincs is itten mentség, de meg nem is lehet, holott Ferkó a botot feje fölé kapván azt megforgatja és akkorát vág a kutyára, hogy elnyúlik menten.

- Nem keverődünk - mordul fel aztán s az eltörött pásztori botot odaveti fejtől való fának.

A nyugvó nap - mint megriadt alvó - hirtelen visszapirkad az árva tölgy felett. A korán próbálkozó hold is letekint egy suhanó felleg mögül. Nyugat és kelet csudálkozva nézik a sorsülő szittyát.

MEJJESZTÉS.

Régi igazság már, hogy semmi se állandó a nap alatt. És nagy tévedés volna azt hinni, hogy eme szigorú törvény alól épp a földek tennének kivételt. Azok ugyan látszólag mozdulatlanul terülnek el egydarabban, de ez csak afféle külszín. Arra jó, hogy csalódásba ejtse a járatlanokat. Mert a földcskék bizony csúszkálni szoktak. Főleg arra kifelé, a Feketeszéli kapitányság táján, lévén ott olyan kiváltkép zsíros a természetük, hogy ahhoz fogható másféle talán nem is akad.

A föld vándorlása úgy szokott előállni, hogy a közös düllőre szolgáló „porcellák” legelsőbbike oldallal az országútra esik. Az országút azonban köves és mellette árok tartózkodván, errefelé tehát a világ be van deszkázva és nincs baj. Mivel az árok onnan elszaladni semmikép se fog, sem a kövek el nem takarodnak az útból. (Jól beverte azokat a talián banda, amelyik csinálta.) Ellenben a szomszéd porcella felé már se kő se árok. Csontos Gera Máté szomszéd (a bolond) tavaly még a barackfáját is kitessékelte a mesgyéről, az árnyékra való nézvést. Így tehát ezirányban szabad játéka vagyon a földnek. Mely végből Túrú Bálint szélső gazda gondol egyet s összel, mikor egyforma a tarló az egész világ, Csontos Gera szomszéd földje mellett közlekedvén az ekével, csak odacsíp a nyergesnek:

- Beljebb, héjj!

Hát: beljebb! Köztudatúlag ott már Csontos Gera porcellája tartózkodik, de épp ez az öröm benne! Mert két-három ekenyom is nagy szó abból és kiváltkép gyönyörű állapot, ha már ezután Túrú Bálint kiscsaládjai számára nevel majd kalászt.

Városi pörös könyvekben e műveletet „*elbirtoklásnak*” szokták hívni, amúgy kifelé pedig semminek se hívják, mivel nem olyan dolog a „*ragasztás*”, hogy beszélni kelljen róla.

No, egyebekben a föld-ragasztásnak is vannak törvényei, ha mindjárt az iskolákban nem is tanítják őket. Például igen számár embernek volna mondható, aki a ragasztást sarkon akarná kezdeni. A lovacsákak mindég a tábla *közepén* szaladnak meg. (Az Isten akárhova tegye őket!) Eme futkározás eredményeképp Túrú Bálint szélsőgazda földje elkezd hasat eresztetni. Neki-gömbölyödik. Addig-addig hízik, gömbölyödik aztán, míg Csontos Gera szomszéd egy szép reggelen csak megáll a düllő mentén, kiemeli szájából a makrapipát s azt mondja nagy fejcsóválva:

- Nétek mán a...!

Ennél több szót nem is szól. De mire volna patáliát verni úgy-e? A huzakodás mérnökkel jár, a mérnök fizetséggel. Evégből tehát áll a barátság Csontos Gera részéről s ez Túrú Bálint által hasonlóval viszonztatik.

Csak majd - tavaszra kelvén az idő - Csontos Gera úgy nézi, hogy *elsőnek* szántson. És hogy, hogy nem: Barát József túlnansó szomszéd földje „*megmejjesztődik*” ez alkalommal. Azám, a herkentyűjét! No, de nem csupán egy szomszédja van az embernek s amúgy följebb Kisfúrú Gergely földje se lévén kutya, tehát könnyű a segítség nagyon. Az olyan könnyű, hogy a gyerekjáték se könnyebb. Lám, Cirok Ábris, Talpai Lajos, Gerencsér Mihál a maguk idejében mind rájönnek, nagyobb fejtörés nélkül, mint az öregapjuk is rájött alkalom adtán.

Hát így mozognak a földcskék oda-vissza, jó békességben.

A baj ott kezdődik, mikor Kajató Balog Mönyhértre kerül a terjesztés sora. Ökelme jött-ment a düllőben (tavaly móríngolta a parcellát) s azonfelül is köztudatúlag „*vasvillával verték ki már az anyja alól*”. Sűrűbélű ember, hozzá ballábbal kelt ma. Evégből, neszelvén a földje kárára történt terjesztést, nagyot vág a ló farára s ahelyt, hogy szokás szerint igazodnék maga

is az üggyel Bózsó Vince túlnansó szomszéd irányában, inkább kifordítja az ekét a földből és megáll. Megdörgöli az orrát, így szól igen barátságtalanul:

- Nini...!

Nekiindul ezzel visszafelé a barázdán. A fardüllőnél megfordul s előbb csak állva, majd guggolva szemrevételezi a helyzetet. Hát, elmond itt a barázda görbe állapota mindent! S hogy szótlán ne maradjon, maga részéről Mönyhért is leadja a véleményyt, hogy:

- Ejnye...!

Lelépi a földjét a jobb alsó szögletből, aztán a balikból is. A lépéssel nem volna baj, annak kivan a száma, fölösen. Ellenben ez nem segít mégse, mivel a föld, az csakugyan kevesebb, mint dukál.

Eme tapasztalatra Kajátó Balog azt mondja, hogy:

- A ffekívily...

Most már mérges a hangja. Nincs itt egyéb hátra, le kell lépni átlósan is a porcellát. Ez okos cselekedet, mert Mönyhért ábrázatja hirtelen földerül s ezúttal így beszél:

- Ühümm...?

No. Hát persze hogy persze! Ládde ni...! Cudar a világ nagyon s némely embernek nem törik le a kezeszára a máséhoz nyúlani.

Épp e töprenkedések közepett lévén Mönyhért, érkezik kifelé a boronával Mihál. (Ama bizonyos!)

- Adjisten!

Mönyhért köszönés helyett kisercint.

- Mán mire adna, mikor anélkül is vösznek? - Így zordonan.

Gerencsér fölkapja a fejét a szóra és bár tudja nagyon, hogy mire megy, mégis úgy tesz, mintha semmit se tudna.

- Mi az ugye...? - Kérdi.

Mönyhért odapöcögget ákációzusan a pipa szárával a barázdára.

- Mögmejjesztötte kend!

- Én? Mán hogy mejjesztöttem volna?

S ezt a kérdést teljes joggal adhatja föl Mihál, mivel ő csakugyan nem mejjesztett, inkább ragasztott. (Ellenben őt mejjesztette Talpai Lajos.)

Dehát, nincs itt helye a szólamoknak egyelőre! Jobb, ha bizonyosság szempontjából lelépi a maga földjét kiki s ezért mindkét gazda elkezdi most kerülgetni a porcelláját. A lovacsák ennek igen örülnek, mert nem hajkurássza őket senki, elvannak békével a táblák közepén. Mönyhértéi az ekével, Miháléi a boronával. Köztük nincsen különbözet, míg lám, az ésszel élő ember a maga tudományát arra használja, hogy ártson vele felebarátjának. A két gazda minden fordulónál tud valamit, hogy azt mondja odafelül Mönyhért:

- Vakon dicsérje kend a másnapot, ha még ezt se látja!

Mire Mihál viszont:

- A madarak vájják ki a szömit az olyannak, aki ott is lát, ahun sömmi sincsen!

No, kiborul a más a kettőnél hamar. Összejönnek azok. Kiki a magáét hajtja, amitől megszakad a földi igazság egész. Így állván a dolgok, azt mondja Mihál végül:

- Mán látom, hogy tengelyt akar kend akasztani! Azt' ha úgy tartja kedve, én nem bánom tudja! Gyűjjön aki érti!

Itt lenne most az, hogy majd jön a mérnök. Továbbá a lánc, a trombita, meg a zászlók. Mert rendes indzsellér ezek nélkül nem jár az igazság szolgálatában. Az igazság ugyanis úgy áll elő, hogy a láncot húzzák, a trombitát fújják, a zászlókat pedig lobogtatják. S mikor mindezekből az öreg mérnök (aki eddig volt használatos Feketeszélen) rájön a való igazságra, azt nem böki ki mindjárt, hanem előbb így tudakozódik a bal szomszédától:

- Hol mondja kend a határt?

- Itt, - eszplikálja az illető és keményen odaveri a csizmáját.

Erre a másik szomszédot érdekli meg a mérnök:

- Hát kend, hogy vélekedik?

Óvatosság szempontjából kétakkorát szokás ilyenkor lépni, csak visszafelé. Az indzsellér aztán fölteszi az okulát, nézdelődik s utóbb így adja:

- Fenét! Se itt nincs a határ, se amott, hanem ihol e!

Letoppant a vitás földnek, de épp a kellős közepére, ott kitűzi a lobogót és megfuvatja a trombitát. Mire a nép föleszmélne, már ki van karózva a mesgye és a düllő farában is leng az igazság zászlaja s ezután valóságosan nincs mit beszélni többé.

Ám Mönyhért alighanem változást akar tenni ezen szokott szép régi rendben, mivel a kebelére üt s ekkép veti az ígét Mihálnak búcsúzóban:

- Törvény kezére adom én kendet!

Hát pör lesz az ilyen beszédből, akárki meglássa! Ami pedig öreg hiba, mert hasonló esetekben az igazság a fiskálissal kezdődven, hogy az hol végződik, csak az Úristen tudhatja. Mérnök ugyan mindenképp kell, bár ezúttal egymagában nem érvényes. Az csupán úgy lesz valami, ha előbb az ügyvéd foglalót sarcol és megírja a dolgot, amit úgy hívnak, hogy: „kiszállás”. Ebben egy bíró is foglaltatik. Persze, amolyan városi fajta, mint az egész gyülekezet. Ellenben legnagyobb baj mégis, hogy magaszőrű indzsellért kerített a törvény. Látvást se célszerű. Igen fiatal s hegyébe bőrbajszú. Sovány rettentően, pedig az ilyen a szegénység zsírján szeret fölhízni. A lábán strimflit visel, holott csizma dukál a tarlóra!

De mindennél szembetűnőbb hiba, hogy nem a földet vizsgálja ez, inkább egy papirost tapasztal és Kárász András öregbírónak váltig arra bökdös, mondván, hogy ott egy kőnek kell lennie, csak nincs. Hát hol az a kő, azt neki rögtön-mindjárt adják elő, mert az kataszteri kő és az neki kell.

Kárász András felfortyan sértődve:

- Ha kanflaszter: kanflaszter! Én ugyan mög nem öttem!

Visszapattog erre a városi gethes, hogy:

- Kend a bíró, kend felel érte!

- Felel ám a lidérc, - gondolja, de nem mondja András, mert mire az ilyennel huzakodni...! Lenyeli hát a kanflaszteri méltatlanságot s jólélekkel ajánlja a városi legénynek:

- Nézze csak...! Odavélők, hogy a flaszterozás a talián dolga, maga mög inkább a földet ügyelje!

- Bezony - bólint rá Pálincás Ferentz esküdt, - a digónak is élni köll tudja!

De a strimflis nem hajt az okos szóra, el van bizakodva nagyon. Előszed egy vaspántlikát meg valami kis fekete skatulyát, aztán se zászló, se trombita - csak félretolja a pusztai társadalmat s megy a maga kölk-esze után, kifelé a köves útra. Onnan cikkázik ide s tova. Hol Kisfűró Gergely, hol Cirok Ábris, hol meg Talpai Lajos porcellájában törik a nyaka, pedig ezek nem is pöröltek! Addig-addig, hogy a közönség le akarja zargatni a földről, skatulyástól mindenestől.

- Mit gázoli a másét?

Azonban a városi bíró igen tartja a pártját.

- Nyughassanak kentek, - mondja.

- Pedig baj lösz ebből uram - így Pálincás Ferentz s ezúttal már Kajátó Balog Mönyhért ábrázatán is borus szinezet mutatkozik. Nem szól ugyan semmit, csak annyit, hogy: „Nono,” de a baj, az megtörténik azért.

Estére kelvén az idő és hogy a strimflis az ide s tova futkározásba beleúnt volna, csak odaállít a városi urak elejbe. Hogy kivan az igazság, azt mondja. Ott lakozik az a karók közt, megnézhető. Nem Gerencsér Mihál szántott el, inkább tőle birtokol egy darabot Kajátó Balog Mönyhért. Ellenben a főbűnös mégis Bozsó Vince.

Fölszúdul erre a nép rettentően. Még ilyet! Bozsó Vince! Aki nem is perelt! S aki amúgy a nazarénusok jámbor felekezetéhez tartozván, a légyre se tenne kezet!

Mönyhért ugyan nem érti még a dolgot a maga egészében, de a keze már megindul a somfabot szárán. Ám mielőtt a maga véleményét ilyképen kifejezhetné, azt mondja Kárász András öregbíró súllyal:

- Mögbizonyosítom, hogy Bozsó Vince nem lopó.

Hát ez nagy szó! Csakhogy a városi fajta is tart a magáéra. Rajtamegy a strimflis Kárász Andráson és hogy már az ősök csontja se nyughasson békén odahegyel:

- Akkor az apja, vagy a nagyapja volt!

Tanusítja a papír. Abban rejtőzik a szent igazság, mely szerint fölfelé és lefelé pogányúl összekeveredett itt az egész társaság. Nincs a düllön egy határ se a helyén. Minek okából a jog érdekében Kajátó Balog Mönyhért elmarasztalódik a pör sarcában s aztán mehet kiki amerre a szeme lát, a kiszállás így befejeződvén.

No, ez ellen nincs mit beszélni többé, bár igen kéztől esnének a furfangos városi urak, azonban: eb ura fakó! Minek kezdett velük Mönyhért? Ám lássa ő maga.

Csak elszéled hát lassan az érdekeltség, csupán Kárász András marad vissza a tett helyén, a két pörösködővel. Kajátó Balog Mönyhért épp egy maszlagos nadragulyát akolbólint ki a földje széléből és nagybánatosan azt mondja neki:

- ... hogy az a kénküves ménkü vágna belétök...!

Gerencsér András kezet tesz ehelyt az elbúslakodott ember vállára, így szólván keresztyéni jóindulattal:

- Hát köllött ez kendnek?

Azt feleli erre Kajátó Balog Mönyhért igaz meggyőződéssel:

- Hát nem köllött.

Bólogat hozzá kárvallottan, hogy ez így van most már.

András lassan kikiveri a pipát és legyint:

- Nono...! Majd az öreg földkóstoló helyretrombitálja...!

Mönyhért a gazt az útközépre veti s azt motyogja csöndben, hogy csakugyan, csakugyan... Alighanem így valahogy lesz az... S hazafelé cinkolván a mezősegekről igen eltűnődik a dolgok célszerű voltán.

BECSÜLET AZ ERDŐN.

Ősszel igencsak esősre szokott fordulni az idő, s vele együtt a kintvaló emberek subája is. Ami eddig *töllem*, az mostan majd: *hozzám*. A bárányszőr test iránt alkalmaztatik, míg a bőr kívülkerül a vízbeli folytonosságok ellen, oltalomnak.

- Befelé legeltetők, nézze, - véli erre Vőneki András, mintha bizony nem avégből adott volna szemet az Úristen Bicók Sándornak, hogy ezt magyarázat nélkül is lássa. De történnek ilyen potyabeszédek munkavégeztén, mikor már az őszi vetés is föld alatt várja a kenyérré-lételt. Két ember összeáll, „*tólják az időt*”. Mert lassan halad az, ha nincs elverni mivel!

Bár, a Bicók-gyerek tudna erre valamit, hogy azt mondja Andrásnak:

- Nem az van itt most hogy mőre legel a kend subája, hanem gyékkend gallyadzóba, ki az erdőre. Hosszúnak nézöm a telet, köll a gyújtó!

Szó ami szó: igazság foglaltatik ebben. Lám, a Márton-napi lúdmell csontján mekkora foltok tartózkodtak és a sok rusnya varjú, no, az se éppen hoppra gyülekezik a mezőségeken!

- Hát gyerünk - egyezkedik András, beléállapodva ekkép a Bicók ajánlatába. Főleg mivel: nini...! Amúgy is volna még némi megérdekelni-valója ökelmével...!

Elindulnak aztán közakarattal a makkoserdő irányában. Szerszám nem kell ehhez a mester-séghez, csupán egy darab kötél. Mert a gallyadásnál kemény régula, hogy nem szabad se vágni, se törni. A csősz igencsak megtapasztalja a dolgot! A fában való találatódás pedig nem olyan természetű, mint a dohánybéli cselekedet, avagy például a verekedés! Ez nem virtus, nem hoz becsületet senki fejére, miértis kerülni ajánlatos.

Így állván tehát a dolgok, a két legény igen főrshifosan haladozik egymás mellett. Épp hogy néha szólogatják Szentjános apánkat, az út minéműsége miatt. Hamarabb fogy a köz a makkosig vele. Itt a subák egy célszerű fára kerülnek, a két legény megpöki a markát, hogy: neki!

Azonban Sándornak mégis valami vélekedése támad előbb, hogy azt mondja hetykén:

- Hallja kend? A masina is úgy húz jól, ha füstöl az eleji!

Balga beszéd volna ez nagyon, bármi tetszetős is, lévén nemkülönben kemény régula, hogy: „Erdőben ne pipálj!”

De Bicók, úgylehet, másfelé üt a javaslattal. Amit kitapasztalandó András föladja neki a szavat:

- Hát a tűzzel mire vél kend, ugye?

- Locsolkodnak, fentről - legyint Sándor megvetőleg, majd kötődve teszi hozzá:

- Énye, de megcsihadt kend, mióta lemaradt a Kállay-ligetből! Atájt még jobban szelelt a kurázs, hallja!

- Csak no! Majd elválik a tök a szárától - hunyorit erre oda András nyomatékkal s magarészeről csakugyan előkotorja a zsebből a makrát. Mivel: nini! Tényleg járhat a pipa a tűzre való nézvést!

Hanem bizony Sándor se azért ajánlotta a pipabéli élvezetet, hogy a más füstjét szíjja! Nagymórrikálva előkeríti az alkalmatosságát és végül elősorjázik a zacskójával is, igen kaján módra.

Hagyján a zacskó! Akad az minden dohányos embernél, egész bizonyosan. De nem bizonyos, hogy mind egyforma volna az ilyen portéka! Különféle művészetek szoktak lakozni benne. Ki sallangos, ki varrottas. A Sándorén pedig vak, aki ne látná az asszonykéz nyomát! Patyolat-bőrből készült, kiverve a széle cakkosra, szépen. Azonfelül piros pamuttal beléalalmazott szív is foglaltatik rajta. Ez is megjárna. Ellenben a korca! Van azon olyan rőf nefelejts-szín pántlika, hogy három zacskóra futná!

Látta azt a pántlikát már Vőneki András valaha, mikor még a Dékán Ilon haját díszítette! Nem is említve azon állapotot, hogy Ilon viszont ugyanakkor az András kezét fogva lingált a Kállai-ligetben...

Hát szóvátenni nem éppen muszáj az ilyen dolgokat, bár amúgy az is érthető, ha tótágast penderedik a virtus az emberben néha. Ez okból nem fogadtatik el a fölkinált dohány, de husáng, az hamar kerül, kivált így erdőszélen. Csak fog egyet András és odaveti Sándornak igen barátságatlanul:

- Ehol e! Vögyön kend mértéköt rúla, mivel valamékünk *talpával előre* mén ki ebből az erdőbül mámma!

- ... 'szen nono!... Ha kend elunta a lábán járni én azt se bánom! Van ez a karó olyan hosszú, mint az Ilon pántlikája!

Bizony, Sándor magarészéről nemigen fut a boltba colostokkot kérni. Csak elő, ami legközelebb s azzal összeakaszodik a kettő csunyan. Jár a bot, mint a cséphadaró. Hol itt puffan, hol ott. Nincs az a muzsika, mely jobban kiadja a rigmust. Tiszta öröm volna, ha így tartana, azonban nem tart. Mert idők multán Sándor hirtelen fölhagy vele. Kiejti a husángot és elnyúlik maga vérében ázva. Mire András - mi egyebet tehetne - visszafelé kászolódik csöndes nyugalommal.

Bicókékhoz érve bekiált a portán:

- Jó lösz leginkábbis, ha izibe fognak kentők! Mivel összegyűttünk Sándorral az erdőn!

Rendes beszéd ez, megérti akinek szól. Nem ő, ha a fele falu! Mert ott diétáznak azok tollfosztóban. Sok volt idén az apróbarom, ellenben asszonykéz, az nincs a vén Bicók özvegyi portáján egy se. Hát, nem hagyható kínjára az ilyen esett ember.

No, fölserken a nép - Dékán Ilon köztük - igen kanyargósan visít:

- Jaj, Andrásandrás...! Jaj, mit tött kend értem!

Csudálatoskép bánat nem igen látszik rajta, inkább mintha bizonyos büszke sugarak nyilnának el az ábrázatán. Szerét is ejti, hogy a legény mellé sündöröggjön, csak hogy annak most nincsen szeme rája. Ő vezet az első szekérrel, azon minden gondja. A többiek ugyan nézhetik, hogy le ne maradjanak.

A makkosban aztán megtalálódik a Sándor-gyerek szépen. Kézről kézre jár a szekérig, melyen célszerű szalma-nyoszolyát penderített számára Vőneki András. Hazakövetkezhethet azon úri módra.

A Sándor, az igen. Ám András majd csupán amúgy gyalogszerrel bandukol vissza és a gondolataiban igen sok keménység foglaltatik Dékány Ilon iránt.

Aki áldóját, a huncutjának! Kétfelé kacsingat, mint a sanda mészáros? Jó volt ráncbaszedni, mert utóbb ki se ismeri magát az ilyen! Hadd lássa, hogy hol is terem az a nádiveréb...!

Sándorra való nézvést kár volna aggódni akárkinek, mivel az ebcsont hamar beforr. Majd formába hozza Csúri - a kovács - illómódon. Máskor legalább ökelmének se vásik tilosban a foga!

Hát, az aligha. Holott kettő belőle ráment a mulatságra bizony! Pöszén beszél azóta, mint a kényes lányok szoktak. Ami azt illeti, nem öröm ez neki. De a virtus: virtus. Nem szokás az árát sokallani. Ez okból a dolog így el volna intézve rendje-módja szerint, ha a fehérnépben állna a szó. Ellenben az nem áll. Ilon is csak odacsíp egyszer a bálon Sándornak vihogva:

- Kend is legény, hallja...?

Érthető, hogy ebből most már további sora is támad az esetnek. Elfutja Sándort a harag, melynek következtében pár nap múltán „pöcsétet” is hoz Andrásnak a pusztázó legény. Így és így, panasz van ellene, kerüljön a kapitány úr színe elé ekkor és ekkor.

No, nem mondható, hogy Vőneki András éppen összecsapná a bokáját erre a postára - nem lévén divat a törvény fejét fájlalni efajta ügyekkel - viszont az is tagadhatatlan, hogy kellő büszkeséggel állja a sarát. Ha így került: legyen!

A pusztázó alákanyarítja az írásnak öreg betűkkel a nevet, ő megint maga részéről mellé-ábrázolja - hitelesség szempontjából - a szent kereszt jegyét. Ott is van a jeles napon a tethelyén, pontban.

Ott bizony. De uramfia...! Helyben találja már a fél falut. Fújják azok a követ, Sándor javára megannyi! Csúri Mihály, Tombác Fercsi, ráadásul ez a gügye Ádók-gyerekek, mind tud valamit! Az asszonyféléről nem is szólva! Mert bemártják azok Andrist a kapitány előtt úgy, hogy a füle se látszik! Dékány Ilon könyörgő hangja elvész a zsinatolásban egész.

El a népek szempontjából! Ám Andrisra nézvést kiváltkép jóleső módon hat ez, főleg így a csahos Bicók-atyafiság előtt. Beszélhet felőle a vénember is, hogy azt mondja:

- ... magjába köll az ilyet, kapitány uram - -!

Vállalja szívesen, cserébe a virtusért. Úgy elhallgatja Ilon siránkozó szavát, hogy utóbb a pandúrnak kell kifelé forogni az ajtón, dolog végeztével.

Bár - -! Hát ugyan nevezhető-e *végzésnek*, ami darabban marad? A törvénynek, - akár városi, akár csupán innen a kapitányságból való - amolyan birkatermészetű van, hogy szereti megrágni, meg visszakérni, ami a begyébe került. Kifaggatják a népeket, aztán elküldik őket. Majd csak idők múltán terelődik be újfent az emberiség. Hanem addigra *megint fordul egyet a suba*...! A lovak párolognak a ritka levegőben és jól esik közelebb húzódni, akinek van kihöz.

András úgy nézi, hogy fogja a szelet Ilon elől, aki ez esetben már a szekeren tartózkodik, mint ez új menyecskénél illendő is.

No, sok minden megesik egy subafordulatnyi idő alatt...!

Ime, a törvény használatában se különben! Új ember üli meg a régi kapitány helyét, de nem-kevésbé másformák a népek. Mert olyan csendesek azok most, mintha szavát vágták volna valamennyinek. Pedig mind eljöttek, senki se hiányzik. Bicók Sándorban eggyel még meg is szaporodtak inkább.

Nem néz a legény Andrásra, - sőt a vén Bicók el is fordul - ellenben hely, az adatik a jövevényeknek azért. Ilon besorakozik a szoknyás-táborba, Vőneki maga részéről odaáll a kapitány elé fölvetett fejjel, mint akinek nem szándéka tagadni. Dehogy! Egy szót se! Így és így, *becsület történt az erdőn*. Ha hibázott, sarcolják meg érte. Állja.

A kapitány helybenhagyólag bólint. Úgy lesz, úgy. Épp hogy elébb Bicókéknak is szavazata legyen ebben.

- Halljuk a panaszt! - fordul Sándorhoz.

A legény előáll s azt mondja akkor félrefordult fejjel:

- Csak nem tom, *mék* panaszt véli az úr?! Mert nincs itt neköm sönkivel se bajom.
- Nincsen-e...? Hiszen iholis, megtestelték kendet csúnyán!
- Nono, - bökdös vissza Sándor morogva. - Jó lösz csinján a szóval!
- Tán itallal járt kend...? Hát ki adta be a panaszt, úgy-e? - Így a kapitány keményen.

Sándor azonban nem döccen ki a kerékvágásból. Legyint egyet flegmán:

- Hun van mán a tavalyi hó...!

Ennél több szót aztán harapófogóval se lehet kihúzni belőle.

A törvényes ember nem vesződik vele, ha már így megszállta a „*bóna*”, inkább a többiek felé fordul. Azaz: fordulna. De baj, hogy nincs, aki visszaszolgáltassa neki a kérdést. Mert hallgatnak a népek is, csak egymást bökdöki könyékkel. Addig, hogy előnti a harag az igazság örét végkép, s most már egyenesen a vén Bicókot szedi elő.

- Szaporán öreg, ki agyalta meg a kend fiát?!

Az atyafi elcsudálkozik, egész kerek lesz a szeme az értetlenségtől.

- Mármint a Sándort?

A kapitány rajtamegy szigorral:

- Azt, azt! Ne küllőférezzünk sokat!
- Bezony, - helyesli a szót Bicók Ádám. Mire volna mán a sok pusztá beszéd, úgy-e...! Aki tudja: mondja! Nem állom útját.

S körülnéz igyszóltában tempósan.

A kapitány tovább okvetlenkedik:

- Hiszen kend panaszolta éppen Vőneki Andrást!
- Én? Az Andrist?

A vén subás kilép, igen nagy megbotránkozás van a ráncos ábrázatán. Közvetlen a posztós asztal mellé áll, úgy függeszti hozzá szigorral:

- Oztán honnét gondolják maguk, hogy én panaszkodtam volna?
- Itt az írás, ebbe van benne!

Nagyot üt egy nyaláb papirosra a hivatalos ember. Tiszta szerencse, hogy a vén gányó nem olyan gyerek, aki megijedne holmi neszezésre.

- Azért írás, hogy hazudjon - véli nemkülönben zordon.

Felborul itt a türelem csupra a kapitánynál is. Rárivall a népekre:

- Megbolondultak kentek?

Szó sincs azonban erről! Igen felruccan a gyülekezet. Mind hangjára lel mostan.

No, nézzék...! Hát ki tudja jobban a maga igazságát? Az a rongy papir, vagy az ésszel élő ember?

Nincs mit tenni velük, „*igazlátók*” és panaszolt hiányában hagyni kell a vádat s szétzavarni az egész sereget. Menjenek amerre a világ! Ide többé ne forduljanak semmi bajukkal!

- ... 'szeng nono, - motyogja idősb Bicók, kifelé terelvén a maga elmocskolt nyáját. - Lássuk azt mi magunk is, nem muszáj azért akkorán ágálni!

Persze: minek? A szó csak szó, elhangzik az anélkül, hogy váгна. Ami alja maradna, az is elmúlik kint a szabad ég alatt hamar. Lám-e, ki is tudna az ilyen áldott fehérség közepett fekete indulatot hordozni a lelkében, holott a nap olyan békéltető derűvel árad le onnan a felső sugárzásból, a köd meghasított rongyai közül, minden földi halandókra?

Szépen szekérre serdülnek a tanyai subások, senki se válogat a szomszédságban. A jó nyugalom visszahelyezkedik megint a kipirult homlokok mögé. Az első megpattantott ostor vidámat durran, a sárhányók szórják a frissen hullott havat, hogy szinte felhődzik mellettük az út.

Bicók István legutoljára marad, mert az ilyen elévült csontoknak többé semmi se sietős. Elsercint tehát egy masinát a kapitányi hivatal falán, majd hozzáalkalmazza szakértelemmel a pipát. Hogy a kapitány úr időközben kilép, ötet az se bántja. Jöjjön menjen, aki akar, Isten hírével.

De nem megy tovább a hivatalos ember. Megtétováz az atyafi mellett, nézi fejcsóválva. Addig, hogy mégse állhatja szóvetés nélkül.

- Nini, - mondja - maga az, úgy-e?

- Hát. - Bólint nyugodtan idősebb Bicók. - Mért ne lönnék, mikor az vagyok?

Amaz csak kerülgeti, köhécsel. Végül mégis rábök a szóra:

- No, *belül*: az belül. De itt kint már mégis megmondhatná, hogy mi ütött ebben a dologban kentekhez?

- Mért ne mondanám, barátságbul? - Szabódik a tanyai s ehelyt elhátrál kissé. Messzebről aztán megmustrálja a kérdezőt figyelemmel. Elmosolyodik.

- Maga új söprű erre mifelénk, úgy-e?

- Olyanformán.

Idősb Bicók súlyosat bólint.

- Látszik. Mert amúgy tudná, ami tudnivaló!

- Mi lenne az?

Csak üt egyet a kezével apó, s miközben lassacskán a szekér iránt mozog, visszaszól fele szájjal:

- *Mögházasodott az Andris-gyerök azúta...!* Mán pedig, aki páros: nem magányos. Így mondják erre mifelénk...

Indulna is ezzel. Ám, hogy enyhítsen mégis a törvényes ember nyilvánvaló megkisebblésén, jólelküleg szól le a bakról:

- Sose búsuljon az úr! Majd beleszokik maga is a rödbe, mire *mégeccör fordul a suba...!*

A BOGÁR.

Júliusvégi idő, a nap delelőn. Ha volna harangszó a pusztán, most idehallatszanék. De nincs. Se harang, se harangszó. Üres a táj, ameddig a szem ellát. Csak letarolt földek és kiaszott rétek vannak. A birka alig is szánakozik neki, inkább bódorog csöndesbután a csalitos között.

Az egész nagy darab földön ez az egy zöld folt mutatkozik. Pár élhetetlen akác, néhány vedlett nyárfa, középen egyetlen sanyarú tölgy. Az is, hogy honnan került, a jó ég tudja! Ritka errefelé. De olyan is, mint a senkitlen árva. Ösztövé, hétszergörbe, mintha meg akarna hunyászkodni a neki idegen társaságban.

A juhásznak jó azért. Igen célszerűen falatozik alatta, szalonnát kenyérrel, erőspaprikával. Nincs ennél jobb a világon, ha érti valaki a módját. Szerető Mihály pedig érti, látszik a keze-járásán. Mert kenyér és szalonna közé harántolja a mérges jószágot, hogy nyelvét ne érje. Hát így. Egy korty víz a kulacsból, a hal-bicska becsappintódik, ezzel kész az egész kolláció.

Rátöm Mihály a pipára, elhúzza az utolsó masinát a csizmája talpán. (Mert nini, kifogyott biz az!) Majd aztán hasmánt hengeredik a subán és ejtődzik jóleső módon. Szemlélődik körül. A nyáj rendén, a számár - igen okosan - szintén elheveredett. Visszaúszik oldalról középre a Mihály szemebarnája. Így rendes állapotában épp a tölgy iránt szolgál. Megnézi hát a juhász a fát is, ha már odanőtt. Ejnye lám, egy bogár igyekszik rajta! Nono. Nem valami különös bogár, csak szarvasbogár. Barna hátú, szögletes fejű, mint már lenni szoktak ezek. És Mihály nem is azért nézi, mintha különös volna, de mert mire van az embernek szeme?

Hát megy a bogár, baktat fölfele a kéregbütykőn. Két aggancsforma rágójával kaszálgat maga előtt. Kémléli az utat, illeg, ballag. Idők multán végre fölé oda a tört gallyig. Egy kis repedés van az alatt. Ott aztán megáll. Meg ám, pedig ni, milyen harcos módon! Pöcögeti a csápját, hátsó lábait felzsugorgatja, a szárnyát félig elnyitja, meg összecukja. Vajjon mit okvetetlenkedik ez ott, úgy-e?

Mihály felvonja karikába a fele szemöldökét és szájszögletbe irányítja a pipát. Így bírálja most már, ami következik.

Mert nem marad ennyiben a dolog. A kéregrepedésből két másik szarv nyúlik ki. Kaszál az is. Brözsög, döngicsél a kettő, mint akik összegyöttek. Egyszer csak meglódul a gyalogos bogár, lehull a kiaszott fűbe. Mihály erre megint visszapöccenti a csutorát két szemfoga közé, szippant egyet és megcsóválja a fejét. Amint ott hasal a subán - talpai az égnek - fog egy pálcikát, magához kotorja a póruljártat. Már hát no! Megnézi közelebből.

Pedig kár a fáradságért. Mert nem elég, hogy rossztéteményt csinál az effajta állat a fában, de hozzá, lám tökéletlen is. Viharvert nagyon, fél szarva csempe. Friss harapás nyoma látszik rajta. Amúgy különben ritka állatban a nyomorék.

Vállatvon a juhász, aztán föllendíti karját s eldobja messze a bogarat. Közben morog az összeszorított fogai közül:

- Ne tte...! Erigy dógodra! Ha kitúrtak a helyedből, mit okoskodsز itten?

Ilyen bolondot no! Nem elég az a harapás neki, amivel megtisztelték! Csaktovábbis ott töri a nyakát! Hát oktan az állat. Látszik, hogy ész nélkül való. Más az ember akkor! Annak esze van, az érti. Már amelyik persze...!

Elhümmög Szerető Mihály, bólogat maga elé. Érteni kell az ilyet! Lám, ökelme se takarózott mindég a fölleges éggel. Neki is volt vacka, ahol meghúzódjon. Egy kis szegénysége-mije. Mégse ágált. Odahagyta mind, mikor rájött arra a dologra... Melyikre? Ejnye...! Megütöget a pipaszárral a háta mögé:

- Ahun a...!

Messze-messze valami tanyaféle látszik elmosódva a kiterített rónán, kis nyárfás közepén. Azt hagyta ő oda mind, mikor ebek útjára tért az asszony azzal a „híressel”. Mert van ilyen cudar szerzet is elég.

No, ő azért nem neszezett. A nadrágszíz se került le róla, mint ez már szokott hasonló helyzetekben. Csak fogta a subáját kalapját, botját, elment. Puli utána. Hát! Hűségese is kell lennie ezen a világon! Aki okos, így tesz. Mire is volna verni a cédat? Csak rendes asszonyt érdemes marokbafogni. Az ilyen még okul. De a kin folt esett - - -?

Legyint Mihály egyet szélesen a tenyerével.

Ördögöké az már! Legyen is. Nézze mire megy becsület nélkül! Mert az ember, az elvan mindenütt a két keze után. El van ő is ime, esztendeje-formán. A juhászi élet se utolsó. Megbecsülik az ilyet, ha rendes. Ha lelke van a jószághoz.

E gondolatnál körülúszik megint fehér tavában Mihály barna szembogara. Szemléli a nyáját. Ugyan jókor pedig! Mert lám, felugrik térdeltéből egyik birka és uccu neki, megfutamodik. Nyilván darázs szúrta orron, mert az előbb még igen jámboran aludt.

Fölcihelődik hát a juhász és pár lépés nyomán eléhajítja a botot. Puli megérti ebből a tenni-valókat. Rugtat feléje, szorítja is. Mindenféle fenytéseket buffog neki. No a bürge majd aztán megfordul szépen. Mihály megvizsgálja, vidrahájjal ellátja, amint illik. Ezzel útjára hagyja az ijedt állatot. Az közéhasal megbékélten a többinek. A számár helyeslőleg rázza nyakán a csengőt.

Hogy ez a kis sor helyreigazodik, Mihály is visszakövetkezik a subára. A suba alatt ki van jól ülve a föld (régén mélyítgeti azt az ember), így megint csak az előbbi helyére zökken. Újfent szembekerül a fával, újból rá is tekint, hát: Uramfia...! Ott a bogár is, ugyanaz a kajla-csápú szarvasbogár megint. Baktat, gyalogol fölfelé ugyanazon a kéregbarázdán, ugyanúgy, mint előbb.

Hogy ez itt mikép talált vissza! Már erre hátratulja búbján fővegét a juhász. Bekapar az üstökébe és félreteszi a pipát. Nézi megállt szemmel a gyalog utast. Az csak kutyaol tovább nagy szaporán. Sehol ki nem tér a fölvelt irányból, egyszer se haltol egész a kéregtörésig. Ott aztán újból megbicsakol. Billegeti a szarvát, zsugorgatja hátsó lábait, pedzi a szárnyát, brözsög.

A repedésből megint kinyúlik az előbbi két fűrés. Nagy zömötölés, nyüzsgés.

- No, - szól Mihály és feláll mostan. Odacöklet a tölgyhöz s hátralebbentvén karján a borjúszájú ingujjat, felnyúl a tetthelyére. Fogja, leemelinti a kontrabontos férget. Kapaszkodnék az, mintha odaragadt volna a héjjhoz. De hasztalan. Mert Mihály mégis csak ember, ő pedig mégis csak egy bogár s így ő húzza a rövidebbet. Ottmarad fogva az erős ujjak közt. Hiszen azért nem esik baja, mert móddal tartja a juhász, olyan kimélettel, mintha nem is valami kártévő portéka volna. Előkotorja a mándlizsebből az üres skatulyát, kitolja az alját, belehelyezi a foglyot. Közben csendesen dohog:

- Adta bolondja! Mit veszködsz he? Ördög a virtusodat!

Azzal rácsapja a fedőt. Visszakerül a zsebbe a masina-tartó, vállra a suba, kézbe a bot, mert nem ártana megitatni a jószágot, ha már úgyis fölállt. A kutyák se ittak reggel óta, pedig nagy

a meleg. Megindul hát a nyáj, elől a számár - a pulik szélről oldaloznak - hátul a juhász, az átokházi csordakútnak. Mielőtt odaérnének azonban, újfent előkerül a skatulya. Kinyitja Szerető Mihály, megfogja a bogarat, nagy ívvel a levegőbe veti:

- Eriggy, amerre a világ!

El is felejtí ezzel az izgága férget. El ám a férget, de nem maga-magát! Mert úgy van az mindég. Valamiből támad egy gondolata az embernek. Az a valami csak elmúlik, ám ami belőle származott, az visszamarad a fejben bajnak. Ott motoszkál aztán, vagy kell, vagy se. Hasztalan vernék el, nem fog a szándék rajta. Mihály se kivétel ebben a többi halandó közt, bár másoktól elütően igazította volt el a maga sorát.

Hát: eligazította. Az asszonnyal, az rendjén is volna, hogy nem nyúlt hozzá. Ugy-e no! Minek! Neki úgy se kell többé. Volt: nincs. Esztendeje-formán, hogy eszébe se jutott. Azonban nini... Csak a szoknya széléig tart a világ? Debizony!

Volt ott egyéb is. Például az az eperfa az udvar közepén. Maga nevelte... Jól lehetett már alatta üldögdélni esténként, dolog végeztével. Hogy jöttek köré a malacok! Szép, kommenciós malacok, az uraságtól.

- Onnan!

Ballagván oldalt üt Mihály az állával. Látszani kellene arrafelé valami téglás majornak, ha a világ Mihály szándékához igazodna. De az nem igazodik, hogy süllyedne el a nevenapján! Mert épp ott gömbölyödik, hajlik lefelé, ahol a juhász igazmondását kellene bizonyítania. Hejj, a keserves keserűjét!

Szemére vágja a pusztázó a süvegét, úgy bandukol sötéten, leszegett fejjel. Azonban a nap nem hagyja ennyibe a dolgot. Kíváncsi szörnyen a haragos képére. És mert már amúgyis elunta ott guksolni az ég közepén, a roppant ürességben, hát gondol egyet s lejjebbcsúszván besréggel rá a bodzabokrok felől. Bevágja Mihály erre a kötekedésre maga előtt a földbe a botot.

- Ne, te, né! Te is? - szól szemrehányólag.

No, hogy így ellene esküszik minden! Vagy csak neki van mindennel baja? De nem. Nyilvánvalólag a kivüle eső dolgokban a hiba. Élettelenekben és élőkben egykép.

Leginkább az élőkben pedig. Mert lám, milyen ravasz szemmel sandikáltak rá annak idején a népek, azután az eset után...! Nono... Akkor még hagyján! Okkal történt. De később aztán miért? Mikor pedig eligazította ő jól azt a dolgot! Úgy volt okos, amint ő tett. Mit fájlalja hát most a fejét?

- Hogyafene azt a bogarat...!

Kurjant egyet Mihály és megnógatja a jószágot. Mivel - úgylehet - a hely a hibás. Akadnak, akik másra ragasztják a maguk gondját. Ráolvassák egy darab papírra, összetekerik s elvetik. Aki viszont rálép, magáaveszi. Megeshet, hogy tán ilyen „gilva”-papírra hágott.

Azonban nem. Mert hiába szaporázza a juhász, szaladnak vele a saját háborúságai is. Főleg, hogy: nini! Beült a másik a módba. Be ám, a készbe! Bolond is lett volna, ha nem teszi, mikor olyan könnyűszerrel odapotyázták neki! Hát azért húzott, vont ő, hogy amannak legyen mibe uraskodnia?

- No - mondja nagy lélekzettel az ember és ráhúz botjával egy maradozó bürge gömbölyű fertályára.

- Ugye!

... Azt bezzeg nem nevetik, mint ötlet akkor! Pedig úgy igaz! Magad verted ki magadat Mihály a saját igazadból! Jól van ez így?

Akár jól, akár se: megtörtént egyszer. Hát iszen... Ami azt illeti...

Ki tudja, meddig hányná még így a hab a juhászt, ha időközben egyszer csak meg nem szaladna a jószág. De amint látóközelben előtűnik a kút, nem kell azt biztatni többé. Fölvágja nyakát a számár s uccu, nagy le-fölhibbanó fejjel, iramodik neki. A bürgék utána. Iklatnak a pulik is, inuk szakadtából. Mihály nem sűrít maga részéről, de a gondolata fonalát, azt kettémetszi ez a zsibaj.

- Ne te néjj! - kiáltja intőleg. - Még legázolik egymást! Szorítsd Fűrge! Fűrge te! A ffekey...

Hasztalan neszez. Nem hiába számár a vezetőjük, mennek is ész nélkül. Hanem baj, az nem esik azért. Mert az igazi jó puli ha mégúgy megbomlik is, marad annyi esze, hogy oldalba érdekelje a kitörő bürgét. Eljutnak azok hiány nélkül a kúthoz. Ott aztán meglepik az üres vályút, nyomakodnak, tolonganak egymás hegyén-hátán. Alig hagynak annyi helyet Mihálynak, hogy elébük öntse a vizet. A csacsi azonban nem vesz részt ebben a mérkőzésben. Ő a csávából iszik, mindég a juhásza után. Beleüti buksi fejét a vödörbe, hogy csak a két hegyes füle látszik. Ki se húzza onnan, míg betart a vízből.

Ez embernek, állatnak egyaránt célszerű frissülés nyomán majd elfekszik ismét a nyáj. A vályú körül kilocsbolt nedvesség jó hűsítőt kínál. Mihály maga elé szúrja a földbe a botját - rá a kalap - ő is letelepül. Néz maga elé mozdulatlan, sötét arccal. Nem érzi, hogy lassankint hátba kapja a nap, mely íme már a szegedi Szentgyörgy-templom tornya felé igyekezik - nyilván, hogy odaérjen vecsernye-szóra - nem érez semmit. Olyan az egész ember, mintha egy darab élettelen kőből faragták volna. Mi történik benne, mi se, nem tudható, mivel nem tesz erről semmi bizonylatot. No, itt a pusztában senki se firtatja. Legfeljebb tán a Fűrge, mely a lábához lapul s onnan nézi leszegett fejjel. Ő viszont - ha esze több is van, mint három eskütnök - nem beszél érthető nyelven, így ez is hiábavaló dolog.

Addig-addig ez az állapot, hogy egyszercsak bizony leáldozik a nap, esteledik. Esteledik, de nem alkonyodik. Mert telihold vagyon most, egészszányérú, koránkelő. Ráveti szelid sugarát a csöndes rónára, bevilágítja szinte nappali fénnel. Tűt lehetne keresni a világa mellett, olyan roppant fényes. Az eltikkadt jószág megelevenedik rá. Fölkél a bürge egy a másra, bégetnek, mozognak. A csacsi is éled, előkövetkezik a kútágas mellől, ballag lomhán. Egyszercsak megáll Mihály előtt. Néz rá kérdezőleg. Fűrge mellette. Néz az is. De időbe telik, míg rájuk eszmél a juhász.

- No - mondja akkor - szeng' hát igazis...!

Azzal fölkel a kútkáváról. Mégegyszer megitatja a jószágot, ki a botot a földből, süveget a fejbe, indulnak vissza. Vonul a nyáj, messzirezgő kolompszóval át az alvó mezőn. A pulik se igen ugatnak. Tudja itt minden a maga sorát. A kis csalit egyre közelebb bólong. Fehérlik a nyárfa benne, mintha dér lepte volna. Megérkezvén Mihály, tüzeckét penderít a szokott helyen. Kicsihol rá, mivel nini: elfogyott a masina délben. Ihol a skatulya, üres egész.

Jut erről eszébe valami az embernek...! Megfordul azon álltában s néz a tölgyfa felé. Bámul ráncba vont szemöldökkel, egyre komorabban, mintha kísértetet látna. Pedig nem nevezhető kísértetnek egy oktalan bogár, mely hozzá csempe is. Mihályt mégis elállja valami nehéz érzület, hogy újra ottlátja a déli helyen.

Mert ott az elhurcolt bogár, ott van megint! Gyalogol fölfele ugyanazon a kéregháncson a repedés iránt. Közel is jár hozzá, alig pár hüvelyknyire. A két másik szarvacska is tisztán kivehető a kétszeres világnál. Illeg, billeg, motoszkál szintén. Utóbb csak kinyúlik - fejestől pedig - jön a folytatása is. Egy másik szarvasbogár. Kibujik, körülnéz, körbejárja a rést, aztán

megfaral. Amaz beéri: szembeállnak. Zömötölnek, dümmögnek, emelgetik a szárnyukat. Két kis lábuk hátrafon, azzal összeakaszkodnak. Húzkodják egymást körbe-körbe. Hol egyik van felül, hol a másik. Tipratódnak, tülekednek szörnyen. Egyszercsak zizzen valami - mintha hűrt pendítenének meg - s lehull az egyik harcos koppanva egy száraz falevélre. Nem mozdul, nem brözsög, ottmarad csendben. A másik hetykén fészülködik a győzelem helyén. Melyik a kettő közül: nem látható így holdvilágnál.

- No - mondja Szerető Mihály nagy lélekzettel s a kezefejét meghúzza lassan a homlokán. Ettől az érintéstől vizes lesz a keze egész. Nem kíváncsi ember - sohase is volt - de most az egyszer mégis nagyon szeretné tudni, hogy melyik az ott az avaron? A visszajáró-e, vagy amelyik bent-dagadozott. S mintha igen különös fontossága lenne ennek, hibban, indul, lehajlik a hullott levél fölé. Fogja a bogarat, tartja. Fölegyenesedve nézi. Nézi a kemény barna szárnyakat, amint eltárulnak, ernyedten, széjjel s a vékonyakat, melyek gyászos fátyol módjára megmutatkoznak alatta. A viharvert utas az, sebzett csápja lankadtan konyul kérges tenyerébe.

Mihály szemében lobban valami. Aztán elsötétül egész.

- Mögvívott vele! - Motyogja komoran s visszateszi a száraz levélre, ahová esett. Azzal fordul, felemeli a földről kampós juhászbótját. Lecsavarja a fejét, fokost a helyébe s megindul dübörgő léptekkel arra a jegenyefák felé...

A VÉN KUTYA.

Nyárvégi délután, egész tányérjával bámuldoz le a nap. Sehol felhő az égen. Nagy-nagy hőség. Folyóparti tájak párás melege. A halászkunyhó szalmatetején lustán billeg át egy sárga kandur. Az, hogy meri, jelent valamit. Nincs itthon a gazda. Ha itthon volna, majd elnádálná. De elment, még világossal. Át Tápéra a leányáékhoz. A disznó miatt.

Mert tudnivaló, hogy megdöglött a disznó. Fogta magát, megdöglött. Szemmel verték-e, mi-e, csak felfordult. Ugyanabban az ólban, ugyanott, ugyanúgy, ahol és ahogy tavaly az elődje. No, ilyen bajt! Nem is egész ember azóta Kecsegés-Kakuszi. Egy reménye még az öreg koca. Igaz, a leánya elmóringolta esztendőtt, mikor férjhezvitték, de ötöt vetett azóta, egy tán kerül az esetebb malacokból neki is. Befogja, aztán csak megint lesz valami a lelke körül.

Mély csend a kunyhó táján. Minden a gazdát látszik várni, hogy ugyan jóval jár-e? Ha estig elmarad, nem jön egyedül. Hűvössel hajtja a jószágot. Kikíméli.

Másként történik. Idők multán csizmakopogás neszlik a kapu előtt. Nagybús, magányos kattogások. Berugódik a kapu. Kecsegés-Kakuszi Mihály jön, egyedül. Vállán csomóba kötött kenderkóc kötél, szinte olyan színű, mint a gyér-fehéres hajszálai. Üresen hozza, tart be egyenest a házba. Ráül a nyoszolya végére, húzza, rúgdossa lefelé a csizmát. Idegenben kell az! Otthon megszólnák érte. Csak mikor lent van mind a kettő, üt egyet a fejével.

No, ezért kár volt! Nem disznót, ha jó szót se adtak a fiatalok neki. Végül épp, hogy ki nem forgatták az ajtón. Kivált a veje! Két garasért kitolná az a kecskét a sárból, nem hogy megsegélné! Szőr nőtt a fogán.

Néz egy darabig, aztán előveszi a pipát. Rátöm, kicsihol. A pipa se izlik, rosszul szelel. Fináncclábszár van a dohány között. Csak felkél hát, a veréceajtótól kikémlél az égre. Finom idő! Fogja a készséget, hogy, talán a vizen...! Ott majd létregyön. Kifundál valamit és megtanakodja a szégyent is. Ballag az udvarba ellenzöt formál a kezéből a szeme elé:

- Fürge! Fürge te!

A kutyát nem hagyja. Vele járja az utat kerek tizenöt éve. Jó kutya, szép is volt valaha, csak épp hogy *nem* fürge. Ma már, tudniillik.

Csönd, nem mozdul a kutya.

Kecsegés-Kakuszi felrántja a vállát, nem érti egészen. De azért ballag. A víz nagyon húzza. Könnyebbedést, tanácsot is vár tőle. Míg odaér, nem akar gondolkozni. És valahogy meg is csinálja, hogy nem gondol addig semmit. Ő tudja: hogyan. Mindössze egyszerformán villan át az elméjén valami gondolatféle, a falu végén, Böröcék telke lábánál. Szembe rá ott kerül elő a Fürge nagy váncogva. Három lábon ugrál, boncos szórén vérfoltok ragadoznak.

Akkor gondolja Kecsegés-Kakuszi öreg halász azt az egy elszigetelt gondolatát, hogy:

- Lám csak, tán a Fürge is a leányánál járt, az látta el így!

Egyet rúg feléje: szégyeli a csúfot. S azontúl a vízig megint nem gondol semmit. Vállán a „picő” nagyokat bókol, amint haladoznak szépen, öregesen. A parton lelomolnak, kivetődik a horog. Kerek karikát csap, gyűrűzve hull a vízbe.

Csak most tűnik ki, ebben a minden halászkohnál fontos pillanatban, hogy a Fürge csúnyául húzza. El-elhorkan, meg-megnyújtja. Aligha így nem csinálta ez ideútban is! Csak az öregnek nem volt rá füle.

Most hátraszól neki nagy mogorván:

- Elkushadj! Mit esz a penész?

Fürge ért a szóról, bátor kicsit már süket. Még szíjja csöppet az orrán át, aztán csend. Kecsegés-Kakuszi szabadjára hagyja a gondolatait.

Hogyis...? Nincs disznó. Malac se, akit befoghatna. Nem lesz zsírozó. Hej már az ilyen öregek sorsa...! A leányáéknak bezzeg van. Fojtották volna első fürdőjébe az ilyen mifélést! Mióta az asszonyt kivitték, semmi se megy rendén. Nincs aki főzzön, mosson alá. Mindent magának, hetvenbe járó öreg testtel...

Mozdul a pedző.

No, elég hamar. De még ez, igen...! Ha úgy jó fogások esnének, mint régen, mikor birta a nagy hálót. Most már csak egyenkint... Igaz, az ára is tizet érő. Majd megmutatná azoknak, hogy valaki még ő!

Figyelten-figyeli a pedzőt. Fürge is előlapul, megszokta, hogy ott legyen a nagy pillanatnál. De a hibás lába ráemlékezteti sanyarú voltára. Elvinnyantja magát. Kecsegés-Kakuszi nem szól rá, megállja, hogy ne szóljon. Húzza, emelintí óvatosan a vesszőt. Lassan nő a zsinór vizes-fekete része. Apró, zöld gyűrűket vet a Tisza. Már épp azon van az öreg, hogy, na most! Rántja! Akkor rájön a rontás Fürgére. Olyan zajt mível, mint valami kárhozott.

- ... a ppenész, - mondja és felévág a vesszővel, mely íme üres. Nem sajnálna utánaeredni, jól eltestelni is, ha a felkelés könnyebben menne. Így csak ránéz borzas szemöldöke alól. A kutya szinte vissza.

Bizonyára odábbállna ettől a nézéstől, ha fiatalabb volna. De nehezen mozdul ő is. Hiába, elöregedtek.

Aligha lesz itt ma fogás ettől a dögtől! Az is lehet, hogy soha.

Megcsóválja fejét az öreg. A vessző ott fekszik mellette a fűvön. Nem nyúl hozzá. Már nem kell neki.

- Hínye, egyuristen, de meglátogattál!

Pedig a vejének még megmutatná! Annak legkülönösebben. Lesemmizi a kort! Nem tiszteli! Addig volt jó, míg adott. Most csak a koporsó... Beledugná, ha úgy engedné magát.

Mérgesen üt, egész tenyerével a földre.

- Nem! - És kászolódik, föláll.

Valaki ő még!

Fürge is mozdul, mozdulna. Sajnálja ugyan otthagyni a helyét s a napot, - a kívül-fűtő drága melegséget, de sorsa nagyon összenőtt a gazdájával.

Ráemeli búsbarna szemét, nyöszörögve feláll három rossz lábára. A negyediket maga elé tartja, szörnyű vádjaként az ígás öregségnek.

Áll a halász, nézi:

- No, kiszabtak rusnya!

Megbólogat gyérhajú fejével.

- Csúnyán kibántak veled. Mér hagyta? Piszok.

De nem vár feleletet, tovább nézi.

- ... Elzargattad a halat... Jó fogás volt vóna. Éreztem a súlyáról. Hús olyan, ha tiz: kivan a disznó! Most semmi. Vén vagy mán, semmire se való, hacsak bajnak nem... Kár beléd a pára.

Erősödik a hangja, valami elállja a mellét. Régi haragok, pandúros virtusok halovány emléke. Még akar mutatni valamit! Nincs más: a kutyának. Még áll, de már belülről fülledez az agya. Fölnéz az égre, onnan a vízre, utóbb Fürgére.

- Appenész, - mondja s felényúl. Fogja a bundáját, magához húzza. Fürge gyöngén lát, de az ösztöne kitűnő. Gyanakodóra fordult, öregállati ösztön. Bajt neszel, tiltakozik, míg bírja. Rosszúl teszi a maga szempontjából. Amaz megrántja, már csakugyan dühös.

- Fekj, - dohogja. - A görcs, aki belédáll! Gazdád vólnék, vagy mi? Az lesz, amit én mondok! Tán kúdulni járjak miattad?

Felemeli a kutyát.

- Tízzel is elbántam valaha, nem egy ilyen döggel...! Jóba kötöttél!

Most megindul vele a gáton. Nehéz a Fürge: nem érzi. Csak a virtust, hogy túljárt rajta. Észben erőben. Lassan barókálva cammog a fűzek közt. Csend van, a nap sárga szeme kíváncsian néz alá az égről.

A gát közepén megáll Kecsegés-Kakuszi öreg halász. Előtte tajtékot köpve, neszlődve ütődik parthoz a víz. Örvények forognak. Egy-egy buksi cölöp dacol köztük. Mögötte a Tisza ereje-fogyottan kullog. Nem érdekli, hagyja kullogni. Felemeli, magasra tartja a kutyát s olyan lendülettel, ahogy régente a nehézkes öreghálóval bánt, elveti magától.

- Nahát! - Mondja s a vállára akasztott botját megint kezébe veszi.

Nahát! Csak valamit érő az ő akarata! Vén dög! Bajra való, meg a mesterséget rontani. Most hát megtette vele!

Egész könnyűnek érzi magát.

Úgy bizony! Már indulna, visszafordul. Azért nézelődni tán nem ártana? Várni vagy egy mukkot... Mert nem rossz kutya volt a Fürge, csak éppen hogy kivénült.

Áll, nézi a vizet.

Zavarog a víz.

- Appenész...? - dünnyögi és lejjebbhajol. Fürge kiüti a fejét két tuskó közül. Megkapaszkodnék, csak a víz nem engedi. Ereje van itt a gát mellénél. Lebukik, megint kiütődik. Fújtat, prüszköl. Fejére rálapul a szőre. Nagyon-nagyon csúnya, szörnyen keserves így.

Guggol most már Kecsegés-Kakuszi, öreg halász. Úgy nézi. Nedvesül a szeme. A melle is nehezebben vált. Szegény Fürge...! No, jó kutya volt, míg el nem vénült. Húséges is. Ezt már nem érdemli! Ne kínlódjék.

- Hogy ne veszködj soká! - Mondja és megmarkolja a botot. Feléje vág.

Aztán hintál egyet a nyikorgó öreg dereka. Valami furcsa repülést érez. Hideg jön rá, alulról, felülről, oldalt. Betömődik a füle. Nagy zúgás, a napot se látja. Sötét, vastag semmi veszi körül.

*

- Meghóttam - gondolta, kinyitván a szemét. Fiatalosan zöld fűzfa cirógatja az arcát. Nézi. Nagyon csudálja, hogy itt is van, a mennyek országába. Elmond vagy egy Miatyánkot, mert hátha gonoszak játszanak vele? De nem. Áll a fűzfa. Mellette egy kisebb, mintha fia volna. Fű. Fűvek. Sok. És bogarak. Semmiben se különböznek ezek az égi tájak a földiektől? Mert

ahol la, már meg vízcsofókálást is hall. Legkülönösebb mind közt, hogy eget lát maga fölött. Bárányfelhőset, kéket. Erről, hogy *kettő* is vagyon, nem okosították fel az iskolában. Abban ott fenn bizony a urak tanyáznak...

Becsukja a szemét, nem tetszik neki. Ember: ember. Itt legalább egyformának kéne lenniök.

Egy darabig elvan csöndben. Már megint a semmi veszi körül. Csak a melle pilledez. Aztán meleget érez az arcán, kezefején.

Föltekint: a Fűrge!

- Te is itt vagy? - mondja bágyadtan.

Még előbb örül. Csak gyöngén, ahogy hosszú földi útról megtért vándor örülhet. Majd elbúslakodik. Nézi a kutyát: öreg. Bizony a jómagya is. Földi formájukban jöttek volna a mennyek országába...? No, ez nem lenne illendő. Hogy a bánatot-mit is magukkal vigyék!

- Nem lehet az!

Megcsóválja a fejét, fölemelkedik. Szétnéz. Ismerős a tájék. A picő kicsivel arrább a fűvön... De biz' élnek ők!

Még fekszik, de már emlékezik.

A disznón kezdődött. Aztán meg a Fűrge, hogy úgy elrontotta a dolgát. Csak bajra van, vén dög. Bedobta a vízbe. Utána esett. No, nagy csúfság! Jó, hogy senki se látta. De hogy került *ki* onnan, a víz sodrából? Sehogyz se érti.

Fűrge érti. Hasmánt csúszik a fűben, melyen véres-iszapos csíkot hagy a szőre. Csaholna is, rína is, úgy dicsekednék. Épp, hogy meg nem szólal emberi nyelven.

Az öreg halász bólint. Nem azért voltak ők együtt annyi évekig, hogy még azt se tudná, mit mond a kutyája. Ránéz nagy komolyan:

- Te voltál!

Bizonyos benne. Felkél, összeszedi a szerszámain, indulnának. Fűrge áll és vár valamit. Tán fél? No, ne féljen. Hogy megélt, Isten után köszöni neki.

Elmosolyodik, lehajol, megveregeti ráncos kezével a csatakos hátát:

- He, tte vénség...! Ujjal se bántalak én többé. Arra való a cigány sintér, majd az könnyebben elbánik veled.

APRÓ-BORUS MIHÁLY.

Ezek a Bartuczok többfélék. Akad közöttük módos, viszont más ágazat inkább a vízi életre adta magát. No, ezekről sem mondható éppen, hogy szárazpipások volnának, míg ellenben Bartucz János, akiről itt említés történik, tanyai ember és annak a hat gyermekén, megintelen egy darabka homokos földjén kívül egyéb nevezhető birtoka nincsen. Ha valaki mindezekből mégse tudná, hogy kicsoda Bartucz János, annak elég emlékezetébe hozni az Ágnyist, aki Szegeden szolgál.

Mert jeles dolog az kint a buckai világban nagyon, mikor városra kell adni a leánycselédet, édes szülejének oltalma mellől! Az ilyen eseteket szokás megbeszélni, miértis azokat elviszi a hír. Megbólogat a tanyai társadalom. Ejnye, hejnye! Szegény Bartucz János! Hogy mire nem készíti némelyiket a muszáj!

Bizony keserű sor, de hát a hat gyerek közül Ágnyis a legványadtabb. Az ugyan nem röst egy cseppet se, azonban - mi tagadás - ritkább lenből szótték a többinél. Finom, mint valami gróf-kisasszony. Az orcája keskeny, halavány rózsaszínű, derekát pedig két tenyérrel átfoghatod. No, nem tanyára való az ilyen! Mely végből János csak legyint az anyai szív sopánkodásaira, hogy:

- Bemén a leány!

Julis asszony sóhajtván törődött bele a parancsba. Ágnyist másnap összepakolták s föl a kisvasútra! Onnan ő majd átszáll az igazi nagy vasútra és a többi megy magától.

Főleg, mert: nini...! Jár a városról a posta s levelezi a leány az otthonvalókat rendesen. Hogy jól megy sora, melyhez hasonlókat a kedves szüleinek is szívből kíván, azonkívül, hogy nagy ez a város rettentően és hogy itt a vizet, meg a világosságot a falból csavarják.

- Né! - Ütődik meg Juli a furfangon.

Továbbá, hogy az alsó templomban van egy szerecseny Mária, de azért igen szép és tele van a kebele gyöngysorokkal és tiszteli a kedves szüleit, ne búsuljanak, mivel ő sem búsul és ha valaki begyön, az jöjjön be, mert küld valamit a gyerekeknek.

Hát ilyen örvendetesen haladnak a dolgok egészen tavaszig, mikoris egyszerre beszűnik a posta.

Így szól akkor Bartucz Jánosné aggodalmasan:

- Benézök mán hozzá!

- Mér néznél, - veti ellen János szigorúan.

Mínthogy lám, beköszönt a levél utóbb is.

- No, - üt oldalt János az állával.

S ebben bennevan, hogy tudja az ember amit tud, míg ellenben a szoknyás népről ez nem állítható.

Ám Julis ez egyszer nem hajol, inkább igen rázza a levelet.

- Jaj, - véli riadtan - ugye mondtam, hogy ne küldje kend! Nem a szerecsöny Máriát írja ez mán, hanem bizonyosnevezetű Mihál így és a Mihál úgy...!

Mivel az villanyos kalóz és így majdnem katona és egész urasan formázza, továbbá, hogy a Mihál rettentő célszerű legény, de csak kurta szabadságok járnak neki, azért nem is tud ki-menni megmutatkozni, hanem győjjenek be kedves szüleim megnézni a Mihált, mert én már megnéztem őtet...

- Hát most itt van ni! - Csapja le Julis a levelet az asztalra.

Bartucz János, hogy a pipával a szája felé indult volna, csak megáll azzal ég és föld közt félútban, s így szól megütődve:

- Hogy a kutyafáját...!

Ezúttal sötét borulat terül el az ábrázatán, míg Julisnál viszont kisüt a nap hamar.

- Hagyja kend! Úgylöhet, hogy éppen szöröncsét csinál!

- Azám, ha addig agyon nem vágom!

- Oztán mért vágná kend?

János méltóságán alul esőnek tartja válaszolni erre az oktan asszonyi beszédre. Hanem a Laji gyereket, azt előkiáltja és keményen csapkodván az asztalon a pipaszárral, kommandozza neki a sürgős levelet:

„kedves jányom Én tudatom hogy munkis Jó Egésében vagyunk, elemben a mihált
tecsak Ne Nézd halode mertt én mint szerető apád letöröma derekad édos jányom
továbbá gyerehaZa mertt Baj lössz Szerető apád és anyádés a Kiss testvérjeidd, igazis
ha gyosz nefelejcsel sindösZöget Hozni merazz Nincsés becsorogg az Esső.”

Nagyot fuj János ehelyt és körülpillant. Azonban nem szól ellene senki. Még Julis is hallgat, bár mondhatna éppen erre egyet-mást...! No, okosabb annál, semhogy föltegyen a mérges emberrel.

Pedig bizony a lány helyett megint csak levél jön. S ebben az van, hogy tiszteli az Ágnyis az otthonvalókat, aztán mégis jöjjenek be, mivel hiába nem nézi ő a Mihált, mikor a Mihál már megnézte őtet! És ha nem jönnek: akad kút elég mély, meg gyufa is a háznál a szegény árvának...

A végén az áll, hogy vasárnap a nagyvasútig elébük következik Ágnyis a Boruzs Mihállal.

- Hát ott érjen el a láz! - Rendelkezik János szigorúan s olyan szitkozódással toldja meg a mérgét, hogy az merő kárhozat. Majd szombat estére kelve az idő, csak oda-rivall az árnyékká csöndesedett asszonynak:

- Kendőt köss, hé!

A Laji gyerek elhajtja a lovakat a kis-vasútig s így akadnak össze a fiatalokkal Bartuczék.

Szólni egyikőjük se szól, inkább igen szigorúan végignézik a hajadont, földtől a csípőig. (Mert említés történt bár arról, hogy az Ágnyis dereka két tenyérrel átfogható, de az ilyen jelességekről időnkint újabb tapasztalatot szerezni nem árt.)

A szemlélet végén Juli félkönyökkel megböki az életepárját s a megkönnyebbedés Bartucz János, mint apa orcáján is föllelhető.

Igaz, Mihál azért egyaránt csekély fölkarolásban részesül. Annak parola nem adatik, sőt a jónapkívánsággal is adósa marad János, olyan garral tuszkolódik fel a nagy-gőzösbe. Ott egy terebélyes asszonyság mellé települ, szembe neki Mihál.

Akarja, vagy se, mégis rá kell néznie most. Hát ránéz, a keservit! Pedig bár ne nézne! Mivel már a lábbelinél rosszul üt ki Mihálra ez a mustválás. Nyomban megállapítja János, hogy nem ér a városi kopcihéj egy ütöt taplót se. Ilyen csizmával akarna ez járni a tarlón? Első nap kiszúrná a torzsa! Vihetné talpalni. Hát még a satyak...! Ki látott effélét igaz járatú ember fején valaha? Félig köcsög, félig lapos. Bátor a katonasapkához valóban hasonlít... No, itt látszik meg éppen, hogy huncut a gazdája! Mert aki katona, annak legyen lapos a haza érdekében, míg aki nem katona, az ne csalja a világot!

Elmélkednék ezen János tovább, ha a vonat időközben meg nem szaladna. Ám az nekiindul, olyan hirtelen, hogy mind összeborogatja a bentülőket. Mely oknál fogva Bartucz János az ő méltóságos subájából kiháborítottván, két marokkal épp a Mihál lábászarába ragódkodik s közben ilyenképen beszél:

- Marjulna ki a gyükered...!

Nem tudni, vajjon Mihál hogyan vélekedik az ajánlatról, de bizonyos, hogy a pipát előkotorja mostan.

Csak ez hiányzott! Elbíborodik a homloka Bartucz Jánosnak a hitvány portéka szemléletére. Ni! Fából a makkja! Lőcsös a szára! Az egész együtt sincs egy félarasz. És egy ilyen *illető* akarna vele összekomázni?

Megcsavarja János a kajla bajúszát s hogy a közönség is értesüljön a dolgok állásáról, odaveti a kövér asszonyságnak:

- Látott-e mán galambom malac-farkat szopni?

A „galamb” ugyan nem látott, ellenben a szót szóba fűzni észrevehetőleg kedve tartja. Így a tojással teli kosarát lábtól helyezvén, ölébe igazítja a nagykendője alatt dajkált apró kutyáját s visszakérdez:

- Osztán mért?

Némi rosszaló szemöldökráncolás után rábök János a Mihál huppogó szájára s azt mondja mérhetetlen megvetéssel:

- Mert most láthat.

- Né, né! - Nevet az asszonyság a tréfának. Még a kezét is összezsápkodja.

Látván e vígságot a kis kutya, ő is kaffogni kezd. Nyelvét öltögeti, vinnyog örömében, hogy mindenkinek nevetni kell azon. Maga Ágnyis se tartja ki félrefordulás nélkül, ami viszont Mihálról nem állítható. Mivel ő éppen szembe igazodik és akkora füstöt talál hirtelen bodorítani az izgága jószágra, hogy azt egy ilyen hitványka pipától várni se lehetett. Egyszerébe teli lesz vele a világ.

- Au, - mondja erre a kiskutya. És darabba hagyván a táncot, nekifog tüszkölni keservesen. Hajtja róla az asszonyság kendővel a füstöt, de hiába! Mihál csak pipázik rendületlenül s minden-egy fúvás pont orron találja a nyüszkölő párát.

Elhallgat a menyecske a nevetéssel s elértvén Mihál nyilvánvaló rosszindulatát, rácsattan:

- Nyughasson ott azzal a kéménnyel, mert el tanálok dugni a járatát!

- Ugyan? - Csodálkozik a legény s fujja a füstöt tovább.

Vagyis, hogy: fujná! Mivel a fehérség se rest, egyet ugrik, egyet villan, kikapja a Mihál szájából a pipát és zsupsz! Odateremti a padlóra, hogy annak bizony kár lesz ítéletnapján pipa-képében várni a föltámadást!

Riszálódva zökken megint helyére a menyecske, mint aki alapos munkát végzett.

No, Bartucz Jánoson itt most a nevetés sora! Pedig egyébként nem szokása. Elég, ha félbajuszát felrántja máskor. Ám ezúttal még a térdét is csapkodja, olyan-igen tetszik neki a dolog.

Boruzs Mihál nem vall erre egy szót se, hanem tekintetét az asszonyról a pipára süllyesztvén, megpiszkálja csizmaorral a törött szerszámját s azt mondja csöndesen:

- Pász.

- Hát biz az elgörbült egy kicsit, - vihog a menyecske, mint aki sajnálná.

- Se baj no. - Bólint rá Mihál vigasztalólag s az ülésben úri kényelemmel szétterjeszkedik. Ilyen állapotában épp eléri az asszonyosság kosarát s belekapván kétmarokkal a tojások közé, elkezd azokat a padlóhoz vagdosni, egymásután. Megkövülve nézik mindenenek ezt a szörnyű dülást, míg végül a menyecske hangjára lel és fölsívít ijedten:

- Jaj, mit csinál azzal a tojással!

- Ládssza ni! Ragasztom a pipát! - Hunyorít Mihál s ez alkalommal fölkel a padról ő is. Szétveti a lábát, derekát pedig kihúzza sudáran. Így közelebből nézvést kivan szalmájára a fiú! Továbbá az sem tagadható, hogy amint a zsebéből a markát kivonja, átfoghatna vele akár egy szakajtót is! Nem ajánlatos az ilyennel tudakolózni! Mely végből az asszony görcsöt köt a nyelvére s a hárász-kendőjét lerángatja a polcra. Bevágja búcsúzóban a kocsi ajtaját, hogy olyat szól, mint az úrnapi ágyú.

Senki se köszön utána. Bartucz János igen megcsöndesedve üldögél a helyén. Ül és hümmög, föl-fölsandít olykor. Szeme zugából mintha eltűnt volna az éles ránc. Nyaka lejjebb-zokkan. S aztán pipára gyujt, ami pedig tartós mérlegelést jelent.

A vonat sebesen szalad, hasítja a virágos réteket és a nap szeretettel állapodik meg a kiütődő vetés zsenge zöld selymén. Hallgatnak a népek a dübörgő vaskocsiban, csak mikor a gőzös befut Szegedre, hőkken meg Bartucz János a lejáró ajtajában, melyet - kászolódván - subás vállával egészen elfog.

Visszafordul tehát s azt mondja akkor Mihálnak csöndesen:

- Nini...! Mán csak majd elfelejtöm kérdeni...! Melyik Boruzsak közzül való vagy, hé?

- Az Aprókbul! - lelkenedik Ágnyis.

- Az Aprókbul! - toldítja Mihál is és a lapos-magos sapkáját leemeli mostan. Julis asszony igen gyürkéli a kötője szélét, míg ellenben János kiegyenesedik egész hosszában s így szól tekintéllyel:

- Fene azt a városi gúnyádat! Alig üsmertem rád, hogy te is a tanyárukerültél be fiam...!

Így állván pedig a dolog, a parola váltása tovább nem halasztható.

CSIZMAVÁSÁR.

Ősszel, télen csak a liba és a cigány győzi a mezitláb való életet. Csizma dukál az ilyen időhöz s ez legjobban vásárkor szerezhető meg. Őszi vásárkor pedig.

No, nem éppen mindég szükség a magyarázata a dolognak. Van úgy, hogy parádéból is...! Mint például itt Kútásó-Börcsök uram esetében. Nem magának veszi a csizmákat, nem is a fiának. Az keressen rávalót, ha feszíteni akar! Hanem az unokájának szánná őkegyelme. Az elsőnek bizony!

Akármilyen nagyon szeresse is valaki a saját gyermekét, az unoka, az csak az igazi! Azt lehet töméntelen mód kapadni! Hozzá Börcsök uramnál soká is váratott magára a kópé. Előtte folyton lányok jöttek, míg majd nagykesőre beállít a gyerek. Már akkor megfogadta Máté gazda, hogy sarkantyus csizmát kerít neki, amint annyira növekednék, hogy fel is bírja húzni magának.

Hát, ennek ideje támadt mostan!

Hat esztendő a fiú, bár aki így látná, elég ha négyet adna neki. Hitványka jószág, volt úgy, hogy el is siratták már. De azért csak megmaradt hálistennek. Majd no...! Jobban fest a csizmácskával!

Ám a csizmát *venni* is tudomány! Szakértelem szükségeltetik hozzá. Nem is kicsi: nagy! Ifjabbik Kútásó-Börcsök mégis elegendő bizalmat érez magában a nehéz feladatra. No, meg kell adni, van ebben valami fölöttébb természetes dolog. Az ő fia a Dani gyerek, aki ím a csizmavétellel első lépését teszi a nagyvilági életbe. Minek végette ifjú Börcsök odaszól a készülődő apjaurának:

- Decsak nem jó dolog lönne abbul tudja, ha kend indulna vásárolni, apám! Mert iholis, nem jártas kend már ebbe az ujvilági fufangériákba. Becsapják kendöt!

- Hány párral vöttél több csizmát, mint én? - Fortyan föl Máté gazda és addig bizony, hogy zivatar támad a szóbeszédből. Teca asszony is belemártakozik a fejlődésjára mögül, tartván - mint illik - erősen az ura pártját. Erre villámlik, arrófelől dörög, és minden hasztalan. Mégis csak idősebb Máté az, aki befogja a lovakat, négyre kelvén az idő. Egy esettebb formájú malac a saraglyába: ebből kerül ki a csizma ára. Mióta a világ világ, mindég ennyi volt az.

Pénz ellenben nem kell veszedelemnek. Részint elcsórhatnak (lévén ilyen helyt sok a félkékalmár), de meg némely italozások szempontjából is, ami cigánnyal súlyosbítatik így vásárkor. A verekedés meg nem ilyen korbéli embernek való már.

No, minekutána ennyire volna Börcsök uram, gondolni lehet az indulásra. Egy óra a tett-helyéig, komótos menetben. De hát mire is az a nagy sietség? Nem lett boldogabb a magyar, mióta vasparipával toldotta meg a maga igyekezetét! Hatra csak beér! Áll már akkorra a vásár eleje. A vásárosok kirakodtak még az éjjel. Hagyján a kirakodás! Ám amíg elkészül a sátor! Akkurátus építmény az. Gondot ad, mire úgy áll, ahogy épp állnia kell. Szél meg ne dűthesse, szemrevaló mód mutakozzon benne a portéka, pénznek-minek biztos helye adódjon.

E célból majszter uram még este lecövekezi a karókat. Fúrkóval megdöngöltetik a föld, majd csak azután következik a ponyva fölfeszítése. Ez többféle. Régebbívású mestereknél szurkozott zsákvászon volt a lényege, míg a mostani fiatalság inkább a gumilásztit kedveli. Bátor, igen egyre megy. Mert ha úgy tetszik Istennek, hogy esőt küldjön e napon, egyaránt ázik a vásáros szurkozott ponyva, valamint a gumilásztit alatt. Mert az eső nem nézi a ponyvát, hanem besrégell biz az az oldalaknál is.

Ám erre nincs ma kilátás. Ragyog a kelő nap, mint egy nagy borbélytányér az égen. Tetszetősen meg-megvillanik a rúdra panyókázott csizmákon. A testi holminak vagyon persze legfőbb keletje. Megoszlanak itten. A rőföst fehérnép lepi el, míg nyergest, szűrszabót és vargát jobban-inkább emberek. E tájt tűnik föl Kútásó-Börcsök uram alakja is. Végigdöcökél a csizmadia-soron, látvást mintha minden ok nélkül mívelné. Szemreveszi előbb az egészset. Ám hiába, a tápai mester - Kenderesi uram - ezidőt is csak előljár! Megállapítható ez. Minek-okából beköszönt Máté a majszternénak.

- Adjonisten, - mondja.

- Kendnek is bátyámuram, - így a felelet.

Bár az nem volna okos, ha elbízná magát valaki erre a szívességre. Mert így vásárkor kisjancsipistát is meguralják. De ez mindkét részről bölcsen tudatik.

- Mi kéne bátyámuramnak?

- Hát, - nyújtja Máté megfontoltan - kéne nekem olyan tudja...

No, nem derül ki nyomban, hogy milyen. Előbb a zsebben kell vizsgálatot tartani, hogy hol is van csak az a darab kócmadzag, amin a mérték lemintáztatott? Megkerül, megvan. Lógatja Máté, mint valami diadalmi jelvényt.

- Ehol e! Ilyen a hossza, mögen ilyen szélös lögyék! - Húzódik a spagét.

Majszternénak csak egy szemvillanás ára, már mondja is.

- Ott kereskedjék bátyámuram a rúd végén!

Felfogja az egyik pár csizmácskát, hozzáírányítja a madzagot. No, jó szeme van a majszternénak, Isten éltesse! Akkurát az ő numerusát adta. Eddig rendben. Most, hogy mi mutatkozik *közelebbi* szemléletre?

Megnyálaztatik a talp és megkopogtatódik. Hogy ugyan nem-e papiros? Kellő kongása van azonban neki. Az akasztó bírja a húzást, bár Máté nem sajnálja jól megfeszetegetni. A sarok áll, mint a bibliabéli Sionnak hegye. Kell is, hogy álljon! Vaspatkó, sarkantyú vevődik még arra! Ezzel nagyjában megtörtént a vizsgálat gorombábbik része. A csizma, mely illetéknépp hibátlanul találtatott, megérdemli, hogy további figyelemben részesüljön. Bedugja most Máté fél alsó karját a csizmaszárbá, le, egész az orrig. Végighúzza benne az ujjait. Szögek irányában ajánlatos ez. Mert, ha a szög nem reszelődött le kellőképp, akkor ugyan megemlegeti vásár napját a hordozója! No, nyoma sincs itt szögnek. Ellenben a kéreg...! Hmm, bajok vannak a kéreg körül! A kéreg vágja a szárat. Ha vágja-e? Vágja bizony, a teremburáját! Látszik ez így leállítvást a földre. Mivelhogy nyaklik a szár.

Sandát pistlant Máté gazda, de az ígét fölvenni nem marad ideje. Majszterné kiveszi legott kezéből a csizmát.

- Ez nem bátyámnak való!

Végigmegy az újabb pár csizma ugyanezen a szemléleten. Ez már akkurátus! Rendben minden porcikája, ahogy illik. Minek okából Máté maga mellé állítja s e szókkal fordul majszternéhez:

- Hogy állunk a hajlandósággal eme kis hitványságokra nízvést?

Roppant megkomolyodik most az asszony hirtelenében. Nyujtogatja a nyakát, fejét megint féloldalt fordítván nézdeli a csizmákat, mint csóka a szántást. Erős tanakodásra valló jelek ezek. Kellő lelki tusa után végre eképp tagolja elő a döntő szózatot:

- Lögyék bátyámnak ötszáz! Ne mondhasa, no!

A „no” beletartozik a nyilatkozatba. Kell nyomatéknak, hogy ennyi és nem kevesebb. Ám viszont kellő szívesség is érzik ki belőle. Az, hogy minden érdek és egyéb megszívlelni való kiválóságok megfontoltattak Mátét illetőleg a taksálásnál.

Most Börcsök uramon a nyilatkozás sora. Nyilatkozik is, olyatánképp, hogy semmit se nyilatkozik. Csak fogja a kiszemelt portékát és odaállítja egyenest majszterné mellé, lábtól.

- Mindönjokat, - köszön s irányodik.

Nincs azonban helyt semmi megijedni való. Ez a dolgok rendes menete. Legfeljebb akkor fordulna komolyra a helyzet, ha majszterné marasztalatlan hagyná Mátét. De nem hagyja.

- Hallja csak! - kiált. - Hát mit ad érte? No!

Visszafordul az ember mély megbotránkozással.

- Eén? - mondja. - Sömmit. Bátor négyszázat nem sajnáltam volna érte...

- Annyiért pedig nem eladó. Inkább itt ögye a penész!

A csizmák egy merész lódítással átnyergelnek a rúdon. Látnivaló, hogy komolyodik az eset. Miértis végleg visszafordul Máté s most vidámra vált az ábrázata, mintha e percben jött volna csak rá, hogy nini...! Köp a tenyerébe, szétdörzsöli, aztán belevágja saját paroláját, mondván:

- Nna, ögyekiafene! Hát nem bánom. Ráigérök még huszat. De aztán egy szó se lögyék tovább!

Azonban a menyecskének nincs már füle erre a beszédre. Rangos csizmát táncoltat egy kékbeli atyafi előtt. Máté egész háttérbe szorul. Vár egy darabot: semmi rá-való figyelem.

- Hallja csak! - Próbálkozik, hasztalan.

Nagynehezen visszatekint végül is a szigorú fehérnép.

- Négyszázötven, azt' vigye kend! - mondja zordonan.

Biz eddigre a „bátyámuram” egész a „kendig” lekopott. Valamelyes tapasztalatú vásárló érti ebből, hogy körülbelül elérkezett az utolsó ár. Sommás engedményre többé aligha számíthat. Evégből Máté újfent fogja a pár csizmát s ez alkalommal már egész belül kerülván, odaállítja a kellékes láda tetejére. Nézi, forgatja, hümmög. Majd keszkenőt húz, leveri vele a saját csizmája porát.

- No Istennek ajánlom, - köszön. - Arra föl kapok én olcsóbbér jobbat!

- Mög köll vönni! - ajánlódik.

Máté indultában dünnög:

- Még hogy ötven...! Ezért a sömmiségökéért! Nem átallja így kitaksálni?

Majszterné csípőre vágja a két kezét és visszaberzenkedik:

- Hát kend nem az elébb taksált ki egy nyíves malacot nyolcszázért? Aztán mi dolga volt vele? Tán oskoláztatta kend, hogy nyolcszáz? Az a dög! A csizmákat az uram csinálta, akkurátus tudománnyal szörkesztötte, tudja! Aztán mégis csak négyszázötven! Kend tán maga csinálta a malaccát? He! Annyi a kend része benne, amennyit a csellengő kocája mögcsudált kendön! Azt is bajnak!

No, aprázza a menyecske, mintha könyvből olvasná. Olyanok most, mintha erősen haragudnának. Ám, ha betekintés adódnék a kettejük belsejébe, nincs ott a szívük táján morzsája se az indulatnak. Csakhát, - mindennek meg kell adni a módját, hiába!

Evégből Máté el is ballag, otthagyván a csizmákat a kellékes láda tetején. Útközben ráér aztán magábaszállni. Mert szó ami szó, nini, csakugyan potyadék volt a malac, és mégis nyolc-száz... A csizma megszerkesztéséhez pediglen tudomány szükségeltetik. Már mint az olyan csizmákhoz, aminőkben vasárnap is eljárhat a gyerek. Ezek pedig olyanok.

Némi idő teltén hát újra elővakodik Máté a sátor előtt.

- Netán ha möggondolta volna...! - Veti oda majszternénak, a félbajusza árnyékából.
- Inkább a férgök pusztítsák szét, - így a felelet.
- Nono, - hökken meg Máté. - Ezt nem kívánom. Nem olyan embör vagyok én, tudja.

Ismét a csizmákhoz közelget, nézi. Majd újfent kezébe veszi. Nyomkodja a fejbőrt, gyürkéli a szárat, meg-megroggyantja, meg fölrántja s búbjára taszítván süvegét, eként szólja a véleményt:

- Négyszázharminc, no. Időmben páros ökröt vöttünk ennyiért!

Az asszonyba mintha belekövült volna a hang. Mármeg ő rakja félre a csizmákat. Ám ő se elegyíti a többi közé, hanem külön, a kellékes láda tetejére. Mert annyi, mintha jómódjával el is kelt volna az ilyen portéka. Épp a maga vajudó idejét kell kivárnia, mint a születni akaró gyermeknek. Megint elcammog Máté, de délig visszajöveget. Egyre sűrűbben pedig. Minden fordulónál újabb mókát eszel ki. Ilyenkor kacsint is, mint aki huncutkodik. Betapsol a tenyerébe. Hol a balikat üti a jobbhoz, hol a jobbat a balhoz.

- Még ötöt rá! No!

Vagy:

- Négyszáznegyven, hogy jobban gömbölyödjék!

Ám e numerusnál vissza változik megint szigorúra:

- Adja, vagy nem adja?

A kérdés jelentőségét viszont majszterné tartozik eltalálni. Itt már nem lehet elküldeni az atyafit, különben megmérgeződik és valóban elmegy. Az ilyen megbicsakolt ember inkább semmit se vásárol, semhogy az egész árat a maga leszállítatlan mivoltában kiszurkolja. Holtig rászedve érezné magát! Miértis majszterné kezébeveszi a félretett csizmákat s velük együtt kilép a sátor széléig.

- Négyszáznegyvenöt, aztán kendnek se lögyön igaza, mög neköm se!

És az összekötött csizmákat át is panyókázza mindjárt Máté vállán. Sóhajt Börcsök uram, mint akin nagy méltatlanság esett. Hümmög, csóválja a fejét.

- Van lelke... Van lelke...! Hanem hát lögyék, no! Ne rontsuk itt tovább a levegőt!

Benyúl a kebelébe, kiveszi a zsíros zacskót. Leguggol a sátorfához, ott kiolvassa a pénzt, először magának. Akkor feláll, nyujtja. Majszterné is átlevelezi gonddal a gyűrött bankókat.

- Röndbe vólnánk?
- Röndbe. Használja a kend unokája egészséggel!
- Szólja ki az Isten magából!

Parolaváltás rekeszti be az immáron megkötött üzletet. A fordulónál azonban mégegyszer visszakiált Máté:

- Ez nem papiros ügye?

A talpra értetődik.

- De bíz az! - ingerkedik az asszony.

Börcsök uram hátralegyint, megcsóválja párszor a fejét, azzal irányodik a vasas sátrak felé, patkók, sarkantyúk végett. Ez se kis dolog ám! Sok indebindéje van egy célszerű sarkantyúnak! Hogy a pánt ne karolja túlkeményen a kérget, demeg - s ez legfőképp - hogy kellő játéka legyen a tarajának. Ne csak előre-hátra, oldalvást is. Megtapasztalja Máté mindezen fortélyokat rendre. Utóbb egy rézsarkantyú érdemli ki a bizodalmát. Ez jó. Ezt viszi és most már rendben is volna a vásár. Szekérre huppan, megindulnak. Gyorsacskán hajt, mert nini, hogy elszaladt az idő! Pedig alig várja, hogy látná a csizmákat a fiún! Ideje érkezik végül ennek. Behajt a porta kapuján, lelomol. Lóval-mivel gyorsan rendre vergődik, minden kéz feléáll mostan. Nagy a kíváncsiság. Danika letrónol a búbos padkájára, igen fontos ábrázattal lát a fölhúzásnak. Nekifeszül az akasztónak, mintha világléteiben azt csinálta volna. De nem boldogul. Ilyen szörnyűséget!

- Nétek a! - véli ifjabb Börcsök s az apja felé sandít kajánul.

Megindul a biztatás:

- Ne aara te! Eere!

Mindenki irányítja most már a gyereket. De az csak nem boldogul. Kékül a vékony kis arca, melle is pilledez, mégse akarja a csizma a jót. Hasztalan nyomják alulról, húzzák felül. Végül elfakad a fiú ríva, a sok kínlódásban. Kedveszegetten maga mellé ejti a vadonatúj holmit. Felhő ereszkedik az arcokra s vannak, akik össze is néznek.

- Hat esztendőt gázol, azt' még a csizmáját fölhúzni sincs ereje...! - Búsul el Máté gazda.

Erős szemrehányás foglaltatik ebben menyemasszony iránt, hogy íme, ilyen gyöngye folytatást szült a nagyerejű Börcsök nemzetségnek!

Több se kell a menyecskének, mint hogy megint ráterüljön a vizes pokróc! Egy-kettő kiszalad belőle, amit a többiek csak maguknak gondolnak.

- Már hát - mondja - nem a gyerök itt a hibás! Hanem a csizma! Amolyan kajla formája vagyon neki. Ugyan kár volt végette úgy neszezni a röggel!

Nagy keserűséget támaszt ez a beszéd mindenfelé. Újra förgeteget kavar. Szó váltja a szót, míg minden keserves előkerül, ami jól szunnyadozott eddig. Végül Kútásó-Börcsök Máté betelik vele. Földhözvágja süvegét s elrikkan, bajthirdető hangon:

- Ölég, az áldóját! Azt' aki tovább húzza, az keresheti is a messzit!

No, foganata az lett e beszédnek, ám ami a tágulást illeti, ezt a részt viszont saját fejére olvasta gazduram. Mert úgy kebelébe hullott a sok méltatlanság, az is amit részelt, az is amit osztott, hogy nincs maradása tovább a tető alatt. Egy vígasztalás van ilyenkor: a föld. Kikövetkezik hát Máté a földekre. Mert bátor alig akad ott tennivaló etájt, de legalább búját veri vele az ember. Elnézdeli a madarak húzását, amiből újfent az az igazság ötlük az eszébe, hogy így jár el az öregember feje fölött minden, amiben garas-érő örömet lelhetné! Lám, hasztalan volt minden igyekezet, még se láthatja az unokáját úgy, amint szeretné. Kihúszakolva, rangosan. Mert hiába csizma a csizma, ha a gyerek nem gyerek, csak árnyék!

- Hejnye Uramisten, mi nagyot vétettem ellened?

Hát, ha eddig nem cselekedte, odavisznek ezek a zúgolódások hamar. Eriggy haza Máté! Mert íme, az egyedüllét se vezet jóra. Viseld aztán ami rádméretett, békétüréssel. Befogad majd a hatszál deszka, akár örültél, akár búsultál!

Mellére horgad Máté feje, megindul bandukolva vissza, hazafelé. Inkább érzi, mint nézi az utat. Azért helyretalál. Ám, amint betaszítaná a kaput, csak megáll, mint akit lecövekeltek. Dörgöli a szemét, hogy: nini...! Jól látja amit lát, vagy tán álmodik?

De nem álmodik. Valóságosan Danika rajcsúrozik ott a kút körül, a maga élő mivoltában. Rajta a csizma! Mintha hozzánőtt volna! A rézsarkantyús huszárcsizma! Úgy feszül, úgy villog, mint a káprázat. No ez aztán érthetetlen. Vagyis hogy annak, aki mindent az *elméjével* akar fölélni. De így hetvenen túl pedzi már az ember a dolgok valódi mikéntjét. Miértis Máté föltekint vagy egyet az égre.

Ej no...! Onnan jött tán valami erős sugár, amitől ilyen nagy-hirtelen megkönnyezett a szeme... Nem biz az! Hiszen alkonyodik. Bealkonyodott már. Szép bíboros színezettel, ami derűs holnapot ígér.

Elnézi még az öreg a gyereket, ahogy így virgonckodik, elváltozva, hetykén. Aztán indul a porta felé. Menyemasszony jön ott rá szembe, azt mondja szeliden:

- Hát mégse a csizma volt a hibás, mivelhogy igen rangos az...

- Nono - villan fel új tűzzel Máté szeme. - Möghiszöm azt!

- Mert, - így a menyecske - nem láttuk, hogy *féllábra szabott* csizmák ezek! Mink voltunk hibában...

- Vagyis te magad! Mért nem nézted mög jobban?

Elhallgatódik itt, hogy biz ez a beszéd visszáján inkább megállna! Azonban mégse billen félre az igazság mérlege. Igyekszik azt Máté méltányos módon helyreigazítani, mondván:

- Eddig mindegy volt a csizma, ha bal, ha jobb. Ezt a furfangot azóta tanálták ki. De hát ez nem a te dolgod. Hanem a gyerök...! Az töksi! Így csizmásan egész jól formázza.

A kelő hold egy sugara letámaszkodik az égről s áthidalja azt a megbékült portával. Hallgatnak ott már az indulatok, a szó se ver. Csak Danika vágat körbe a nekiesteledett udvaron.

- Rajta, rajta! - fujja teli pofácskával a rohamot egy láthatatlan huszárregimentnek.

PAKTÁLÁS.

Megáll az ügyvédi szoba közepén Ökrös Pál kintvalósi ember s hüvelykével az új fiskális horpadt mellének bökve azt mondja annak roppant keserűen:

- Hát elhiszi maga neköm, hogy én vagyok a világon a legnagyobb marha?

Fogas a kérdés, de felelni lehet rá azért.

- Nono, - adja a pörvesztő. - Aztán mivégre, ugye...?

Az ember rázza a fejét.

- Mert ami cudarság énvelem esött, tudgya...!

- Lássuk, - véli a törvényforgató férfiú s nagyobb megérthetés szempontjából egy karszékre mutat. Maga is letelepül. Pájának azonban sora van előbb. Mivel subástól nem fér bele abba a kis-furulya székre. Le kell azt bizony tenni. Le. Hát leteszi. Vagyis inkább lecsúsztatja a pádimentomra s ellép mellőle. A jó suba megáll töltelék nélkül is. Mint a várta a poszton.

Azt mondja aztán Paja bizonyos jóindulattal:

- Lássá, maga most nyitott seftöt. Magának köll az ijjen, hadd boldoguljon...

Eltelik a szája itt a kikíváncozó panasz keserű levével. Mielőtt a szózat folytatásába kezdene, ki kell azt hát bocsátani onnan. Csucsorodik hozzá a képe, megcélozza félszemmel a térdei közé fogott süveget és pont a közepébe hegyel.

- No, mer tudom én mi illik, mi se, - bólint megnyugtatólag s szétteríti a posztós asztalkán a jobb keze öt ujját.

- Kezdjük talán, - sürgetődik a fiskális.

- Kezdjük, kezdjük! - dohogja az atyafi. De messze van a kezdete ennek tudja! Ha jól vesszük, belenyúl a háborúba is. Mert végig jártam én azt az egész keverődést. Igaz, hajam szála se görbült. Mire gyüvök haza aztán leabfertigolni. Hát amint rám kerülne a sor, csak belesül a puska a markomba. Manlikér volt, a szél hordja el a porát...

Nagyon megmérgeződik Paja, s így a süvegnek újból dolga akad. De bár messzicske-formán van az a szájtól, a célozás mégis kiváló, mert pontosan talál.

- Sársücc voltam, - magyarázkodik Paja némi büszkeséggel.

Az ügyvéd elismerőleg hagyja rá.

- Meglátszik!

- Hát! Látszani köll annak! Mert amér kacskára lüttem magam, az nem számos. Az nem akaratbul esött. Azt' mög is szenvedtem érte. Míg más hazakászolódott, én az ispitályba ültem, a sszél...!

Elakad ehelyütt a tanyai, mert szemben a másik megfészkelődik. Nem tudni mire vél ezzel. Azonban, hogy látná Paja a szóra való szánakozás külső jeleit, megnyugtatólag legyint.

- Lássá, így van ez a balog embörrel. Annak két ballábat adott az Úristen. Akármerre lép, a maga bajába hág! Így akadtam én össze a pitájban evvel a pizok mifélével...

Felsandít félszemmel az ügyvédre.

- Maga tudgya tán, hogy kire vélök?

- Tudja a manó! - Türelmetlenkedik a fiskális, nagy megbotránkozására Ökrös Pajának.

- Nem tudgya? Ejnye. Hát akkor mit tud, ugye? Ha még azt se tudja, hogy erre a fene Pörge Vikusra vélök én, a szél hordja el a haját!

A jogforgató fellélekzik.

- Értem, - mondja.

De Paja csak leüti egy méltatlankodó mozdulattal a dolgot.

- Hogy értené, mikor magam se értöm? Az ördög praktikája van ebbe! Másképp az a golyó, ha mögindúl, honnét tudná, hogy kiben hun köll a kárt tönni? No igaz-é?

Ráhagyódik, hogy igaz.

- Lásza, lásza! - veszi föl az ígét a tanyai újból. - Ott csinálja az a bajt mindég, ahun nem kéne. Neköm a kezemet pocskondiázta el, emennek a tikásznak mög éppen a lába kásájába futott. De tán nini...! Nem is mondtam még magának, hogy tikász embör ez a Pörge!

Hát erről csakugyan nem esett szó eddig. Bátor, ha idebenn többet törödnének a külső szegénység bajával, tudni kellene ezt réges-régen. Mivel jeles személy az a tyúkász nagyon. Azonban majd kiderül az ő jelessége szó-fordultán magától is. Csak hagyni kell a beajánlást Pajára. Ám, hogy ez célszerűen menjen, ahhoz szükséges némi külső segítség. Miértis le-akasztódik a dohányzacskó az ő illetőségi helyéről s Paja kijelenti:

- Rátömök nézze...

Ha pedig a fiskálison mutatkoznék valamelyes véleménybeli különbözet, elhárítja Paja azt azáltal, hogy egy-két szippantás után nyomban visszatér az ügyre.

- No, ezt vesse egybe! A tikásznak láb köll, az ilyen magamforma vincöllér embörnek mög a keze. Ezön csak elbúslakodtunk kettesbe tudgya. Addig, hogy eccör aszondja neköm a Vikus: „Halli kend? Mér ne töhetnék mink össze a kettőnk szögénységit?”

Hát ezt Ökrös Paja se tudta. Mért ne, mikor senki se tiltja? A józan ész eltérőleg igenis mellette szavaz. Hogy tyúkásszon tovább, akinek bírja a lába, az épkezü pedig gondozza tovább Noé apánk örökségét. Bele is állapodtak aztán ebbe. Pörgének lova, emeletes szekere van a mesterséghez, meg egy kis házacska itt a Gyevisoron. Könnyű a bolt! Ami haszon esik, azon felezkednek. Jól is mennének eképp a dolgok.

- De, - véli Paja fejcsóválva - amúgy feneembör ez a Pörge nagyon. Mondok, nem lösz okos ezt a maga kezére hagyni! Mert özvegyi állapotban volnék én tudja. Az ilyen mellé asszony köll, aki ügyel a körmire. Asszony! Érti?

- Értem - erősíti az ügyvéd s mivel csakugyan nincs ebben semmi érthetetlen, tovább lehet menni a magyarázattal:

- El is ballagtam asztán arra a Gedó felé, tudgya. Tűzoltó-bál volt ottan, ha ugyan nem a vasútiaké. De nem! Már mégis hamarabb a tűzoltókra vetők...

- Mindegy! - biztatódik az ügyvéd.

S ez egyszer igazság adatik neki.

- Persze, mindegy, - motyogja Ökrös Paja jólelkűen. - Mer nem a miféleség van itt úgye, hanem a Rozi. Azt néztem én ott ki magamnak akkor. Mondok: jó. Kipróbálom a tudományát! Hát így került asszony a tanyába tudgya.

Megbabrál a pipával Paja s ezenközben lesüti a tekintetét szemérmatosan.

Szívbeli ügyeknél így kell az! Viszont a fiskális sürgetné a dolgot.

- Talán baj van a menyecskével? - kérdi.

Ám Ökrös Paja nem hagyja el egykönnyen a kerékvágást. A pipa csutorával kifelé bökvén, neheztelve mordul:

- Csak maga ne szóljon bele ebbe! Mert hogy lött volna baj, amikor nem vólt? Termótt nálunk annyi gyümölcs, hogy szömivel sem látott annyit. Áros is volt. Aki pondró találódott benne, még tán azt is külön mögfizették. Bátor még hogy gyümőcs...! Mikor ott a szőlő!

- Hát, - biccent az ügyvéd helybenhagyólag. Mert igen magán érzi a Paja gyanakodó szemét. Hogy ugyan nem becsüli e le ezt az Istenáldást? Szó sincs azonban erről!

- No - nyugszik meg a tanyai. - Olyan szüretöt, mint aki most esött, nem értem, mióta magam merítek a tálból. Hejnye, a szél...!

Már csakugyan borzasztó nagy szüret lehetett, holott Paja a pusztá visszaemlékezésre is kénytelen megpattintani a három ujját.

- Úgy eresztötte, hogy utóbb rihellöttem is tudja. Az se jó, mikor túlnagy a szöröncse!

Hát bíz az nem jó. Lám, a fák se nőnek az évig. A kerék is csak egy darabig halad fölfelé, viszont másrészt mindig alászállni szokott.

- Pedig, - véli Paja - nem is mindön ez még! Mert lássa, a tikászat se kutya! Rossz idő járta a gabonára, adták a jószágot szöszön-boron. Mindig teli szekérrel gyüttem a pusztázásbul. A városon mög mindönt összevősznek, hát innen is töltögettük a ládafiát. Majd mikor azt' eccör fordulok mögen haza...

Látszik, hogy határkövet képezhet a dologban ez a hazajövet. Holott Paja, kört írván a levegőben a pipaszárral, egész hozzákészül. Hátradől a széken s két csizmás lábát keresztbeveti.

- Hát csak gondolja! - förmed fel haragbalódultan. - Még majd leszöd a szekérről ez a bitang Pörge! Hogy gyűjkek mán, gyűjkek! Mert igen szödi a zsidó a bort, azt' ü mög adná. Adod ám a köröszanyád térgyit, de nem az én boromat! Arra véltem tudgya, hogy úgy se magam veszkődök vele. Hadd fejtögesse a koma! Ráér. Még aszondja erre, hogy ő biz nem rontja magát! Igérík az árát, adgyuk. Hát nem adom! - Mondok. Színbor korában árosabb lesz. Kend mög jobb, ha a szőlő bukatatásának lát. Bukatatni köll azt már, hogy a fagy ne érje. Magam pedig fordulnék a városnak ujbul.

Szippant Ökrös Paja a pipán s tömködi vissza a tótágast bolonduló dohányparazsat. Szükséges ennyi szünet az elmebeli rend fönttartására. Később megint feltekint, aztán int rosszalólag:

- Hát aszondja erre, hogy nem oda buda! Szálljak le a szekérről, mivel a tyúkok-mik se árosak mostan. Ajnározzam föl őket, azt' majd a télön, ha ritkul a piacon, akkor eladhatom. Igen mögmérgeltem. Mert nini! Nem vagyok én csirkefogó, hogy a tyúkot hajkurásszam! Vagy olyannak néz az úr?

Támadás érzik a beszédben és az ügyvéd siet is tisztázni magát.

- Nem, nem! - adja.

- Hát azért! - esik Paja a szóba s megillegeti magát kényesen. Majd ravaszul teszi hozzá:

- Jó volt ezért mégis, hogy mellémállt az asszony. Föl is vőttem a szekérre, hogy mondok: gyere! Segits a piacon. Így oztán bekocogtunk. Hanem útban baj esött velünk...

Fölfigyel a törvények hites forгатója és arcán elnyílnak az örömmek némely sugарai. Mert rég várja ő már ezt a bajt! Ám téved. Mivel a rudasra tereli most Paja a szavat. Bizott annak elszakadt az istrángja befelé-útban! Ez a visszaemlékezés fejcsóválásokat eredményez a tanyáinál.

- Jó ló volt a rudas nagyon. Ő húzott, míg a másik táncolt. Aztán lássa, azért szakadt nála a kötél. Bátor - magyarázza feltartott ujjal - ha jól vesszük, szakadt volt az a kötél már régön. Csimbók csimbók hátán...

- Dologra atyámfia! - Fészkelődik föl a fiskális.

Paja szemrehányólag pillant felé.

- Eladtuk mink a tyúkot mind egy lábíg. Vöttem egy új kötelet a rudasnak, azzal betértünk a Rozival egy áldomásra. De fene egy madár az a bürge tudja! Hólta után szeret az úszni leginkább.

Ez köztudomású. Bátor a lé minéműségét is megválogatja. Inkább az esztendő buckait kedveli, mely viszont a fogyasztójában növeli a kedvet. Hát ilyen szép kölcsönösség foglaltatik a dolgokban! A baj ott kezdődik, hogy ezt a borbéli vidámságot amúgy az álomnak igen nagy kívánata szokta fölváltani. Panaszosra fordul most már Ökrös Paja szava.

- Röggelfelé fölérzők, aztán mék a lovakhoz. Se ló, se szekér. Keresöm az asszonyt: az is eltágult. Nini - mondok - előremöntenek ezek! - Ki utánuk a tanyába! De ott sincs a ló. Nem is ló, ha sönki. A szőlő azon buktatlan. A pince fölverve, se bor, se karcos, a sufládi is üres. Hát oztán ezt mire véli ügye?

Keserűen sörcint Paja a süvegébe, komor szünetet tartván. Ezúttal, aki akarja, hozzáteheti Paja megbotránkozásához a magáét. Mivel ökelme karikába görbíti a mutatóujját s bajusza csavarjára alkalmazza és azon némi sodrásokat végez.

Él az ügyvéd a szóval.

- Kirabolták kendet, tiszta sor!

A tanyai mélyet bólínt.

- Ki. El voltak azok mönve egész. A tyúkok ára az asszony gelebibe... No, tudja, igön mög-bíllent bennem az erkölcs. Vissza a városba, azon gyalogosan! Mék a Gyevi-sorra, a Pörge házához. Benyítok: üres. Ha legalább egy lócát otthagytak volna...!

Hogy mire kellett volna épp a lóca, afelől nem nyilatkozik Ökrös Paja. Ellenben a cudarság nyilvánvaló azért.

- Mert, - így adja - gyűnnek a szomszédok is, hogy aszondja: mire végzők én itten? Kirámoltak a tikászék mámma virradattal. A mönyecske, aki Pörgével gyűtt, még ugyan sietött is. No ehez szóljon!

Lehajol most Paja és a lába alatt elterülő pokrócot a csizma sarával nagybúsan vonatkozásba hozza. Egy mándruc-forma barom tartózkodik a pokrócban, úgy van az fonállal oda belevarrva. Ez a bolondság megmosolyogtatná egyébként a tanyait, de ma nincs szájaíze hozzá. Inkább folytatja növekedő haraggal:

- Ott állok, mint a tennapos borjú. Se ló, se bor, se pénz, se asszony! Épp a gúnya, akit viselök. Mög a rudas kötele a lágyékom körül. Bátor, mit eszplikáljam magának?

Mire csakugyan! Tudható a többi. Kiver az a szók mögül tisztán. Benyúl ehelyt Ökrös Paja két ujjal a zsebbe s igen elútálozott képpel kihúz onnan valamit. Nem mutatja mindjárt, hanem amúgy arcbán elsötétülve az ügyvédhez fordul:

- Ugy nézzön rám az úr, hogy én már a kötélön lógtam. Talpam alatt fűtt el a szél! De aki keserű ámmene van az ilyen mestörnek, mint ez a Bartuc! Hát nem papirost tött ez a fonásba? Ehol e! Nézze!

Repül a kötél az asztalra. Paja rábökdös felülről.

- Leszakadt velem a cudar! Ottmaradtam aztán, ahun összeszödelköztem. Mondok: möggondolkozok kicsit. De tudja, nem fog az ilyen paraszti koponya! Maguk tanulták az ilyet...

Elvégezvén, bizalommal tekint Paja az igazság csőszére, az pedig megtűnődik a hallottakon s a térdére üt.

- Hát, - mondja szilárd belegyőződéssel - legelőbb is elválasztjuk kendet attól a cudar asszonytól!

Igen elcsudálkozik Paja erre.

- Asszonytul? Nini. Nem érti, hogy csak tróbára volt nálam? Mögvált az magátul is.

Ez már más! De szorítja a fiskális tovább.

- Lefogatjuk őket a csendőrökkel!

Paja képe elderül a javaslatra.

- Maga? A Pörgét?

Amaz bosszankodva vonja a vállát.

- Ha jobbnak látja, elperelem a Pörge házat a kend karába.

Ökrös Paja oldalt pislog. Zavart. És mintha nem volna biztos abban, amit hallott, újfent megkérdezi:

- A házat gondolja maga?

- Azt.

- Arról ugyan lemaradt, - felel az atyafi kurtán.

- Mért ügye?

Paja lemondóan legyint.

- ... 'sz leégött az a ház...

Az ügyvéd meglepődik. Mi tagadás, ezt nem várta! Ám, ha megkapja az igazság lábát az ilyen, beleragaszkodik nagyon. Hamar kész a válasszal:

- Ha leégett, fölszedjük a szekurálási díjat. Csak előbb jöjjön a rendőrségre, hogy ártatlansági bizonyítványt vegyünk.

- Ártatlansági? Nee...! - Élhetetlenkedik Paja megvakarozva. - Nézze! Jobb volna ha nem okoskodnék azzal. Mert...

Megfeszeng a helyén, majd hirtelen elfutja a méreg. Borzas szemöldöke összerándul. Felkel a kisleány székéből. Szembezőkken a fiskálissal.

- Nem azért gyöttem én magához, hogy rajtam firtatódjon, - szól pattogva. - Ott a pör, az a maga dolga!

- De mikor kendnek sehogy se jó! Mit csináljak így én a kend pörével?

Ökrös Paja megbotránkozva hátrál a subáig. Félkézzel magához rántja azt, a másikkal igen haragos mozdulatokat végez.

- Tőlem kérdi? - csattan. - Hát ki az ügyvégy? Én, vagy az úr? Melyikünk tanulta?

Ezen pörlekedés közben kilép keményen az ajtó felé. Ott megáll, sanda gyanúval mondja:

- Ugylátszik, összefognak maguk a Bartuccal! Mert különben tudná, hogy mit köll itt tönni...!

A kötél darab még egyszer felmutatódik s ezzel se jónapot, se adjisten, bevágja maga mögött a tanyai az ajtót.

Kint a folyosón megáll, rátöm és a falon elsörcentve egy kénfejű masinát, igaz méltatlankodással dünnyögi:

- Ez mán a *harmadik* máma, akit paktáláson érok...!

IGAZODÁS A JOGHOZ.

Kórházi folyosó, karbolszagú, sötét. Odabent ingyenrendelés folyik. A lócán egymásra szorongva megbújnak az emberek, ázott verebek módjára. A pad szélén egy koroska anyó sóhajtozik:

- Fűh, de másak vagyunk, egyúristen...! Neköm ott szélös, ahol magának kesköny. Azt' magának is fáj, néköm is!

Történetesen anyónak dagadt a lába. Szomszédja - sorvadóban - a sír szélétől alig egy bakarasnyira.

- Voltam pedig a bányában is, a Vihnyédön... Mondok: jobb lösz tán, ha kicsapatom a vízzel, úgy, ahogy a föld adja. De csak a pénzt nyelte magába!

- Mindönnel így van, - szólal meg most a sötét sarokban egy tanyai ember. Peckes válláról hivalkodó sugarakban hullik le a kifordított suba. A tekintetek feléirányodnak. A beesett szemekből gyanakodó firtatással mérlegelik a suba bélését. De, vagy hogy igen új lehet, vagy az embernek nincs hibája: nem akar az kidúdorodni sehol. Csak amint illik.

- Hovávalósi? - kérdik egyszerre ketten is.

Az atyafi megrántja vállát. Alul bő hullámokat vet a suba.

- A kapitányságbul, Röske-Szemmihálytelők - adja kurtán.

- Úgye! - barátkozik anyó. - Láme no! Hát ott nőnek az ilyen szépszál embörök! Vélné akárki, hogy möghalni sem tud az ilyen, csak ha agyonütik. Azt' lám az ilyen is a doktort járja. Ennye...!

A suba megint fodorba csapódik.

- Túlem ellöhet! Néköm nem köllött soha. Arra mifelénk bajosan élne mög.

- Ugyanugye? Akkorán egészségösek, tartsa mög az Isten!

- No nem ezirányba. Dehát a Rébék'né mián...

Anyó érdeklődve dörgöli a szájába fittyenő, hosszú orrát. A többiek is közelébb feszengnek, mert nem tudja a beteg ember soha, hol hall valami okosat.

Érzi a tanyai a személye fontos voltát. Kicsit mórlikálja magát, a pipával bajlódik. Idők multán veti oda:

- Ennyit se adok a tudományukra! Arra jó, hogy a szögényt húzza!

- Az, - véli anyó is. - Ej, be okosan mondja!

A subás összébbszorítja két szájszegletét, úgy, hogy égnek áll a pipa. Ezzel jelzi a nagy szót, ami jön:

- Rébék'nétül különben csak az Úristen gyógyít. Igaz, kegyös asszony, mán tán térdönállva születött is. De amit javál, az fog. Kivált a ráolvasás. Csak leteríti az embört egy négyrét gyoicslepedővel, azt': „Kilenc féle nyavalyám van... Nem kilenc, ha nyólc, nem nyólc ha hét, nem hét, ha hat...” Így szödi mind szűkebbre. Mindön nomerus egy köröszt. A padlatra is, az embörre is. No! Mire addig tartana, hogy: „Nem egy, ha egy se nincsen,” - módjával már érzik is a könnyülés. Csak éti-nyállal kell vonni a körösztöket!

- Hát most? - pedzi anyó, kicsit bátortalanul. Mert az ilyen politikus-eszű ember előtt jó, ha vigyáz az asszonyféle!

A subás megvetőleg mordul:

- Nem én, a Teca...!
- Óó, a lelköm! Aztán mijét fájlalja?
- Az sömmit. Esztendőös sincs, majd ha szüretkor.
- Kihült?
- Hamarabb még a kelevényre vetők. Rébék'né mán letött rúla.
- Hagynák inkább, ne kínlódnék - okoskodik anyó.

A subás elgondolkozva bólint rá:

- Mán a lössz. Avégbül is szántam be magam. Mert majd követöli a *gém* az írást... Az orvostul. Köll a cédula, hogy járt nála.
- Azt' járt?
- Az nem. Én voltam benn véle eccer.

Kicsit megszonytolodva hallgat el a tanyai. A lócán ülők megmozgolódnak. Anyóra került a bemenetel rendje. Helyében egy dagadt-nyakú menyecske próbálkozik a szóval:

- A „gém” is csak az urakat pártoli, - mondja hegyesen és rosszalólag. - Mintha bizony írás nélkül mán a föld se fogadná be a szögényt!

Ez nagyon tetszik. Minden fej a gugás felé fordul. A tanyai is rápislant egy laposat a szeme zugából. Az asszony állja.

- Hovávalósi?
- Csak erre ni. Domaszékre.
- Látszik! Arra, hogy ereszt a búza?
- Szalmájára jó, de a szöme szorul.
- Baj. Nálunk löhető. Inkább, hogy eldöglött a minap két malacom...

A padon ülők sopánkodnak. De tisztelet is vegyül a sajnálatba. Mert jól bírhatja magát, akinél párosával hullik!

Az ember meghümmög:

- 'szen maradt még ölég, nem azért mondom... A tehén is bornyas.

Végigmustrálja a várakozókat. Megfogyatkoztak azok időközben. Kiveri hát a pipája sanccát, maga is készülődni kezd. Hátrábbvonul az emeletre szolgáló lépcső alá, megoldja a subakötőt. No, nem hiába adott annyi tenger pénzt érte, látszata van annak súlyra is. Megáll gazdája nélkül a földön. Suba marad az ügyis, csak a gazda nem gazda nélküle. Igen pötyögösen fest így lekaszáldva. Kurta, keslett mellény, egyszál testiruhára húzva. Az ingen nem egy folt, ha tíz. Ha a kacsorru csizma nem volna, testvérbátyja se tudná kinek uralni. De *így* kell az, ha úrral akad dolga a kapitányságbeli embernek! Nehogy kitartsa az árát!

No, lekerül a csizma is, bele a kapca. Szüle kijön, a menyecske befelé tart. Már az ajtóból hallik, amint mondja:

- Gilva ez lelköm tekintetös úr...!

Azonmód nyikordul a kilincs, cifrasujtásos kórházi szolgálja nyitja.

- Föl a sebészetibe! - rendelkezik. Alig marad annyi ideje a szentmihálytelkinek, hogy hátramorduljon:

- Húsát a testiből, pénzt a zsebéből: ez a szögény nép sorsa...!

Azzal már bent is van. Itt lejjebb hágy a virtussal. Illemtudóan forgatja markában a zsíros, kerek kalapot:

- Adjisten...!

- Kendnek is. No, vetkezzék kend hamar!

Hogy nem hall mozgolódást, fölneéz a könyvből a doktor.

- Mi baj atyámfia?

A tanyai leszegi a fejét.

- Néköm sömmi.

- Hát! Az asszony?

- Mögköszönöm, elvan.

- Nyilván hát a gyerek!

A tanyai felrántja egyik vállát.

- Nem gyerök az, csak lány - mondja helyreigazítólag. - A Tecánk. Írás kéne róla tudja, a halotti gém miatt. Merthogy a javas nem ért a bötűhöz. Még ha értene se gílt. Mivel a gém is az urakkal tart...

A kis ember kinéz a pápaszeme fölött. Kicsit felhős a tekintete. Már megmozdul a szája, hogy odamond valamit, de aztán csak beleüt a levegőbe. Keményen rápirít a tanyaira:

- Láthatlanba adjak bizonyítványt a gyerekéről? Hozzák be tüstént, még talán lehetne rajta segíteni!

Csavar egyet a bajuszán a paraszt.

- Azt mán nem - mondja sötéten. - Az urak is tudják a maguk sorát, mög mink is. Hordás van odaki! Szekér-mi, köll odahaza, a dologba!

- Akkor innét vigyen fuvart! Tán csak megér annyit a gyereke?

A tanyaiból kiböffen a keserű epe.

- Ej, de könnyű vetni a szót a szögénynek! Váltson fuvart...! Pénzt kóstál az, tudja! A doktornak külön. Ha jól föl gondoljuk, a papnak is köll. Ugylöhet, a gém is fölszámít. Azt' se elül, se hátul sömmi. Végül még az anyaföld sem fogadja be a szögényt, ha pénzért írást nem váltanak róla. Mi?

A doktor meghökken a keserű beszédre. Úgylehet, igaza van az atyafinak. A keslett mellény, de legkivált a foltos ing nem valami nagy módról tanuskodik. Már ezen ne múljon egy eleven élet!

Az íróasztalra néz, ahol kis halom pénz hever. No, nem afféle pöffeszkedő nagyhasú bankók, csak az aprajából. De egy pár ilyen kis féreg élete mégis kifutna belőle. Kicsit tétovázik, majd odanyúl, kihúzza a halomból nehányat, tartja a kapitányságbeli ember felé:

- Itt van tíz. Négy az orvosnak...

A tanyai elmerevedik, félvállal, mint csónak orra, visszahátrál.

- Mit köll csinálni ezér? - kérdi gyanakodva.

- Semmit. - Így a tudományos férfi szelíden.

Ám most a másik vállával is elhátál a tanyai. Boncos szemöldöke mögül komoran villog a szeme.

- Eltögye az úr, aszondom! Nem vagyok én csavargó! Nem vetöttek még neköm garast az útra!

- Nono! Nem is úgy gondoltam, - pillog az orvos elröstelkedve. - Pedig hát eltehetné kend bátran! Mert ki segítene a szegényen, ha nem az, akinek van miből? Mindnyájan emberek vagyunk. Amért kend szegény, azért csak megvan az élethez a joga!

- Nono...? - Dünnyögi enyhülten a tanyai. - Hássze nem mondom... A jog igöncsak mögvolna. Azt' ha így gondolta, nem is haragszok én tudgya... Hát csak adja ide akkor, mán ha így esött ezzel a joggal...

- No lássa! Így van ez rendén - kap a doktor a szón. - Most pedig menjen kend szaporán, aztán ki az első orvossal, akit előtalál!

Felrántja egyik vállát megint a tanyai, mintha suba volna rajta. Az is lehet, hogy már magán érzi.

- Nem állok én össze akárkivel - mondja leereszkedőleg és forgatni kezdi két ujjal a gyűrött bankókat. Egyet a másra szépen kilevelez, négyet különfog a többbit a mándli-zsebbe. Aztán fölemeli a fejét:

- ... mert úgy gondoltam én azt, hogy ha mán éppen olyan-igön muszáj, csak gyöjjék ki hát a Tecánkhoz, mert az úrban mégis inkább bízok! De, minekokából magának is köll élni, azt' én *értöm a jogot*, hát ehol a négy bankó! A többbit kifogtam fuvarra, mert magam szekerén vólnánk idebenn tudja...

SZENTPÉTÖR VIZE.

Ha igaz az, hogy aki a tengert járja, megtanul imádkozni, akkor viszont abban sem kételkedhetünk, hogy káromkodni a tiszai hajós nép tud a legjobban. Ez a szakértelme pedig azért tökéletes, mert nem tegnap óta gyakorolja, hanem mióta víz van a Tiszában és azon hajó s a hajón emberek. Bizonyoság rá, hogy földön járta-keltében már Krisztus urunkat is megbotránkoztatta a tiszai hajósok csúf beszéde. Meg is haragudott rájuk! Ám Szentpéter, aki akkor veletartott (nemhiába volt annak idején maga is vízi-ember), láthatólag húzott a hajósokhoz s szelíd szókkal kérlelé az Urat.

- Jaj, - aztmondja, - ne vesd el azért őket szentségös színed elül Atyám, hanem fordítsad inkább orcádat az űk bajaik felé! Mert látod Teremtőm s parancsoló fölséges Kirájom, nehéz az űk sorsok nagyon! Míg ereszködnek folyás mentibe, addig csak no! Mert viszi a víz az edényt. De majd mikor azt' folyás ellenire köll haladniok, - hogy a gugorázást ne is említsem - az vontató ló nélkül mög nem esik. Azt pedig tudja a te bölcsességöd szentséges Atyám-kirájom, hogy a lú csupán magyarán ért, (ütne belé a súly)! Hát javallom neköd evégből Uram, hogy tégy könnyebbségöt a tiszai hajósok sorsán s mívelnéd kegyelömben, hogy a víz járata középütt mögosztassék. Egyik ága fölfelé folydogáljon, a másik lefelé. Így a hajózatból elmúlván a lovak, elmúlik az ő nyelvezetük is.

No, a Szelid Bárány hajtott Péter szavára - igen kedvellette egyébként is eme kedves öreg cselédjét - s ráhagyta, hogy: jó. Tenné meg a változást a pogány hajósoknak az ő szent nevében. Ne háborítsák ezentúl ocsmány beszédekkel a vizek békességét s éljenek Istenfélő, szelíd életet.

Pétör ez alkalmon kapva-kapott s megindította kétfelé a Tiszát, hogy a víz egyoldalon fölfelé, a másikon lefelé kezdett folydogálni s bárki folyás mentén nyugodtan igazodhatott.

Örültek ennek a hajósok, de nem így a Tisza! Igen zokon vette, hogy útjában megháborították és a kétfelé iparkodó víz a közepen, ahol egymást érte, versengésbe fogott. Zúgott, forgott, akkora „limányok”-at kavarva, hogy aki azokba beléhajózott úgy pörgölődött, mint az orsó.

Nosza lett ebből olyan szitkozódás hogy az már csakugyan borzasztó!

Hallván ezt a dolgot a Miurunkjézus, így szólt Pétörnek:

- Ládd e ládd szolgálám, mire möntél a pártoskodással! Tűzrevaló nyelvű népség ez a tiszai hajós mindönképpen. Fordítsd hát vissza azt a vizet fiam, ahogy volt, aztán ha káromkodnak, legalább dolgozzanak mög érte!

Amint monda, úgy is lett. Beszünt a lovak nélkül, gugorázás nélkül való gyöngyélet s folyt a víz tovább, mint addig. Csupán a forgókat hagyta meg a Jézus örök emlékeztetőnek s itt a hullámok egyrésze ma is fölfelé iparkodik, a másik lefelé. E veszedelmes örvényeket „Szentpétör vize” néven hívja a nép, bátor előkerekedik a „limány” hívás nélkül is az Isten akárhová tegye!

Rég letűntek azok a szép idők, mikor még a Miurunkjézus maga személyében ügyelte a tiszaparti szegénység baját! Az egészből csak a limány maradt meg és a hajósok káromkodása. De ez a kettő aztán igazán megmaradt. Öreg Vőneki-Fonyó Gyurka a legjobb megmondhatója.

Őkelme hajósok tanult és ha a limány is úgy akarta volna, ma talán kormányoskodnék valamelyik jóformájú hajón, melyek leginkább dicső királyainkról, bár néha kevésbé dicső emlékü miniszter urak után szoktak neveződni.

A limány azonban nem akarta ezt. Ám, elejéről véve, a baj ott kezdődött, hogy Gyurka kölyök-korában a vontató lovakkal járt s így a velük való társalgásba igen belejött. Sőt, a zengzetes szép szólamok vele együtt növekedvén és izmosodván, annak idején együtt kerültek a hajósi belső szolgálatra is. Együtt maradtak bizony azok, pedig Istenes-Kónya István volt a Gyurka kormányosa s azzal ki lehetett jönni nagyon, mert az olyan kegyes ember, hogy talán már térdenállva született is, minek folytán az maga körött semmiféle káromkodást nem tett, de másnál se szerette.

- Möglásd, - pallérozta olykor a sűrűbélű legényt - eccör még kifogod a száddal...!

Hiszen tértül volna Gyurka! Az ipar nagy volt benne és a gazdáját is szívelte, ez tagadhatatlan. Hanem a szándék csak fele a dolgoknak, másik felével viszont káromkodott tovább Vőneki-Fonyó Gyurka rendületlenül. Beszáll a csónakba, hogy akasztaná ki a hajót a vasmacskára, folyás ellen, mint ez gugorázásnál szokás: hát elkerekíti. Megkapja a kötél síkos végét, arra is tud egy szentenciát. Emeli a vasmacskát, hogy dobná...

No, itt már valóban mondania kell valamit, mert a vizes kötél úgy feláztatta a csónak fenekét, hogy most megcsúszik a lába s az ilyesmit senki se szereti. Ám Gyurka jelen szólásszabadságában olyan cakkosat talál kanyarítani hirtelen, hogy Istenes Kónya István dupla keresztet vet ijedtében, ülven a csónak farában a kormányosi lapát mellett. Pedig a dolog legrosszabb időben történik, holott a kötél épp egy nagy limányig szolgál s e pillanatban elkapja Szentpétör vize a ladikot, egyet fordít rajta. A kötél úgy képen érdekli a neszező legényt, hogy darabban marad a cirkalom vége. Belevágódik Gyurka a vízbe és kezd aztán utazni borzasztó sietséggel lefelé.

Látván így Istenes Kónya ezt az esetet, hogy a fiút viszi immár a Tisza réme, a „Holtember”, odaadja nyomban a kormányt Kiskerekes József evezős legénynek s azzal be a vízbe! Megteheti bízvást, mivel ő istenes életű, akin nem fog a gonoszok hatalma és így el is éri a Gyurkát s annak lábait a vasmacskából tüstént kiigazítja. De azért elgyalázódott a legény csúnyán. Talpára állítani semmiképp se lehet azt. Porondot étetett vele a Holtember, vizet ivott hozzá, még pedig fölösen. A szeme hólyagos, szája meg kék, mint a szilva. Merő ijedelem ránézni.

Bár a hajósféle nép nem igen nézelődik ilyenkor, inkább azt mondja Istenes Kónya, a vizet testelven kifelé a legényből a hajócsárda előtt:

- Lógasd fiam Miska!

És szép dolog nagyon, hogy minden legény, még ezek a kis-inasok is, mintha Mihály névre hallgatna valahány. Állítják tótágast a kenyeres pajtásukat s rázzák, püfölik, ki hol éri. Előkerül a pálinkás butykos, míg végül a veszett sikárlás közepett egyszer csak kinyitja Gyurka a szemét s így szól bágyadt szelídséggel:

- Hogy az a mennybéli Szentháromság...!

De ennél tovább nem is juthat, mert Istenes Kónya felemeli most az öregujja bütykét s odabök neki szemrehányólag:

- Nem öttél elég homokot, te pogány?

- Rágná ki az a... - indítványoz a legény, ám István közbevág súllyal:

- Hát én csak annyit mondok neköd Vőneki-Fonyó Gyurka, hogy egy Istenöm: én mégeccer ki nem húzlak fiam! Pedig pokolra kerülsz hovahamar, möglásd!

- Bezony, - véli Süveg Mihály öreg-legény is némi szelíd cifrázatok közt, - ha ugyan minket is el nem veszejtől itten addig!

*

Mit értett meg, mit se Vőneki-Fonyó Gyurka az oktatásokból, nem tudható. Ellenben bizonyos, hogy meggondolkozván, másnap reggel a basba irányodott s leakasztva a szegről az ujjast, kendőbe kötve a kötnivalókat és ládába, ami abba dukál, lekövetkezett a hajóról egész. Azóta „picével” keresi a mindennapiját, mint közrendű halász.

Ebben azonban semmi csudálnivaló nincsen, mert a vízi-embernek a káromkodás az ő igazi mestersége, amin maga Szentpétör apánk se tudott segíteni.

ÉNOK A SZÜRKÉVEL.

Gyöngyösi Kánya Pétör nem volt lótartó ember. De sehol sincs megírva, hogy valaki azzá ne lehessen, ami eddig nem volt. Evégből Gyöngyösi Kánya Pétört se akadályozza abban senki, hogy azt a kis szegénységet, mely a pénznek a határokon át meg visszaváltogatásából származott, oda ne tegye, amibe akarja. Mert a pénz csak akkor állandó, ha már nyerít vagy béget valamiben, míg a maga formájában könnyen megeshetik, hogy ami százszor sikerült a határfináncsal, az majd százegyszerre elbukik.

Hanem ez mind csak beszéd. A dolog veleje ott van, hogy Gyöngyösi Kánya Pétör bemegy a szegedi vásárba és jópárszor megjárván a piacot széltebe, hosszába, valóságosan megvette Gavallér Énok két lovát. Ezt ugyan megcselekedhette volna közelebbben is, lévén tanyászomszéd a kettő. Ellenben annak már az a rendje, hogy vásárban kell a lovat venni.

- Hát gyék' kend akkor - indítványozza Pétör, ami Énoknál se talál ellenvetésre. Pedig nem éppen tiszta dolog az eset, mert Énoknak a vásáron van még egy csikója is. Borzasztó szép csikó pedig! Olyan, hogy megáll azon a szem. Abban nincs kivetnivaló semmi. Almásszürke, hosszú fekete sörénnyel, míg a homlokán lámpáscsillag van hófehéren. Hát ilyen tetszetős állat a csikó! Hogy azt most mégis a suttyólegény fiára bízza Énok, ezen meg kell ütödni. Annyival is inkább, mert nagyon kerülgeti a jószágot a Kis-Dudás Ferenc, aki megint olyan nevezetes lócsiszár a szegedi vidéken, hogy kalapot lehetne emelni az esze előtt, ha történetesen cigány eredetű nem volna. Tiszta kész tanulság mindenkinek, ha két ilyen híres szakmabeli szembesül egymással! Dudás Ferkón látszik is a mérkődzési kedv erősen. Azért Énok mégis elmegy áldomást inni, a helyett, hogy összemérné az eszét a jeles emberrel! Hát menjen, ha kedve tartja!

- Grófnak való lú az, nem Kis-Dudásnak! De hát hadd tanuljon a gyerekek! - Így magyarázza Énok a különös tüneményt Pétörnek mosolyogva. Pétör ugyan nem érti a szót, de ő azt nem bánja, ha tanul valakinek a fia. Mert nem olyan ember ő, hogy bánná.

No, egy féllitert hamar beszéd a kettő. A másik félnél mégis csak odabök az asztalra Énok, hogy azt mondja:

- Körülnézők kicsit...

- Jó lösz - bíztatja amaz. - Ez a bor amúgy se szalad el.

A bor, az nem. Ellenben Énok aligha meg nem lépett, mert délharangszó se veti vissza. Eltűnt, az, el. Tökéletesen.

Mit lehet ilyen esetben tenni? Az ember vár még néhány pipaszívatot, elnótázgat csöndben a klavirosgép muzsikája mellett, aztán befizet a cimboráért is, utóbb pedig gyerünk szépen haza! Mennek itt már a népek javarészt, mert alkonyul erősen. Hangos az utca a szekérezőrgéstől. Jó, hogy egymásba nem hajtanak ezek! Majd csak ott, a sugárút végén tisztul kicsit a világ, ott ágazván széjjel a különféle járatú emberek. Aki azontúl is egyenesen tart, az mind környékbeli.

Minthogy: nini...! Nem épp a Gavallér Énok szekere a szélnünső?

- Az a! - szól Kánya Pétör örvendezve és mellé faral járószerszámjával a vén garabonciásnak.

- Hé! - kiáltja, mivel erősen füttyöl a szomszéd.

Énok az ülésben megfordul tüstént.

- Nó! - így adja derűsen.

Azontúl egymás mellett kocognak, közakarattal.

A fordulónál valami szeget üt a Pétör fejébe.

- Hát a gyerök? - véli. - Hun a fia szomszéd?

Énok titokzatosan suttyant a szemével.

- Odamaradt tanulni!

No, ha így van, jól van. Minek okából egy darabig megint szívhatók a pipák csöndben. Énok a sanccal bajlódik. Pétör ezalatt a lovak járatát tapasztalja. De akinek természetében van a kíváncsiság, az nem maradhat meg kérdés nélkül. Tehát kis idő múltán Pétör ismét megböki Gavallér szomszédot az ostor nyelével.

- Nini - mondja - látom, eladta a csikáját, azt' mégis két lúval gyün kend haza?

Énok kisörcent a csutora mellől:

- Került másik.

- Azám...!

Pétör szemreveszi a nyergest, nagy gyönyörúségek közepett. Meg kell adni, csuda egy jószág! Almásszürke csikó, látható frissen lemosva, csutakolva, fehér sörénnyel, nyírott farokkal. A járása táncos, mintha bált érezne. Csillag ugyan nincs a homlokán, de Pétörnek azért mégis leesik az álla a nagy bámulatban.

- Az egész vásáron se vólt ilyen csikó! Azt' kend hogy keritötte akkor mégis?

- Csak akadt...

No, miután nyilvánvaló, hogy a Pétör tudás iránti szomjúságát ez a kurta beszéd aligha fogja elverni, tehát letesz Énok a pipaszutyokkal való hadakozásról. Becsavargatja a szárát a markába, megütögeti a löcs oldalához s így mondja igaz meggyőződéssel:

- Esze van a cigánynak, tudgya! Ezért köll oztán tanulmányozni, embörnek, gyeröknek egyaránt. Minek okábul a Pista ottmaradt a torony alatt...

- A hüvösön?

- Hát!

- Vereködött? - kérdi Pétör megütődve.

De Gavallér csak legyint:

- ... az úgy történt, tudja, hogy Kis-Dudás mégis csak mögvötte a csikót. No, a gyerök becsavargati az árát a bukszába, mert a bugyiláris, az nálam vólt. A pénzt a bukszába, bukszát a gelebibe, ezzel ballagnának az áldomásra. Hász' tudja kend a sorát?

- Nini - szörnyed el Pétör - még én se tudnám?

Énok megnyugodva szövi tovább a magyarázatot:

- No hogy körülnéztem, a csikót a nagyállásba kötötték. A gyerök indult Kis-Dudás Ferkóval a Lacikonyhára. Eccörre nagyot rikkant a fiú. „Ni - aszondja - egy teli bugyuláris!” Merthogy az feküdt előttük a földön, tudja.

- Ennye! - Éledez Pétör, mialatt a másik emelint egyet a szemöldökén.

- Arra vetött Pista, hogy valami rácfajta kupecé löhetött. Ferkó mög erősködött, hogy neki jár a fele. Hát csak eltörszi a gyerök a gelebibe, ama mellé párnak. Volnának ennyibe, mikor rajtuk jön két feketeképű csizmás ember hogy - „Tolvaj, tolvaj” - aztmondja - „elloptad a bugyilárisomat!” - Lefogják a fiut, kajtatják, elszödték tőle a bukszát a csikó árával.

- A ragya...! - botránkozik szomszéd szemlátomást. Ellenkezőleg Énok igen vidáman folytatja tovább:

- Hásszen, nem mondom... Van a gyeröknek is esze! Mindjárt belékukkant az ottmaradt bugyilárisba. Láttá, hogy csak újságpapiros van benne. Így oztán ü eredt a csizmások után.

- Azt' rájuk akadt legalább?

- No, az egyikre! Csak nem volt nála a buksza. De azt jól mögszabta! Mire töthelyéhez értem, mán vitte is befelé a konstábler üket. Hát így tanul a gyerök, lássa!

- Baj, - köp ki a szekér tetejéről Gyöngyösi Kánya Pétör. - Annál inkább baj, mert tiszta szín igazság, hogy Kis-Dudás Ferke játszott itt ki kenddel.

Idősebb Gavallér nem lepődik meg a szón, sőt igen nyugodtan származtatja vissza:

- Ritkásan - azt mondja. - Mert tudtam én, hogy mért möntem el onnan kenddel áldomást inni...!

Sehogy se érti a dolgot Kánya Pétör, azonban nem is muszáj érteni mindent. Elég, ha Énok érti s itt most majd megint elő lehet venni a pipát.

- Adjék kend gyujtót, mert az enyém kifogyott. - Így Énok fele szájjal a szomszédja felé.

Ez is megtörténik. De ahogy lobbót vetne a masina, Gyöngyösi Kánya Pétör csak elfelejt rágyujtani vele a maga pipájára. Azt mondja az út túlsó oldala felé bölkve, igen nagy csudálattal:

- Nini, ki gyün ott...?

Mivel csakugyan Kis-Dudás Ferke jön ott egy kordé tetején ülve.

Énok elmosolyodik ezen a jelenségen:

- Mán vártam - így adja flegmán.

No, ha várta, nem esett hiába. Ott terem a csizár rövidesen. Megállítja a haladozókat.

- Adjisten - köszön illőkép.

- Mindön jókat - bólint vissza Énok, igen derülten. - Hát hogysmind errefelé?

- Csak no... Kerestem valamit.

- Sütétformán az idő keresésre - szólal Énok vidáman, mely hangra Ferkó fölkapja a fejét. Felkapja és oda is fordítja, egyenest Gavallér uram lovai felé. Hosszacskán jártatja rajtuk a szemét. Aztán odaüt az állával Énoknak:

- Löhető csikó ez az almásszürke...!

- Azám - biccent Gavallér a dicséretre.

Mire Ferkó vissza:

- Ha nem volna fehér a sörénye, mög kurta a farka, szakasztott mása lönne annak, amit el-kötöttek tőlem...!

- Ne mondja! - Hátrál el a szón Énok és meghümmög hozzá: - Löhet, löhet...! Egyhasiak tudja.

Összenéz a kettő, a sötétben át is villódzik a tekintetük.

Péter megköhécsel a szekér tetején és az ábrázatán egyszerre nagy értelem terül el. Odalent Kis-Dudás bólint:

- Igen hasonlítanak...!

- Akár a buksza a bugyilárisra!

Kölcsönös szép elismerés van eme szavakban; valamint hogy a parola, amit búcsúzóba váltanak, szintén tetszetős. Mert jól szól a két tenyér és a szükséges rázások sem maradnak le róla.

Így tűnik el a sötétben Kis-Dudás Ferenc megint.

Énok megcsípi ostorával a rudast, aminek eredményeképp örvendetes haladás mutatkozik. A lovacsákák vígan cökletnek hazafelé az ismerős úton, éppen hogy a szürke táncol legyesen, csapkodva kurta farkával, mint aki szokatlan állapotban leledzik.

Pétör elérte a csikó baját, bozontos bajusza felszalad az arca közepére, úgy mondja Énoknak mosolyogva:

- Hásze jó, jó...! De mán mégse igasság tudja, hogy maguk jádzzák mög egymást, azt' a szögény szürke fizesse be az ánrét...!

- Inkább ő, mint én - így Énok meggyőződéssel, szíva egyet a csutorán s a füstbárányokat fölfelé eregeti most az Isten mezejére legelészni.

Olyan az ég, mintha merő aranyszögekkel verték volna ki. A végnélkül való csöndben zajtalanul suhan el a szél. A puszták roppant mozdulatlansága betakarózik a firmamentom hímes palástjába, melyen két pajkos, apró csillag játszik kergetősdit.

BAJOK A POKRÓCCAL.

Különféle igazságok léteznek. Más járja kint a tanyákon, megint más érvényes a városiakra. Kinek-kinek célszerűség szerint. Bár hogyha a kövi embereket vesszük, ez a célszerűség nem mindég bizonyos, míg ellenben napnál szembetűnőbb, hogy kint a tanyán Börcsök István kapitány úgy kiadja a jogot, hogy az kész öröm. A kisujjában több a tudomány, mint az egész Tripartitumban. Lám, Ökrös Savanya Ferkó esetét is, hogy elkészülte! Pedig az nem volt gyermekjáték.

No, annak ott kezdődött az eleje, hogy Ferkó felrakott két hordó idei karcost a szekérre, eladás szempontjából. Azonban a homokon éppen elég egy hujára a Dübögő-csárdáig, itt tehát meg kell stációzni kissé, Ökrös Savanya Ferkó - megitatván előbb a lovakat - maga is hasonló szándékra gerjedt. Ám a Dübögő bora rossz volt, a jég verné el a gyökerét venyigénkint! Vinkó, löre, mind túlságosan megtisztelő név lett volna számára, de hát Ferkó nem is akarta megtisztelni és így azonmód kisörcintette a padlóra.

- Ez se napos ódalon termött, - véleményezte. - Adjon kend valami okosabbat!

- Ölég okos ez kendnek! - így viszont a korcsmáros, bizonyosnevezetű Makra János hetykén.

- Kakuszi Miska oskolájában járt ez, tudgya!

- Oda-é?

- Oda.

- Hát köröszvény oskola, - bólintott rá Ferkó súllyal. - Mer' nem vizet, de a Jézus-Krisztus ecetjét se felejtették ki ebből. Tisztölöm a gazdáját!

- Állok elejbe - vágja ki most a mellét Kakuszi Mihály, mint érdekelt fél, daccal.

Tudvalevő, hogy régi villongások lakoznak a két szőlőgazdában, még az amerikai vesszők idejéből, mikoris a kintjárt vándortanító tudományát különféleképp értelmezték az emberek. Két kemény pártra szakadtak biz azok, eldöntetlen kérdés maradván köztük, hogy: vessző vagy nem vessző? Megtörtént, hogy a felelet karóra is vastagodott alkalomadtán. De erről ne beszéljünk. Mert ezúttal a cselekedetek ideje járja. Ime, Ferkó is megkopog az öregujja bütykével az asztal sarkán és leguberálván a félliter árát, cihelődik. Csak a söntés-ajtóból szól vissza a korcsmárosnak, félvállon át:

- Ha mög jó italt akar, hát gyékkend ki a lopóval!

Miből kifolyólag meg is kellett azt kóstolni csakugyan. No, megkóstolták, közakarattal. Igen nyelte Kakuszi Miska is, úgy járt le-föl az Ádámcsutkája, mint a húzóskút dugója, azért az első szívat után mégis aztmondja:

- Célszerű volna így átajjányba véve, de valamelyes idegön íz van benne.

- A jóság az idegön kendnek, a maguk bora után. - Így Ferkó és a véleményét egy újabb lopóval meg is pecsételi. Addig-addig, hogy végül a karcos elgyalázta a gyalázókat csúful.

Még ha a gyalázókat...! Hagyján! Több, hogy gazdája is belekerült a borközi állapotba, egészen. Ez pedig öreg hiba. Mert akiben növekedik a szesz, abban fogy az értelem s ilyenformán történt, hogy reggelre kelve hasztalan kereste Ökrös Savanya Ferenc a pokrócot a szekéren. Azt látta, hogy nem lát semmit. Eltűnt az új pokróc! El, a ragya verje ki, azzal együtt, aki kezet tett rá s aki jelen esetben senki más se lehet, mint Kakuszi Mihály. Nem szükségeltetik nagy okosság a kitalálására, holott aggyonisten nélkül oldotta meg a kerékkötőt, mint lepipált szakmabéli ellenfél.

No, így tromfolt vissza!

- Hmm, hmm...

Megvakarózik Ferkó a tények nyilvánvaló állására és tanácsot tart, jobb híjján saját magával. Igaz, hogy a kutató elmének nem igen szolgál javára a karcos, de ha nincs más, akivel meg lehetne tanakodni az ügyet, akkor mégis abból kell előkerülni az okosságoknak. Hát csak megindul Ökrös Savanya Ferenc, egyenest a kapitány elé.

- Baj van, - jelenti.

- Hallom, - bólint amaz, mire Savanya Ferenc figyelmeztetőleg fölemeli az öreg ujját:

- Gazt vetött a pokrócomra Kakuszi Mihály az éjjel...! Bátor úgylöhet, hogy röggel.

A kapitány némi kétkedéssel esik a szón:

- Kakuszi?

- Az. Ha mondom, elhiheti. Hát most tögyön amit akar. Nem mék vele máshon.

Szép ez Ferkótól nagyon, ez a bizodalom. Van is foganata. Mert lám, elindul az igazság tanyai módra. Lehet azt most már a maga útjára eresztteni nyugodtan. Bekocoghat felőle Ferenc is a városba. Vásárt érzett a karcos, hát hadd menjen! Menésbe, jövésbe annyi az egész különbség, hogy időközben elszáll a fejből a pára és más színben kezdenek világítani a dolgok.

Elég sajnálatosan pedig!

Mert jól véve, Ferkó szempontjából se éppen becsület, ahogy most áll a pokróc ügye! No, nem magára a pokrócra nézvést, hanem mivel virtusként is fogható fel Kakuszi Mihály részéről az eset. Jobb lett volna bizony hallgatni vele. Ha az a ménkö karcos is úgy akarta volna! Ám ez nem akarta. Az elütőképen úgy akarta, hogy jelentődjön a pokróc. Nono... A pokróc csak: pokróc. Az ember ellenben mégis ember s illik, hogy bor-italnak, pokrócnak ura legyen. És mivelhogy ezen meggyőződés hazautban egyre keményebbre érik Ferkó elméjében, tehát nem csoda, ha némi célszerű kerülőutak során végül megint a kapitány úr elé állít. Bent a suba félvállra ereszkedik, eltakarván egy új pokrócot, mely alatta foglal helyet. Némely köhentések arra szolgálnak, hogy Ferkó bemondhassa:

- Möggyüttem...

A kapitány úr felvillan az írásból, vidáman nyújtja a parolát, úgy újságolja:

- Hát előkerült a pokróc, Ferkó!

- Elő-é?

- Elő.

Ökrös Savanya Ferenc megsétáltatja mind az öt körmét az üstökén, úgy tudakolja egész elhűlve:

- Honnét tudja az úr? Hászén én nem mondtam mög magának?

Itt most a kapitányon a csudálat sora.

- Kend is tudja?

Ferkó csak kisörcent a bal vállán át:

- Enyém tán a pokróc, vagy mi a sijj?

- Jójó! De mikor épp most hozta a legény!

Ferenc meghátrál erre a magyarázatra.

- Ne mondja! - Hökken vissza álltában s a jobbkeze kisujját belealkalmazza a suba válladójába, mely művet nyilván a fölösleges indulatok levezetésére szolgál. Ilyenformán könnyebb most majd fölvetni a kérdést, hogy aztmondja Ferkó, oldalt ütve az állával, amarra kifelé:

- Kakuszi Mihály az a bizonyos...?

- Nem. Tombác János talált rá, az útban.

Nagyot ránt a subán Ökrös Savanya Ferenc a feleletre és egész hosszában kiegyenesedik. Roppant komolysággal véli:

- Baj. Borzasztó nagy baj, ha Tombác János az illető, tudgya...!

Elfordul némi zavarral, a hóna alatt kotorászván, utóbb csöndesre fogott hangon függeszti hozzá:

- ... mivelhogy nézze csak! Jártomba-keltömbe Kakuszi Mihálytul került elő a takaró... Bátor ű még nem tud róla...

Ezzel leteszi a pokrócot a másik mellé az asztalra.

Nem valami világos az ügy így polgárilag, ám a kapitány se azért kapitány, hogy sokat magyaráztasson magának. Elég, ha Ökrös Savanya felé bólint rosszalólag:

- Ejnye Ferkó, hejnye...!

Ferenc két ujjával megdörögli az orra hegyét, mialatt a panaszos szók esnek, majd visszabólint keserű szemrehányással:

- Láss! Ez mind abból van, mer mér ellensége Kakuszi Miska az amerikai vesszőnek! Mög hogy mért árul a szerviány csupa egyforma pokrócot. Mert ha Kakuszi bele volna békülve az amerikai vesszőbe, mögéntelen a rác különféle mintákat rakna a pokrócba, akkor én most böcsületös embör volnék...

- Már alighanem, - mondja a kapitány úr s az arcáról leolvasható, hogy ő erről nem tehet éppen semmit. Ám Ferkót előnti a harag eme vélekedésre. Csípőre vágja egyik kezét, úgy magyarázza a másikkal:

- Őszi fene...! Maguk keverték össze az egészet! Hát Tombác Jánostul köll előkeríteni a takarót? Mikor annak nem vólt a dologba semmi köze? Hát most ki lösz itt a töttes? Mi? Tombác János vagy én?

Mivelhogy nem jön a kérdésre válasz, ráteszi Ferenc a tenyerét a posztós asztalra s nagy haraggal megfelel magának:

- A pusztázó-legény! Az itt a hibás!

Megbólogat a kapitány némi tünődéssel és belepillant Ferkó elborult, barna szemébe.

Csakugyan, csakugyan, olyan igen nagy keserűség föllegzik azokban, hogy nem hagyható ennyibe a dolog. Miért is rá kell ütni az asztalon lévő harangra, hogy a pusztázó is bevonassék. Kapitány uram odainti a legényt magához és egész törvénybeli szigorral adja, rámutatva az egyik pokrócra:

- Ezt pediglen Kakuszi Mihály *veszítette* el! Vigye kend vissza neki!

- Úgy, úgy, - véli Ferkó föllélegződvé - csak vigye no!

Majd hamiskásan hunyorítva, hozzáteszi még útbaigazításul:

- De leginkábbis nem sajnálnék egy malacot kendtől, ha úgy adódnék, hogy a koma nem vólna jelönleg akkor...

Felderült képpel bólint rá a pusztázó legény a szóra:

- Értöm.

- Leválasztott malacot! - Így Ferkó súllyal s lecsapja a rézkupakot a pipa szájára, mely ime kellemetes füstbárányokat kezd most bodorgatni.

Odakívül megruccan legyesen a két ló, az üres hordók vidám kocódásba fognak és külső, belső dolgokra egyaránt csudálatosan szép békesség helyezkedik.

MÁTYÁS RÉSZESEDNI AKAR.

A csontot kétféle ember kedveli. A zsidó, meg az úr. Bár az úr se mind. Csak ezek a múzeumbeliek. A zsidó csizmafényesítőt csinál a csontból, a múzeumbeliek pedig kirakogatják nagyfene üvegalmáriumokba, aztán nézdegélik. Ebből az következne, hogy a zsidónak van esze. Mert a subick közkeletű a csizmák szempontjából, viszont a múzeum az nem. Ott legfeljebb koptatni lehet eme derék holmikat, egyéb polgári haszna a dolognak nem adódik.

Azaz: nono...! Minden attól függ, hogy kellő körültekintéssel éljen az ember. Mind például Mátyás. (Ez a Kis-Gerencsér Mátyás, innen Domaszékről.) Őkelme a tavaszon, járta-keltében fölvetett az ekével valami kézbevaló szerszámot, ami olyanféle, mint a fokos. De mégse fokos, mivel nagyobb. Azonban ha mégis fokos volna, akkor jó öreg lehet, mert a hozzávaló koponyák már rég kimentek a divatból. Manapság a kisebb kótoztató szerszámok is egész jól megteszik.

Mátyás eleintén Rózsasándorra gyanakodott, ám az öregapja, aki valaha juhászos ember volt (annak se akármilyen, holott őt esztendőnt ült a boldogult emlékü Ráday gróf kosztján) azt mondta, hogy nem oda való a fokos.

Hát akkor annál is ócskább!

Mátyás némi fejcsóválások közepett elteszi a szerszámot a sublótba, majd mikorra letakarodik az élet a földesckéről, újfent előszedi. Szépen hízik a malac, s minthogy tavaly egész kisült a tengeri a nagy szárazságban, éppen jó lesz a szerszám a kukuricára. E célból csupán be kell fogni a lovat s bekocogni Szegedre a tiszaparti nagy kőházba, ahol tudvalévőleg az efféle ócskaságoknak, törött cserepeknek, rozsdás miegymásoknak keletük nagyon.

Be is köszön Mátyás, ajánlja az ütőt:

- Nézze mán mög, nem az Áttíla király kincséből való ez itten?

Odakint ugyanis minden sárgaszínű dolog erre gyanus.

- A tekintetes úr - aki alighanem a Móra úr lehet, mert hólepte a haja s a fiatalos arcából igen-igen fekete szemek tündökölnék elő, kezébe fogja a kótoztatót s így szól:

- Nem arany ez atyámfia, csak réz.

- Nono. Attul még löhetött Áttílaé. Vereködött az, nemcsak vasárnap. Hátha éppen ez volt a hétköznaplója neki? Nézze mög jobban, ne sajnálja a fáradságot!

- Akárméddig nézem se látok egyebet, mint hogy *avar* ez!

Mátyás meghökken a fölvilágosításra:

- Mán hogy volna ugyan! A tavaszon leltem én ezt, nem az őszön!

- Azért mégis avar.

- De mikor két ákácon kívül a környékbe sincs fa! Az is a tanyaudvaron...!

Mátyás az öregujjával bökdösve teszi hozzá:

- Hát hogy akar maga azon a földön avart?

A tekintetes úr összevonja kicsit a sűrű fekete szemöldökeit s kiteszi kezéből az ütőt:

- Nem a föld az avar, hanem a szerszám, - véli.

S érezni lehet ebből, hogy itt fölösleges minden további beszéd.

A szentencia ez esetben úgy hangzik, hogy Kis-Gerencsér Mátyás Domaszékről avar csákányt talált. Így ebbe legjobb lesz sürgősen belenyugodni, míg meg nem gondolja a tekintetes úr ezt is, aztán mehet Mátyás a fejlékelő szerszámmal amerre lát. Itt nincs föllebbezés.

Ki is tudna ugyan felelni arra, hogy miért csak avar (mindjárt első szempillantásra) némely emberek találománya és viszont mért jázig, hún, bolgár avagy török másoké! Mivel volt külön egy hava-formán Túrú János törött kengyelvasa, mint ez a jóképű kótoztató?

Egyformán nem voltunk jelen se itt, se ott, tehát semmit se tudhatunk.

Enged is Mátyás némi hümmögések után. Okosabbnak véli megegyezni a tekintetes úrral, mert ládd-e, a tudomány azt kívánja, hogy további ásatások történjenek Domaszéken. Ahhoz meg fuvar kell. Mátyás vállalja.

Így lesz kukorica a kótoztatóból!

Az úr aztán elkezdi piszkálni a határban. Húzgálják elő az éves csontokat. Igen komoly képet vágunk hozzá, Mátyás pedig kuncog hason fektében a szekér tetején, talppal az égnek.

Hogyne kuncogna! Mikor ni, milyen tökéletlen az úrféle! A helyett, hogy otthon komótizálna, szivarozgatván békességesen, ime szekéren zötykölődik, éjjel subán hál, a kék éggel takarózik, tücskök zenéjére szundít, és birkapaprikást falatozik hozzá, hogy csak kikaparhassa, amit más bekapart!

Előkerülnek így mindenféle szúvas jázigok és korhadtt magyarok, holott az élők se valami sok örömmre mozgolódnak ezen az árnyékvilágon. Kivéve Mátyást, aki igen vígan fuvarozgatja ki s be a tekintetes urat és Viktorra se sokat ad, pedig az asszony váltig hajtogatja:

- Nem jó a holtak békéjét zargatni! Baj lössz ebből!

- Vagy zsírozó!

Mátyás a bajsát sodorgatja.

Mert megint tengerivel tért meg a fuvarból. Jó lófogúval. Ha így tart végig, Mátyás malacához foghatót nem egyhamar öltek Domaszéken!

Írva van azonban, hogy semmi se tartson örökké. És amint a borúra derű, azonképpen a derűre ború következzen. Egy szerda délután csak elfeketül a hímes égboltozat a napbanéző arcú tarlóvirágok fölött s kerekedik olyan ítéletidő, hogy no! Hullnak a mennyei parittyakövek (késő őszön) és elhányja a szerszámját, iszkol ki merre lát. A tekintetes úr közanyánk kebelébe - a kivájt sírpadmalyba - az emberiség meg a talicskák alá.

Hogy a föld ilyen csúfosan felázott, abba kell hagyni az ásást. S ez a várakozás arra való, hogy a tekintetes úr megérdeklődhessen más helyeket is. Hiszen Mezőhegyesen, Kunágotán és Csanád környékén is találhatók törött fazekak, meg lyukas koponyák! Mely okból oda el kell menni, a domaszékiek pedig várjanak.

Egy napig, két napig...! Hagyján! De kutya fékom, csak nem enged az idő! Ellenkezőleg úgy megered a hó is, hogy ezúttal már valóságosan nincs mit csinálni tovább.

Visszajön a tekintetes úr s kifizetvén a salláriumokat, szélnek eresztí az embereket, ő maga meg ugyan iparkodik föl a szekérre a nekibolondult havazás elől.

Hát ez baj. Mátyás kelleetlenül rángatja le a lovak pokrócát. Indít. (Ördög bujjon ebbe a cudar időbe, amelyik így elrontja a szegénység dolgát!)

A kocsi haladozik, a hó havazkodik, mintha nem is neki szólnának a különféle jókívánatok. A sűrű pelyhek rátelepednek Mátyás vállára, fejére, bár, a tekintetes urat se kímélik. Most a süvege is olyan, mint a haja s a bajusza mint a süvege, mert azzal már meg a zúzmara okos-

kodott. Alig ismerszik meg a nagy fehérségben. Az indzsellér is - aki szembe iparkodik rájuk, ha a kocsiszeg jónak nem látta volna kihullani az útból - egész megütközik.

- Feri bátyám! Te vagy?

- Olyanformán, - felel a kérdező s itt meg kell állni egy csöppet. Részint a kocsiszeg szempontjából, részint pedig csakugyan olyan ez az idő, hogy szótlán nem hagyható.

Azt mondja a mérnök a havon toporogva:

- Végül is igaza lesz annak az ángliusnak bátyám!

A tekintetes úr két kézzel tapogatja magáról a havat.

- Nono?

- De már bátyám, ki hallott ilyenkor farkasordító hideget? Tisztára benne vagyunk a jégkorszakban. Befagyunk, ha így tart. Jön a világ vége!

A tekintetes úr eddigre lepucolkodván, kezét nyújt. Csöndesen mosolyog a bajusza alatt.

- Alighanem hallod! Olyanféle jeleket látok magam is!

- Ugyan...!

- Azám. Nem elég, hogy a Kultúrpalotát kiagyusztaltatja a nemes város, még új írógépet is adott tetejébe!

- Kolosszális! No, csakugyan, hogy vesztünket érezzük.

A tekintetes úr bólogat hozzá.

- Hát Isten áldjon öcsém, igyekszem is hazafelé. Lekocogtatnék egy-két levelet búcsúzóba, ha ugyan futja a hátralévő időmből!

Az urak elkezelnek. Mátyás közibevág a két lónak. Azonban jószerecse, hogy ép bőrrel kanyarodnak a tiszaparti kőház elé, mert Kis-Gerencsér Mátyás bizony egész elfelejt a kátyukra ügyelni, olyanigen eltompult a hallottakon. Minek okából nem is fordul be Paplógó komához tengeriért, hanem e helyett egy kishordó karcos kerül a szekér farába. Így baktat hazafelé. Harcsabajusza szomorúan lekonyul a havak súlya alatt, feje pedig belemerül a süvegbe nyakig. Otthon a vénembert tudakolja.

Ott van az, ott, a búbos padkáján, mint ilyen elévült öregekhez illik. Nézi a semmit, hallgatja a semmit, azokat a titokzatos látni- és hallgatnivalókat, amikből a kintvalósiak olyan csudálatos bölcsességekre tudnak rájönni.

Mátyás behajítja maga mögött az ajtót - ha netalán avatlan fülek hegyeződnének a közelben - s aztán odafordul öreg Gerencsér Józsephez.

- Pász, - mondja komoran. - kend se soká nevez fiának engöm!

- Nono.

A vénség csak pislog a beszikkadt szemével, gyér, fehér pillái mögül s néz maga elé, mint akinek már semmi sem sürgős.

Mátyás magyaráz.

- Leölöm a malacot még a mai napon...!

Akármilyen nagy a nyugalom apó szívében, erre a hírről föl kell neszelnie. Miértis öreg József kiemeli a pipát az agyara mellől és nekiszánakozik a szónak.

- Affenét...?

- Pedig, hogy le. Tengőrit se hoztam már neki. Mondok: minek?

- Ugye!

Idősb Gerencsér visszakormányozza a pipacsutorát s vár. Nyilvánvaló, hogy keresztbeáll a fiúban valami! Majd előadja.

Mátyás ilyen módon magára hagyatván, közel csoszog s leülve a kecskelábú asztalra, így szól:

- ... mert édes-kedves öreg apám, gyün a világ vége.

- Appenész...?

- Az. Vessön kend köröszöt, oztán béküljön bele. Leginkábbis tartsa kend a száját az asszony nép előtt, hogy el ne sózzák a hurkát. Már ha így esött eccer, azon lögyünk, hogy részesödjünk!

Öreg József rábiccent helybenhagyólag.

- Nono... De mi baja avval a malacnak?

Ezúttal láthatólag bővebb magyarázatok szükségeltetnek. Mátyás hát kivon egy háncs-fonott széket s arra készülő halotti tetemét búsan leegyensúlyozza. Olyanformán, hogy a lámpa se billenjen föl az asztalon, viszont témfergések se történjenek. Mindez megesvén, kiterjeszti öt ujját s így vélekedik:

- Legalább hótta előtt vigadjon az embör. Bort is hoztam egy hordóval. Én részesödni akarok!

- Úgy, úgy, - bólogat apó. - Oztán kívül tudod te ezt fiam?

- Az urak mondták, akik a csontot szödik.

- Neköd?

- Ej fenét! Egymásnak!

Mátyás nem állhatja kisörcentés nélkül.

- Törődik is az úrféle velünk! Mindenbül csak maga szeretne részesödni!

Idősb Gerencsér megcsóválja a fejét, látható rosszalással.

- Erre akarnál te félig-kész malacot ölni? Hát mit ért az úr a világ végihön?

Mátyás az ablakra mutat.

- Ahun a! Nézzön ki kend.

József legyint csupán. Nem válaszol mindjárt. Előbb újból rá kell tömni a pipára.

Kint gyönyörű nagy havak vannak már, a tanya előtt úgy dagad a fehérség, mintha az angyalok galambtollból vetettek volna ágyat maguknak a földre. A padka fölmelegül és a sült töknek igen szép szaga száll a szobában. A puli is fölveti rá fejét, csak József leinti, s azt mondja mostan:

- A világ végét a Hüvelypici érti. Mert az úgy van fiam, hogy az egész mindönségöt a Döncöl szekér húzza. Három pár cimeres ökör van a rúd elejbe fogva. A közbülső pár mellett jár a Hüvelypici. Oztán ha baj van, bebúvik az ökör fülébe, ott hujántja: „Cselő hajszt!” Majd ha eccör a Hüvelypici elvétí az ugrást, azt’ fölbuksengöl, akkor vész el a világ. Értöd?

- Ühümm, - okosodik Mátyás. Elgondolkozik e nyilvánvaló színigazságon. Csend hallgat a meszelt szobában.

Idők multán megint felüti fejét az ember.

- No. - Hökken öreg Józsepre. - De hátha netalán tán már föl is hengerödött volna azúta...?

Erre a kétségeskedésre nem tud szentenciát apó. A mennyboltozat valóságosan betakarta véghetetlen orcáját a véghetetlen föllegekbe. Ki is tudhatja csakugyan, hogy mögöttük a Hüvelypici hogy s mind...?

Biztonság kedvéért nem fog ártani egy kancsóval abból a karcosból és a kiscsalád is begyöhet ezúttal. Ha kiderül az ég, ráérkezünk megsemlélni a Hüvelypici tudományát. Addig pedig részesedjünk emberek, amiben épp lehet!

SZŐRSZIVÜ PÉTER.

Vannak esett emberek, akik mindenből kikopnak. Még a tulajdon becsületes nevükből is. Igazság szerint Pétört se „Szőrszivü” nevezeten és nem is a „sző” betű alatt könyvelte el a pap, hanem a sokkal jobbhangzású „lö” betű alatt nyert elhelyezést, lévén apja után Lippai Nagyiván Péter az ő becsületes titulusa. De mondván volt már, hogy ilyenképen senki se ismerte.

Lábára nézve bicegő a Pétör, az ábrázatjára pedig jobb nem is nézni, mert azt úgy megtisztelte a ragya, hogy viseli a nyomát holtig. Ilyen külsővel persze a házasságból is kikopott. A leányok kinevették.

Hanem azért nem kell gondolni, mintha csupa külső hiúságra mennének az asszonyok! Akadnak bizony Pétörnek egyéb hibái is! Elsősorban: nincs rendes mestersége neki. Semmi-nek se nevezhető különösképpen, bár talán épp ezért mindenhez értenie kell a kapási működésen kívül, amit az uraság buckai szöllején eszközöl, innen-onnan szép pár esztendeje. Ha kell lovat vasal, ha kell itatót váj a jószágnak, más esetekben a szomszéd kápolnába az Úr Jézus aranyban megfogyatkozott dicsőséges testének felékesítése céljából meghívatik. De órát igazítani, hálót kötni, malacfogot húzni, patkányt pikulaszóval a határból elküldeni és ki győzné elsorolni, mi mindent tud! Hiszen az ilyen ezermesternél sohase bizonyos, hogy a garabonciás diákokkal és egyéb harmatmegváltókkal, tehénigézőkkel, esőfogókkal, szemmel-verőkkel: miféle cimboraságot tart?

S ez mind nem elég! A csúfneven ragyás képén, bice-bóca lábán, semmiember voltán kívül Pétörnek még a szíve is szőrös. Ez úgy értendő, hogy talán nincs is neki. Ha volna, szólalna néha. Siratónál, lakodalomban ő se sajnálna egy rigmust. Vagy barátságban állna valakivel. Eljárna ide-oda. Pétör ellenben mindezt nem teszi. Ő a süvegét a szemébe húzza és beszéd helyett káromkodni szokott.

Ilyenkor leginkább a „Fene asszony” leányait emlegeti, különféleség szerint. Tizenegyet ismer belőlük, mint minden rendes szegedi ember. A Fekete, Fészkes, Avas, Mándoki, Fitty, Válogatós, Válogatós-fitty, Fityögös, Fityögös-fitty, Fityfiringós és a Tótok fenéjét. Egyebekben vele se törődik senki, hát ő se törődik senkivel, az egy pulikutyáján kívül.

Azzal se olyanképpen, hogy símogatná, vagy más fölkarolásban részesítené! Ilyesmi szőrszivü emberektől el se várható. Pétör hajlandósága a kutya irányában mindössze abban nyilvánul, hogy lebbencs-levest-mit ha kászolít, abból a bögre fenekén, mindég hagy a Pulinak, valamint szalonnabőr és kenyérhaj irányában se felejtkezik meg róla.

Talán azért húz Pétör a kutyához, mert az épp olyan kevésbeszédű és mogorva természetű, mint jómaga. A többi kutyákkal nem érintkezik. És ha netalán valamelyik mégis hozzáragasztana, olyan mérges kaffogásokat mível, amik egész bizonyosan csak káromkodások lehetnek kutyai nyelven.

Hogy történt, hogy nem, valójában senki se tudná megmondani, de tagadhatatlan, hogy Puli e tavasszal késő anyaságra ébredt. Pétör nézegette a megtelt jószágot és nem biztos, hogy mit gondolt hozzá, mert nem szólt semmit. Csak odábrúgta azt a nyaláb szénát, amit a hárságyra szánt, hogy az mind a nyoszolya alá hullt és majd ellepte a Pulit.

Megvoltak aztán szőlőkaccsozásig, mikor is fordultak a dolgok. Hajnaltájt, hogy Pétör dologba indulna, a kutya nagy nyüzsgésbe fog. Futkároz, szaglász, a hárságyra felugrik, meg nyomban vissza le is ugrik s végezetül ülve marad egyhelyben, bánatos vinnyogások közepett.

Nézi a gazdáját nyughatatlan szemmel. Pétör is nézi a Pulit a szeme sarkából. Az eb ettől megcsöndesedik.

- Ufff - mondja s elfekszik a szénán.

Pétör ennyit se vall, hanem elballag dolgára. (Szőrszívü ember, no!) Majd úgy déltájt előkerül egy kis ejtődzés céljából.

Nézd el, nézd! Egy kutya helyett bizony kettőt talál! Vagyishogy másfelet. Mert az új jövevény egy poc-egérnél nagyobbnak aligha mondható. Bár ezzel a kis termettel is egész különösen kutyaformájú és igen világravaló. Mindjárt kiismeri magát a földi dolgokban. Apró pogácsafejét a meleg anyai kebelben elrejtve, ott olyan dagadtra szivakodik, mint valami ráadás-hurka.

- A fityfiringósfitty... - véli a szőrszívü ember s feltehető, hogy erősen haragszik, mert lám, nagy hirtelenében ráhibázott a tizenkettedik fenére! Ilyen módon megkönnyebbedvén Pétör, falatozásnak lát. De alighanem sietős a dolga, mivel csak egyet-egyet kanyarít a szalonnából, a másikat mindég Pulinak veti. Hamar vége szakad így a kollációzásnak.

Volnának ennyiben, jó békeséggel, ha a kiskutya idővel nem növekednék, ami viszont a szalonnának és kenyérnek nem természetese. Így aztán a vincellérné (öreg Mári) egy szép napon nyírfaseprűvel kergeti a Pulit körbe az udvaron. Bár ez egészen kárbaveszett fáradság, hisz az oldalast ugyan el nem veszi attól! Ki is tör a háborúság végette! Mi tagadás, valami igazság van a dologban. Lop a Puli csunyán. S hozzá lop személyválogatás nélkül, egyremásra, amit elő talál.

- Kölykes, - igazolná Pétör.

Ám ezúttal az sem segít, hogy (nini!) szóra gerjedt a mogorva ember a kutya érdekében. Mári mégis azt ajánlja neki:

- Üsse agyon kend a nyúves kölykit! Minek az ide?

- Annak, hogy ittlögyön.

- Az én költségemre?

- Majd csak a magaméra.

Ez a kijelentés némi megütközést eredményez. Pétör ugyanis „esett ember” hírében áll odakint. Persze...! Ki is tudhatná, hogy a szőrszívü vén legény élére rakta a garast? Egy tajték-pipa irányába gyűjtögette ő azt, már régecskén. És így joggal üt a keblére, ahonnan a zacskót előhúzván, megkérdi Máritól:

- Mi jár kendnek kár fejében?

- Pénz...!

Uram fia, ki hallott valaha ilyet, hogy pénz...! Pénzt kínál a kapás a valóságos vincellérnének! A maga portáján! A kutya kosztjáért, amit lopott!

Országos csúfság! Mely okból most már a vincellér is belemártakozik az ügybe s lerakja az úrnál a Szőrszívü Pétört. Így és így! Vagy egyikőjük, vagy a másik!

Az úr elhallgatja a panaszt s közbe gondolkozva szívogatja a pipáját a városi ház vadszólós ámbitusán. Térdén apró legény lovagol, amolyan hatesztendőske. Hosszú csigás aranyhaja válláig bukik és a tavaszreggeli nap játékos kedvvel táncoltatja arany sugarait rajta.

Hogy Bitó János öreg vincellér a szőrszívü Pétört egész beajánlotta, az uraság leteszi térdéről az apró magyart s némi tünődéssel a derűs világ felé, azt kérdi a panaszos embertől:

- Szekérrel vagy János?

- Azzal instállok.

- Van törek a saraglyában?

- Van.

- Hát akkor - emeli magához az úr a dohányzacskót - rakd fel jó puhára fiam! Ne, itt a farkasbundám, terítsd rája. Kimegyek szétnézni.

S ez így is történik.

Szörsvivő Pétör a kapálásból előhivatik és az úr szembeül vele. Azt is mondhatnánk, hogy szót ért a kettő, ha ugyan annak lehetne nevezni, mikor csak az úr beszél, Pétör pedig hallgat. De nem tegnapi ismeretség ez köztük! Nekik jó így is.

Mire jutottak, mire sem, azt egyedül a jelekből lehet kihámozni, mely jelek ez esetben egy tajtékpipából, az uraság kisfiából, valamint a Puli kutya apró leányából állnak. A tajtékpipa tudvalevőleg az uraság kezében volt kijövet, míg most Szörsvivő Pétör szorongatja azt a markában, a gyerek viszont ifjabbik Pulival édeskedik a szekér tetején hangos kacagások közt.

Mert lám, kiderült, hogy a borzas szörgombócnak még szeme is van! Két apró kárbunkulus kis szeme, ami pedig róla a nagy bunda miatt feltehető se volt!

Péter hallgatása és a fiú sikongása közt lévén, az uraság a szekérre szintén felül és az alatt álló vincellérék nagy megütközésére, el is hajtat ezzel.

Pász! Nincs apelláta. Érteni kell a dologból. Hiszen: nono... Való igazság, hogy minden bajok okozója, a kispuli ezennel csakugyan eltávolodott. Egy szép tajtékpipa maradt helyette a tanyán. És a tajtékpipa tudvalevőleg nem szokott oldalast lopni. Az ítéletben így megnyugodhatnak mindenk. Meg is nyugszanak. Kivételt egyedül idősb Puli képez, akinek se pipa, se pénz!

Ő a gyermekét akarja, aki késő napáldozatának vigassága volt és aki már olyan csudaügyesen tudott a kavicsokkal játszani, ögyelgő szekerek után csatározni, galambot rebbenteni, kotlós tyúkot vertyogatni, pulykát herregetni, épp hogy meg nem szólalt! Abból olyan jeles tagját nevelte volna Puli a kutyatársadalomnak, hogy pályaválasztáshoz érve, még talán juhász-kutyaságig is fölvihte volna! Abban erre igen nagy tehetségek mutatkoztak.

És most vége! A szekér egész elvitte a kis borzast s itt Puli számára igazán nincs más hátra, mint hogy nappalait (de főleg az éjszakáit!) keserves nyüszkölésben fogyassza, ilyen módon adózván az igaz anyai fájdalomnak. Hasztalan csitítja Mári a nyírfaseprűvel, megint visszatér és újból rákezd. Annyira, hogy János öreg vincellér utóvégre is megsokalja a dolgot s felrúgja Pulit. Az odább áll, elkushad. Pétör összevont szemmel nézi mindezt a hárság széléről. Hümmög. Kutya, hát: kutya! A kutyasort éli. Mért nem született főszolgabírónak? Akkor pipálhatna most bezzeg, a helyett, hogy vonít. Ha mindjárt nem is ilyen kiváló pipából, mint ő...

Mert ennek a pipának nehéz találni párját! Ez valóságos igazi szép pipa. Kéken illan a füstje. Lehet mondani, az ilyen finom pipában még ugyanaz a honi-büdös is finomabb ízű. A kozmája leszáll, a melegje kiszáll, csak a kellemetes illatok maradnak benne, a kilyuggatott ezüstkupak alatt.

A szárral se kell sokat bajlódni, mivel a szár az meggyfaszár és olyan szép szaga van, hogy azt külön magában is érdemes szagolgatni.

Hiszen a meggyfaszár, úgy...! De kár, hogy a rúgás se használt a kutyának. Az megint visszaóvakodott. Kezdi előlrül a nótát. Addig-addig, hogy Márit egész elhagyja a béketűrés erre a konokságra és lekapván a tűzhelyről a csuprot, nyakonlöttyenti a forró vízzel az okvetetlenkedő jószágot.

- Ne, hogy legyen, amiért kántálj!

A puli eliramodik, neki a világnak. Csak a vonítása hallik messziről. Végezetül elvész az is. Nyughatunk most már, hála a papnak!

- No - mondja Pétör és a csutorát jobb képéből a bal agyarára kormányozza át tempós lassúsággal.

Az éjszaka leszállt, mélyesmély kéksége teli tündöklő lámpácskákkal. Idelent sötét a világ. Egyedül a pipa tüze villan olykor-olykor. Az se sokáig. Kiszívjuk, aztán jóéjszakát!

Felcihelődik a vén szőrszívü, kocogna a tornác felé. Egyszer csak felkapja a fejét.

Az bizony! Jól neszelte. A kutya! Megint ott a kutya. Visszakerült, mint a rossz lelkiismeret. Bozontos szőre elgyalázva pocsékul. Kivillog a bőre egy tenyérnyi folton. Azt nyalogatja csendes nyöszörgéssel. Majd hogy meglátja Pétört, odafut a padhoz. Szaglássza szűkölve a szénafészket, ahol három irdatlan hosszú és keserves nap előtt a kispuli gyöngye testecskéje olyan kedvesen nyugodott. Innen tette amaz emlékezetes ugrást a nagy bögölylégy után, amire idősb Puli anyai szíve örömeiben nem tudott hova lenni! Innen mondta hízeltő szóval, hogy „au”, meg „buff” - miközben nevelő szülejét harmatos rózsaszín nyelvecskéjével orron nyalogatta...

Efféle visszaemlékezések nyomhatják nyilván a Puli későn kivirágzott magános kutya-szívét, mert nagy bánkódásában már igazán nem tud egyebet tenni, mint hogy szőrszívü Pétör lábaihoz leül és hosszan a szemébe tekint.

Pétör nézi a szénát, nézi a pipát, aztán a csizmáit és mindent nézne ő most, csak épp a kutyát nem nézné. Ő tudja, hogy miért! De hasztalan minden praktikája, azért mégis látja a vedlett jószágot. Legkisebb moccanását is látja. Addig-addig, hogy lassacskán kialszik a pipa és a helyében keserű ízek maradnak. A homály nőttön nő s a borulattal Pétör arca is elborul egész.

Pétör emlékezik...

Azokra a régmúlt időkre, mikor a Kisjézus apró testecskéjét kétszer aranyozta be a kápolnában, csupán mert igen kedves kicsi gyermek ábrázolta a dicsőséges Bárányt... Meg még tovább. Olyan napokra is, mikor sorba járta a városon a lelencet, ma sem egész biztosan tudható szándékkal... Hiszen, ki ismerheti valójában, hogy némelyik ember mire gondol...?

Példa rá a Szőrszívü Pétör is, aki csendesen beballag most a fészker alá s onnét galambtollat hoz, meg lúdtollat és némi rongyokkal kezdi a pipát agyusztálni. A szárnak kócmadzag, a kupaknak ecet, borostyánkőnek hullott posztódarabok. Kész új lett a pipa! Boltos se válogatná ki a többi közül.

Aminek megállapítása után Pétör összeszedelközik és megindul az úton holdvilágfény mellett.

A szegedi tornyok szépen csillognak és a csillagok szépen világítanak és boldog kutyák vidám ugatása hallatszik az egész mindenségből.

Pétör nagyobbakat lépked. Nekidül, mintha az orra húzná. A baromjárás van itt, akkurátosan egyforma nyomokkal, de Pétör most kettenként veszi őket. Ilyenformán mihamarabb el is érkezik oda, ahová ekkora iparral iparkodott. Ott áll előtte az uraság városi portája. Nézi Pétör, nézdegéli. Előbb csak messziről szemrevételezi, hanem aztán egész közel óvakodik a fasor ákáinak oltalma alatt, árnyékból árnyékba húzódva. No, aki eddig kételkedett volna

abban, hogy gonosz pára a vén kötnivaló, az most megbizonyosodhatna róla, hogy nem Isten-hírével kerülgeti így a más háza táját, éjszakának évadján!

Lám, rendre megszámolja az ablakokat! Dehogy is sejtik bentről! Dehogy! Sötétek az ablakok mind. S erről a Szórszivü meggyőződén, ráteszi kezét a kapukilincsre. Óvatosan megbillegeti.

- Buff! - mondják bentről.

Mire Pétör nem mond semmit, hanem csak füttyent halkan.

Értenie kell a kutyák nyelvén is a vén gonosznak, mert szentigaz, hogy a kis Puli egyszerébe elhallgat. Egy mukkanás nem sok, annyit se vall többé. Csendesen kaparássza túlról a kerítést. Idősb Puli meg kintről.

Ezt megállapítván, Pétör újabb praktikához fordul. Mint ez garabonciásoknál lenni szokott, feltekint az égre, majd lenéz a földre. Bár az is lehet, hogy csak a kerítés magasságát méri. S minthogy az nem magas, ő pedig garabonciás és szórszivü, aki nem kérdezi mi szabad, mi se - tehát fölsegíti előbb a bal lábát, aztán a jobbat a felső párkányra és zsupsz! Bent is van az alvó házban. Megfogja a csizmája körött nyüzsgő kutyakölyket nyaka bőrénél, kitessekeli az utcára.

Puliék nem kiáltoznak, hanem olyan szép okos csendben vannak, mint akik elértették a dolgot. Miértis Pétör lehúzza a csizmáját és nyugodtan előre halad, lábujjhegyen megkerülve a házat. Az ámbitusra fölpatalléroz s kebeléből az úri pipát valóságos meggyfaszárástól, piros selyembojtostól és tajték-edényestől együtt az asztalra lehelyezi. Miután pedig ezzel elkészült, egy kis darab kréta segélyével különböző jeleket szerkeszt az asztal lapjára, hogy azt mondja: „elmék”.

Ezt. Csak ennyit.

Tizenöt esztendei szolgálat után...!

De mivel Pétör lelketlen szórszivü ember, ez a cudarság tőle egyáltalán nem csodálható.

SZÉPASSZONY SZEKERÉN.

Enyhe, derült este. A hold lassan megy fölfele és világít szépen. Beragyogja a Tisza surranó vizét. Felcsapódik a játékos hal, mintha be akarna kapni egy darabot a hold sarlójából. Mikor visszaloccsan, ezüst karikák maradnak utána fodrosan.

Az ég tele van csillaggal, a víz is tele van csillaggal. Annak is igaza lehet, aki hanyattfekve a mennyboltozatot nézi, meg annak is, aki hasmánt a vízbe bámul. Mind a két ágazat ugyanazt látja s mindkettő szépet lát.

Csak Vékes Miskának nincs igaza. Izgága ember, akinek sose jó ami másnak jó. Mindég extra kell neki. S ezért ő oldalra fordul. Így kubikban - ejtődzván munka végeztével - ez nem szokásos. Afféle divatozás.

Nem is csodálható, ha Mihálynak ebben a helyzetben hívságos dolgokon jár az elméje. Ott túl a pagonyon: kastély...! Miska tápai ember a többivel együtt s arrafelé nincs ilyesmi. A sor kivilágított ablakával, mintha piros selyemre csipkézték volna.

- A ménkü vágna beléd...!

Morog, nézelődik magának a heverésző tovább.

Ahol e...! Az ég fekete bársonya alatt, a pirosra csipkézett palotából most gurul ki egy ragyogó csillag. Mozog sebesen. Haladozik, pillog, mint ez csillagoknál lenni szokott. Nini! Párja is akadt neki. Közelednek futva a töltés tetején. No, tiszta sor, hogy kocsi ez. Bolondos masina. Ha...! Már is dudál, berreg!

- A szépasszony szekere! Pukkadnál mög...

Alig mondja ki Mihály ezt a gondolatát, inkább csak úgy szép lassacskán elgondolgatja. Nincs itt beszéd. Nem szól senki. A csend és békesség töméntelen a mély vízparti éjszakában. Öreg Böröcz István bokorgazda, idők multán mégis megfelel, felbök az égre.

- Ahun a!

No, kiváló jelességnek kell ott lennie, hogy így hangra gerjedt a vén legény. Miért is a magyarok megfészkelődnek és a szemek lassan arra úsznak, ahol István öregujja bütykösen álldogál.

- Nétek a „Sánta Kúdúst”, hogy kipuccolta a szekerét! Még ilyen röttentő fényösnek nem egyhamar láttam a négy kerekét!

- Abbizisten.

- Ugylöhet vendégöt vár.

- Löhet.

Bele is nyugodnának ebbe mindenek. Mert szörnyen szép, az tagadhatatlan. Hát: ragyogjon tovább! Nem akadályoztatik.

István azonban némely pislogások és figyelemkeltő torokköszörülések után megint csak felbök az égre, ezúttal a másik bütykével.

- Ahun a!

- Debizony, - serdülnek fölfelé újból a szemek.

- A „Szépasszony” is kihúzta magát, - véleményezi öreg István s ebben megint igaza van. Mert a Szépasszony (akit amúgy a tudományos könyvekben „Antares” csillagnak szokás tisztelni) valójában egész káprázatosan tündököl a „Nyilas” négy szekér-csillaga előtt.

Mihály se állja fejcsóválás nélkül, aztán meggondolja a dolgot és azt mondja Istvánnak:

- Kend is mind a mönnyek országát firtatja! Bár inkább a tarhonyával törödnék! Legalább öhetnének.

Való szent igazság ugyanis, hogy a bokorgazdának, Böröcz István kintvalósi magyarnak tarhonyája nincsen. Egy csöpp sincsen. Napról napra krumpli, meg krumpli. A ládában - igaz - szalonna lődörög, meg kolbász és gömböc, ám hellyel-közzel jó volna egy kis krumplis-tarhonya. Ellenben olyan nem létezik. Jelöl, hogy Böröcz István „öreg legény” és a házasság szentségéből nem részesült. Ilyenformán nincs, aki tarhonyát csináljon neki és ezért Vékes Mihály joggal mondta, amit mondott.

Viszont Istvántól sem veheti el senki a szólás jogát, mert nem kívánható a hetumogerek egyetlen késő utódjától se, hogy szavazati jog nélkül ténferegjen a földön. István tehát felel, kellő méltósággal és a tarhonyabeli panasz mérlegelésével.

- Csak nem vásom miatta asszony jármában a nyakam, ha eddig kiálltam?

- Osztán mért ne? Épp embörnek való az asszony.

- Ügön. Öregje patikának, fiatalja másnak, mindönképpen az ördögnek. Eltanáltad!

- Jó is volna! - hökken fel Mihály. - Lássa kend apám, az uraság, az okosabb. Friss mönyecske deresedő fejfel... Vigasság! Így köll azt! Vén csont mellé fiatal, tüzeset, melegítőnek... Majd akkor kend se a csillagokat firtatná!

Mit vélne, mit se erre István, az nem tudható, mert a töltés tetején most szalad el a bolond-kocsi, igen csúnya szaggal. A sok port, kavicsot, miegymást mind a padkán komótizálók szeme közé szórja. Ez okból gyökeresen megváltozik az egész helyzet. Aki eddig hanyatt volt, az hasmánt hengeredik és viszont. Így keresvén jobbulást. Mátyás se kivétel a mozgásban, mivel ő a jobbik oldaláról a balikra irányodik s ahogy eddig elébe nézett a kocsinak, ezúttal utána bámul.

Egyedül István nem cihelődik. Tudja a bölcs ember, hogy egész hiába forgolódunk a világban, amint esik, mégis csak úgy koppan. Marad hát ahogy volt és visszaüt a szóra:

- Őszi fene űket, - véli. - Mögmondtam én, mikor először erre gyűtt az újasszonnyal!

- Mit mondott kend?

István ellegyint fektében a füle mellett.

- Az asszony ült a bakon. Az tekergette a kereköt. Az embör mög hátúl! Mondok: közepütt az ördög, aki elviszi.

- Tán plánétás csíz kend, vagy táltos, hogy így mindönt tud?

- Mindönt az Uristen tud, én mög leolvasom, ami írva van, - feddi István az oktalant és az égre mutogat.

Való igaz! Felírt oda a Teremtő mindent, ha van, aki érti! Azért Mihály még se nyugszik bele. Tovább okvetetlenkedik.

- Tán a garabonciás diák volt a mestöre?

- Az, - hagyja helyben István nyugodtan. - Öregapám, meg az üköm üke. Mög vagy elégedve?

Dehogy is van, dehogy! Mihály csak űzi-hajtja.

- Oztán ezt is odaírták?

- Oda ám, fiam!

Akadnak, akik szeretnék hallani.

- No, - sürgetődik Toppantó Vesztör. - Mondja már kend hogy s mind...!

István nekiköszörüli a torkát.

- ... mert a „Sánta Kúdos” se volt mindég kúdos, se sánta nem volt az. Hanem valóságos gyönyörűszép tündérkiráji volt az. El is szerette a „Boldogasszony” legszöbbsik lányát, a Szépasszonyt. No. Kimóringolták őket rëndösen. A kiráji csináltatott az új mönyecskének egy olyan borzasztó szép szekeret, hogy öröm! Aranybúl volt a fája, csillag a kereke, tiszta szín kárbunkulusból mindön szöge.

- Úgy lám...! - szippant Toppantó a pipacsutorán.

- Úgy, - bólint komolyan István. - A szekérbe aztán belerakták a sok ékös mindönt. Tündérhajból pendelyt, islógos kendőket, hímös dikta-héjat, ami mán így dukál ilyen nagyrangú helyekön. Aztmondja akkor a Boldogasszony: „Mind a tiétök, ha hazaviszitök! Dógozzatok mög érte, hogy rajt’ lögyék az Isten áldása.” Erre mögindúltak. Húzták ketten a fényös szekeret, akiben a fényös kincsök voltak. Nem hibádzott abból sömme, ami kettejüknek köllött.

- Hát a tarhonya?

- Az se. Csak te ebbe ne szólj bele Mihály! Mert mit értessz te ahun Mihály, hogy a tarhonya borostyánkűbül volt mind egy szömig? No. Akkor ne zavarkodj, mert majd még elvétöm.

Ketten is készségeskednek:

- Abba maradt kend, hogy indulnak.

- Persze...! Möntek is. Mikor azt’ egyszer arra gyün az ördög.

- Arra gyütt?

- Arra, hogy törte volna ki a lába szárát! Nem nyughat az attól, aki asszony. Odaragasztott melléje. Seppög neki. Amaz vissza.

- Hejnye...! - Botránkozik Kis-Katona Pétör.

De István leinti.

- Aszondja akkor az ördög: „No te Szépasszony, ezör esztendeig se értök tik haza nagy Tündérországba, ha ilyen lassacskán haladtok. Mit ér neköd ez a sok szép mindön, ha senki se csudálja? Csak vonod az igát, amíg belevénülsz. Éljed világotat, míg fiatal vagy!”

- Aszondta?

- Azt a kutyahitű! Mög még ögyebeket is. Hogy húzzon, aki arra való! Addig-addig inderködött a beste, hogy a Szépasszony végül is rávötte az urát: vásálganak egy lovat, ők mög föl a szekérre, urasan...! Az ördög kommandált csikót, azt mögvötték, hét rubinton mög három kárbunkuluson. Akkor az ördög belebujt a csikó büribe.

- Hogy a szúvak esnének bele! - indítványoz Kis-Katona Pétör és erősen csóválja a fejét. A többiek nemkülönben. Egyedül István marad meg az ő méltóságos nyugodalmában és folytatja a históriát tovább:

- Szaladna oztán a lú, csak az embör nem ereszti. Mert az ű kezében volt a gyeplű. „Ölég, ha kocogunk”, aztmondja. Mert itt rázós az út!

- Hát mért rázós, mikor mönyország...? - Csöppen bele a Kakuszi gyerek, aki még igazán gyerek, hiszen sor alatt se volt és így joggal értetlenkedik.

A többiek felokosítják.

- Hát az a sok csillag? Ugyanannyi göringy!

- Úgy no!

István is helybenhagyja.

- Ez a kisebbik baj! De hogy mögálltak itatni, az embör elmönt a vödörrel a kútra. Nossza az ördög rákezdí hamar. „Minek kocogtok, mikor olyan kurta az élet? Fussunk inkább, amíg löhet. Lemaradsz Szépasszony, mert mindön egy nappal kevesebb.” A Szépasszony hajtott a beszédre. „Mézöm-mázom, nyugodjék kend egy kicsit.” Addig dörgölődött az urához, míg az odaengedte neki a gyeplőt, ő mögen lefeküdt hátul a kasba, humni. Hogyazistenfáját...!

Szólhatna ez a szidalom a szélfejű tündérúrfinak is, amiért így be hagyta fonatni magát asszonyi furfanggal, meg szólhatna az ördögnek is, ám ezúttal mégse nekik szól, hanem a gépkocsinak, mely jön visszafelé sebes vágatában.

Az emberek okultak, most lejjebb húzódnak a padkán.

A kocsiban magános úr ül. Bőrtáska a térdén, ókula a szemén. Olyan doktor-forma.

- Lassabban hé! - dohog a Kakuszi-gyerek. - Mán az ilyen is zargatódik!

- Tán beteg az újasszony a kastéjban? - veti ellen Toppantó.

- Vagy nagyon egészségs, azt' köpülőzteti magát.

Senki se felel rá. Mire is? Csináljanak amit akarnak. Fő, hogy a tüzecskét fel lehetne gerjeszteni, aztán nézzük, hol is maradtunk azzal a Szépasszonnyal!

István sorjázza.

- ... majd úgy alig egy horkantás után mögered a szekér, mint a bolond. Bele a kátyuba! Fölborult. A tündérkiráji kiesött az útra, a kincsök szanaszét. A rúd eltörött. A Szépasszony: föl a lú hátára! Az embör utána. Olyan igön húzott hozzá, hogy még a holmit összesződni se érkezött tüle. Ma is úgy ballag a nyomába, sántán, kúdús módjára és húzza a kipusztult szekeret.

István szünetet tart, nagyot szí a pipán.

- Hasztalan, - legyint. - A Szépasszonyt csak nem éri be! Mer az fönn ül a lú hátán, azt' egycsöp tereh sincsen rajta. Neveti az embört. Így eresszétök az asszonyt előre!

Dehog is cselekednék ilyen oktalanságot valaki! Eddig se volt divatban. Mióta a világ, az asszonynak hátul a helye, két lépéssel az embere mögött. Bálon is előbb a legény lép a tánc-helyre s a leányt maga után húzza. Ilyen okosan vannak rendezve a dolgok.

Egyedül Mihály kifogásoskodik.

- Sokat tud kend apám! Eccer még elsül a feje.

- Nono. - Véli István és annyiba hagyja. Mire volna az ilyennel huzakodni? S ha már ebben így megállapodtunk, akkor még a tűz mellett meg lehet írni a pénzes utalványokat, amiken a szombati kereset a kis-családokhoz elútatik s aki valakit netalán levelezni akarna, hát azt is megteheti. Egyebekben pedig rakjuk el magunkat holnapra, mert nem csak mából áll a világ.

Az éjszaka lassan egész leereszkedik és a víz folyik a gát aljában és a fűzek elkezdik egymást álomba cirógatni. A tűzre ügyel a Kakuszi gyerek, akinek valóban levelezhetnékje támadt s így most már csöndes jóéjszakát!

Azaz megálljunk!

Vecsernyés János sógor hirtelen felül.

- Hallsza-e...!

Valóságos lódobogás buffog odafent a gáton. S minthogy ez éjszakának évadján ritka tünemény, így némelyek fölszánakoznak a töltésre.

Azám bizony. Lovas! A kastélyból való. Megismerszik.

- No! - kérdi Vékes Mihály. - Hát mi lössz? Mit őgyelögtök egyre, hogy így nem lelitők helyetöket?

A jövevény vállat von.

- Möglútte magát az úr.

- Hejnye! - riad fel János.

- No né! - toldítja Vesztör is. - Oztán möghalt az árva?

- Egészen.

A fekete legény elkocog s így fekete lovon, a fekete éjszakában igen különös ez. Az emberek keresztet vetnek. (Ments meg uram a Gonosztól †††.) És visszabotorkálnak amerről jöttek.

Nagy csend van, a tücsök is darabba hagyta az esti muzsikáját. Mindenki hallgat.

Idők múltán István fölveti a fejét.

- Nohát! A szél fujna el a talpad alatt, kölök!

Mihály nem válaszol semmit. (Mert mire volna még lovat is adni az öregek alá?) De a legényesen félrevágott süvegét lassan a szemébe húzza.

VÍZI VESZEDELMEK.

Köztudomású dolog, hogy a Tiszában nem csupán halacsák tartózkodnak, hanem különféle veszedelmek is. Minden rendű tiszai embernek a magáé. Ott van mindjárt a fehérnépek réme, a „Vízi-bornyú”, mely termetre kicsiny ugyan, de ha az ugrifüles lányok nem vigyázatosan isszák a Tisza vizét, benyeletvén szerfölött megnőhet az és a hajadonnak semmi keresete többé a templomi padban, sem pedig a tisztos szülői hajlékban...

A „Holt-ember”-rel viszont a halászok bajolnak. Ennek meg az a praktikája, hogy vízbe-fulltnak téteti magát, mire csónakba emelődve azt pogány mód felborítja. Másrészt, ha nem sikerülne ez a fortély, a hálóval okoskodik. Vagy kioldja a csomókat, vagy gubancba köti az egészet. A szép testes halakat ellenben mindenkép eleregeti.

A „Fekete barát” és a „Vörös-csákós” inkább a hajózatot kedvelik és róluk se szabad itt megfeledkeznünk! (Mert könnyen jelt adhatna magáról akármelyik, amitől pedig őrizzen meg anygala minden jótét lelket.)

No, túlságosan megijedni sem kell azért éppen tőlük! Mivel ezeknek a tiszai csudáknak se végtelen az ő hatalmuk. A vizet el nem hagyhatják, abban bennmaradnak. Extra e téren csak Tápénak dukál, mintha a Teremtő is meg akarná különböztetni a többi tiszai falvaktól. S e végből az odavalósiakat a „Pöfögő” ijeszti, aki bizony legénykedik néha-napján a vizen kívül is. Bátor ok nélkül nem teszi. Az igazjartú embereket békénhagyja. Leginkább az éjszakai jöszmenkedőkre haragszik, mert ilyenkor szokott előjönni a nagy „limányból”, ahol egész nap csöndesen elvan és nem szereti, ha járta-keltében zavarják. Amint látjuk tehát, a Pöfögő afféle vízi zsandár, aki keményen örködik a rend és tisztesség fölött. E célból kardot visel és a bajusza színére fekete. Aki pedig kételkednék benne, kérdezze meg Cserebogár Jóskát, az majd elhistóriázza.

Jobban mondva: nemigen beszél biz’ az, mióta a Pöfögővel ama nevezetes találkozása volt...! Csak a szeme-fehérjét forgatja s búvik az ember elől, ahol teheti. Egész levánnnyadt, holott amúgy kiállásra jelesnek hírtelt valaha. Igaz, akkor még nem is hívták Cserebogár Jóskának! Babarci József volt a becsületes neve és molnárkodott a vízimalomban.

Itt állt a malma átellenben, nem messze fönt mindjárt, ahol olyan martos a part és jó zúgója esik a folyónak. Hozzá járt örletni a környék. Kedvelték a tréfás beszédjeért, no, meg ha vesszük, az asszony főztje se volt éppen akármilyen rendű. Az nem. Erre itt vannak bizony-ságul a városi urak, akik szívesen kötöttek ki ejtődzés céljából a malomnál, csónakázván a vizen fölfelé, mint józan állapotban ajánlatos is. Mert a paprikás halra csúszik a homoki bor, aminek utána viszont nem volna okos kötekedni a vizecskével.

Hát jól ízlett a hal! De, hogy a menyecske se lehetett éppen utolsó, ezt meg már tanúsíthatja bizonyosnevezetű Janik Gábor káplár úr, aki e kiváló csendőri állapota ellenére se a finom városi dámák sarka után járt, hanem sarzsijának magosságából Tecához kegyelemben leereszkedett.

Mi tagadás - mondjuk meg kereken - az bizony a malom körül törte a nyakát! Addig, hogy verni kezdte a szó Babarcinét. Mely végből Babarci József adandó alkalommal elrántotta az asszony nótáját derekasan, káplár úr Janikhoz pedig ezen barátságatlan beszédet intézte:

- Baj lösz, ha mégeccer erretájt látom ögyelögni...!

- Nono! - veté ellen a lepocskolt vitéz és a kardja megzördült mostan. Mire feleletképp József csupán a két öklét dugta a nadrágja zsebébe s megfeszeggetvén így a derekát derékban keményen, egyet rántott a bal vállán. Azon át hökkent oda kurtán:

- Úgynézöm, ketten se ijednek mög maguk egytől!

Ami azt illeti, csakugyan másodmagával járta a patrujt káplár úr Janik. El kellett értenie a példálózást, s azt el is értette.

- Hát, gyöhetek éppen magam is eccör! - mordúlt ki belőle a sértett büszkeség, mialatt tovább csörömpölt felfelé a parti fűvényben.

Hanem azért nem sietett nagyon. Senki se látta azt többet a malom körött kóricálni, mert ha járt is, sötéttel járt, mint a rossz lelkiismeret. Az ilyen álorcáskodások miatt szokott legjobban megharagudni a Pöfögő, mint hogy káplár úr Janik csónakját is úgy lelték meg egy reggel a vashíd lábánál, fölborulva, üresen...

De persze hitetlenek a városi urak az ilyen való szent igazságok iránt s e végből befogták Babarcit asszonyostól és tudakolták őket nagyon. No, tudakolhatták! A menyecske sírt, rítt, az ember meg csak a vállát vonogatta. El kellett őket eresztetni végül is, holott mit tehetnének szegények abban, ami egyszer nyilvánvalólag a Pöfögő ármánykodása?

Nem sok köszönetük volt azonban Babarciéknak a szabadságukból. Úgy látszik, odakapott már hozzájuk a Pöfögő egészen. Hol az asszony sivalkodott meg éjszakánként ijedtében, hol meg Józsefnek kerekedett el a szeme. A híres virtusa lejjebb szállt lassan és a víz tükrét úgy nézte néha, hogy attól a nézéstől keresztet lehetett volna vetni. Árulta is a malmot, ám kinek kedve ilyen átkozott jószággal bajolni?

Igazuk volt a népeknek a húzódozásban s ez az igazság ki is világosodott hovahamar. Mikor Vánki Ferencék lisztje megapadt. Hogy szégyenszemre kölcsönre ne szoruljanak, Vánkiné igen hajtotta az örletést. Az ura megint szekérrel várt a túlparton, miértis a lisztet azoknak át kellett vinni a csónakkal, még az este. Bátor telőben a hold: Babarci nem szívesen vállalkozott az útra. Egész bizonyos, hogy a Pöfögőtől tartott, ha mindjárt nem is mondta, mivel szükségtelen, hogy az ember nyúlszívűnek mutakozzon felebarátai előtt. Így hát József ladikba emelte a zsákot, elindítván azt a Tisza közepe felé, igen óvatosan. Forgott a feje, járt a szeme ide-oda. Hol az innenső partot mérte, hol az átellenest. Hogy ugyan fogyadozik-e már a köz? Nem ólálkodik-e rája valami veszedelem?

Az evezőkben megragaszkodott, hogy szinte roppant a nyelük. De ez mind hiába és hasztalan a Miatyánk is, amibe a folyásközépnél belefogott József, mert elérkezvén ime a forgatagos limányhoz, elkapja az ár Babarci csónakját s azt pont a füzesnek sodorja. Mikor pedig ott olyan borzadni való suttogás-buttogás van és a fehér ágak úgy kalimpálnak a holdfényen, mintha csupa csontemberek járnának bomlott táncot!

Kidagadnak József homlokán az erek, bele is izzad az erőlködésbe, hogy visszaterelje alkalmatosságát a balsejtelmű helytől, ám kárbavész minden igyekezete. Fut a ladik, mintha láthatatlan kezek hajtanák alulról. S ebben nincs is mit kételkedni, holott lám a csalitból egyszer csak mozdul valami és Babarci József félholtá válva lát a vizen egy sötét árnyat maga felé úszni. Int az a karjával, fénylik a markában valami, ami egész bizonyosan kard kell, hogy legyen, mivel hosszú az és fehér a hold világosságában. Úgy siklik, úgy susog settenkedve, mintha néhaivaló vitéz Janik Gábor káplár úr bűnös szelleme volna, melyet im a Pöfögő magára ölte, hogy háborítást tegyen a rettegő kései utas lelkében.

És hogy ez nem mese, annak Vánki Ferenc a megmondhatója, aki maga is látta a hosszú árnyékot a csónak felé táncolni, amint villogó fehér kardját Babarci felé nyujtogatta. Aztán suhintott is a fehér füzek közül s eme suhintásra József a ladikból egyszerre kibukott. Ordított, mint aki esztétől válik és bolond csapkodással igyekezők a partra.

Jószerencse, hogy a csónakot a fűvényre hajtotta a Tisza, mert így Vánki Ferenc beugorván, hamarosan eléri a megmerült embert. Fogja üstökén, taszít rajta nagyokat, ilyenformán végül

ki is lábítanak a partra. De hogy milyen nehezen, csak a Teremtő tudja! Bár sejtí Vánki Ferenc is és akárkinek megbizonyosíthatja, hogy úszás közben a lábát erős kezek többször elkapták és a Pöfögő előtte szintén megmutatkozott.

Hát az ugyan lemaradt a vízben, ám akit onnan kihúzott Vánki Ferenc, az nem volt többé Babarci József, hanem csak „Cserebogár Jóska”. Eszelős lett az ártatlan, holott mikor földet ért a lába, szembefordult a víznek a hold világában s a mellét bolondul vervén ökle csomójával, ezt kiáltotta megszállott hangon:

- Vesd el a kardot, *én* voltam, *én* voltam...!

No. Mintha Vánki Ferenc nem tudná bizonykodás nélkül is, hogy kit húzott ki a vízből! Bár, mit lehessen tudni, hogy hová üt a beszéddel az ilyen szegény habókos! Azt tőle megtudakolni késő, mert olyan futásnak ereszkedik, hogy szelek se érnek a nyomába.

Az útcsináló taljánok leltek rá Jóskára napok multán, a harmadik határban. Az árokban kucorgott a bónás ember s ha közelített hozzá akárkicsoda, rettentő ijedség látszott rajta. Váltig kiáltozta:

- Vesd el a kardot, *beüsmérem*...!

A taljánok nem értették ezt a zagyva beszédet, de nem értette azt többé senki. Szelekótya maradt Cserebogár Jóska. Az asszonnyal sem neszez, hagyja tenni, amit akar. (Bár nem épp valószínű, hogy a szép Teca saját akaratából öszült volna meg galambfehérre amaz emlékezetes egyéjszaka alatt...!)

Ne firtassuk azonban. Elég ebből annyit tudni, hogy a vizet tisztelniök kell mindeneknek, a Pöfögőtől óvakodni pedig semmiképp se árt.

ÁDÁM MADARAI.

Téli reggel. A szürke égboltozatot végeláthatatlan, hosszú vonalakkal harántolja be a hó. Olyan a pusztá, mint valami roppant porcellántányér. Szeplőtlen peremén egy bogárnyi fekete pont mozog előre. Közeledve kétágú vesszővé nyurgul. Látszik, hogy fekete süveget, rámás-csizmákat visel. Szűrös, tarisznyás ember a haladozó. Kemény, kiugró állát a tél keményre szíttá, de a szederjes foltok alá tejes sápadtság terít szőnyeget.

Toppantó-Balog Ádám a börtönből szabadult.

- Úgy-úgy - dörmögi befelé magának a csöndbe. - Hát 'iszen megérte, meg...!

Néhány lépés után szinte felruccan a gondolatra:

- Az az asszony? Ezt a fél esztendőt?

Csak rálegyint, cöklet tovább. Mert nem is asszony az ő asszonya, inkább valami szárnyas pillangó s ezért esik aztán néha, hogy holmi játékos kedvű sihederek kalapot akarnak borítani rá. Ohó...! Ha Ádám úgy engedné! Ha ő azt hagyná! De nem olyan fából faragták a bölcsőjét, hogy kiborulhatna abból, ami élet! A két markában is azért van az erő, hogy jól odaüthessen velük, ahonnan bitang szándék nyúlkalna a felé, ami az övé!

- Hát! - bólint az utas keményen és mély kutakat hagy a hóban a csizmája nyomán. Ki mit keresett: megtalálta.

No bizony! De nagy sor is, uramfia...! Egy lék a fejen! Kiheveri azt még az olyan fiatal csont, mint a Bartuc Jánosé. Elég ideig hagyta bomlani. Ha jól vesszük, ott a városon, mikor még hajadonfővel lánykodott a Juli...!

Eh, mire való volna fölkeverni azt, ami rég elmult! Városi lánytól nem is kívánható, hogy olyan legyen, mint aki világeletében a tanya suttján guggolt. Azért megkötözte ő szépen a szállongó kedvét! Meg. Mióta a kisfia a világra termett, ki nem mozdult Juli a tanya határán. Ezért történt aztán, hogy míg Bartuc Jánost a vasvillával, addig az asszonyt csupán a nyelével érdekelte meg, abban az esetben...! Azt is amúgy csínján. Nem tehet arról a Juli, ha megakad rajta valaki szeme. Már ebben semmikép se adható igazság özvegy Toppantó-Balog Eszternek, ha százszor szülőanyja is Ádámnak!

Árnyék szalad itt át a vándor arcán. Kurtán leüt az egyik kezével:

- Szüle...!

Hát hiszen mind egy húron pendül az efféle öreg. Csörtölnek, gáncsoskodnak, reggeltől napestig. Ki tudná ellesni a kedvüket? Meg aztán ritka anya is az, aki bele volna békülve a fia választásába! Ha pedig egyszer kiadja a szót az ilyen, hogy: „Ez nem neked való”, no, ettől a vélekedéstől bizony el nem áll haranghúzásig. Holott mit ért ő ahhoz?

Toppantó-Balog Ádám kénytelen megállni a gondolatra s néhányszor kelletlenül megvonogatja a kemény, oszlopos nyakát.

- Ha nem nyugszik, mögvállunk egymástól - dörmögi fennszóval, mint ez már megesik olyanokon, akiknek sokáig csak a négyfal volt a cimboraságuk.

De a pusztába szálló beszédnek más a csengése és így Ádám is meghökken azon, amit mondott. Mivel a Tízparancsolat erősen járja odakint. Abba nem azért írták a szülők tiszteletét, hogy kívül kerüljön a szüre annak, aki életet adott.

- Nono - bólogat Ádám engesztelékenyebben. - Hássze majd möglássuk...!

Indulna is ezzel. Ám, ahogy irányítaná előre a talpát, csak visszakapja. Mert nini! Mozog előtte valami a szekérnyomásban.

No lám! Ejnye-ejnye...! Debizony, hogy madár ez így, közelebből nézvést.

- Az-e! - ütődik meg Ádám csodálattal s körülpillant.

- Honnan hozott a szél? - véli megtűnődve. Majd el is mosolyodik a kérdésre. Veréb: veréb. Van az mindenütt. Alighanem innen az akácról esett. Hullanak ezek így a hidegben. Azért karácsony, hogy hideg legyen. Ritkítsa az efajta kész-pusztító férget!

Azonban néhány lépés után újból visszafordul az ember. „Karácsony...” Azám: angyaljárás! Vár arra valaki otthon! Ésszel él már a gyerek, igen számontartja. Hogy lehessen visszatérni üres zsebbel, üres kézzel, félesztendő multán?

Csak nézi Ádám a verebet, amint ott veckel kínlódva az úton. „Karácsony...” Ej, bolond jószág! Hiszen nem tehet ez arról, hogy haszontalan. Mikor ilyennek termett! Ki a hibás benne?

- Gyere no - enged föl a szigor Ádám mellében s azzal már fogja is két tenyere közé az oktalant. Hát, hogy a szíve olyan csudálatosan vert ott az öregujja fölött, csak beteszi a zsebbe. A keszkenő, megintelenül az Ádám öt ujjá közt ellehet a jó melegben. Szereti a gyerek a madarat, bizony nem firtatja a hasznát.

Toppantó-Balog Ádám kilép most szaporán. Fenn a szürke égen nyíladozik a reggel, szép sárga színekben. A nap leengedi felhőfátyolát ragyogó arca elől. Nyilván az öröm színeit kívánja látni. Apad az út a láb alól derekasan. Még egy forduló, azon túl már integet kitárt, mezítelen karjaival a vén nyárfa.

- Ni a porta! - lelkesül fel Ádám és erős harangozások támadnak a mellében egyszerre. A hajlék! Szép az neki nagyon. Úgylehet, csakugyan szép. Ám ez most nem tudható. Mivel kicsi a ház, a hó ellenben töméntelen. Alól fölér az ablakpárkányig, felül pedig süveget nyom a szemöldökfára, behuncutkodva a nádat a kis ablak szemébe, mely mintha hívogatná pajkos kacsintással a gazdát.

No, Ádám nem vár biztatást! Megy, mint akinek már tegnap is késő volt. Épp, hogy Puli csaholására lassít. Mert aki gazda, ne vigye magával az ajtót a házba. A konyhaablak alatt illik megállni is.

Előszedi zsebéből Ádám a pipát, rátöm. A masinát két ellenző közé úgy fogja, úgy pásztítja tempósan a makrához. Hupog a meggyfaszár tetszetősen. Mégse a füstöt nézi most a jövevény, inkább arra befelé sandít. Ott a konyhában mozog valami, olyan ismerős topogással, hogy egész elállja tőle a mellét az érzés.

- Nono - dohogja - no...!

Kipattan az ajtó, ront rá a gyerek.

- Ni apám! Apám!

Hát, egyefene azt a pipát! Szempillantás alatt eleven gubanc a kettő. Szüle alig győzi szétválasztani őket.

- Ne bomoljatok, né! Majd még csontját töröd!

Zsémbses a szó, de mögötte két nagy fényes gyöngyszem keresi az útját szüle barázdált arcára. Ugyan, hogy is akarná ő széjjelválasztani azt, ami összekívánkozik? Inkább kenyeret, szalonnát, bort lomol ki hamar az asztalra. Míg a pincét, kamarát járja, Ádámnak ideje marad benyúlni a zsebbe. Odahunyorít a fiúra:

- Ni Janika, ni! Nini mi van itten!

Még ekkora öröm! Jó, hogy agyon nem szorítja ölelésével a madarat az az apró tenyér. Hiszen, ami azt illeti! A veréb se nézi épp tréfának a dolgot. Megijed, nagyot csíp a pöttön ujjakon. Azzal hajrá, neki a világnak bolondjába. Jancsika szája veszedelmesen görbül erre a fordulatra.

- Ejmönt, - szipogja kárvallottan.

Csak azt mondja akkor Ádám nekikomolyodva:

- Nem úgy köll a madárral hékás! Hadd ugráljon az! Inkább spagétot kötünk a lábára, hogy el ne röpüljön. Ez ennek a módja.

S meg is cselekszi hűségesen. Ám míg a hurkot bogozná, a két szemöldöke csomósodik egyvonalba inkább. Úgy úszkál alatta a szeme barnája oldalt, köröskörül, mintha igen keresne valamit.

Valamit...? Dejjssen! Valaki bíz az, aki hiányzik s akinek a jöttére elő kellett volna kerülnie régen. Az asszony hintáló dereka, virágos szoknyája hiányzik innen!

Hogy ugyan hol lehet?

Hanem azért csak rajtamaradt a kérdés Ádám deres szájaszélén, mint a felelet szüle kemény hallgatásán. Egyszárból magzott a kettő. Közbe a gyerek táncoltatja a madarat, nagyokat rikkant hozzá. No, anyónak nem tetszik a dolog.

- Mire a házba hozni, ami nem ide való? - zsémbelődik.

Ádám kezében megáll a szalonnázó bicska. Úgy veti oda kelletlenül:

- Kendnek se ölég jó sömmi a világon! Se embör, se állat nem nyughatik kendtül.

Özvegy Toppantó Balog Eszter odaint a fiának célzatosan:

- Nem hát, aki szerdék!

Az ember hirtelen kítaszítja maga alól a széket, szembevillan az öreg asszonnyal. Lecsap ököllel az asztal közepére, hogy csecseskorsó, pohár, veszett táncba fognak. Nagyot kiált:

- Hol a Juli?

Szüle elfordítja fejét a fiától lassan. A gyereket nézi, aki bottal noszogatja kifelé a cirmost. Szék lábához kötve ficáncol a madár.

Idők multán veti csak vissza a választ:

- A városban.

- Elmarta kend úgye? Nem nyughatott tőle!

Azon van Ádám, hogy valami nagyot tesz most. Valami borzasztó nagyot. Mert a pihent karjában egyszerre pattanásig duzzad az erő. Szeme elé piros köd von fátyolt. Piros dobogásban lobban elé ez a cudar világ. Isten őrzi épp, hogy visszafogja magát. Arrább perdíti a gyereket, aki a madárhoz invitálja. Mivel bajban a madár! Addig ugrált, addig veckelt, míg hurokba került a nyaka. Most aztán se ki, se be. Jancsi oldozná, ha tudná, de nem minden görcsöt bonthat meg az emberfia...! No, Ádámnak nincs is szeme rája, a kemencéhez megy, leakasztja a subát. Anyó rábólint kemény állal:

- Utánamönnél? Így tösz aki embör?

- Így, - csattan fel amaz és nekivillan. - Így, aki olyat nevezhet szüléjének, mint kend!

Majd veszedelmes közelből veti utána a kérdést:

- Hun az asszony, ügye?

Szüle kiegyenesedik, egész csontos, szigorú hosszában. Moccanás nélkül adja a választ:

- Bartuc Jánosnál, a régi szeretőjénél.

Megáll a csönd a meszelt konyhában. A három lélek közül egyik se mozdul. A gyerek a madarat, szüle a fiát nézi. Nézi megállt, kemény nézéssel, míg annak a válla hirtelen megcsuklik. Lehorgad Ádám derékban egész. Ha a szöghaja olyan bolondosan nem csigázna rá fekete hullámokban a tarkójára, azt lehetne hinni, hogy kész tiszta öreg.

- Hát így. - Mondja nagy sokára, egész idegenül. Nyúl a puska után, veti a vállára. Szüle elfordul, nem vall egy árva szót se. Nincs itt helye a beszédnek többé. Indul az ember súlyos, nagy léptekkel. Csikordul a kilincs, nyikorog a zárja, mikor Janika egyszerre nagyot kiált sírva:

- Apám! Eltőjt a madáj! - És mutatja apró tenyerén az elnyúlt verebet. Fut a két nagy csizma közé, ziháló rívással.

Megáll az ember a nyitott ajtóban, mint aki álomból ébred. Csak nézi elvádolt szemmel azt a kicsi mellet, amint száll, ereszkedik a nagy keserűségtől. Karjában hirtelen meglankad az erő. A puska lehullik csattanva a kőküszöbre és vasas csilingelésében vasnál keményebben szólal Ádám hangja:

- Sose búsulj fiam! Ez hitvány volt, hozok tartósabbat...

Anyó a tűzhely mellett széles keresztet vet s rásóhajt szelíd helybehagyással:

- Úgy, úgy... had pusztuljon, ami szerdék...

Kint mégjobban nekiered a hó és a decemberi szél - mint valami láthatatlan vendég előtt - leemeli most a kis tanyaház fehér süvegét.

VÁROSI FIGURASÁGOK ELLENÉBEN.

Nem ártana borsón messzebb gurítani a falutól a várost. Mert különféle veszedelmek okozója ez a kintvaló emberiség számára. Hogy tovább ne menjünk, itt marasztják be katonai állapotra a legényfiakat, akik nélkül nehéz ellenni a földi munkákban nagyon. Itt sáfárkodik a csavaros elméjű finánc, itt születnek a különféle adóbeli sarcok, itt lopódik el nagyvásárlókor a suba, itt hajtják el a becsületes igaz hazafiak szekerét, itt kötik el lovát, valamint - egész elütőleg - itt találhatók a rendnek őrei is fölös számban s azok olyan szemfülesek arra, amire nem kellene, hogy netovább!

A falusi nép sohase tudhatja, mikor miért verik rá a strófot. Most kutyajegy irányában kunérozják, máskor holmi ártatlan kocsmai tanakodás miatt, ahol az egyik igazságban leledző magyar meglékeli kissé a másik, nemkülönben igazságban tartózkodó magyar fejebűbóját. („Pedig nem haragból esett, csak érthetőbb eszplikálás szempontjából!”) De van úgy is, hogy egészen jámbor ejtődzés végett csípték fölön multkor ezt a Kis-kajla Kovács Ábrist innen a felső sorról, mert nagy hőségében véletlenül a dicső emlékü Széchenyi apánkról elnevezett tér árnyas bokrai közt talált elhemperedni. Holott lám, mire ültetik akkor az ilyen cserjeféléket, ha nem arra, hogy meghúzódjon alattuk a rendes szavazati joggal bíró polgári egyén, mikor azonfelül egy kicsit boros is, a maga adója fejében?

Ki tudna megfelelni rá! Városi figuraság. S ebben benne van az is, hogy magyarázatát találni becsületes járatú ésszel nehéz. Sőt még örüljön, aki ennyivel megússza. Kerülhetne több oka is a fejtöresre, mint például Babarci Mihálynak, aki szolgálni küldte be a lányát Szegedébe három esztendeje ilyenkor, de vissza nem kapta azt a maga egészében soha. Két darabba szakadt mihamarabb. Talpai Emerenciához hasonlóan, akit úgy fogtak ki aztán csákánnyal a Tiszából, másodmagával, a vasúti híd lábánál, jégtáblák közé szorulva és borzasztóul meg volt rongálva s a homlokáról le volt jöve a bőr egész.

Akadnának példák ezenfelül is szépen, ha ugyan érdemes volna firtatódni az ilyen bús ügyekben, mikor ennyiből is megállapítható, hogy a város a lányfélék tekintetében a legveszedelmesebb s épp ezért védekezik ellene ki hogy tud. Az apák nadrágszíjjal vagy somfabottal, anyák kegyes tanácsokkal. Bár tagadhatatlanul ez a Jóljárt Sándri is talált valamit Vőneki Piros esetében, ami azt bizonyítja, hogy tojásból lesz a veréb s néha a fiatalabb nemzet se szűkölködik kellő körültekintés hijján.

Hanem a rend kedvéért illik megjegyeznünk itt, hogy az ő kettejük dolga nem mai keletű. Régecskén kezdődött, csak senki se ügyelt rá. Idősb Jóljárt Sándor a maga özvegyi állapotában nem érkezett a gyerek sarka után lesekedni, mint hogy Vőneki János özvegyétől se kívánható ez. Jó ha megkeresi a mindennapra valójukat az esendő-veszendő gyenge asszony, míg majd Piros fölcseperedik és leveszi róla a terhet.

A két gyerek hát játszadozott a Jóljárt malom környékén, mint gyerekeknél lenni szokott. Nem lévén makogó medvéjük, se fűszbalos labdájuk, se magától szaladó kocsijuk, se más figurás városi szerszámjuk hozzá, e játék főleg abból állt, hogy Piros ha szerét ejthette, le-le kucorodott a lisztes zsákok védelme alatt s két mutató ujjával példázta mintha karót hegyezne s azokat egymáshoz fente és így ingerkedett:

Sándri, Sándri, kilyukadt a mándli!
Sándorka, orrod helyén uborka!

Mire Sándor kabátja ujjához fente a fölhánytorgatott uborka orrát s nekigyürkőzött, aztán ha sikerült a zsákoktól, elfogta és jól megporhanyította a csufolódót. Sőt a varkócsát is megráncigálta.

No nem valami épületes játék az ilyen, de árváknak így is jó. Telik vele az idő. S az bizony úgy el talált csordogálni a kalendárium levelei közt, hogy észre sem venné az ember, ha közben akkorát nem fordult volna a világ rendje, hogy cigánykereket vet tőle és tótágast penderedik az egész mindenség s összegabalyodnak a népek tökéletesen megkeveredve, mint a háborúval történt.

Ez a háború jelentős fordulat volt a Sándriék dolgában, mert itt világosodott ki, hogy ők ketten Pirossal tulajdon igazság szerint nem gyerekek többé. Mikor a fiú egy-két lyukkal a bőrében haza-haza látogatott a csatából, már nemigen kergetőztek s arról se tud senki, hogy Piros a medáliákkal ellátott legényre számárfület vágott, vagy nyelvet öltött volna. Másrésről ezen vakációs napokban Sándri az apai roskadt vállakról a malom gondját átvállalván, a hajhúzásról szintén letett s e helyett inkább megszerezte egy-két mérő parázsliszttel a Pirosék selejtes lisztjét. Igaz, hogy csak afféle paraszti malom volt az övék, hogy járt, ha az Isten is segített neki, de hát Vőnekiékre még jobban ráfért a segítség mint a malomra, kivált mióta a nyápic asszony ágyának esett a nehéz munkától s egész Pirosra szakadt az élhetés gondja.

Ha figyelné valaki, észrevehette volna, hogy Piros targoncája ilyen örletésekkor igen lassacskán gördült ki a malomból s hogy a lányzó többször visszaforgolódott a válla felett, tetszetős nevetgélések közepett. Azonban most se ügyelt rájuk senki és így az se tudódott ki, hogy Sándri erősen utánafelejtkezett a lépegetőnek s a lisztforgató lapátot olyan meggyőződéssel vágta a hombárba, hogy mint az úrnapi mozsár, akkorát szólt az.

De csak a lapát! Mert Sándri, az nem szólt. Épp hogy a nadrágszíját rántotta összebb egy-két likkal s megrebbentette vagy megszalajtotta pár lépésre a hajadont.

Így tartott ez, míg vége nem lett a pogány öldöklésnek és Sándri egy jeles napon haza nem következett egész. Aki érti összefogni amije van, tud ragasztani még a semmiből is és a legény alighanem ilyen természetű lehetett, mivel egyszercsak kezdtek igen különös dolgok mutatkozni az ócska malom táján. Ragyogó gépek, új szíjjazatok, valóságos szép mutter-csavarok, vasak, kampók, átalvetők s a jó égneek volna érkezése őket mind elsorjázni! Hanem hogy Pirosat érdekelték ezek a holmik, megállapítható abból is, hogy alkalom adtán a patikába menet kinyomta öregujjával a palánk egyik kínálkozó bütykét s minthogy senki se őgylgett az utcán, rászánta fél szemét és belesett a lyukon. Ki tudja meddig nézdelődne ottan, ha Sándri véletlenül meg nem jelen a küszöbön s észre nem veszi a kékbabos fejkendőt! Azonban észrevette és meg is invitálta nyájas hívással a lányt, mondván:

- Beljebb hé!

- Deköszönöm...

- Nó!

Amire mégis be kellett jönni.

S akkor az történt, hogy Sándri megint nem a Piros hajába kapott, hanem inkább a dereka felé tájékozódott.

- Jól kitepecérozta hallod...!

- Ezt ni kendnek! Tapevér! - Így viszont a lány és az öt ujjá már ott is égett a tilosban sántikáló molnár ábrázatán.

- Fikkomadta, de eljár a markod!

- A magáé tán nem eltévelyödött?

- Hadd tévedjön, én biz' nem sajnálom!

- Én pedig nem állom. Azt' ha kínlódik, itt is hagyom, tudja!

S indul a kapunak a hajadon.

Hiába a marasztás:

- Megállj hé!

Oda se ügyel, míg amaz útját nem állja.

- Ne bomolj bolond! - véli ekkor Sándri, szíve gyökeréig megilletődve e valóságos szép falusi erkölcsön és magyarázólag teszi hozzá:

- Hászen csak megtisztoltetés okábul esött...! Nem arra való vagy te, tudom. Fehér lenből szöttek téged, nem darócbul.

- Az, - bólint Piros helybehagyólag és egy kis csend következik mostan. Sándri meghökken a maga különös beszédjén, a lány pedig eszűdik azon, ami im tudomására esett. Arca mint a bazsarózsa, keze a kötője szélét gyürkéli s eközben oda-oda kap szeme a másakra, hogy ugyan lesz-e folytatása annak, ami ilyen sokatigérően indult?

De arra kifelé nem divat a sok kitalálósos szó és ami kellene, az is nehezen dörzsölődik ki a berozsdált torkokból, miértis a vesszővel egy kis tanácsot tartani előbb nem árt. S ez úgy megy, hogy a csizmát le kell porolni szépen köröskörül rendre, míg majd egy csöpp liszt se látszik rajta. A kabátról is le kell fricskázni ami pehely ráakadt, megintelenül - né! - a dohányzacskó cífrázata lám bele talált gabalyodni az óra láncszemei közé, ördög bujjon a csinálójába! Mely bonyodalmakat mind rendbe rakván, egyszer csak végül mégis fölívágja állát a legény s azt mondja borzasztó elszántan:

- Anyányi vagy mán te lány hallod!

- Kend se tömi szalmával a csizmája orrát!

- Biz' én belenőttem, - hökken meg Sándri.

- Végig! - csapja össze rá Piros a két tenyerét, mint aki valami rettentő csudálatos és meglepő felfedezést tett.

- Fejjel lehagyott kend!

- Hát vagyok vagy egy ággyal, - szerénykedik a legény az érdemtelenül szíves felkarolás ellen - de te is magad merítesz ám a tálbúl!

Ó, hebehurgya beszéd! Ugyan ki osztana az árvának? Amire rádöbbenve úgy megrázza a bánat hirtelen támadt szele most a hajadont, hogy elfakad ríva.

- Nincs maradásom itthon Sándri!

- Mért te?

- Nem győzöm tovább. Kenőasszony, patika: elvitt mindönt. Idén már markotverni se járhattam anyámtúl. Gyün a tél Sándri!

- Gyün. Az gyün. - Hagyja helyben a legény sötéten.

- Gallyért se jutok az erdőre. A lisztet látta kend!

- Nono, - motyogja Sándor s kezdi váltogatni a lábát, ami a mély belső megindulás legbiztosabb jele. - Ne bögj, sz' tudod, hogy nem állhatom!

Hiszen ha csak ennyivel szabadulna! De nehezebb a vizek elé palánkot verni, mikor tavasz tájt megindulnak lefelé a hegyekből, mint lecsillapítani az ilyen nekibúslakodott lányfélét, ha egyszer rájött a könnyek ízére. Kitor a vigasztalásra a hajadon végképp és dudál most már,

mintha fizetnének neki érte. Félkézzel a kötőjét nyomkodja a szemére, másikkal pedig a legény előtt magyarázkodva ilyen szörnyű módon baljóslatú kijelentést tesz:

- Szolgálni...! Más kutyája lönni! Városba! Kúházba! Jahaj...!

- Mit beszélsz?

- Elszegődök... Bemék Szögedébe... - Csuklik föl Piros és itt nyilvánvaló, hogy válságos fordulatot vett a dolog. Táncol a mérleg a sors kezében, bár igazság szerint le is billent annak egyik serpenyője a sátán terhétől, aki im egész súlyával esett rajta, hogy rontást tegyen a falusi szép erkölcsökben s megkaparintsa magának Vőneki Piros harmatos lelkét azon árván, ahogy apai nadrágszíjj és anyai bölcs tanácsok nélkül lézeng a cudar világban.

Mondhatnánk, hogy a Jóljárt Sándor nevezetű molnár erre a rájövételre igen megrendült, de ezzel csak a megismert igazság ellen tusakodnánk, mert a való szent tényállás az, hogy Sándrit a közlésre még az a zavar is elhagyta, ami eddig fogvatartotta. Egy rántással tépi le a kötőt a lány szeméről s így szól igen barátságatlanul:

- Azt adja az a jóságos Teremtő neked! Kúházba? Városba? Tán a promenádra is? Mi? Szabott szoknya? Glancos cipő? Napernyő? Krisztihand?

- Sándri! - eseng a lány borzasztó szívszaggatások közepett.

De amaz már bennevan.

- A város köll neked? Ördög iskolája? Krisztihand? Krisztihand?

- Láss a kend, hogy muszáj!

- Hallgass! Egy tapodtat se mégy!

- Ki tiltja, ha parancsol a szükség?

- Én. - Döbben le Sándri ökle most a mellére s olyan hangja van ennek, hogy kívül is hallik. És nyomban rá kihuzakodik, hogy még két hüvelykujjnyival magosabb lesz ezen büszke állapotában, mint egyéb közönséges alkalmakkor lenni szokott.

Pedig ez nem olyan! Nem közönséges eset! Kítűnik abból is, hogy végeszakad egyszerre a Piros rívásának, mint amit elvágta. Összenéz a kettő, majd elmosolyodnak. Kis szünet támad, míg aztán Sándri azt mondja csöndes mélyen:

- Nem vagy te városra való.

- Nem.

- Parasztnak való vagy te!

- Annak.

- Hát maradsz-e? - Toppan elő hirtelen Jóljárt Sándor, kétpár kőre dolgozó katonaviselt molnár s elkapja a hajadon két kezeszárát csuklóban. Főlemeli őket vállmagosságba és leüt velök keményen.

- Ha olyan igen ajánlja kend... - fordul el Piros, de csudálatosképpen nem tiltakozik többé, amikor azok az erős karok magukhoz roppantják. Csak a szeme jár szét boldog révedezéssel az udvar új kincsei közt, hogy végül így szűrje le a tudnivalókat:

- Osztán gyüvőre akár olajütőt is állíthatunk...

- Ha győződ, nem bánom...

*

Csiba ördög arról a mérlegről, mielőtt pokolba repít a másik serpenyője! Nem neked örül mostantól ez a malom! Isten búzáját őrli ez már egész mind a nagy Kenyér-Tevésig, aholis gyönyörű fényességben fog elpatallérozni Jóljárt Sándor egykoron, kézen futtatván maga mellett Vőneki Pirost, kit ím ilyen ügyesen elrántott a Zsodoma csábítása elől, pedig alig veri harminc esztendeje a huszonkilencet és tanácsot ő senki vénektől erre nem kért, nem is kapott. Maga szíve után jött rá a városi figuraságok ellen való védekezésnek emez egyszerű módjára, amiről mustrát venni semmikép se árt, ha már arrább nem guríthatjuk borsón az egész pogány veszedelmet!